

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Genrikh Trofimenko

AMERİKAN SAVAŞ STRATEJİLERİ

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://www.pdfdrive.org>

Genrikh Trofimenko
Amerikan Savaş Stratejeleri

Bu kitabın yayın hakları
Pencere Yayınları'na aittir
Rusça ve İngilizce baskısı 1986
Progress Publishers / Moskova
Rusça'dan İngilizce'ye çeviren Dmitri Belyavski
İngilizce baskısından Türkçe'ye çevrilmiştir
Birinci Baskı: Haziran 1991
Kapak: Hasan Seçkin
Kapak Baskı: Matbaa 70
Dizgi: Papirüs - Irmak
Baskı: Doyuran Matbaası
PENCERE YAYINLARI:14

Salkım Söğüt Sokak 2/4 Cağaloğlu-İstanbul

Ücretsiz PDF Kitap Arama: <https://rantey.org>

Genrikh Trofimenko

Amerikan Savaş Stratejeleri

Çev: Levent Oğuz

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	7
ABD ASKERİ DOKTORİNİN VE ASKERİ-POLİTİK STRATEJİNİN ESASLARI	12
1. Askeri-Politik Strateji Teorisyenleri Olarak ABD'nin Kurucu Ataları	12
2. "Yasal Bir Politik Araç" Olarak Savaş	15
3. Stratejik Serbestiyet İlkesi Olarak "Kendi Çıkarlarının Bilincinde Olmak"	18
4. "Haklı Savaşlar"ın Mantığı Olarak Aşikâr Yazgı	21
5. ABD Stratejisinin Temel Kavramı Olarak Güç Dengesi	26
NÜKLEER BİR STRATEJİNİN ORTAYA ÇIKIŞI	30
1. Reelpolitik Teorisyenlerinin ABD Stratejisine Katkısı	32
2. "Rusya'nın Engellenmesi"nin ve Dünya Çapında Genişlemeciliğin Teorisi Olarak Jeopolitik	35
3. Hava Gücü Doktrini ve Dünya Haritasına Yeni Hava Jopolitik Bakış	44
4. Nükleer Stratejinin Ana Kavramlarının Geliştirilmesi	49
ÖNLEYİCİ SAVAŞ STRATEJİSİNDEN "ESNEK MUKABELE"YE	59
1. Önleyici Savaş: Atom Tekeline Dayanan Saldırgan Bir Strateji	59

2. "Engelleme" Stratejisi (1949-1953)	63
3. "Yığınsal Misilleme" Stratejisi (1953-1960)	69
4. "EsnekMukabele" Stratejisi (1961-1969)	78
5. "EsnekMukabele" Stratejisi İçinde "KüçükSavaş" Ayaklanmaya Karşı Koyma Taktikleri	83
ABD'NİN STRATEJİ TEORİSİNİN ANA KURALLARI VE BUNLARIN EVRİMİ	92
1. Nükleer Caydırıcılık kavramı	93
2. Stratejik Yeteneğin "Yeterliliği"	99
3. "Karşılıklı Yıkımın Kesinliği" Kavramı	106
4. Savaş Yapmak mı Caydırıcılık mı?	112
5. ABD'nin "Utkan Bir Nükleer Savaş" Kavramının Merkezi Konusu Olarak "Zararın Sınırlandırılması"	119
6. Tırmanma Teorisi	128
7. "Düşman"ın Niyetlerinin ve Bıraktığı İzlenimin Tarifi: Silahlanma Yarışının Amerikan Tarzı Meşrulaştırılması.	130
KARŞI-KUVVET KAVRAMLARININ DAHA SONRAKİ GELİŞİMİ	148
1. Nixon Doktrini ve "Gerçekçi Caydırıcılık" Stratejisi (1970-1976)	148
2. "Sınırlı Nükleer Savaş" Kavramı (Schlesinger Doktrini)	153
3. "Karşı koyma" Stratejisi (1977-1980)	157
4. Reagan Yönetiminin Stratejisi	163
DÜNYA ÇAPINDA MÜDAHALECİLİĞİN ARAÇLARI	176
1. Batı Avrupa'da ABD Tahakkümünün Bir Aleti Olarak NATO	177
2. "Mavi Su" Stratejisi	192
3. Hızlı Müdahale Gücü	201
İKİ DOKTRİN, İKİ POLİTİKA	207

GİRİŞ

Bir ulusun doktrini, gelecekteki bir savaşın özünü, amaçlarını ve karakterini, ulusun ve onun silahlı kuvvetlerinin bu savaş için yapacağı hazırlıkları ve bu savaşı yürütme yollarını ilgilendiren ve belirli bir dönem boyunca benimsenmiş görüşler sistemidir. Bir askeri doktrin, bağımsız iki bileşenin bir karışımıdır - politik unsur ve teknik-askeri unsur; ve politik unsur bunlardan egemen olanıdır. Sovyet Rusya'nın kurucusu Vladimir Lenin, Alman askeri teorisyen Karl von Clausewitz'in *On the Art of Warfare* [Savaş Sanatı Üzerine] adlı ünlü kitabını incelerken, Clausewitz'in "politika bir temeldir, savaş ise yalnızca bir araç; ve bunun tersi değildir" şeklindeki sözlerini aktarmış ve "politika savaş doğurmuştur"¹ diye eklemiştir.

Lenin bununla ilgili olarak, Clausewitz'in, savaşın, politik ilişkilerin diğer araçların da katılarak sürdürülmesinden başka birşey olmadığı görüşünü vurgulamıştır. Lenin, dış politika da dahil olmak üzere hiçbir politikanın kendi başına bir politika olmadığını ve belirli bir toplumu yöneten belirli sınıfların politikası olduğunu söylemiştir. Bu nedendir ki bir ulusal askeri doktrinin ana kurallarının kökleri daima, ulusun sosyo-politik ve ekonomik sistemi içinde, onun sahip olduğu savaş araçlarının durumunu belirleyen ekonomik gelişme düzeyinin içinde ve söz konusu ulusun coğrafi -jepolitik sözcüğü Batı'da daha çok tanınmıştır- konumunun ve onun olası hasım ve hasımlarının içinde bulunur. Bu unsurlar aynı zamanda, bir ulusun ve onun silahlı kuvvetlerinin en başta savaş hazırlıklarının teori ve pratiği üzerinde ve tek tek operasyonların ve genel olarak savaşın planlanması ve yürütülmesi konularını ele alan askeri stratejinin kurallarını da şekillendirir.

Askeri strateji, bir ulusun daha geniş askeri-politik stratejisinin

1. *Lenin Miscellany XII*, Gosizdat, Moscow-Leningrad, 1930, sayfa 437 (Rusça).

yalnızca bir parçasıdır. Askeri-politik strateji, bir ülkenin yönetici sınıfının belirli bir tarih döneminde, dış politika hedeflerine ulaşmak için seçtiği tarz diye tanımlanabilir; buna, uluslararası sahnedeki davranış şekilleri ve yöntemleri hakkındaki seçenekler (ekonomik, politik, veya askeri araçlar kullanılması) ve bu davranış şekillerini ekonomik ve askeri güçlenme ve diğer ulusal çabalar vasıtasıyla olanaklı kılmak için gerekli araçların geliştirilmesi de dahildir. Daha yüksek bir düzlemde, Clausewitz, "strateji, politik bilimin sınır komşusudur, ya da daha doğrusu ... bu ikisi bir bütün halinde birleşir"² demiştir. Bunun anlamı, askeri-politik stratejinin yalnızca askeri stratejiden üstün olduğu, ikincisinin, birincinin amaç ve hedeflerine tabi olduğu demektir.

Askeri strateji çoğunlukla "ham" fiziksel kuvvetle (yani askeri kuvvetle) ilgilenir. Bu silahlı kuvvet, doğrudan, düşmanın direnme ruhunu kırmak, onun silahlı kuvvetlerini imha etmek ve zafer sağlamak için kullanılır.

Askeri-politik strateji ise dış politika konularını ele alırken çok daha geniş kuvvet kategorileriyle ilgilenir. Politik ve psikolojik, ekonomik, bilimsel, teknolojik, jeofizik ve nihayet askeri kuvvet; böylece askeri kuvvet, bir ulusun toplam gücünün yalnızca bir parçası gibi ele alınır. Ayrıca, askeri kuvvetin kendisi de yalnızca tamamen fiziksel birşey olarak değil -örneğin silah zoruyla baskı uygularken yapıldığı gibi- ama aynı zamanda, askeri yeteneğin el altında bulundurulduğu gerçeğine yaslanıp karşı tarafa baskı uygulamak için politik ve psikolojik bir alet gibi de kullanılabilir.

Askeri-politik stratejiye Batı'da bir kural olarak "büyük strateji" denmektedir. ABD'de çoğunlukla kullanılan deyim ise "ulusal güvenlik stratejisi" veya "ulusal strateji"dir. Resmi bir Pentagon tanımına göre ulusal strateji "ulusal amaçlara ulaşmak için barış ve savaş zamanında silahlı kuvvetleri ve onunla birlikte bir ulusun politik, ekonomik ve psikolojik güçlerini geliştirme ve kullanma sanatı ve bilimidir."³ Askeri strateji ise "kuvvet veya kuvvet tehdidi uygulama yoluyla, ulusal politika hedeflerine ulaşmak için silahlı kuvvet kullanma sanatı ve bilimidir" diye tanımlanmıştır⁴

2. Clausewitz, *On the Art of Warfare*, sunanlar : Albey Joseph I. Greene, David McKay Co., Filadelfiya, 1943, sayfa 49.

3. *Department of Defense. Dictionary of Military and Associated Terms (incorporating the NATO and IADB Dictionaries)*, Birleşik Kurmay Başkanlığı, Washington, 1984, 1 Nisan 1984, sayfa 244.

4. Agy., sayfa 232. Şuna işaret edilmelidir ki ABD'li politikacılar ve askeri teorisyenler askeri doktrin ile askeri strateji arasında açık bir ayrım yapmazlar ve bu iki terimi birbirlerinin yerine kullanırlar.

Bu iki strateji arasındaki saf teorik ilişki işte böyledir. Askeri strateji ulusal stratejiye tabidir ve ondan kaynaklanır. Ama gerçek yaşamda, savaş sonrası dönemin Birleşik Devletler'inde ikinci düzeydeki strateji sık sık birinci derecedekine egemen olmuş, yalın askeri değerlendirmeler politik değerlendirmelerin üstüne çıkmıştır. Bazı Batılı teorisyenlerin sözleriyle, savaş politikanın bir devamı olacağına, politika, savaş hazırlıklarının bir devamı olmuştur. Bunun nedeni, savaşın maddi araçlarını üretmesi için Soğuk Savaş yıllarında yaratılan ABD askeri-sınai kompleksinin (MIC) kısa bir süre içinde kendini bir politika ve strateji aleti olmaktan çıkarıp dış politika kararları alanını egemenliğine alan bir kurum haline gelmiş olmasıdır. O zamanlar herşey, Soğuk Savaş'ın kazanılması hedefine tabi kılınmıştı ve Washington bu savaşın ancak silahlı kuvvet yığıp bunu kullanarak kazanılabileceğini savunuyordu. Askeri-sınai kompleks böylece, önce, "yeterli askeri güç" parametrelerinin tanımlanmasında kendine belirleyici bir rol sağlamış ve daha sonra da, bu gücün ölçeği büyüdüğü ve MIC, Amerikan toplum yapısı içinde kendi konumlarını pekiştirdikçe, ulusal stratejinin ve bir bütün olarak ulusun dış politikasının ayrıntılarıyla belirlenmesinde çok önemli bir rol oynamaya başlamıştır.

Savaş sonrası dönemde nükleer silahların ortaya çıkması -ki stratejik amaçların elde edilebilmesi için savaşın ara aşamalarını devreden çıkartıp doğrudan stratejik nükleer kuvvetlerin kullanılabilmesine olanak sağlamıştır-, stratejik nükleer silah sistemlerinin karmaşıklığı ve muazzam maliyetleri ve ulusal askeri-sınai tabanın önemli boyutlarda genişlemesi, hep, ABD'nin askeri gelişiminin, ülkenin genel ekonomik faaliyetinden ve politik örgütlenmesinden ayırd edilemez bir duruma gelmesine katkıda bulunmuştur. Birleşik Devletler'in askeri çabalarının yönü ve kapsamı, yalnızca ABD silahlı kuvvetlerinin yeteneklerinin değil ama aynı zamanda ulusun davranış şeklinin de temelini oluşturmaktadır. Çünkü silahların muazzam maliyetleri karşısında, askeri çabalar, dış ve iç politikanın en önemli elemanı durumuna gelmiştir.

ABD liderliğinin askeri ve politik düşünce tarzı bir dizi unsurun etkisi altındadır. Bunların en önemlisi SSCB ile Birleşik Devletler arasındaki, sosyalizm ile kapitalizm arasındaki güçler dizilişidir. Bunlar arasındaki mevcut stratejik askeri eşitlik belirli bazı Batılı çevrelerin saldırgan niyetlerini gemlemektedir. Başka bir gemleyici etken de halk yığınlarının giderek artan bilinçliliği ve politik etkinliğidir. Sovyetler Birliği ve tüm sosyalist topluluğun askeri ve ekonomik gücü ve onların, batışı korumayı ve silahsızlanmanın gerçekleştirilmesini a-

maçlayan ve tüm dünyada geniş bir kamuoyu desteği sağlayan, yapıcı ve amaca yönelik politikası da ABD askeri politikasını etkilemektedir.

Sömürgecilik sisteminin çökmesi ve sanayileşmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasındaki politik ve ekonomik ilişki sisteminin köklü şekilde değiştirilmesini talep eden çok sayıda bağımsız ulusun dünya sahnesine çıkmış olması da ABD yönetici çevrelerinin stratejik hesaplarını önemli bir dereceye kadar etkilemektedir. Gelişmekte olan ülkeleri -zaman zaman silahlı kuvvete de başvurarak- ABD nüfuz bölgesi içinde tutma çabası ABD dış politikasının ve stratejisinin ana hedeflerinden birisidir.

Washington'ın askeri-politik stratejisinin doğasını etkileyen diğer etkenler arasında ABD ekonomisinin ve dünya kapitalist ekonomisinin durumu, Batı Avrupa ve Japon askeri ve ekonomik yeteneklerinin büyümesinden kaynaklanıp git gide keskinleşen çelişkiler ve Hindistan, Güney Afrika ve Brezilya gibi ülkelerin, bölgesel askeri dengelerde önemli bileşenler durumuna gelmeleri sayılabilir. Çin Halk Cumhuriyeti de -ki bu ülkede hükümet, ülkenin nükleer roket cephaneliğini büyültmekte ve konvansiyonel kuvvetleri ve silahları modernleştirmektedir- kuşkusuz, dünya çapındaki güç dengesinin ana unsurlarından birisidir.

ABD yönetici çevreleri, kendi stratejilerini dünyanın değişen gerçeklerine uygun duruma getirmek için periyodik ayarlamalar yapmaktadır. Ama dünya çapındaki politik, ekonomik ve askeri güç dengesinde yer almakta olan kaymalar ve Birleşik Devletler'in kendi başlatığı silahlanma yarışının gittikçe büyüyen mali yükü, onun dünya çapında askeri kuvvet kullanma kapasitesini sınırlamaktadır. II. Dünya Savaşı'ndan bu yana girilen ABD askeri maceralarının başarısızlığa uğraması (özellikle Kore ve Vietnam'daki müdahaleler), günümüz dünyasında gerçek stratejik değişiklikler sağlamanın ancak askeri olmayan araçlar kullanarak, en başta da teknolojik ve ekonomik nüfuz araçları kullanarak mümkün olacağını savunan gerçekçi düşünceli Amerikalıların durumunu güçlendirmiştir. Ama yine de, Pax Americana kavramlarıyla beslenmiş olan ABD liderleri, subjektif olarak, Washington'da bazen "mutlak güvenlik" diye tanımlanan benzersiz bir askeri konuma ulaşmaya çabalamaktadır. Bu ise, ABD stratejisinin dünya gerçeklerine uyarlanmasını son derece acılı, yavaş ve çelişkili bir süreç durumuna getirmektedir. Washington'ın askeri-politik stratejisiindeki gerçekçiliğe doğru kayışlar, dalgalar halinde, militarist sara nöbetleri ve sapmalarla birbirini izlemektedir.

Birleşik Devletler'in kendini yeni uluslararası duruma uyarlamasında -askeri-politik alandaki uyarlamalar dahil- çok belirgin bazı özelliklere işaret edilebilir: Birincisi, askeri doktrin ve stratejiye getirilen ayarlamaların koşullar tarafından zorunlu kılındığı gerçeği; ikincisi, bu ayarlamaları en alt düzeyde tutma istekliliği; üçüncüsü, bu ayarlamaların, onları gerekli kılan teorik anlayışın oldukça gerisinde kalması; ve dördüncüsü, yeni ve daha iyi silah sistemleri geliştirme yoluyla, askeri ve politik sorunlara saf teknik "çözümler" bulmaya özellikle güçlü bir tercih gösterilmesi.

Bu kitabın amacı, Amerikan Devrimi sırasında Kurucu Atalar tarafından formüle edilmiş olan Amerikan askeri-politik kavramlarının, yönetici sınıfın genişlemeci kesimlerinin etkisi altında, sınır tanımaz dünya hegemonyası amaçlarına hizmet eden bir ulusal askeri doktrin haline nasıl evrimleştiğini göstermektedir. Bu amaca ulaşma planları çoğunlukla, Birleşik Devletler tarafından hem psikolojik tarzda hem de dolaysız şekilde -yani fiziksel- silahlı kuvvet kullanımına yaslanmıştır.

ABD ASKERİ DOKTRİNİNİN VE ASKERİ-POLİTİK STRATEJİSİNİN ESASLARI

1. Askeri-Politik Strateji Teorisyenleri Olarak ABD'nin Kurucu Ataları

ABD'nin askeri-politik stratejisi kendi evrimi sırasında bir dizi aşamadan geçmiştir. Bu stratejinin temel fikirlerini ve kavramlarını Birleşik Devletler'in bir ulus olarak belirlediği daha ilk zamanlarda Amerikan burjuva cumhuriyetinin Kurucu Ataları ortaya atmıştır. Bu kişilerin başında George Washington, John Adams, Thomas Jefferson, James Madison, James Monroe, John Quincy Adams ve Andrew Jackson gibi Devlet Başkanları ve Alexander Hamilton, Benjamin Franklin, John Jay, Henry Knox, Benjamin Stoddert, John Calhoun ve daha başka önemli devlet adamı ve politikacılar sayılabilir. Bu liderler arasında, ABD askeri-politik stratejisinin esaslarını geliştiren en önemli kişiler Amerikan Devrimi'nin ünlü politik isimlerinden Alexander Hamilton ve Thomas Jefferson'dır.

Bu kişilerin bazıları ABD Kara Kuvvetleri'nde generalliğe kadar yükselmiş oldukları halde -özellikle George Washington, Maliye Bakanı Alexander Hamilton, Savaş Bakanı Henry Knox ve Başkan Andrew Jackson- hiçbirisi esaslı bir askeri eğitim görmüş değildir. İçinde yaşadıkları koşullar onları çeşitli askeri kariyerlere yükseltmiştir. Örneğin, ya Amerikan Devrimi sırasındaki savaşlara katılmışlar veya, Andrew Jackson gibi, daha sonraki savaşlarda ABD birliklerinin başında bulunmuşlardır. Bu yüzden, Amerikan askeri-politik strateji esaslarının askerler tarafından değil de politikacılar tarafından oluşturulduğunu söylemek hiçbir şekilde yanlış olmaz. Ordu yalnızca taktik konularla ilgilenmiştir; bir de stratejik teorinin ABD silahlı kuvvetleri içinde tanıtılmasını sağlamıştır.

ABD'nin askeri-politik stratejisini -"büyük strateji"yi- tartışmaya

başlarken hemen şunu vurgulayalım ki ABD askeri kurumu, ABD'nin askeri düşünce tarihinin II. Dünya Savaşı sonuna kadar olan dönemi boyunca yalnızca bir tane tanınmış teorisyen çıkarmış -Deniz Albay (daha sonra Tuğamiral) Alfred Thayer Mahan- ve bunun dışında H. Wager Halleck, Amory Upton, William Mitchell gibi daha az önemli teorisyenler yetiştirmiştir. ABD askeri-politik düşünce tarihi hakkında yayınlanmış ilk antolojinin giriş yazısında (1966'da yayınlanan bu antolojinin editörlüğünü Walter Millis yapmıştır) şöyle denmektedir: "Biz hiçbir Clausewitz çıkaramadığımız gibi Avrupalı ünlü savaş teorisyenleri ayarında da pek fazla teorisyen üretemedik."¹

Birleşik Devletler'in Kurucu Ataları, daha Amerikan cumhuriyeti'nin doğuş yıllarında, kendi ülkelerinin sahip olduğu ayırd edici coğrafi konumun ve dünya çapındaki genel stratejik durum bakımından taşıdığı dikkat çekici özelliklerin farkındaydı. Bu kişiler bu durumun hangi tarzda evrimleşebileceğini, Birleşik Devletler'in uzun erimli perspektiflerini, onun gelecekteki dış politika hedeflerini ve ekonomik ve askeri yeteneklerini değerlendiren düşünceler ileri sürdüler. İşte bu değerlendirmeler, oldukça düzenli ve tutarlı bir askeri-politik stratejinin temelini oluşturdu.

Amerikan Devrimi'nin önderleri kuşkusuz ilerici kişilerdi. O zaman için ileri bir toplumsal düzenin savunuculuğunu yapmışlar ve Britanya Krallığı'na açıkça meydan okumuşlardı. Doktrinleri ve pratik eylemleri pekçok bakımdan halk yığınlarının özlemlerine ve doğuş halindeki Amerikan ulusunun çıkarlarına uygun düşüyordu. Bu arada, ABD devlet gemisinin dümeninde bulunan politikacılar, mülk sahibi bir sınıfın temsilcileri olarak, kapitalist ve dolayısıyla yayılmacı bir dış politika ve stratejinin esaslarını çizdiler. ABD tarihinin şafağında hazırlanan askeri-politik kavram ve doktrinlerin sınıfsal doğası, Kurucu Atalar'ın oluşturduğu dış politika geleneklerinin niye bu kadar uzun ömürlü olduğunu açıklamaktadır.

Yeni doğan Amerikan cumhuriyetinin önderleri (çoğunluğu büyük miktarlardaki mülklerin sahibiydi), izledikleri politikanın sınıfsal dayanağını dile getirmeye pek yanaşmamıştır. Alexander Hamilton ise bu konuda oldukça açık konuşmuştur. Onun düşüncesine göre "her toplum kendini azlar ve çoklar diye ikiye böler. Birinci grup zengindir ve iyi halli doğar; diğeri halk yığındır... çalkantılı ve değişkendir, nadiren fikir yürütür ve nadiren doğru karar verir. Dolayısıyla, birinci sı-

1. *American Military Thought*. Editör, Walter Millis, The Bobbs-Merrill Company, Indianapolis, 1966, sayfa XV.

nıfa, Yönetimde ayrıcalıklı, kalıcı bir pay verilmelidir."² Thomas Jefferson ise Amerikalı yığınların gözünde daha kabul edilebilir bir dil kullanmayı tercih etmiştir. Ancak bunların her ikisi de "ulusal çıkarlar"a gösterdikleri ilgiyi esasen mülk sahibi sınıfın çıkarlarına dayandırmışlardır.

Bu sınıfın değişik tabakalarının çıkarları sık sık birbiriyle çelişmiştir (örneğin kuzeydoğu Massachusetts'in hızla büyüyen büyük ticaret ve sanayi burjuvazisinin çıkarlarıyla güney Virginia'daki plantasyon sahiplerinin çıkarlarının çelişmesi gibi) ve çeşitli zamanlarda şu veya bu çıkar grubu çatışmalar arasından en tepeye kadar kendine yol açmıştır. Ama yine de, dış politika çoğunlukla, egemen sınıfın çeşitli tabakalarının farklı görüş açılarının uzlaşmaya vardığı bir konu olmuştur.

Aralarındaki savaşım her zaman yalnızca şu veya bu politikasının birkaç noktası üzerinde yürümüştür. Temel ilkeleri ilgilendiren konulardaysa önderler daima başarılı bir birlik sergilemişlerdir.

Örneğin, ABD askeri-politik stratejisinin mimarlarından Alexander Hamilton bir Anglofil ve Frankofob olarak tanınırken tıttı ondan geri kalmayan Thomas Jefferson sözünü sakınmaz bir Anglofob ve Frankofil (Fransız Cumhuriyeti hayranı) idi. Bu iki kişinin, ABD dış politikasının izleyeceği doğrultu hakkında yönetim içinde birbirlerine karşı yürüttükleri savaşım üzerine yüzlerce cilt kitap yazılmıştır. Çok destek bulan bir görüşe göre ABD devlet yapısı içindeki Anglofillerle Frankofillerin birbirinden kopması ABD tarihinde ilk politik partilerin ortaya çıkmasına yol açan başlıca nedenlerden biridir ve böylece Hamilton yanlısı Federalistlerle Jefferson yanlısı Cumhuriyetçiler ortaya çıkmıştır. Ama Hamilton ve Jefferson, tüm görüş ayrılıklarına rağmen ABD dış politikasının ve askeri-politik stratejisinin temel ilkeleri bakımından şaşılacak derecede benzer görüşler taşıyorlardı ve aralarındaki görüş ayrılıkları yalnızca şu veya bu somut durumda bu ilkelerin pratikte nasıl uygulanacağıyla ilgiliydi (ve bu ayrılıklar genellikle inanıldığı kadar çok değildi).

George Washington 1798'de Lafayette'e yazarken, Amerika'nın liderlerinin dış politikanın esasları üzerindeki birliğine işaret ederek şöyle demiştir: "Aramızda, bu ülkeyi Büyük Britanya'nın safında kargaşaya düşmüş halde görmek isteyen veya Fransa'yla birlikte Büyük

2. Aktarılan yer: Samuel Eliot Morison ve Henry Steele Commager, *The Growth of the American Republic*, Birinci Cilt, Oxford University Press, New York, 1958, sayfa 333.

Britanya'ya karşı saf tutmamıza istekli olan pekçok kişi var... Ama şu gerçeğe tamamen ve mutlak şekilde güvenebilirsiniz ki ülkenin Yönetici güçleri ve halkın büyük bölümü Amerika'nın çıkarlarına bağlı, prensip olarak gerçek Amerikalılardır."³

Kurucu Atalar'ın dış politika kavramları incelendiğinde onların askeri-politik stratejilerinin üç temel yargıya dayandığı görülecektir:

- Silahlı kuvvetler, dış politikada anlaşmazlıkları çözümlemenin ana ve nihai aracı, "son sözlü söyleyendir."

- "Kendi çıkarlarının bilincinde olmak", Birleşik Devletler'in uluslararası ilişkilerdeki tutumunu şekillendiren temel unsur olmalıdır.

- Birleşik Devletler, daha önce benzeri görülmemiş, kendine özgü bir ulustur; o halde tanrının takdir ettiği bir Aşıkâr Yazgı'ya sahiptir.

2. "Yasal Bir Politik Araç" Olarak Savaş

Amerikan cumhuriyetinin Kurucu Atalar'ının çoğu, Klasikleri yakından bilen, iyi eğitim görmüş kişilerdi ve Greko-Roman geleneğine uygun olarak, savaşı, uluslararası anlaşmazlıkları çözümlemenin doğal ve meşru bir aracı olarak görürlerdi. Clausewitz'in, savaş politikanın değişik araçlarla sürdürülmesidir şeklindeki klasik tanımını yapmasına o zamanlar daha 50 yıl vardı. Ama onlar, bir ulusun dış politikasında silahlı kuvvet ile diplomasi arasındaki ilişkiyi inceleyen sezgi yoluyla bu aynı formüle varmışlardır.

Alexander Hamilton savaşın niçin kaçınılmaz olduğunu anlatırken "insanlar hırslı, intikamcı ve açgözlüdür" diye yazmıştır. "Birbirinin komşusu olan bağımsız, bağlantısız birkaç egemen varlık arasında sürekli uyum olmasını beklemek, insanlıkla ilgili olayların tekdüze akışını göz ardı etmek ve çağlar boyudur biriken deneyimi reddetmek olur."⁴

ABD'li ilk askeri teorisyenlerden birisi olan H. Wager Halleck, "bütün savaşların aşıkâr ilahi iradeye karşı olduğunu" savunan Amerikan pasifistlerine meydan okuyarak şöyle yazmıştır: "İncil'in hiçbir yerinde savaş yasaklanmamıştır. Tevrat'ta savaşın ve hatta fethin kesinlikle emredildiğini görüyoruz, İsa ve havarileri zamanında dünyada

3. *The Writings of George Washington from the Original Manuscript Sources, 1745-1799*. Editör, J. Fitzpatrick, ABD, GPO, Washington, 1931-44, Cilt 37, 1940, sayfa 69.

4. *The Federalist or the New Constitution. Papers by Alexander Hamilton, James Madison, John Jay*, The Heritage Press, New York, 1945, sayfa 27-28.

çeşitli savaşlar sürüp gitmesine karşın onlar da savaşın kanunsuz ya da ahlaka aykırı olduğuna ilişkin tek kelime söylememişlerdir. Dahası, Hristiyanlığın ilk pederleri savaş haklarını fazlasıyla tanımakta ve savaş adalete dayanılarak ilan edildiğinde Hristiyanların gerek savaş hileleri ve gerekse açıkça kuvvet yoluyla savaşa girişebileceklerini dolaysızca söylemektedirler."⁵

ABD önderlerinin Amerikalıların savaştan sakınmaları gerektiğini ve George Washington'ın sözleriyle, "herkesle barış ve uyum tohumlarını atmaları" gerektiğini zaman zaman söyledikleri doğrudur. Ama bu "barış ve uyum" çağrısı, ABD liderlerinin savaşı politik bir araç olarak prensipte reddettikleri anlamına gelmemiştir. Savaş yalnızca, koşullar Birleşik Devletler için elverişsiz olduğunda reddedilmiştir - yer ve zaman kötü seçilmişse veya güçlerin dizilişi bir avantaj sergilemiyorsa.⁶ Silahlı kuvvetin uluslararası sorunları çözümlemede bir araç olarak kullanılması prensibiniyse Amerikalı liderler tüm içtenlikleriyle onaylamış ve tam bir gayretle desteklemişlerdir.

Örneğin, güçlü Avrupa ülkeleri karşısında ulusun izleyeceği politikaya ilişkin konular söz konusu olduğunda Başkan Washington (o zaman için) olumsuz bir tepkiye yol açmayacak şekilde ihtiyatlı, sabırlı ve dikkatli davranılmasını savunmuştur. Halbuki yeni Amerikan cumhuriyetinin daha avantajlı bir konuma sahip olduğu ülkeler karşısında izlenecek politikayı irdelerken, silahlı kuvvet kullanılması hakkındaki görüşlerini bu kadar net dile getirmemiştir. George Washington 11 Ocak 1790 tarihinde Güney Carolina Valisi Charles Pinckney'e gönderdiği bir mektubunda şunları yazmıştır: "Mevcut genel Hükümet, yürüttüğü işlerin temelini, ulusal adalet, inanç ve gurur üzerine kurmaya çalışacaktır. Ama eğer Hükümet ... vatandaşlarını korumak için silaha başvurmak zorunda kalırsa /sözlü edilen vatandaşlar tarafından zor yoluyla topraklarından sürülen Yerlilere karşı - G.T./, bu durumda, sağlam politika ve iyi ekonominin gereği olarak, savunmaya yönelik ve zaman yitirici operasyonlardan ziyade acil ve sonuç verici bir hamle yapılması gerekeceği görüşündeyim."⁷

Washington bir başka mektubunda da barışı çiğneyen Yerliler - ör-

5. *American Military Thought*, sayfa 129.

6. Kurucu Atalar bu konuda doğrudan İsa'nın İncil'de yazılı stratejik talimatından hareket etmişlerdir: "Veya bir kral savaş alanında başka bir krala karşı gelecekte oturmayacak ve yirmibin kişiyle üzerine gelen krala onbin kişiyle karşı çıkıp çıkamayacağını değerlendirecektir. Veya diğer kral henüz çok uzaktayken ona bir elçi gönderip barış koşullarını soracaktır." (Aziz Luke, 14:31-32).

7. *The Writings of George Washington ...*, Cilt 30, 1939, sayfa 501-502.

neğin "Cherokee'ler ve Shawanese'ler gibi küçük göçmen çeteler"- için, "kolayca cezalandırılabilir ve hatta gerekirse kökleri kazınabilir"⁸ diye yazmıştır.

ABD liderleri savaşların kaçınılmaz olduğunu düşündüklerinden, gelecek savaşların beklentisi içinde ABD'nin daima kendini savaşa hazır bulundurmasını ve silahlı kuvvetlerini artırmasını savunmuşlardır. George Washington, ABD'nin daimi bir askeri kurum bulundurması için ayrıntılı bir gerekçe ileri süren ilk kişilerden birisidir. 2 Mayıs 1783 tarihinde Kıta Kongresi'ne(*) gönderdiği mektubunda ABD silahlı kuvvetlerinin altı amacını şöyle sıralamıştır:

- ülkenin kara sınırları boyunca "Yerlilere korku salmak";
- "komşuları geride tutmak" - kuzeyde Kanadalıları ve güneyde (Floridalardaki) İspanyolları ("imparatorluğun savunulması");
- sahili muhafaza etmek;
- "deniz ticaret yollarını korumak";
- "cephanelikleri muhafaza etmek";
- "baskınlara karşı korunmak".⁹

Üçüncü amacın taşıdığı önem, Washington'ı, var gücüyle, iyi donatılmış bir donanma kurulması lehinde konuşmaya teşvik etmiştir (gerek bu mektubunda gerekse pekçok başka yerde).¹⁰

ABD militarizmi daha ilk adımlarını atmaya başladığından bu yana, onun avukatları tipik olarak, gerçek amaçlarını gizleyen veya çarpıtan çeşit çeşit deyimler uydurarak niyetlerinin asıl özünü saklamaya çalışmışlardır. Bunlardan bir tanesi, ABD silahlı kuvvetlerini nitelendirmek amacıyla kullanılan "barış kurumu" deyimidir. (Burada, Amerikalı önderlerin George Orwell'dan 150 yıl önce "Yeni dil'i ["Nejspeak"] keşfetmiş oldukları söylenebilir.) Ayrıca, askeri bakımdan hazırlıklı durumda bulunulmasını öğütleyenler, Birleşik Devletler'in bir deniz ablukası altında bile uzun süreli ve büyük ölçekli operasyonlar yürütme yeteneğini güvence altına alması için kendi kendine yeterli bir durumda olması gerektiğini vurgulamışlardır. Bununla bağlantılı olarak Birleşik Devletler'in kendine ait büyük bir askeri endüstri geliştirmesini zorunlu görmüşlerdir.

8. Age., Cilt 31, 1939, sayfa 87.

(*) Kıta Kongresi [Continental Congress] - 1774 ile 1781 yılları arasındaki Amerikan ulusal meclisine verilen ad. - çev.

9. Age., Cilt 26, 1938, sayfa 374-398.

10. 1798'de aynı bir Deniz Kuvvetleri Departmanı kurulmuştur.

3. Stratejik Serbestiyet İlkesi Olarak "Kendi Çıkarlarının Bilincinde Olmak"

"Kendi çıkarlarının bilincinde olmak" ilkesi daha başlangıçtan itibaren ABD yönetici çevrelerinin dış politika kararlarının alfabesi olmuştur. Birleşik Devletler, kendi dış politikasında kesinlikle, her zamana ve her koşula elverişli düşen bir dizi değişmez davranış ilkesine veya kuralına değil, tersine herşeyden önce, uzun dönemde kazanç ve avantaj sağlama anlayışına dayanmalıydı.

Bir an için yakalanmış, taktik avantajlar yerine uzun dönemli, stratejik kazançlara gösterilen tercihin derecesi, ulusal öz-çıkarların ne kadar "bilincinde" olunduğunun tartılmasında ölçü olacaktı. Bu bakış açısına göre eğer bir ulusun liderleri küçük ama yakın erimli avantajlara sarılıp taktik kazanımların kendilerine feda edilmesi gereken daha büyük kazanımları gözden kaçırıyorsa bu durum bu liderlerin yeteri kadar bilinçli olmadığı, egemen sınıfın izlediği temel dış politika amaçlarını iyi anlamadığı ve dolayısıyla "kendi çıkarlarının bilincinde olmak" ilkesini hakkıyla uygulayamayacağı anlamına geliyordu. Kurucu Atalar'ın buyruğuna göre, tüm değerlendirmeler, geniş anlamıyla bu en büyük ve temel ekonomik, politik ve ahlaki avantaja tabi olacaktı - buna, prestij, kısa dönemli kazanç ve benzeri değerlendirmeler de dahildi.

Diğer bir deyişle, belirli bir tarih aşamasında Birleşik Devletler'in çıkarlarına denk düşen şeyler dışında hiçbir şey kutsal veya değişmez değildi. Bu kavram net bir şekilde ilk kez Alexander Hamilton'ın 15 Eylül 1790'da George Washington'a yazdığı mektupta dile getirilmiştir: "/Birleşik Devletler'deki - G.T./ en yaygın görüşe göre bizim gerçek politikamız ticaret dışında bütün dış bağlantılardan olduğunca uzak durmaktır ... Ulusların dostluğuna eşlik etmiş olan olaylar incelendiğinde görülmektedir ki böyle bir inceleme, çok özel koşullardan ileri gelen pek az örnek dışında, daimi bir çıkar sağlayacağı varsayımıyla belli bir bağlantıyı tercih eden sistemlere çok az hak vermektedir. Avrupa'dan kopmuş bütünen Birleşik Devletler'in konumu, onun bu noktada dikkatli olmasını öğütlemektedir."¹¹

Dış politikadaki "kendi çıkarlarının bilincinde olmak" ilkesi strateji diline tercüme edildiğinde, Amerika'nın her türlü koşul altında iste-

11. *The Papers of Alexander Hamilton*. Editör, H. Syrett, Cilt VII, Columbia University Press, New York-London, 1961, sayfa 52.

diği her yönde hareket etmekte serbest olduğu anlamına geliyordu. Ayrıca, (ittifak yükümlülükleri ve anlaşmaları da dahil) herşeyin "ulusal çıkarlar"a göre ikinci derece önem taşıdığını savunan serbestiyet ilkesi, askeri-politik stratejiye uygulandığı şekliyle, ABD liderleri tarafından Clausewitz, Jomini ve Bismark'tan çok daha önce formüle edilmiş bulunuyordu.¹²

George Washington, Amerikalıları gelecekte "herkesle barış ve uyum" beslemeye çağırırken şunu da vurgulamıştır ki "böyle bir planın uygulanmasında belirli Uluslara karşı kalıcı müzmin antipatilerin ve diğerlerine karşı da ateşli bağlılıkların dışlanması daha önemli birşey yoktur ... Bir başka ulusa karşı alışkanlık halinde kin veya alışkanlık halinde düşkünlük besleyen bir Ulus bir dereceye kadar bir köledir. O, düşmanlığının veya sevgisinin kölesidir ve bunların her ikisi de onu sorumluluğundan ve çıkarlarından başka yöne saptırmaya yetmelidir ..." Washington, serbestiyet kavramını, "kendi çıkarlarının bilincinde olmak" kavramını ön plana çıkararak "yabancı toprağa basmak için kendi toprağımızı terk etmek niye?" diye sormuştur. "Niçin kendi kaderimizi Avrupa'nın herhangi bir bölümünün kaderi ile birbirine bağlayarak kendi huzur ve refahımızı Avrupa'nın hırs, rekabet, menfaat, keyfilik veya kapris tuzaklarına atalım?"

"Bizim gerçek politikamız, yabancı dünyanın herhangi bir bölümü ile kalıcı ittifaklardan uzak durmaktır."¹³

Bu uyarı, ABD tarihçilerini, George Washington'ın tecritçiliğinin i-

12. Henry Kissinger, Bismark'ın politikasını inceledikten sonra bu politikanın üç hükme dayandığı sonucuna varmıştır: (a) silahlı kuvvet kullanma gereği, (b) "kendi çıkarlarının bilincinde olmak", (c) Pan-Alman kurtarıcılığı düşüncesi. Bismark'ın bazı sözlerinin sanki Hamilton'dan tercüme edilmiş gibi olması çok hayret vericidir. Bismark şöyle yazmıştır: "Şaşılacak bir zamanda yaşıyoruz. Güçlü olan, ahlaki tereddütleri yüzünden zayıf, zayıf olan ise cüreti sayesinde gittikçe güçlenmektedir ... Duygusal bir politika karşılıklılık bilmez ... Tanrı adma, iyi bir iş yapmış olma bilincinin tek ödül olarak ortaya çıktığı hiçbir duygusal ittifak olamaz ... Büyük bir devlet için politikanın biricik sağlıklı temeli ... romantiklik değil egoizmdir ... Politika, olanaklımın sanatı, izafi olanın bilimidir." (Alıntının yapıldığı yer: "The White Revolutionary: Reflections on Bismark", Henry A. Kissinger, DAEDALUS, Yaz 1968, sayfa 906-907.)

Bismark ve Amerikan Kurucu Atalar'ının dış politikalarındaki dikkate değer çıkarışmanın kökleri şuradadır ki bunların hepsi de dış politikada pragmatik kişilerdi, Realpolitik diye bilinen şeyin ilk temsilcileriydiler. Kissinger, "çok kutuplu bir dünyada" çalışmış olan "Bismark'ın dış politika dersleri"nden hareketle 1970'ler için "yeni bir ABD dış politikası" postülatları ileri sürerken, önceleri, Demir Şansölye'nin dış politika ve strateji ilkelerinin büyük bir bölümünün habercisi olan Kurucu Atalar'ın dış politika byrınklarının Birleşik Devletler'e, aynı yönde çok daha elverişli ve "gerçekten ulusal" dersler sunduğunun farkında değildi.

13. *The Writings of George Washington...*, Cilt 35, 1940, sayfa 231, 234.

narılmış bir savunucusu olduğunu iddia etmeye yönelmiştir. Birleşik Devletler'in II. Dünya Savaşı'na dek sıkı bir tecritçilik politikası izlediği ve bundan yalnızca bir kez ayrıldığı da vurgulanmıştır - 6 Şubat 1778'de Fransa ile iki antlaşma imzalayarak.¹⁴ Birleşik Devletler'in tecrit politikasını ancak II. Dünya Savaşı'ndan sonra terk ettiği ve bundan sonra pekçok sayıda uzun dönemli ittifaklara ve anlaşmalara girip kendi himayesi altında dizi dizi askeri ve politik bloklar kurarak uluslararası ilişkilere aktif şekilde müdahale etmeye başladığı savunulmaktadır.

ABD dış politikası hakkındaki bu yorumu kabul etmek olanaklı değildir. Esasen, bireylerin görüşleri değil de gerçekte izlenmiş ana politik eğilimler ve politikalar göz önüne alındığında görülmektedir ki Birleşik Devletler'de katıksız tecritçilik asla var olmamıştır.

Tecritçiler adı verilenler ile ("Amerika kalesi" kavramının yandaşları) müdahale ve genişleme savunucuları arasındaki mücadelenin konusu (dış politika konuları hakkındaki bu mücadele ABD yönetici eliti içinde 200 yıldır sürmektedir), Birleşik Devletler'in, uluslararası ilişkilerde, silahlı kuvvet yoluyla baskı uygulamak da dahil olmak üzere "pozitif ve aktif baskılar"a başvurup vurmaması gerektiği değildir; George Washington ve meslekdaşları bu soruya olumlu yanıt verip konuyu kapatmışlardır. ABD hükümetlerinin Amerikan tarihi boyunca yürüttükleri gayretkeş dış politika girişimleri, bu yaklaşımın sadakatle uygulandığını göstermektedir.

Bu ezeli rekabet, gerçekte, eldeki gücün ne kadarcının dış operasyonlara ayrılması gerektiği, dış ve iç sahalara çaba (ve kaynak) tahsisinin en iyi bileşiminin ne olduğu üzerine ve ulusun -anayurttan çok uzaklarda yürütülen riskli faaliyetlerde ekonomik ve diğer bakımlardan çok ileri gittikten sonra- uluslararası sahnede yeni bir çapul akını başlatmadan önce bir soluklanma sağlamak, kendi dahili üssünü sağlamlaştırmak ve güç toplamak için nasıl ve hangi aşamada dış genişleme pençelerini "Amerika kalesi" içine bir bakıma geri çekmesi ve denizasını askeri varlığını azaltması gerektiği üzerine sürüp giden bir tartışmadır. ABD "tecritçileri" ile müdahaleciler arasındaki çarpışmaların konusu daima bu olmuştur.

ABD'de yalnızca dış politika konuları üzerinde yoğunlaşılması, sık sık, iç sorunların ihmal edilmesine ve sonuçta bunların daha çok şid-

14. Dostluk ve Ticaret Anlaşması ve Britanya'ya karşı ittifak Anlaşması; her ikisi de Kongre tarafından 7 Temmuz 1778'de feshedilmiştir.

detlenmesine yol açmıştır (1960'ların sonlarında ve 1970'lerin başlarında olduğu gibi). Bu yüzden, dış ilişkilerde "Amerika kalesi" ile "ile-ri-üs" rotaları arasında sürekli yalpalama yer almaktadır. ABD kapitalizminin eşitsiz ekonomik ve politik gelişimi göz önüne alındığında, bu mantıklıdır.

Kuşkusuz ki ABD politikası I. Dünya Savaşı'ndan önce daha tecritçi idi. 19. yüzyıl boyunca güç kazanan ve 20. yüzyılda dünya çapında güç mücadelesi arenasına girecek kadar kendini güçlü hisseden bir ulusun bu politikası, Washington'ın "tecritçilik vasiyeti" ile hiçbir ortak yöne sahip değildir. Çünkü, Büyük Britanya'ya karşı XVI. Louis ile bir ittifak kuran George Washington'ın "tecritçiliği", Fransız kralının cumhuriyetçiliğinden fazla değildi.

George Washington tecritçiliği değil kendi çıkarlarının bilincinde olmayı, ABD'nin faaliyetlerini Kuzey Amerika ile sınırlı tutma anlayışını değil serbestiyet ilkesini savunmuştur ve buna göre, herhangi bir devletle yapılan herhangi bir ittifaka geçici gözle bakılmalıdır, yani, Birleşik Devletler'in, ancak kendi amaçlarını gerçekleştirmek için kullanabildiği sürece uyacağı bir anlaşma olarak. Bu ittifak Birleşik Devletler'i yabancıların çıkarları uğruna bir mücadelenin içine sürükleyerek onun için bir yük haline gelir gelmez feshedilmeli ve eğer gerekliyse, başka bir ittifakla değiştirilmelidir - hatta, eğer Birleşik Devletler'in kendi çıkarlarını geliştirmesine yardımcı olacaksa Amerika'nın eski düşmanı ile yapılacak bir ittifakla. Açıktır ki bu stratejik ilke kıtasal tecritçilikten çok farklıdır.¹⁵

4. "Haklı Savaşlar"ın Mantığı Olarak Aşıkâr Yazgı

Birleşik Devletler'in tanrı tarafından önceden çizilmiş bir Aşıkâr Yazgı'ya sahip olduğu düşüncesi, Amerikan deneyiminin, taşıdığı dini

15. Bazı ABD'li tarihçiler resmi görüşle çelişen bir görüş ileri sürerek ABD "tecritçiliğinin" görsel bir fenomen olduğunu, ilkel bir tutum olmaktan çok kolaylık sağlayıcı bir tavır oluşturduğunu söylemektedir. Örneğin, Monroe Doktrini öğrencilerinden Frank Donovan, "Kurucu Atalar'm... pratik adamlar" olduğunu vurgulamakta ve "Amerikan tecritçiliği bir öz-çıkâr politikasıydı. Öz-çıkârlar bir politika değişikliği gerektirdiğinde politika değiştirilebilirdi" demektedir. (Frank Donovan, *Mr. Monroe's Message. The Story of the Monroe Doctrine*, Dodd, Mead and Co., New York, 1963, sayfa 9.) Çağdaş Amerikan tarihçiliği içinde revizyonist eğilim denen akımm önde gelen sözcülerinden William A. Williams, daha da şüphelidir: "Washington'ın yayınladığı şey bir tecrit çağırısı olmaktan çok uzaktı ve rakipsiz bir imparatorluk için bir ticari manifesto idi." (William A. Williams, *The Contours of American History*, The World Publishing Co., Cleveland, 1961, sayfa 173-174.)

inançlarla istisnai ve benzersiz bir deneyim olduğuna inanan Amerikan Devrimi liderlerinin bu kanaatini ortaya çıkaran bir sentezden kaynaklanmıştır. Orta Çağ Avrupası'nda olduğu gibi Birleşik Devletler'de de politik ideoloji -politik partilerin ortaya çıkışından önceki dönemde- teolojik doktrinin ayrılmaz bir parçasıydı. Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi yalnızca adalet ilkelerine değil aynı zamanda önceden çizilmiş ilahi yazgıya da bol bol değinmektedir. Bundan, "Amerikan deneyimi", yani 1775-1783 Bağımsızlık Savaşı başarıya ulaştığına göre bunun Tanrı'nın iradesi olduğu, Kadiri Mutlak'ın, Britanya Tahtı'na karşı savaşında Amerikan kolonicilerine yol gösterdiği sonucu çıkarıldı. Son derece dindar kişiler olan Kurucu Atalar'ın mantığı böyleydi. Bu kişiler, eylemlerini, mantık, ekonomik gereklilik ve benzeri değerlendirmelerle haklı çıkardıkları gibi Amerikan Devrimi'nin başardığı herşeyi, tanrısal otoriteye dua ederek kutsallaştırmayı da kendilerine görev biliyorlardı. Böylece Birleşik Devletler için yazılmış bir Aşkar Yazgı miti doğdu; zamanla da Amerikan dış politikasının ana postülatlarından birisi haline geldi.

Kurucu Atalar, bu benzersiz deneyimden doğan Amerikan cumhuriyetinin -"Amerikan sistemi"nin- o zamana dek yaratılmış üstün şeylerin somutlanmış bir biçimi olduğuna göre, kaçınılmaz olarak, tüm dünyada taklit edilmesi gerekli bir model haline geleceğini savundular.

ABD liderleri, Amerikalıların, yalnız kendileri için her bakımdan iyi olmakla kalmayıp kuşkusuz tüm diğer uluslar için de en iyisi olan bir sistem yarattıklarını ileri sürdüler. Bundan da şu sonuca varıldı ki bu sisteme karşı direnenler yalnızca Amerika'nın değil aynı zamanda kendi kendilerinin de düşmanıydılar çünkü kendi yaşamlarının "Amerikan demokrasisi" çizgileri doğrultusunda örgütlenmesine karşı ancak ihmalkarlık veya hata yüzünden direnebilirdi - veya, tıpkı Büyük Britanya Kralı III. George'un kendi krallık yönetiminin, kendi imparatorluğunun aşınmasını önleme çabası içinde bu sisteme karşı direnmesi gibi, hırs ve kötü niyet yüzünden.

Bu noktadan sonra, Birleşik Devletler'in evrensel kurtarıcılık misyonuna sahip olduğunu iddia etmek için artık küçük bir adım yeterliydi; bu "kurtarıcılığın", örnek oluşturma gücüyle veya silah gücüyle yaşama geçirilmesi hiçbir farklılık yaratmazdı.

Amerikalı tanınmış politik bilimci Hans J. Morgenthau, dünya çapındaki ilişkilerde Amerika için "aktif misyon" kavramı hakkında şun-

ları yazmıştır: "Bu, Amerika'nın, Amerikalıların ulaştığı mutluluğa ulaşabilmeleri için ... güç durumdaki halklara yardım etmesini içeren pozitif yükümlülüğü kabul etme yönünde attığı bir adımdı." Morgenthau bundan sonra şunları eklemiştir: "Bizim iç durumumuzla dış politikamız arasındaki ilişkinin misyoner gibi kavranması, burada, üçüncü bir kavram şeklinde, bir akın kavramı şeklinde birleşip bütünleşir. Biz, Amerikan deneyinin misyonerleri olarak, bunu kabul veya reddetmekte daha önceleri serbest olanlara yardımımızı sunmalıyız. Biz, akıncılar olarak, bunu gerekirse ateş ve kılıçla dünyanın tümüne empoze etmeliyiz. Böyle bir akının gerçek sınırları Amerikan gücünün sınırları olmalıdır; potansiyel sınırları ise yerkürenin sınırları olmalıdır. Amerikan örneği, dünyanın doğru düşünen uluslarının gönüllü şekilde itaat edeceği, diğerlerinin ise itaat etmeye mecbur bırakılması gereken bir evrensel kurtuluş formülüne dönüşmüştür."¹⁶

ABD'li tanınmış tarihçi Julius W. Pratt, "aşikar yazgı" demiştir, "Birleşik Devletler'in elde etme isteğinde ve gücünde olduğu hemen hemen her toprağın kendi topraklarına eklenmesinin bir gerekçesi haline gelmiştir"¹⁷

Ondokuzuncu yüzyılın sonlarında ABD'li tarihçi Frederick J. Turner tarafından ileri sürülen "yükselen sınır" kavramı, ABD'nin topraksal genişlemeciliğine daha da dolaysız bir gerekçe sağlamıştır. Turner, birçok kitabında, enerjik bir şekilde "sınırları ileriye doğru iten" ve orman yasası altında "beyaz adamın hakları" için savaşan haşin görünüşlü bir Amerikan öncüsü tasvir etmiştir. Turner, Öncü'yü anlatırken şirsel konuşmuştur: "Sömürgecinin efendisi vahşettir ... Medeniyetin giysilerini çıkararak ona av gömleği ve makosen giydirir ... Daha kısa bir süre önce Hint mısırı yetiştirmiş ve karasaban ile çift sürmüştür; savaş çılgılığı atar ve ortodoks Yerli tarzıyla kafaderisi yüzer."¹⁸

Birleşik Devletler'de Yerli sorununun çok basit bir yolla çözümlendiğini herkes bilmektedir - soykırımla. Ve Birleşik Devletler sınırlarını bu yolla Pasifik sahiline kadar itmiştir. Ancak Turner şunu vurgulamıştır: "O, Amerikan yaşamının genişlemeci karakterinin şimdi artık tamamen ortadan kalktığını ileri sürecek atılgan bir peygamber olmalı-

16. Hans J. Morgenthau, *A New Foreign Policy for the United States*, Praeger, New York, 1969, sayfa 79, 81.

17. Julius W. Pratt, "The Ideology of American Expansion", yayımlandığı yer: *Essays in Honor of William E. Dodd*. Editör, Avery Craven, Chicago University Press, Chicago, III., 1935, sayfa 345.

18. Frederick J. Turner, *The Frontier in American History*, Henry Holt and Co., New York, 1920, sayfa 4.

dır. Hareket, onun egemen gerçeği olmuştur ... Amerikan enerjisi, kendi varlığı için sürekli olarak daha geniş bir saha talep edecektir."¹⁹ Yeni bir Amerikan genişlemeciliğinin genç kahini Başkan Kennedy, kendisine ait Yeni Sınırlar politikasını ileri sürerek 1960'larda Tumer'ın düşüncelerini yeniden canlandırmıştır. Kennedy, Tumer'ın ayak izlerinden giderek, sınırı coğrafi bir kavram olarak değil, Birleşik Devletler'in karşısındaki ekonomik, politik, askeri ve diğer "meydan okuma"ların bir karışımı olarak ele almıştır. O, bu meydan okumaların yenilgiye uğratılmasında, bilim ve askeri teknolojiye yeni sınırlara ulaşılmasında, dış uzayın ("yüksek sınır"ın) ve okyanus derinliklerinin keşfedilmesinde Birleşik Devletler'in dünya lideri konumunu koruması gerektiğini vurgulamıştır.

"Yükselen sınır" doktrini ve Amerikan "modeli"nin, Amerikan yaşam tarzının nimetlerini silah gücüyle diğer uluslara götürme kavramı, ABD askeri operasyonlarının saldırgan olmadığı iddiasının ortaya çıkmasına neden oldu: Ne de olsa bu operasyonlar diğer ulusları "kurtarmak" için yürütülüyordu. Bu yüzden, Birleşik Devletler hangi savaşa girse girsin bu bir kurtarma savaşı ve dolayısıyla haklı bir savaş oluyordu. Böylece, ABD dış politikasının ve "güç felsefesi"nin temel ve ebedi teorik kavramlarından birisi olan "haklı savaşlar" doktrini yavaş yavaş ortaya çıktı.

Bu "haklı savaşlar" doktrininin izleri İncil'in "öldürmeyeceksin" emrine kadar sürülebilir; teologlar, bu emrin bir istisnası olduğunu söylemektedirler. Bir saldırgan püskürtülebilir. ve Amerikan teorisyenlerin görüşüne göre, bir savaş başlatan bir ulusun "niyetinin saldırganlık olmadığını" ileri süren az-çok ikna edici bir tartışma açmak, bu savaşın "haklı" olduğunu ilan etmek için yeterlidir. Eğer "saldırgan olmayan" bir niyet taşıyorsanız, eğer saldırı, saldırılanı "kurtarmak" adına başlatıldıysa, o zaman bir ilk vuruş darbesi bile bir "haklı" savaş eylemi olarak tanımlanabilir.

John Hopkins Üniversitesi'nden Profesör Robert Tucker'ın "haklı savaşlar" doktrininin izah şekline göre, her türlü silahlı ihlal davranışı, uygun bir yorum altında, bir "haklı savaş" diye adlandırılabilir. Kendisi, "insanlığın gereksinmelerinin yorumuna" diye yazmıştır, "askeri bakımından gerekli olan şeyin gereksinmelerinin yorumu hükmedecektir ... Böylece, Hiroşima ve Nagazaki'ye karşı atom silahlarının kullanılması, insanlığın prensip savaşında yalnızca askeri bir gerekli-

19. Frederick J. Tumer, *Age.*, sayfa 37.

lik olarak değil aynı zamanda meşru bir uygulama olarak da haklılık kazanabilir ve kazanmıştır da."²⁰

Amerikan politik bilimcisi Robert Osgood, "ancak" demektedir, "ahlak duyguları savaşın bir ulusal politika aracı olarak kullanılmasını yasaklasa bile, savaş kaçınılmaz duruma geldikten sonra onun bir ideoloji aracı olarak kullanılmasını engellemez. Hatta bir anlamda bunu teşvik eder; çünkü, hassas vicdanlar, daha geniş, yüceltilmiş amaçların içinde savaşın büyük kötülüğüne karşı bir tür ahlaksal telafi ve kötülükle kirlenmelerine karşı makul bir mazeret bulurlar. Böylece, savaşı yasaklayan ideallerin kendileri savaş yapmanın dürtüsü haline gelir. Şiddetten nefret, şiddet için tutkuya dönüşür."²¹

II. Dünya Savaşı'ndan sonra, nükleer roketlerin kullanımı için gittikçe daha gelişmiş şekiller ve yöntemler tasarlayan ABD nükleer stratejisi geliştirildikçe "haklı savaşlar" doktrini de daha "mükemmeleştirildi" - ahlaksal "haklılık", en yeni stratejik nükleer sistemlerin performans karakteristiklerine uyum sağlayacak şekilde gittikçe büyüyen bir yaratıcılıkla adapte edildi.

Nükleer savaşın "haklılığının" yorumundaki bu çifte ahlak standardı, tahmin edileceği gibi kamuoyunda geniş bir öfke uyandırdı. Bu tepki, kötüyü cezalandırıp masumu korumak için verilen haklı savaşa ilişkin dini emire ABD politikacılarının gösterdiği saygısızlık karşısında Amerikan Katolik piskoposlarının (Birleşik Devletler'de 50 milyon üzerinde kişiyi temsil eden Katolik Kilisesi'nin tüm liderliğinin) protestosunda yansıdı. Birleşik Devletler'deki Katolik Kilisesi'nin liderleri 3 Mayıs 1983'teki Katolik Piskoposlar Ulusal Konferansı'nda, nükleer çağda savaş ve barış üzerine Amerikan Katoliklerine hitaben onayladıkları dini bir mektupta şunu vurguladılar: "Biz, ne kadar sınırlı bir ölçekte olursa olsun nükleer savaşın kasıtlı olarak başlatılmasının ahlaksal bakımdan haklı çıkarılabileceği hiçbir durum düşünmüyoruz."²² "Ne ortak bir ahlaksal otorite ne de merkezi bir politik otorite tanımayan egemen devletlerden oluşan bir dünyada ... hiçbir devlet 'mutlak haklılığın' kendinden yana olduğu temeline dayanarak davranmamalıdır."²³

Bu dini mektup Reagan yönetimini çılgına çevirdi. Beyaz Saray,

20. Robert W. Tucker, *The Just War. A Study in Contemporary American Doctrine*, The Johns Hopkins Press, Baltimore, 1960, sayfa 90.

21. Robert E. Osgood, *Limited War. The Challenge to American Strategy*, University of Chicago Press, Chicago, 1957, sayfa 33.

22. *Origins*, N.C. Döküman Servisi, 19 Mayıs 1983, sayfa 15.

23. *Agy.*, sayfa 10.

ABD Katoliklerinin görüşlerini gözden düşürmek, ABD caydırma stratejisinin "olumlu bir rol" oynadığını kanıtlamak, vb. çabası içinde pekçok zahmete girdi.

5. ABD Stratejisinin Temel Kavramı Olarak Güç Dengesi

Amerikan burjuva cumhuriyetinin ilk liderleri askeri politika ve stratejinin temel yönelimlerini belirlerken iki ana kuraldan yola çıkmışlardır: ABD sınırlarının yüksek derecede güvenlik altında olması ve Avrupalı devletlerin tahakküm ettiği o zamanın "Avrupa-santrik" dünyasında belli başlı tüm uluslara karşı ABD'nin askeri bakımdan önemli bir üstünlüğü bulunması.

ABD sınırlarındaki yüksek dereceli güvenlik iki tane nesnel etkenin sonucuydu: Amerika'nın komşularının (Yerliler ve Birleşik Devletler'in kuzey ve güneyindeki Avrupalı koloniler) askersel bakımdan güçsüzlüğü ve ABD kıyılarının Avrupa'nın belli başlı askeri güçlerine karşı Atlantik'in muazzam tampon rolü sayesinde korunuyor olması. Ve bu tampon, Birleşik Devletler'i iki tane Breton istilasına karşı korumada başarısız kalmasına rağmen (birisi 1775-1783 Bağımsızlık Savaşı sırasında ve diğeri 1812-1814 savaşı sırasında) bu her iki savaşta da Britanya'nın zaafının ardında yatan ana nedenlerden bir tanesi -ki ABD liderleri buna işaret ederken haklıydılar- iletişimin çok uzak mesafeler boyunca yapılması zorunluluğuydu. Bu durum, birliklerin yoğunlaştırılmasını güçleştirmiş ve ikmal işlerini, yeni takviyeler gönderilmesini ve Londra'daki politik liderlik ile Kuzey Amerika'daki Breton seferi kuvvetleri komutanlığının davranışlarının koordine edilmesini engellemişti. Amerikan yönetimi, "dalgalara hükmeden" ulus Büyük Britanya dışında herhangi bir devletin, Birleşik Devletler'in ulusal egemenliğini tehlikeye sokabilecek ölçekte bir operasyon yürütbilmesinin çok güç olduğunun farkındaydı. Amerikalılar Bağımsızlık Savaşı'nda Bretonları yenilgiye uğrattıklarına göre, aruk, bir savaşın onların bir ulus olarak yaşamlarını tehlikeye sokabileceğinden de korkuları kalmamıştı.

"Avrupa Devletlerine olan *mesafemiz*, bizi, onların kalabalık düzenli ordularından ve ihtiraslarının yol açtığı Tecavüz ve tehlikelerden endişe duymaktan büyük ölçüde kurtarmaktadır."²⁴

ABD'li politikacılar Amerikan stratejik zaafının kalıcı bir unsur ol-

24. *The Writings of George Washington...*, Cilt 26, sayfa 375.

madığına inanıyor ve Atlantik tampon bölgesinin ABD güvenliği açısından öneminin artmaya devam edeceğini savunuyorlardı. Atlantik kıyıları boyunca tahkimatlar hazırlandı; ABD Donanmasının büyütülmesiyle de Birleşik Devletler Avrupa'dan gelecek bir saldırıya karşı tamamen güvenlik içine girecekti - ve Amerikalılar 150 yıl boyunca bir başka yönden saldırıya uğramalarının olanaksız olduğuna inandılar.

İkinci unsur bakımından ise -yani, Amerika'nın ilk yöneticilerinin stratejik bakımdan ellerini bağlayan, Birleşik Devletler'in askeri güçsüzlüğü- ABD önderleri, uluslarının, politik ve ekonomik yapısını sağlamlaştırıp askeri gücünü artırdıkça, Avrupa'nın büyük devletleri karşısında askeri güçsüzlük konumundan çıkıp giderek onlarla askeri eşitliğe ulaşacağını ve bundan sonra da (bundan önce değil), ABD stratejisinin ilk mimarları açısından olanaklı olandan daha kararlı bir askeri politika izleyebileceğini ileri sürmüşlerdir.

ABD liderleri bu iki unsurun birleşik etkisini hesaba katarak, savaşın kayıpları ve güçlükleri yüzünden "kabul edilemez bir fiyat" ödememek şartıyla kendilerine en başta Kuzey Amerika'da genişlemek için mümkün olan en geniş hareket serbestliğini sağlayacak bir askeri-politik kavram aradılar. Böyle bir kavram olarak seçtikleri ilke, güç dengesi oldu.

Güç dengesinin stratejik bakımdan anlamı, uluslararası bir sisteme katılanlar arasındaki dengeyi, birisinin, diğerlerini bölen çelişkileri sömürerek kendi yararına çevirme yeteneğidir. Güç dengesi, birisinin, askeri yeteneğini, mümkün olan en yüksek gayret doğrultusu boyunca değil mümkün olan en yüksek etki doğrultusu boyunca geliştirmesini olanaklı kılar - özellikle dengeleyici güç rolü oynamak isteyenler için. Amerikalı ilk stratejiler güç dengesi ilkesini o kadar ayrıntılı ve o kadar kapsamlı şekilde anlatmışlardır ki o zamandan beri bunlara çok az şey eklenmiştir.

Doğal olarak, Amerikalı politikacılar güç dengesi kavramını uydurmamışlardır. Bu, Antik Yunanistan zamanından beri, çok kentli bir dünyada (Antik Yunanistan'da olduğu gibi) veya şimdiki çok kutuplu denen bir dünyada faaliyet göstermek zorunda kalan devletlerce benimsenen temel bir stratejik ilke olmuştur.

Güç dengesi aynı zamanda, Napolyon'un Avrupa'da onu saf dışı bırakıp Fransa'nın tam hegemonyasını kurmaya kalkıştığı tarihe dek Avrupa'nın büyük devletleri arasındaki ilişkilerin de temel ilkesi olmuştur. Napolyon'un yenilgisinden sonra ve I. Dünya Savaşı'na dek,

Avrupa'da Uyum anlaşması da yine güç dengesine dayanmıştır.

Amerikalı liderlerin görüşüne göre, Birleşik Devletler'in, o zamanlar dünyanın merkezi olan Avrupa'ya olan uzaklığı, ya da aslında Avrupa'ya nazaran bir ada gibi olması ve ayrıca Batı Yarımküresi'nde sözü edilmeye değer bir rakibinin bulunmaması, Amerika'yı, Avrupa güç dengesini sömürmeye özellikle elverişli bir konuma sokuyordu. Esasen, bu Amerikan politikası, Batı Yarımküresi'nde büyük çıkarları bulunan en büyük iki Avrupa devletinin, Britanya ve Fransa'nın arasındaki ayrılıkları Birleşik Devletler yararına pragmatik bir şekilde kullanma çabalarının bir ürünüydü.

Bağımsız bir Amerikan cumhuriyetinin doğuşu bile, ancak, Kuru-cu Atalar'ın Anglo-Fransız çelişmesini sömürme hünerleri sayesinde olanaklı olmuştur. XVI. Louis'nin birlikleri Ekim 1781'de Yorktown'da Britanya kuvvetinin bozguna uğratılmasında George Washington'a yardım etmiştir. Birleşik Devletler 1812'de Britanya ile Fransa arasındaki sert çelişkiye yaslanarak Kanada'nın bir bölümünü Britanya'dan kopararak kendi kontrolü altına almaya çalışmış ve ancak hazırlıkların yetersizliği yüzünden başarısız kalmıştır.

Güç dengesi teorisi ABD stratejisinin önde gelen bir ilkesi olarak, George Washington yönetiminin Dışişleri Bakanlığını yaptığı sırada Thomas Jefferson tarafından ayrıntılı şekilde işlenmiş ve Washington'ın kendisi tarafından, ulusa veda konuşmasında geliştirilmiştir. Washington, Birleşik Devletler'in o zamanki Avrupa çelişkisinde tarafsız kalabileceğini ve kalması gerektiğini vurgulamış ve gerektiği zaman, herhangi bir taraftan yana ve ABD çıkarlarını geliştirecek şekilde kendi ağırlığını koyması gerektiğini söylemiştir.

Güç dengesi, Avrupa devletleri karşısında çoğunlukla savunmaya yönelik bir stratejik kavram olmaktan, dünya çapında saldırgan bir ABD politikası kavramı olmaya doğru evrimleşmiştir. Bu kapsam içinde, ABD liderleri, bir güç dengesinin muhafaza edilmesini, birbiriyle çekişen Avrupa ve Asya ülkeleri arasında bir "süper arabulucu" gibi davranmak ve bundan kar sağlamak için Amerika'nın üzerine düşen bir görev gibi görmeye başladılar. Gerçekten de ABD'nin her iki dünya savaşına, o zamanlar mevcut koalisyonların safında katılmasını da güç dengesi değerlendirmeleriyle açıklamak geniş ölçüde olanaklıdır. Başkan Franklin Roosevelt 1942 yılının başlarında oğlu Elliot'a, II. Dünya Savaşı'ndaki ABD politikası hakkında şu tanınmış açıklamayı yapmıştır:

" 'Bunun bir futbol maçı olduğunu düşün' diye cevap verdi Babam.

'Diyelim ki biz yedeğiz ve kenarda oturuyoruz. Şu anda Ruslar, Çinlilerle birlikte ve biraz da Bretonlarla birlikte ilk takım durumundalar. Bizim, en hızlı koşucuya argoda ne isim verilirse ... öyle davranmamız planlandı. Onlara hızlı çocuk mu deniyor?

" 'Ne dediğini anlıyorum.'

" 'Maç, bizim bloker adamlarımızın yorulmasına neden olacak kadar uzamadan önce, golü atmak için bizim orada olmamız gerekiyor. Biz zinde olacağız. Eğer zamanlamayı doğru yaparsak, bloker adamlarımız bile çok yorgun düşmeyecektir.'"²⁵

Günümüzün ABD'li politikacıları ve teorisyenleri de güç dengesi kavramını ABD dış politikasının ana unsurlarından birisi olarak görmektedirler. Örneğin, Başkan Johnson'ın ulusal güvenlik danışmanı Walt Rostow, anıtsal yapıtı *The United States in the World Arena*'da şunları yazmıştır: "Birleşik Devletler, esasen, toprak kütlesi kendisinden daha büyük olan Avrasya kıtası açıklarında kıtasal bir ada olarak görülmelidir. Avrasya'daki çeşitli güç kombinasyonları ulusal çıkarlara karşı potansiyel bir tehdit oluşturmuştur ve hala öyledir ... Avrasya'nın birleşik kaynakları Birleşik Devletler'e karşı ciddi bir askeri zafer tehdidi oluşturabileceğine göre, bu bölgeye veya Birleşik Devletler'i tehdit etmeye yetecek büyüklükteki bir bölümüne Birleşik Devletler'e düşman veya potansiyel düşman hiçbir devletin tek başına veya grup halinde egemen olmaması Amerika'nın çıkarıdır."²⁶ Bu tür Amerikan ulusal çıkarı görüşlerini ABD'li birçok politikacı ve politik bilimcisi paylaşmaktadır.

25. Elliot Roosevelt, *As He Saw It*, Duell, Sloan and Pearce, New York, 1946, sayfa 54-55.

26. W. W. Rostow, *The United States in the World Arena*, Harper and Row, New York, 1960, sayfa 543-544.

NÜKLEER BİR STRATEJİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

Kurucu Atalar'ın belirlediği ilkeler II. Dünya Savaşı'ndan sonra da ABD dış politikasına ve askeri politik stratejisine şekil veren ana kurallar olarak hizmet etmeyi sürdürdüler. Bu ilkeler, silahlı kuvvetin son tahlilde temel dış politika unsuru olduğu inancı, "kendi çıkarlarının bilincinde olmak" kavramı ve Aşıkâr Yazgı düşüncesi idi.

Bu ilkelerin 170 yıllık süre boyunca ve özellikle II. Dünya Savaşı'nın bir sonucu olarak ortaya çıkan yeni stratejik durumun etkisi altında belli bir evrimden geçmesi doğaldı.

"Askeri kuvvet" terimi artık en başta hava-atomik yeteneği ve daha sonra nükleer roket yeteneği için kullanılmaya başlandı. "Kendi çıkarlarının bilincinde olmak" kavramı ABD liderlerini ekonomik, politik ve diğer türden "boşluk"ları, özellikle "güç boşlukları"nu doldurma "gerekliliği" düşüncesine kışkırttı. ABD'li teorisyenlerin iddiasına göre "güç boşluğu"nun ortaya çıkmasına neden olan şey sömürgecilik sisteminin çökmesi ve savaşın hem galibi hem mağlubu olan pek çok eski sömürgeci devletin (Almanya, İtalya, Japonya, Büyük Britanya, Fransa) daha küçük kapitalist ülkeleri göz önünde bulundurmakta yetersiz kalmasıydı. Nihayet, Aşıkâr Yazgı düşüncesi de ABD egemen sınıfını, dünyada yerleşmekte olan durumu ve savaştan hiç yara almadan çıkmış bir ulus olan Amerika'nın büyüyen ekonomik kudretini bir Pax Americana kurulması için kullanmak yönünde karşı konulamaz şekilde sürüklüyordu.

Amerikalı politikacılar II. Dünya Savaşı'ndan önce, sosyalist bir devlet olan SSCB'nin varlığını ve Marksist ideolojiyi, bir bakıma, Amerikan tarzı yaşamı yalnızca dolaylı şekilde tehdit eden birşey olarak görürlerdi. Birleşik Devletler'in dünya kapitalist sisteminin garantörü

ve koruyucusu denebilecek bir rol üstlendiği savaş sonrası dönemde ise ABD liderleri, Sovyet toplumunun ideolojisini "Amerikan hür teşebbüs düşüncesi"nin dolaysız antitezi olarak görmeye başladılar. Nazi Almanyası'nın ve militarist Japonya'nın yenilmesine, dünya sosyalist sisteminin doğup gelişmesine belirleyici katkıyı yapan Sovyetler Birliği'nin ekonomik, toplumsal, bilimsel ve teknolojik ilerlemelerini, bir Pax Americana yaratılması için Birleşik Devletler'in sırtında duran "dünya çapında misyon"un yolu üzerindeki ana engel olarak gördüler. Sonuçta, Sovyetler Birliği'ni kazandığı konumlardan geri itmek ve dünya sosyalist sistemini saf dışı bırakmak için ABD'nin giriştiği çabalar, ideolojik kapsam bakımından, Komünizme karşı bir "akın" şeklini kazandı.

ABD'nin savaş sonrası dönemdeki askeri-politik stratejisinin işlenip geliştirilmesi, pekçok aşamadan geçen uzun ve acılı bir süreç olmuştur. Herşeyden önce, pekçok geleneksel stratejik kural ya bir kenara itilmiş ya da tanınmayacak kadar çarpıtılmıştır. Savaş sonrası dönemin Amerikalı liderleri güç dengesinin kurallarına, diğer uluslara karşı "sürekli bir müzmin kin veya sevgi" beslememek hakkında George Washington'ın uyarılarına ve Amerika'nın amaçlarına ulaşılmasında ABD stratejisinin temel ilkesine -ki bu ilke yalnızca öz çıkarları gerekli kılmamakta, bu öz çıkarların bilincinde olmayı da gerekli kılmaktadır (bu ikisi arasında büyük bir fark vardır)- hiç aldırmadan bir Pax Americana binasına koşuştular.

Bu "her bakımdan güçlü" Birleşik Devletler öforisi Soğuk Savaş'ın doğmasına yol açtı. Soğuk Savaş 200 yıllık ABD tarihiyle kıyaslanarak incelendiğinde, bir bakıma, geleneksel Amerikan politikalarından bir sapmaydı ve dünya çapındaki tüm sorunların, en başta da "uluslararası Komünizm" sorununun Birleşik Devletler tarafından kendi keyfine göre ve güç konumlarından hareketle ele alınması girişimiydi. Birleşik Devletler'in her türlü meydan okumaya başarıyla karşı koyabileceği ve genellikle canının istediği gibi davranabileceği illüzyonuyla sarhoş olan ABD liderliği tüm Batı dünyası adına davranarak, umutlarını, sosyalist sistemi "sırt üstü yuvarlamaya" ve eğer olarsa tümünden imha etmeye bağladı. Washington tüm bunların yanı sıra, dünyanın tamamında yalnızca Birleşik Devletler'in iradesini egemen kılmaya çalıştı - Başkan Theodore Roosevelt buna "Amerikan emri" diyordu.

1. Reelpolitik Teorisyenlerinin ABD Stratejisine Katkısı

Savaş sonrası dönemdeki ABD askeri-politik stratejinin şekillendirilmesinde en önemli etkiye sahip şeylerden birisi, Reelpolitik denen politika ve tarih okuluydu. Reelpolitik, tüm dış politikayı yalnızca güç ilişkilerinin ışığında ve sık sık da askeri güç ışığında görür.¹

Amerikan Reelpolitik okulu ABD kapitalizminin emperyalizme evrimleşmekte olduğu ondokuzuncu yüzyıl sonlarında ortaya çıktı. Bunun ilk savunucuları arasında Henry ve Brooks Adams da bulunuyordu. Bu iki tarihçi, uluslararası ilişkileri, güç akımları arasındaki kesintisiz bir çarpışma olarak tarif etmiş ve Birleşik Devletler'in, güç kaynaklarını emniyet altına almasını istemişlerdir.²

Reelpolitik okulu felsefe bakımından pragmatizme dayanmaktadır. Pragmatizm, Amerikalı felsefeciler William James (1842-1910) ve John Dewey (1859-1952) tarafından ortaya atılmış ve yirminci yüzyılda Birleşik Devletler'de en yaygın felsefe akımı haline gelmiştir. Pragmatizm -veya Dewey'nin doktrinin kendisine ait versiyonuna verdiği isimle enstrümantalizm- "katı gerçeklerin", yani objektif gerçeğin varlığını reddeder ve gerçeği, inancın sonuçlarına bağımlıymış gibi ele alır. Bu nedenle pragmatizm insan iradesini veya faaliyetini sınırlayan hiçbir objektif unsur tanımaz ve taraftarlarını her türlü keyfi yolu izleyip "herşeyin yolunda olmasını" kollamaya teşvik eder. Başarının gerçeğin ölçüsü olduğunu ve gerçeğin de basitçe birisinin başarıya olan inancının teyidi olduğunu savunan bir felsefe, güç manevraları için sınırsız olanaklar açtığı gibi kendi başına zaten bir güç felsefesi oluşturmaktadır. Bertrand Russell'in *History of Western Philosophy* kitabında (ilk basımı 1946'da yapılmıştır) Dewey'nin felsefesi için "belli bir çe-

1. Amerika'nın en önde gelen Reelpolitik teorisyenlerinden Hans Morgenthau şunu yazmıştır: "uluslararası politika, tüm politikalar gibi, güç için verilen bir savaşımdır. Uluslararası politikanın nihai amaçları ne olursa olsun, en yakın amaç daima güçtür." (Hans J. Morgenthau, *Politics among Nations. The Struggle for Power and Peace*, 5. baskı, Alfred A. Knopf, New York, 1975, sayfa 29.)

2. Henry Adams, insanın tarihini "sosyal enerji"nin gelişiminin bir tezahürü olarak kabul etmiş ve hatta tarih sürecini, termodinamiğin ikinci yasasının bir uygulaması gibi göstermeye çalışmıştır. Bu yasa, entropinin artışı, yani kullanılabilir enerjinin azaldığını söylemektedir. "Tarih" diye yazmıştır, "böylece, çağlara dönemleriyle bölünmüş, birbirini izleyen daralma aşamalarının bir tutanağı haline gelecek ve daima, koordinasyon bulunmayan, ejit yoğunlukta bir insan molekülleri hacmi şekli içindeki nihai bir denge durumuna meyledecektir." (Henry Adams, *The Degradation of the Democratic Dogma*, Brooks Adams'ın giriş yazısıyla birlikte, Peter Smith, New York, 1949, sayfa 213.)

şit delilik - güç sarhoşluğu" demesi bir rastlantı değildir.³

Birleşik Devletler'de savaş sonrası dönemde Reelpolitik okulunun yükselmesinin nedeni, geniş ölçüde, geleneksel Amerikan güç politikası düşüncelerinin, 1930'larda Birleşik Amerika'ya göç eden Alman ve Avusturyalı akademisyenlerin buraya taşıdığı Alman Reelpolitik kavramlarıyla evlenmesiydi. Reelpolitiğin kendisi de jeopolitiğin kurucusu İsveçli Rudolf Kjellen'in düşüncelerine dayanıyordu. Kjellen, gücün bir ulusun en başta gelen niteliği olduğunu ve güç ilişkilerinin uluslararası ilişkilerin temelini oluşturduğunu savunmuştur.

Savaşın bitiminden kısa bir süre sonra Amerikan Reelpolitik okulu yarı-resmi bir statü kazandı. Amerikan tarih yazılarının ve politik biliminin egemen eğilimi olarak, ABD politikasındaki karar verici kişilerin teorik düşünüş tarzlarının şekillendirilmesinde önemli bir rol oynadı. Reelpolitik okulu gerçekten de ABD önderlerine, savaş sonrası dönemdeki dış politika ve stratejiler için temel kavramsal anahatlar sağlamıştır.

Amerikan liderleri de sübjektif olarak, yeni stratejik durumu, Birleşik Devletler'in ulusal çıkarlarını güvence altına almaya yönelik davranışlar için oldukça elverişli bulmuşlardır. Bunlar, George Washington, Alexander Hamilton ve Thomas Jefferson'ın gelecekteki hedef diye öne sürmüştü oldukları şeye -Birleşik Devletler'in savaş ile barış arasında kendi isteğine göre tercihte bulunabileceği bir "güç konumu"na- 1940'ların ikinci yarısında ulaşılmış olduğunu düşündüler. Ve böylece ABD liderleri bir tercihte bulundular. Amerikan güç konumlarından hareketle, Amerikan tipi bir barış olan Pax Americana'nın kurulmasını seçtiler ve bu tür bir barışa karşı direnenleri bastırmak için savaşa veya savaş tehdidinde başvurdular.

Önemli bir nokta olarak, Birleşik Devletler'in nükleer -"mutlak"-silahlara kavuşması, bazı çevrelerin, esasen, yalnızca atom savaşı tehdidinin bile tek başına, uluslararası ilişkileri kendi uygun gördükleri şekilde çözümleyebilmelerine yeterli olacağı sonucuna varmalarına yol açtı. Kendilerine karşı savunma yapmanın olanaksız olduğu atomik süper-silahlara yalnızca ABD sahip olduğuna göre ABD'nin girişimlerine karşı direnmenin anlamsız olacağı ve Amerika'ya karşı çıkmaya kalkışmaktansa ona boyun eğerek sorunları "barışçı şekilde" çö-

3. "İnanıyorum ki" diye devam etmiştir, "bu sarhoşluk, zamanımızın en büyük tehlikesidir ve ne kadar kanıtlanırsa olsun buna katkıda bulunan her felsefe muazzam toplumsal felaket tehlikesini artırmaktadır." (Bertrand Russel, *History of Western Philosophy*, George Allen and Unwin, London, 1962, sayfa 782.)

zümlemenin çok daha iyi olacağı düşüncesine diğer ulusları ve liderlerini ikna etme çabalarına, bu yönde dünya çapında bir psikolojik baskıya, daha başlangıçtan itibaren muazzam bir önem verilmesinin nedeni budur.

Bu psikolojik baskının en baştaki ve en önemli hedefi Sovyetler Birliği'ydi. Şu nokta tartışmasız şekilde ortaya konmuştur ki Hiroşima ve Nagazaki'ye karşı atom silahlarının kullanılmasının nedeni ABD liderlerinin Japonya ile savaşa daha çabuk bir şekilde son verme isteklerinden çok güçlü ve mahvedici bir ABD silahıyla gerçek bir gösteri yaparak Sovyet hükümetini etki altında bırakmaktı - ve bu yolla da, zamanın ABD Dışişleri Bakanı James Byrnes'in sözleriyle, "Rusları Asya'da durdurmak ve Doğu Avrupa'da dizginleyip duraklamaya uğratmaktı."⁴

Daha geniş bir açıdan bakıldığında, savaş ile politika arasındaki ilişki konusu, savaş sonrası dönemde ABD'nin bu konuya yaklaşımıyla ilgili şu yeni unsurlara ışık tutmaktadır:

Savaş, geleneksel şekilde, bir politik araç olarak kabul edilmiş ve düşmanlıklar da, düşmanın direnme isteğini yok ederek şu veya bu politik amacı elde etme aracı olarak görülmüştür. Savaşa değişik amaçlarla girilebilirdi ama bu amaçlar her zaman çok belirgin olmuş ve gerçek ve tanımlanmış belirli politik hedefler içermiştir. Örneğin, toprak kazanmak, bir başka ulusu ilhak etmek veya onun politik yapısını değiştirmek gibi. İnsan katli, kendi başına asla savaşın hedefi olmamıştır.

1945 yılında, bilimsel ve teknolojik devrimin ilk adımlarını attığı sıralarda, insanoğlu, geniş bir ölçekte kullanıldığı takdirde en büyük kentleri ve endüstri merkezlerini silip süptürebilecek ve Başkan Eisenhower'ın daha sonra söylediği gibi, "dünya medeniyetini imha edebilecek" güçte bir silah icat etti. Ve ABD liderleri, atom silahlarının politik amaçlara ulaşmada uygun bir araç oluşturamayacağını anlamak yerine (çünkü hiçbir akılcı politik amaç, düşman kentlerine atom bombaları atarak buraları ölüm ve yıkımın kucığına itmeyi haklı çıkaramaz) farklı bir yol seçtiler: ABD dış politika hedeflerini, atom silahının muazzam yıkım gücüyle orantılı bir düzeye çıkarmaya karar verdiler. O zamanlar Washington'daki liderler, madem ki atom bombası "mutlak" bir silahtır, diye düşünmüşlerdi, o halde politik bir amaç da mutlak hale gelebilir - dünya güç dengesini Birleşik Devletler lehine yalnızca

4. Alıntı yapılan yer: Willi m Appleman Willi ms, *The Tragedy of American Diplomacy*, Delta Yayınları, 1962, sayfa 254.

"ayarlama" amacı veya çeşitli bölgelerdeki şu veya bu pazarı ya da politik nüfuzu ele geçirme amacı değil, aynı zamanda, uluslararası ilişkilerde mutlak bir ABD tahakkümü, diğer ulusların işlerine karışmak ve istenmeyen rejimleri, en başta da sosyalist yönetim sistemini değiştirmek için ABD'nin "mutlak" bir hakka sahip olması, ABD'nin atom tekelinin sürmesinin garanti edilmesi için, yaşamsal önemdeki nükleer malzeme olan uranyum üzerinde mutlak, tam bir ABD denetimi kurulması amacı.

Tüm bu hedeflere savaş başvurulmadan, barışçı yolla ulaşılabileceğine inanılıyordu. Washington'ın düşüncesine göre "mutlak silah"a yalnızca Birleşik Devletler sahip iken hiçkimse savaş hayal bile edemezdi ve bu alanda on-yirmi yıl önde bulunduğuna göre bu süre içinde dünyaya kendi isteğine göre şekil verebilir ve diğer ulusları ABD nükleer yeteneği ile kıyaslanabilir bir askeri potansiyele ulaşma şansından yoksun bırakabilirdi.

2. "Rusya'nın Engellenmesi"nin ve Dünya Çapında Genişlemeciliğin Teorisi Olarak Jeopolitik

Savaş sonrası dönemin Reelpolitik okulunun "başardıkları" arasında, Birleşik Devletler'in dünya çapındaki genişlemeci planları ve Sovyetler Birliği'ne karşı Soğuk Savaş stratejisi için bir taban oluşturmak üzere jeopolitik teorisini yeniden canlandırması da bulunuyordu. Jeopolitik, teorik bir kavram olarak, imparatorluk kurma aşamasına, emperyalizm aşamasına girmiş ulusların genişlemeci politikalarını haklı göstermek amacıyla ondokuzuncu yüzyıl sonlarıyla yirminci yüzyıl başlarında bir dizi Avrupalı ve Amerikalı akademisyen tarafından geliştirilmiştir.

Jeopolitik, coğrafi determinizm ilkesinden hareketle, dünyanın gelişiminin bütünsel bir tasvirini yapar. Fiziksel coğrafya ve nüfus unsurlarının dünyanın sosyo-tarihsel süreci üzerindeki etkilerini mutlaklaştırır; bu, Lebensraum -"yaşayan uzay"- için kesintisiz mücadele kavramı olarak da tarif edilebilir.

Jeopolitiğin kurucularının en tanınmışları arasında, ABD'li amiral Alfred Thayer Mahan (1840-1914); İsveçli yönetim uzmanı ve Pan-Germanizm yandaşı Rudolf Kjellen (1864-1922); Britanyalı coğrafyacı Halford J. Mackinder (1861-1947); ve Münih'teki Jeopolitik Enstitüsü'nün onlarca yıl yöneticiliğini yapmış olan Alman coğrafyacı General Karl Haushofer (1869-1945) sayılabilir.

Modern Amerikalı araştırmacılara göre Amerikan jeopolitik okulunun çekirdeği "geçen yüzyılın son çeyreği içinde küçük bir arkadaş grubunun ve daha yaşlı Amerikalı elitlerden elde edilen ilişkilerin çevresinde oluşmuştur; Henry ve Brooks Adams, Henry Cabot Lodge, Alfred Thayer Mahan, John Hay ve Theodore Roosevelt ... Bunlar pekçok bakımdan, çağdaş Amerikan sahnesinin çok bilinen bir parçası olan şu emperyalist entellektüelin, askeri ve politik kompleksin atalarıydı. Bu grup, Amerikan toplumu içindeki diğer pekçok unsur gibi denizasını genişlemecilik için baskı yapmakla kalmayıp, gerçekten de emperyalist bir dünya görüşü denebilecek bir görüş geliştirdi."⁵

II. Dünya Savaşı'ndan sonra, ABD liderliğinin, oluşmakta olan durumun Birleşik Devletler'e bir Amerikan "dünya düzeni" kurma yeteneği kazandırdığı sonucuna vardıkları bu sıralarda jeopolitik düşünceler ve teoriler (gerek Amerika'ya ait gerekse Alman okulundan ödünç alınmış olanları), Amerika'nın dünya çapında hegemonya çabasını haklı göstermeye elverişliliğiyle ABD politikacılarının ve ideologlarının yeniden dikkatini çekti.

ABD Askeri Akademisi'nden Albay Herman Beukema, jeopolitiğin rolü hakkında şunları anlatmıştır: "Eğer barış yeni bir Versay'dan daha fazla birşey olarsa - III. Dünya Savaşı'na giden yolda bir mütarekeden daha iyi birşey olarsa, jeopolitik bize, gerekli gerçekliğe doğru uzun bir ilk adım sağlayabilir...

"Jeopolitik buğdayını samandan, aklı saçmalıktan ayırırsak kısa ve uzun dönemli sorunlarımıza temel ilkelerin uygulanması için uygun bir zemin elde edilir. Uzay ile güç arasındaki ilişkinin incelenmesi artık bir avuç kara ve deniz subayının eline bırakılmamalıdır. Bizim uluslararası yükümlülüklerimiz hakkında oluşmaya başlayan bilincimize, bu sorumlulukların yerine getirilmesinde kullanılacak araçların araştırılmasını da ekleyebiliriz ... Eski özdeyiş bize, bilginin bir güç olduğunu söylüyor. Bu, şimdiye dek hiçbir zaman, jeopolitik bilgisinde olduğu kadar çarpıcı bir örnekle kendini göstermemiştir."⁶

Jeopolitik uzmanlarının çoğunun hareket noktası olan ana fikir, donanması bulunan (adadaki veya sahildeki) devletlerle kara (kıta) devletleri arasında sürüp giden rekabet düşüncesi idi. Bu rekabetin, top-

5. David P. Calleo ve Benjamin M. Rowland, *America and the World Political Economy. Atlantic Dreams and National Realities*, Indiana University Press, Bloomington and London, 1973, sayfa 46-47.

6. Andreas Dorpalen, *The World of General Haushofer. Geopolitics in Action*, Albay Herman Beukema'nın giriş yazısı ile, Farrar and Rinehart, New York, 1942, sayfa XVIII-XIX.

lumsal ilerlemenin ana itici gücü olduğunu savunuyorlardı. Amiral Mahan, ondokuzuncu yüzyıl sonlarında bu kavramı geliştirdi. Gücün hareket ve etki derecesinin onun önemli bir özelliğini oluşturduğunu vurguladı. Bu iki işlevsel özelliğe göre muhakemede bulunarak deniz gücünü kara gücünden üstün kabul etti.

Ancak, 1940'ların ABD'li stratejileri ve teorisyenleri Mahan'ın yalnızca bu genel kavramlarıyla ilgilenmekle kalmıyorlar, aynı zamanda onun, kıtasal bir ulusun -Rusya'nın- çoğunluğu kıyı uluslarından oluşan bir ittifak tarafından "engellenmesi" teorisiyle de ilgileniyorlardı. Daha sonraları Halford Mackinder ve Nicholas Spykman tarafından geliştirilen bu kavram, savaş sonrası dönemde ABD'nin dünya çapındaki stratejik ve politik düşünce tarzının temelini oluşturduğuna göre daha ayrıntılı incelenmeye değer.

Mahan, Doğu Yarımküresi'nde ekvatorun kuzeyinde 30. ve 40. paraleller arasında Doğu'dan Batı'ya 5,000 mil boyunca uzanan geniş toprak şeridinin bir çeşit tartışmalı toprak parçası olduğunu söylemiş ve kuzeyli bir kıta ulusu olan Rusya ile bu şeride (sahip oldukları deniz gücü sayesinde) güneyden ulaşan deniz ulusları -Büyük Britanya, Almanya ve Birleşik Devletler- arasında rekabet konusu oluşturduğunu savunmuştur. Mahan şöyle yazmıştır: "Asya, doğu ve batı diye bölünmüştür; hareket ise kuzey ve güney şeklindedir. İncelenmesi gereken şey bu hareketin karakteri ve bu hareketin, nisbi güçler ve fizikte minimum direnç hatları denen hatlar tarafından ortaya konan muhtemel geleceğidir."⁷

Mahan, Birleşik Devletler'in en başta gelen görevinin Rusya'yı çelik bir halka ile kısıtlayacak şekilde bu hareketi düzenlemek ve kara gücünün deniz gücüne üstün gelmesini engellemek olduğunu savunmuştur. Ama, diye vurgulamıştır, "Rus merkezine nüfuz edilemez. Bu kısıtlama, eğer gerekirse, bu muazzam cephenin kanatlarından uygulanmalıdır."⁸

Rusya'ya kanatlardan baskı uygulayabilmek için Birleşik Devletler'in, üstün deniz gücüne sahip uluslarla bir ittifak kurması zorunluydu -Rusya'nın batı kanadında Büyük Britanya ve Almanya ile, doğuda Japonya ile. Birleşik Devletler ise her iki sahnede birden işlev sahibi olacaktı.

Bu ulusların pekçoğunun birbirleriyle öldürücü bir rekabet içinde

7. Alfred Th. Mahan, *The Problem of Asia and Its Effect upon International Policies*, Low, Maston and Co., London, 1900, sayfa 22-23.

8. Agy., sayfa 26.

bulunması yüzünden, Mahan, önerilen bu (açık veya gizli) ittifaka katılanları birleştirecek akılcı bir ortak çıkar bulmakta zorluk çekti ve bu birleştirici ilkeyi, Teutonik (Latinleşmiş) ırk ile Slav ırkı arasında ezeleli bir çelişki bulunduğunu savunan ırkçı teoride buldu. Mahan, teorisini dengeleyebilmek için Japonları da "Teutonik" olarak sınıflandırdı.⁹ "Rus cephesinin bir kanadında" diye yazdı, "Japonya'nın ordusu bulunmaktadır; beşbin mil uzaktaki diğer kanatta ise Almanya'nın ordusu. Bu ikinci değerlendirme ... bir Avrupa ulusu yönünde sürekli çaba harcanmasında Birleşik Devletler'in dolaysız çıkarı bulunduğunu ortaya koymaktadır."¹⁰

Halford Mackinder, Mahan'ın teorisini kendine başlangıç noktası yaparak yirminci yüzyılın başlarında onun yolunu sürdürdü. Onun yazılarında, Anglo-Sakson güçlerin emperyalist çıkarları (ve esasen Britanya emperyalizminin dünya çapındaki çıkarları) coğrafi determinizmin "ebedi ve değişmez" dürtüleri tarafından daha da gözden gizlenmiştir.

Mackinder'a göre denizci güçler bakımından hiçbir görev, Rusya'yı sürekli bir askeri baskı altında tutarak "Rusya'yı kısıtlamak"tan daha önemli veya acil olamazdı. Bu politikayı haklı çıkarmak için Mahan tarzında bir kavram icat ederek dünyanın bir Avrupa merkezinden ve eş-merkezli iki adet yarım-çemberden oluştuğunu savundu.

Avrasya kıtası (Mackinder bu kıtanın, doğal bir coğrafi sınır olan Sahra'ya dek tüm Kuzey Afrika'yı da kapsadığını ileri sürüyordu) Dünya-Ada olarak görülüyordu. Bu adanın merkezinde Ana-toprak bulunuyordu: Yani, yaklaşık olarak, kuzeyde Pechora Körfezi ve Doğu Sibirya Denizi ve güneyde Hazar Denizi ve Baykal Gölü arasında kalan dikdörtgen içindeki toprak kütlesi. Bu toprak kütleindeki nehirlerin ya yukarıya kuzeye veya aşağıya güneye aktığını, yani, ya kapalı iç rezervuarlara (Hazar Denizi gibi) veya gemi seyrinin olanaksız olduğu Arktik Okyanus'a döküldüğünü söylüyordu (Mackinder'in teorisini ilk kez 1904 yılında öne sürdüğünü hatırlatalım). Bu yüzden, Ana-toprak, deniz gücüne dayanan ve İç Hilal'i (Almanya, Avusturya, Türkiye, Hindistan ve Çin) veya Dış Hilal'i (Britanya, Güney Afrika, Avusturya, Birleşik Devletler, Kanada ve Japonya) kapsayan ülkeler tarafından nüfuz edilmeye, yani fethedilmeye bin yıl boyunca kapalıydı.

9. "Sahip oldukları güçlerin türü ve yönetim bakımından ve acil çıkarları bakımından Teutonik grup ile Japonya aynıdır." (Age., sayfa 108.)

10. Age., sayfa 64-65.

Onbeşinci ve onaltıncı yüzyıllarda açık denize çıkmaya elverişli gemi kapasitesinin gelişmesi ve "okyanuslara açılması" sayesinde, Ana-toprağın çevresi boyunca yerleşmiş devletlerin deniz güçlerinin hareket yeteneği son derece artmış ve böylece, kesintisiz şekilde uzanan açık deniz cephesini kullanarak Ana-toprağın kara gücünü güneyden kuşatma yeteneği kazanmışlardı. "Deniz gücü" böylece, dünya yüzünde denetlediği bölgeleri 30 katından çok artırmıştı.

Ancak, diye kehanette bulundu Mackinder, Ana-toprakta enlem yönündeki demiryolu şebekesinin geliştirilmesi onun kara gücüne yeni ve çok daha büyük bir hareket yeteneği kazandıracak ve deniz gücüne yaslanan sınır uluslarının konumunu yeniden tehlikeye atacaktı.

Mackinder, "merkezi stratejik konumda" bulunan ve Ana-toprağı yöneten Rusya'nın İç ve Sınır Hilali'ne ve özellikle Batı Avrupa'ya baskı yapacağı uyarısında bulundu. Buna karşı, İç Hilal ülkeleri tarafından uygulanacak "caydırıcı karşı-baskı" ile direnilmeliydi. İç Hilal ülkeleri, Dış Hilal ülkeleriyle bağlarını sağlamlaştırarak ve özellikle "Ameroavrupa'yı kurarak (ABD'li politikacıların ve stratejilerin şimdi Atlantik topluluğu dedikleri ülkeler koalisyonu için Mackinder'in kullandığı sözcük) Ana-toprak üzerinde baskı uygulama kapasitelerini artırmalıydılar.

Gerek Kuzey ve gerek Güney Amerika'yı Dünya-Ada'nın yalnızca bir eklentisi diye bir kenara iten Mackinder, Amerikalar'ın, özellikle Birleşik Devletler'in gerçek ve göze görünmeyen kapasiteleri hakkında gerçekten de genel olarak yetersiz bir görüşe sahipti. Mackinder, Ana-toprağın askeri yeteneği hakkında ürkütücü bir tablo çizerek herşeyden önce Batılı liderlerin "uyanıklığını artırmayı" ve Ana-toprağa egemen olan güç üzerinde daha fazla baskı uygulamalarını sağlamayı amaçlıyordu. "Doğu Avrupa'yı yöneten Ana-toprağa hükmeder" diye yazmıştır, "Ana-toprağı yöneten Dünya-Ada'ya hükmeder; Dünya-Ada'yı yöneten Dünya'ya hükmeder."¹¹

ABD'li stratejileri jeopolitiğe çeken biricik şey "Ana-toprağa hükmeden" gücü, yani Sovyetler Birliği'ni "kısıtlama" düşüncesi değildi. Jeopolitiğe ait bir dizi diğer düşünce ve eğilim de ABD askeri-politik stratejisinin geleneksel anlayışlarıyla uyum gösteriyordu. II. Dünya Savaşı'ndan sonra jeopolitik düşüncenin yaygınlaşmasının ve jeopoli-

11. Aktarılan yer: *Foundations of National Power*. Editör, Giriş yazıları ve Diğer Orijinal Metinler ile birlikte Harold ve Margaret Sprout, Princeton University Press, Princeton, N.J., 1945, sayfa 85.

tik kavramların ABD askeri ve politik düşünce tarzı üzerinde muazzam bir etkide bulunmasının nedeni buydu.

Dünya çapında sınırsız genişleme düşüncesi Birleşik Devletler'de hemen moda haline gelen en popüler jeopolitik düşünceler arasındaydı. Haushofer tarafından geliştirilerek, hiç durmayan "savaşların bölgesi" görünümündeki bir sınırın teorisi haline getirilen "yükselen sınır" teorisi; ABD'li stratejilere (Turner'ın felsefesini benimseyenlere), militan, aktif ve vaad edici bir düşünce olarak çok çekici görüldü. Bu, aynı zamanda Haushofer'ın uluslararası ilişkilerdeki "enerji alanları" teorisi için de geçerlidir. Bu teori de yine, ABD'li ideologlar tarafından, Batılı "enerji alanı" bulunmayan bölgelerde ortaya çıkan "güç boşlukları" teorisi şekline dönüştürüldü.

Jeopolitik, özellikle de onun Alman versiyonu, genişlemenin, belli bir kültürün yayılmasını izlediğini savunmuştur. Bu yaklaşım, Amerikan "modeli" toplumsal gelişmeyi, "Amerikan yaşam tarzı"nı tüm dünyaya yaymanın gerekli ve hatta zorunlu olduğunu öne süren geleneksel Amerikan kavramını yankılandırıyordu. Bu kavramın bir benzeri de, düşman içine veya "aradaki araziye" barışçı şekilde sızmanın güçlü bir aracı olarak ticari genişleme hakkındaki jeopolitik düşünceydi; buna eşlik eden bir başka yöntem de potansiyel bir düşmanın yaşamsal kaynaklarını sınırlayacak şekilde dünya çapında ticaret savaşına başvurmaktı. ABD'li stratejilerin Alman jeopolitik teorilerinin hoşlandıkları yönü, Alman jeopolitiğinin, birçok geleneksel kavramı mantıksal uç noktalarına kadar çekip uzatmasıydı; tıpkı, yığınları propagandayla evirip-çevirme düşüncesinde yapıldığı gibi: Bu düşünce, psikolojik savaşın teori ve pratiği haline dönüştürülmüştür. Gerçek anlamda dünya çapında strateji teorisi alanına aslında yeni girmiş olan ABD'li politik bilimcilerini kendi çekiciliğine kapturan şey, jeopolitiğin, çelişkinin tüm yönlerini ele alırken ulaştığı aşırı uç noktalarıydı.

ABD'li liderler ve stratejiler, Birleşik Devletler'de yerleşmiş ırkçı önyargı içinde verimli bir toprak bulan ırksal çelişki kavramını da bir kenara itmemişlerdir. ABD'deki jeopolitik yandaşları, ırkçı düşünceleri Haushofer ve Rosenberg'in ham ve ilkel ruhuyla değil, Mahan ve Mackinder'in tipik olarak yaptığı gibi çok daha incelikli bir tarzda yorumlamışlardır. Bu düşünceler, Soğuk Savaş'ın teorik köşe taşı oluşturmuş Winston Churchill'in 1946 Fulton konuşmasında bu "süzgeçten geçirilmiş" kisve altında yeniden canlandırılmıştır.¹²

12. Churchill, dünya sahnesine bir "genel stratejik kavram" açısından baktığını vurgulamaya dikkat ederek, yalnızca, imparatorluğa sahip Büyük Britanya'nın ve Birleşik

Savaş sonrası dönemin ABD'li politikacıları ve stratejileri çok geçmeden jeopolitiğin avantajlarını Mahan'ın yorumladığı gibi kavradılar- dünya çapında hegemonya amacıyla çabalayan bir ulus için ideal bir kavramsal araç olarak; çünkü jeopolitik, dünyayı, sürekli çelişki halindeki ulusların bir toplamı olarak görmektedir. Jeopolitik, tüm diğer ulusal değerlendirmelerin, temel görev olan bu çelişkiden galip çıkma görevine tabi olmasını istemektedir. Çünkü, 'eski emperyalist özdeyişin söylediği gibi, "ilerlememek gerilemek demektir ve bir rakip karşısında gerilemek yok olmak demektir."

Jeopolitik aynı zamanda, çok geniş bir yelpazedeki ABD'li stratejiler için de kabul edilebilir bir özellikteydi çünkü, farklı silahlı kuvvet birimleri tarafından savunulan özel stratejiler arasındaki ezeli rekabette taraf tutmuyordu. Jeopolitik, Kara Kuvvetleri, Deniz Kuvvetleri ve gittikçe bağımsız bir duruma gelen Hava Kuvvetleri için eşit derecede kabul edilebilir nitelikteydi çünkü her özel strateji için vaadedici fırsatlar yaratıyor ve bununla birlikte yine hala, bir zafer stratejisinin ortak kavramsal temeli olarak kalıyordu.

Jeopolitik, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da Sovyetler Birliği lehine değişmiş olan güç dengesinin yerine bir yenisinin konması teklifiyle Kara Kuvvetleri teorisyenlerine çekici göründü. Deniz Kuvvetleri stratejilerine, deniz gücünün nihai bakımdan üstün olduğu postülatıyla seslendi. Nihayet, hava gücünü canla başla savunanlar da, jeopolitiğin uzaydaki kuvvet dinamiği kavramı (havacılık teorisyenlerince üç-boyutlu uzay diye yorumlanmıştır) ve dünyaya "havadan" coğrafi bakış tarzı yüzünden jeopolitiğin çekiciliğine kapılmışlardır.

Ancak ABD'li stratejiler geleneksel jeopolitikte iki tane temel zaaf görmüşlerdir: Avrasya Ana-toprağının (yani SSCB'nin merkezi topraklarının) çok kategorik şekilde fethedilemez olarak değerlendirilmesi ve Birleşik Devletler'in jeopolitik rolüne ve Ana-toprağa karşı bir taarruz için onun sahip olduğu güç kapasitesine şüpheci yaklaşım. Bu durum, bazı ABD'li teorisyenlerin (Birleşik Devletler'e göç etmiş olan Mackinder'in kendisi de dahil) daha II. Dünya Savaşı sona ermeden önce jeopolitik kavramları Amerikanlaştırmasına ve bunları Pax Americana kavramına uyarlamasına yol açtı.

Bu onurun çoğu, Yale Üniversitesi'nden Profesör Nicholas J.

Devletler'in "geleceği kurtaracak güce sahip olduğunu" söylemiş ve dünyayı Anglo-Amerikan modeline göre şekillendirmek için henüz vakit varken bu Anglo-Sakson üstünlük konumundan Ruslara baskı uygulanması gerektiğini vurgulamıştır (bkz: Lewis Broad, *The War That Churchill Waged*, London, 1960, sayfa 425-430).

Spykman'a aittir. Kendisi 1944 yılında ölmüş olmasına karşın savaş yılları sırasında, Avrupalı teorisyenlerin jeopolitik düşüncelerini Birleşik Devletler'in yeni gereksinmelerine göre düzenlemeyi başarmıştır.

Spykman, bu yöndeki en basit ancak en radikal adımlardan birisi olarak Avrupa çevresinde odaklanmış bir harita yerine Amerika çevresinde odaklanmış bir haritayı göz önüne aldı. Kendisi şöyle yazmıştır: "Dünya devletlerinin dünya çapındaki politik ilişkilerini belirtmek için şimdiye dek kullanılmış olan geleneksel harita silindirik bir haritadır ve bunda sık sık Merkator projeksiyonu kullanılır; merkez noktası sıfır derece kuzey-güney eksenini üzerinde, yani Greenwich boylamı üzerinde bulunur... Bu durum Avrupa'yı merkeze yerleştirir ve dünyanın geri kalan bölümü onun çevresinde gruplanır...

"Dünya gücünün merkezi Avrupa'da bulunduğu ve dünya egemenliği için mücadele eden belli başlı devletler Avrupalı olduğu ve dünyanın geri kalan bölümü sömürge veya sömürge-benzeri bir dünyayı temsil ettiği sürece Avrupa üzerinde odaklanmış bu harita tamamen tatminkar idi. Ancak yirminci yüzyılın açılmasıyla birlikte Avrupa'nın, dünya politikasının tek belirleyicisi olma konumuna meydan okuyan bağımsız güç kaynakları ortaya çıktı... Günümüzde, merkezde Birleşik Devletler'in bulunduğu bir silindirik harita, onun gerek Avrupa'ya gerekse Uzak Doğu'ya kıyasla konumunu daha net bir şekilde görüntüleyecektir."¹³

Böylece, Spykman'ın, Amerika üzerinde odaklanmış bir dünya tablosunun başlangıç noktasını harita oluşturmuştur; kendisi, gelecekteki güç çarpışmalarının habercisi olan bu çizimi hazırlamıştır. Spykman, Mackinder'in, dünya egemenliğinin tabanı olarak Avrasya Ana-toprağı kavramını da tartışmaya açmıştır; ve bunun yerine yeni bir anlayış öne sürmüştür. Bu noktada ayrıntılara girmeksizin yalnızca şu belirtmelidir ki Spykman, Mackinder'ı, en önemli kitabını hazırlarken, açıkça Britanya'ya ait olan tarihsel bakış açısını hiç tartışmadan kabul ederek jeopolitik "gerçekliği" bir bakıma çarpıtmakla suçlamıştır. Spykman, güç tablosunun aslında bundan farklı olduğunu savunmuştur. Spykman Avrasya kıtasını çevreleyen geniş sahil toprakları şeridi için yeni bir isim kullanarak -Mackinder'in İç Hilal'i yerine Kınar-toprak- şu sonuca vardı: "Mackinder'in 'Doğu Avrupa'yı kontrol eden Ana-toprağa hükmeder; Ana-toprağa hükmeden Dünya-Ada'ya hükmeder; ve Dünya-Ada'ya hükmeden Dünya'ya hükmeder' hükmü

13. Nicholas John Spykman, *The Geography of the Peace*, Hartcourt, Brace and Company, New York, 1944, sayfa 13,15.

yanlıştır. Eğer Eski Dünya'nın Güç politikası için bir slogan gerekiyorsa bu şöyle olmalıdır: 'Kenar-toprağı kontrol eden Avrasya'ya hükmeder; Avrasya'ya hükmeden dünyanın kaderlerini kontrol eder.'"¹⁴

Spykman'ın bu "kural"ın Eski Dünya için geçerli olduğunu belirttiği halde aslında Birleşik Devletler'i ima etmiştir. Ve ABD yönetici sınıfının gözünde, Mackinder formülünde kabul edilebilir tek değişiklik de bu olabilirdi. Sonuçta ortaya çıkan yaklaşım gerçekten de ABD'nin dünya çapındaki güç politikasının önüne geniş ufuklar açtı: Çünkü, herşey bir yana, II. Dünya Savaşı'nın hemen ertesinde, Almanya ve Japonya'nın yenilmesine Sovyetler Birliği'nin yaptığı belirleyici katkı ortada dururken Birleşik Devletler'in Ana-toprak üzerinde kontrolü ele geçirme umudu olamazdı. Ancak Spykman, Kenar-toprak -Batı Avrupa, Orta Doğu, Güney Asya ve Sovyet sınırları ötesindeki Uzak Doğu- üzerinde kontrol kurmanın Birleşik Devletler'in olanağı dahilinde bulunduğunu düşünüyordu. Spykman, bu bölgelere tahakküm eden ulusun, "objektif jeopolitik etkenler"nin etkisiyle kaçınılmaz olarak Anap-toprağına ve sonunda da tüm dünyaya tahakküm edeceğini ileri sürerek Amerikalı politikacıları "uyandırmaya" çalıştı. Spykman, güç mücadelesine girişmiş tüm örgütlü varlıkların (uluslar dahil) "yalnız nefisini korumayı değil aynı zamanda güç konumunu geliştirmeyi de gerek iç gerekse dış politikasının temel hedefi yapmak zorunda olduğunu" savunmuştur.¹⁵

II. Dünya Savaşı'nda ABD'nin en önde gelen amaçlarından birisi olarak Avrasya'da Birleşik Devletler için elverişli bir güç dengesi yaratılmasını, daha doğrusu, yeniden yaratılmasını savunan benzer düşünceler Walter Lippmann, Robert Strausz-Hupe, Edward Earle, Arnold Wolfers, Gordon Craig, Grayson Kirk, Harold Sprout ve diğer pekçok Amerikan teorisyeni tarafından savaş sırasındaki çalışmalarında öne sürülmüştür.

Jeopolitik bakış açısına sahip ABD'li uzmanlar arasında, SSCB ile Birleşik Devletler arasında savaşın kaçınılmaz olduğunu savunan çoğunluk görüşünden farklı sonuçlara ulaşan akademisyenler de vardı. Bunlardan biri de ünlü Sinolojist Owen Latimore idi.

Kendisi, "Ruslar" diye yazmıştır, "Asya'da, Avrupa'da olduğundan daha çok, herhangi bir kimseye üstün gelebilecekleri bir konumda bu-

14. Agy., sayfa 43.

15. Nicholas J. Spykman, *America's Strategy in World Politics. The United States and the Balance of Power*. Harcourt, Brace and Co., New York, 1942, sayfa 13.

lunmaktadır. Oyunun kurallarını belirlemek bize kalmıştır. Askeri, politik ve ekonomik bakımdan eğer işbirliğinden yana olduğumuzu açıklarsak onlar da işbirliği yapma ve bunun işlemlerini sağlama durumunda olacaklardır. Eğer biz stratejik üsler, ekonomik nüfuz bölgeleri ve politik uydular elde etmeye yönelik bağımsız bir politika ilan edersek onlar bunu bizden çok daha fazla yapabilirler." Lattimore, Birleşik Devletler'in Rusya ile görüşme yapması ve onu yalıtılmaktan kaçınması gerektiğini, çünkü böyle bir politikanın "Ruslardan çok bizi yalıtacağını" savunmuştur.¹⁶

Ancak o zamanlar Lattimore gibi düşünen akademisyenler Birleşik Devletler'de açıkça bir azınlık oluşturmuyordu. Ve 1950'lerde McCarthy çağının doruğa ulaştığı sıralarda, "çelişkiden arınmış" bir politikanın bu gibi savunucuları, politik kurumlar bir yana, akademik kurumlarda bile tüm etkilerini yitirmişlerdi. Bazıları -Lattimore'un kendisi gibicadı kazanından kurtulmak için göç etmek zorunda kaldılar.

II. Dünya Savaşı'nın sonlarında jet motorlu uçağın ve atom bombasının geliştirilmesi, bazı ABD'li teorisyenlerin stratejik hava savaşımının sorunlarına daha yakından bakmalarına yol açtı. Bu grup, geleneksel jeopolitik düşünceleri en yeni teknolojik gelişmelerin ışığında modernleştirmek, onları Giulio Douhet'nin kavramlarıyla melezlemek için çalışmaya başladı.

3. Hava Gücü Doktrini ve Dünya Haritasına Yeni Hava/Jeopolitik Bakış

1920'lerde hava savaşı doktrinini kuran İtalyan general Giulio Douhet resmen bir jeopolitik yandaşı olamamakla birlikte hava savaşına genel yaklaşımı, onun düşüncelerini dünyaya jeopolitik yaklaşım açısından son derece elverişli kılıyordu.¹⁷

General Douhet'nin hava savaşı Doktrini son çözümlemede şu şekilde özetlenebilir:

- gelecekteki savaş tüm uluslar arasında bir çarpışma olacak ve

16. Owen Lattimore, *Solution in Asia*, Linle, Brown and Co., Boston, 1945, sayfa 199-200, 201.

17. ABD'li teorisyenler sık sık "Douhet Doktrini" yerine "Douhet-Mitchell doktrini" terimini kullanmayı tercih ederek kendi vatandaşlarının üstünlüğünü vurgularlar. General William Mitchell (1879-1936) ABD Hava Kuvvetleri'nin geliştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır ancak, ne kadar uğraşılsa uğraşılsın, düşüncelerinin zenginliği bakımından Douhet'ye ve hatta Britanyalı hava gücü teorisyeni Hava Mareşal Sir Hugh Trenchard'a (daha sonra Kraliyet Hava Kuvvetleri Mareşali Lord Trenchard olmuştur) denk bir hava stratejisi teorisyeni olarak kabul edilemez.

tüm vatandaşların yaşam ve refahına dolaysız bir tehdit oluşturacaktır;

- bu, havaya egemen olanın belirleyici üstünlüğü ele geçireceği bir mücadele olacaktır;

- bu, esasen düşmanın moralini imha etmeye yönelik son derece yıkıcı bir meydan savaşı olacaktır; bu nedenle, hızla ve etkin şekilde sonuca ulaştırılan bir mücadele olacaktır;

- bu, ona hazırlıksız olanların, örgütlenmeleri içindeki çatlakları tamir etmelerine hiç fırsat bırakmayarak savaş patladığı anda mevcut ve hazır araçlarla sonuca vardırılan bir savaş olacaktır.

Yıpratma savaşlarındaki hendek savaşımının açmazından (I. Dünya Savaşı bunun örneklerinden biriydi) bir çıkış yolu arayan Douhet, insanoğlunun havanın üç boyutlu okyanusuna girmesiyle savaşın şekil ve yöntemlerinde çok yönlü bir değişiklik gerçekleştiğini düşünmüştür. Şimdi, diye yazmıştır, hasmı yenmek için düşman hatlarını yarmak artık gerekli değildir. Uçak artık cephenin üzerinden basitçe atlayarak düşman komuta ve kontrol merkezlerini, endüstri ve nüfus merkezlerini bombalayıp düşmanı saf dışı bırakabilir. Düşmanın moralini böylece tamamen yıldıktan sonra hızlı ve etkin bir zafer kazanılabilir.

Douhet, havaya hakim olmanın zafer anlamına geldiğini vurgulamıştır. "Birisinin kendini hava taarruzlarına karşı savunmasının bir tek geçerli yolu vardır ve bu da hava hakimiyetini fethetmektir, yani, düşmanın uçmasına olanak tanımayıp buna karşılık bu serbestliği kendisi için güvence altına almaktır. Düşmanın uçmasına olanak tanımamak için onun uçuş araçlarını imha etmek gerekir. Onun araçları havada, topraktaki havaalanlarında, hangarlarda, fabrikalarda bulunabilir. Düşmanın uçuş araçlarını imha edebilmek için, bunları, bulunabilecekleri veya imal edildikleri her yerde imha etme yeteneğine sahip bir hava gücü gereklidir."¹⁸

Yani Douhet, düşmanın havaya egemenliğini önlemenin en iyi yolu olarak düşman ordusunun ve hepsinden önce onun hava yeteneklerinin esasen imha edilmesini savunuyordu. Düşmanın ana stratejik kuvvetlerine karşı vurulan böyle bir darbe için (nüfus merkezlerine karşı bir darbe vurulmasından farklı olarak) şimdi ABD'de kullanılmakta olan teorik terim, stratejik baskın (karşı-kuvvet) darbesidir.

Douhet, düşman hava kuvvetlerine karşı bir darbenin ancak onun

18. Giulio Douhet, *The Command of the Air* (Dino Ferrari tarafından çevirilmiştir), Coward-McCann, New York, 1942, sayfa 191.

uçakları henüz yerde iken imha edilirse etkili olabileceğini savunmuştur. Böylece baskın unsuruna çok büyük bir önem yüklemiş ve aslında, savaş ilanı öncesinde bir önalma darbesi vurulması düşüncesini öne sürmüştür.

Dolayısıyla, Douhet Doktrini, düşmanın ana askeri hedeflerine karşı bir baskın tarzında önalma, karşı-kuvvet bombardıman darbesi şeklinde uygulanan önleyici hava savaşını -sıradan bir yıldırım taarruzunu- içeren saldırgan bir doktrindir.

Douhet Doktrini II. Dünya Savaşı'nda edinilen deneyim ışığında tekrar incelendiğinde şu sonuca varılmaktadır ki geleceğin savaşının doğası ve bu savaşta hava kuvvetlerinin rolü hakkında önceden sezdiği bazı parlak noktalar bulunmasına karşın, savaş genel olarak Douhet Doktrini'ne göre yürütmemiş, tersine, savaşın genel ilkeleri bakımından çok daha geleneksel hatlar izlemiştir.

II. Dünya Savaşı'nın sonucunu dolaysızca etkileyen belirleyici muharebeler Sovyetler Birliği'nin Nazi işgalcilerine karşı verdiği kara muharebeleri olmuştur. Sovyetler Birliği, sık sık muazzam birliklerin ve malzeme yığınaklarının -tanklar, toplar, uçaklar- kullanıldığı bu muharebelerin akışı içinde Hitler'in savaş makinasını kırıp dağıtmıştır. Savaşan tarafların tümü, kendi hava kuvvetlerini (bombardıman uçakları dahil), çoğunlukla, cephe hattı üzerindeki veya onun çok gerisinde olmayan yerlerdeki düşman hedeflerine karşı güçlü darbeler vurmak üzere bir hareket alanı silahı veya taktik silah olarak kullanmışlardır. Birleşik Devletler ve Büyük Britanya'nın savaşın sonlarına doğru Almanya'nın ana endüstri merkezlerini bombalamak için hava gücünü yığınsal bir şekilde kullanmaya başladıkları doğrudur. Ancak bu bombardıman akınlarının verdiği sonuçlar Douhet'nin beklentilerinin çok gerisinde kalmıştır. Almanya'ya karşı yürütülen Müttefik bombardıman akınları "sivillerin moralini yıkmak" aracı olarak etkisiz kaldığı gibi askeri üretimi dikkate değer bir derecede azaltmayı da başaramamıştır.

Ama yine de, Amerikan komutanlığı, özellikle Hava Kuvvetleri komutanlığı, Almanya'ya karşı stratejik bombardımanın zafer için çok önemli bir rol oynadığı sonucuna varmıştır.¹⁹ Dahası, Japon kentlerine

19. Almanya'nın stratejik bombardımanının oynadığı rolün abartılması, Nazi Almanya'sının yenilmesine Sovyet silahlı kuvvetlerinin yaptığı belirleyici katkıyı küçümseme tekniklerinden biriydi. Ayrıca şu da akıldan tutulmalıdır ki Büyük Britanya ve Birleşik Devletler'in ikinci cephenin açılmasını Haziran 1944'e kadar geciktirdikleri bir durum altında, stratejik bombardıman akınları, Almanya'ya karşı silahlı savaşıma Anglo-Amerikan katılımının esasen temel şekliydi.

karşı atom bombalarının kullanılması, askeri zafer için stratejik bombardımanın belirleyici olduğu görüşünün ABD'li generaller ve politikacılar arasında sağlam bir yer edinmesine yol açmıştır. Hava savaşının hiçbir şekilde savunuculuğunu yaptığı söylenemeyecek olan General Maxwell D. Taylor daha sonraları şöyle demiştir: "Hiroşima ve Nagazaki üzerindeki atom patlamaları, stratejik bombardımanın belirleyici karakteri için yeni bir örnek sağlamıştır. Atom bombası, hava gücüne, muazzam bir yıkıcı güce sahip yeni bir silah sağlamış ve Hava Kuvvetlerimizin elinde, Birleşik Devletler'in dünyaya bir tür Pax Americana'yı kabul ettirebileceği nihai bir silah bulunduğu inancını bir kez daha cesaretlendirmiştir."²⁰

Kısacası, Douhet Doktrini'nin, II. Dünya Savaşı sırasında hava kuvvetlerinin kullanılış tarzına pek uygun düşmediği görüldüyse de atom bombasının ortaya çıkması, Washington'daki teorisyenlere göre, bu doktrini derhal, Birleşik Devletler'e bundan böyle geleceğin savaşına hazırlanırken yol gösterecek stratejik kavramların köşe taşı yapmıştır. ABD Hava Kuvvetleri şimdi artık yığınsal kırım araçlarının -atom silahlarının- başlıca taşıyıcısı durumuna geldiği -ve belli bir süre tek taşıyıcısı durumunda kaldığı- için artık ABD askeri topluluğu içinde anahtar rolü oynayan ABD Hava Kuvvetleri'nin bakış açısı böyleydi.

ABD Hava Kuvvetleri Kurmayları daha 1947 yılında (o zamanlar henüz Kara Kuvvetleri'nin bir parçasıydılar) stratejik atom bombardımanı yetenekleri hakkında hazırladıkları özel bir incelemede, bu tür bombardımanın, bombardıman öncesinde veya sonrasında ABD'nin karasal kuvvetleri tarafından yürütülecek konvansiyonel operasyonlara bakılmaksızın bir savaşın varacağı sonucu belirleyeceğini vurgulamışlardır. İnceleme, "geçmiş savaşlarda" diye öne sürmüştür, "silahlı kuvvetlerin gayretlerinin çoğu, düşmanın yaşamsal bölgelerine vurucu menzil uzaklığı içinde bulunan üsler için verilen savaşlarda harcanmıştır. Atom bombası ve uzun menzilli bombardıman uçağı, ara üsler fethetmeye gerek kalmadan düşmanın kalbine mahvöcü darbeler vurulmasını sağlayacaktır... Elde bol miktarda atom bombası bulunduğu ve savaşın amacının düşmana tam bir boyun eğdirmek olduğu varsayılırsa, düşmanı teslim olmaya zorlayacak kadar sersemletmek gayretiyle, bir savaşın henüz başlangıcındayken topyekün bir atom saldırısı riskosunu göze almak makul olacaktır."²¹

20. Maxwell D. Taylor, *The Uncertain Trumpet*, Harper and Brothers, New York, 1960, sayfa 12.

21. Aktarılan yer: Lawrence Freedman, *The Evolution of Nuclear Strategy*, St. Martin's Press, New York, 1983, sayfa 54.

ABD'li strateji teorisyenlerinin jeopolitiğe duydukları gereksinimin nedeni, yalnızca, onun, Spykman tarafından revize edildiği şekliyle, Amerika'nın dünya çapındaki planlarının uygulanması için muazzam olanaklar açması ve Avrasya "Ana-toprağı"nın yani Sovyetler Birliği'nin savunma yeteneklerini gözden gizlemesi değildi. Jeopolitik aynı zamanda dünyanın, veya daha tam bir tarifile, nüfusun yüzde 93'ünün ve meskun toprağın yüzde 75'inin yerleştiği ekvatorun kuzeyindeki bölgenin havadan görünüşünü -pilot gözlü görünüşünü- son kerteye kadar popülerize etmiştir.

Bu "havadan görünüş", Kuzey Kutbunu merkeze alarak azimutal eşit-uzaklık projeksiyonu yöntemiyle hazırlanmış bir haritaydı ve Kuzey Amerika ile Avrasya'da bulunan çeşitli noktalar arasındaki en kısa uzaklıkları ölçmek için özellikle elverişliydi. Bu harita 1945'lerin ortalarından itibaren ABD'li jeopolitikçilerin, politikacıların ve askeri stratejilerin incili haline geldi: Dünyaya bu bakış açısının ABD stratejik hava kuvvetleri için geleneksel, eski bakış açısına göre daha iyi olanaklar açtığına inanıyorlardı. "Potansiyel düşman" hakkındaki bu kutup-aşırı bakış tarzının daha da derin kökler salmasının nedeni ICBM'nin [kıtalararası balistik roket] geliştirilmesidir.

Jeopolitiğin kavramları 1940'lardan beri ABD stratejik planlamasının alfabesi olarak kalmıştır. Reagan yönetimine stratejik fikirler üreten bir araştırma merkezi olan Kamu Politikası için Ulusal Enstitü'nün Başkanı Colin Gray, "Dünya çapındaki ilişkilerde en temel Amerikan politik hedefi -1944'te olduğu gibi günümüzde de- ... Sovyet (Ana-toprak) gücünün engellenmesi olmak zorundadır"²² diye yazmaktadır.

Ancak, sorunlar jeopolitik diliyle tartışıldığına göre şunu belirtmeliyiz ki ABD'li stratejiler genellikle Sovyetler Birliği'nin Avrasya'daki "ana-toprak" konumunun yalnızca avantajlarını vurgulamakta ve Sovyetler Birliği'nin kendi güvenliğini temin ederken hesaba katmak zorunda olduğu önemli dezavantajları gözardı etmektedirler. Aslında gerçek şudur ki, Kenar-toprak, bazı Amerikalı teorisyenlerin bizi inandırmaya çalıştığı gibi, yalnızca Dünya-Ada'nın kenarı, marjinal stratejik öneme sahip bir toprak şeridi değildir.

Kenar-toprağa şunlar da dahildir: 400 milyon nüfusa ve mevcudu ikimilyonun üzerindeki ordulara sahip bir bölge olan Batı Avrupa (iki nükleer ülkenin orduları dahil) ve Doğu'da, bir milyar nüfuslu nükleer

22. Colin S. Gray, *The Geopolitics of the Nuclear Era: Heartland, Rimlands, and the Technological Crane*, Russak and Co., New York, 1977, sayfa 58.

bir ülke olan Çin Halk Cumhuriyeti ve kapitalist dünyanın ikinci en güçlü ekonomisine sahip Japonya. ABD'li bir Savunma Bakanına ve yüksek rütbeli bir generaline Birleşik Devletler'in SSCB ile yer değiştirmesini isteyip istemeyeceği sorulduğunda her seferinde vurgulu bir "hayır" cevabı alınmasının nedeni budur. Üstelik, SSCB ile Birleşik Devletler arasındaki eşitlik ve eşit güvenlik parametreleri ne zaman incelemeye alınsa, Sovyet jeostratejik konumunun kendine has yönleri (ki bunlar, diğer şeylerin yanı sıra, geniş ölçüde, Sovyet kara kuvvetlerinin kabul edilebilir en düşük gücünü de belirlemektedir) Washington tarafından "konuyla ilgisi olmayan", göz önüne alınması gerekmeyen şeyler olarak baştan savılmaktadır. Açıkta ki bu tutumun amacı, Sovyetler Birliği ile, açıkça jeopolitik faktörünü kullanmak suretiyle şu veya bu askeri güç parametresine göre, bir antlaşma altında tescil edilmiş resmi eşitlik sağlamak, Birleşik Devletler için belirli stratejik avantajlar elde etmektir - ve ABD'li politikacılar kendi stratejileri açısından bunun taşıdığı önemin son derece bilincindedirler.

4. Nükleer Stratejinin Ana Kavramlarının Geliştirilmesi

II. Dünya Savaşı'nın ertesinde, ABD liderleri, sosyalist sistemin ekonomik potansiyeline inanmayı veya tarihin derslerini tartmayı reddederken Sovyetler Birliği'nin ekonomik, bilimsel veya teknolojik bakımdan görünür gelecek içinde Birleşik Devletler'e meydan okuyabilecek duruma gelemeyeceği sonucuna vardılar. Bu süre içinde de, savaştan hiç yara almamış ve "savaş-yorgunu" Sovyetler Birliği'ne kıyasla gücünün doruğundaki bir ulus olan Birleşik Devletler'in kudretinin SSCB'yi kendi nüfuz yörüngelerine çekmelerini olanaklı kılacağını savundular. Sovyetler'e yapılacak ekonomik yardım teklifleri koşullara bağlı olacaktı; başka bir deyişle, bu, "güç konumlarından" şantaj yapmak olacaktı. Daha ileriki tarihlerde, Amerikalı araştırmacı Jeanette P. Nichols, o zamanki ABD liderlerinin "en başta gelen yıkım silahına -atom bombasına- ve en başta gelen yeniden-imar silahına -o zamana kadar hiçbir ulusun sahip olmadığı bir zenginliğe-"²³ sahip olduklarına inandıklarını belirtmiştir.

Franklin Roosevelt'in ölümü üzerine yönetimi devralan Washington'lı politikacılar, Sovyetler Birliği üzerindeki askeri, politik ve psi-

23. Jeanette P. Nichols, "Dollar Strength as a Liability in United States Diplomacy", bulunduğu yer: *Proceedings of the American Philosophical Society*, III, 17 Şubat 1967, sayfa 47.

kolojik ABD baskısının etkili olabilmesi için bunun askeri "engelleme" ile takviye edilmesi gerektiğini savunuyorlardı. Buradaki "engelleme"nin anlamı hiçbir şekilde statükonun (özellikle, Nazi Almanyası'na karşı zaferden kaynaklanan Avrupa'daki durumun) korunması değildi ve Sovyetler Birliği'nin, "Amerika'nın sınırlarının yükselmesine" karşı direnmesini önlemek için planlanmış bir politikaydı. Bu politika, Avrupa bakımından, statükoyu Birleşik Devletler'in, kapitalizmin lehine olacak şekilde değiştirmeyi, dünya bakımından ise Amerika'nın ekonomik, politik ve askeri hegemonyasını kurmayı amaçlıyordu.

"Engelleme" stratejisinin mimarlarının inancına göre bu strateji hem SSCB'yi bulunduğu konumlardan geriye doğru sırt üstü yuvarlayacak hem de Sovyet sisteminde bir "dahili dönüşüm", yani bir yozlaşma gerçekleşmesini sağlayacaktı.

O dönemin resmi teorisyenlerinin başı olan George Kennan "engelleme" stratejisinin lehine olan gerçekleri tasnif ederek şöyle vurgulamıştır: "Aslında Amerikan politikasının olanakları hiçbir şekilde, değişikliğe karşı çıkıp en iyiyi ummakla sınırlı değildir. Gerek Rusya içindeki gerekse uluslararası Komünist hareket içindeki dahili gelişmeleri eylemleri vasıtasıyla etkilemek Birleşik Devletler için tamamen olanaklıdır." Şunu da eklemiştir: "Sovyet politikasına uygulanması gereken baskıları muazzam ölçülerde artırmak... ve böylece, Sovyet gücünün ya kırılıp dağılmasıyla veya yavaş yavaş yumuşamasıyla bir çıkış yolu bulabilecek olan eğilimleri teşvik etmek Birleşik Devletler'in gücü dahilindedir."²⁴

Böyle bir baskıyı uygulayabilecek olan ve uygulaması zorunlu olan en baştaki ve aslında da biricik güç Birleşik Devletler idi. Çünkü, Washington'ın görüşüne göre, kapitalist dünyanın geri kalan bölümünde bir "güç boşluğu" bulunuyordu.

Bu görüş dünyayı iki kutuplu duruma getiriyordu: Sovyetler Birliği ve "Uluslararası Komünizm" ve bunlarla doğrudan cepheleşme halindeki Birleşik Devletler. Ancak, 170 yıldan uzun bir zamandır Amerikan politikasının temeli olmuş olan geleneksel, klasik Avrasya güç dengesi mekanizması iki kutuplu bir dünyaya uygulanamazdı. Was-

24. X (George Kennan), "The Sources of Soviet Conduct", *Foreign Affairs*, Temmuz 1947 içinde. Alıntı yapılan yer: George F. Kennan, *American Diplomacy 1900-1950*, The University of Chicago Press, Chicago, Ill., 1952, sayfa 126, 127 (kitapta makalenin tam metni bulunmaktadır). Şuna işaret edilmelidir ki kısa bir süre sonra Kennan, SSCB üzerinde güç baskısı düşüncesi i terk etmiş ve ABD ile Sovyetler Birliği'nin barış içi de birarada yaşamlarının bir savunucusu olmuştur. Daha önceki görüşlerinin yanlış olduğunu anlayınca bunlardan vazgeçme cesaretini bulduğunu vurgulamıştır.

hington'ın liderleri, bunun, stratejik durumdaki en önemli değişiklik olduğunu savunuyorlardı.

İki kutuplu cepheleşme teorisi Birleşik Devletler'e bir yandan uygun geliyordu; çünkü bu teori gerçekte Birleşik Devletler'in Batı dünyasındaki tüm bağımsız muhaliflerinin ve rakiplerinin ("güç merkezleri"nin) saf dışı bırakılmasını içeriyordu. Diğer yandan ise, Birleşik Devletler'in SSCB ile cepheleşmesi sırasında, ABD' yönetici çevrelerinin katlanmaya hazır oldukları ve iç ekonomik faaliyette gerekli kaynaklar bakımından ABD kapitalizminin uzun dönemli gerekliliklerinin izin verebileceği çabalara kıyasla çok daha ağır çabalar gerekiyordu. Böylece, dünya çapındaki ilişkilerde Birleşik Devletler'e serbestiyet kazandırmak için Avrupa'da ve eğer mümkün olursa Asya'da anti-Sovyet bir güç dengesinin yeniden kurulabilmesi daha başlangıçtan itibaren ABD'nin temel bir stratejik hedefi oldu.

Savaş sonrası dönemde ABD'nin Batı Avrupa'da gerçekleştirdiği iki temel girişimin amacı da buydu: Ekonomik düzlemde Marshall Planı politik ve askeri düzeyde de, 1949'da kurulan Kuzey Atlantik ittifakı (NATO). Yunanistan ve Türkiye'ye askeri yardım sağlayan ve bu iki ulusun NATO'ya çekilmesine yardımcı olan Truman Doktrini de SSCB'nin güney kanadında aynı amaca hizmet ediyordu.

ABD Başkanı tarafından 12 Mart 1947'de açıklanan Truman Doktrini, Amerika'ya ait anti-Komünist misyon anlayışına ve klasik Aşıkâr Yazgı kavramına dayanıyordu. Aradaki fark şuradaydı ki "yazgı" bu kez Amerikan yaşam tarzını tüm dünyaya yaymaktan ibaret değildi ve bunun sosyalist sisteme karşı bir taarruz gerçekleştirilerek yapılmasını içeriyordu. Truman'ın yaptığı konuşma, "Komünizmin engellenmesi" doktrininin ilk kez olarak ayrıntılı şekilde açığa vurulmasıydı.

Doktrin, geleneksel jeopolitik postülatlardan hareketle Sovyetler Birliği ve oluşma halindeki sosyalist ülkeler üzerinde hem doğudan hem batıdan baskı uygulanmasını öngörüyordu. Doktrin, uygulanacak askeri ve politik önlemler bakımından, SSCB ve halk demokrasilerinin çevresine çizilecek Amerikan savunma hattı denen bir "kırmızı çizgi" getiriyordu.

Avrupa'daki Amerikan "savunma hattı", sosyalizmi kurmakta olan ülkeler ile Batı Avrupa'nın kapitalist ülkeleri arasındaki sınırdı. Asya'da ise bu hat, ABD Dışişleri Bakanı Dean Acheson'ın Ocak 1950'de söylediğine göre, Aleut Adaları boyunca Japonya, Ryukyus ve Filipin-

ler'e dek uzanıyordu. Acheson, Japonya ve Kore'yi, "bizim, dolaysızca davranma olanağımız" bulunan "dolaysız ABD sorumluluğu"²⁵ olarak tarif etmiştir. Hat dahilindeki ulusların tümü otomatik olarak ABD nüfuz bölgesine dahil edildi ve bunların Washington tarafından yetki verilmemiş her türlü sosyopolitik değişiklik hakları reddedildi. ABD'nin "engelleme" stratejisi, sosyalist ülkeleri, Mackinder'ın İç Hilal bölgesinde kurulan askeri üslerden oluşan bir halka ile kuşattı.

Birleşik Devletler'in Avrupa'daki en önemli "defansif" amacı, Almanya'nın tamamını -doğu bölümü dahil olmak üzere- Batı'nın askeri bloklarının yürüngesine çekmek, Orta ve Güneydoğu Avrupa'daki sosyalist dönüşümleri bozmaktır.

Asya'da ve özellikle Uzak Doğu'da ise, Washington'ın en baştaki stratejik hedefi Japon kapitalizmini yeniden kufarak onu Birleşik Devletler'e sıkıca bağlamak, 1949'da "Çin'in yitirilmesi"nden sonra, sosyalist topluluğun "Doğulu" çıkarlarıyla "Batılı" çıkarlarını karşı karşıya getirmek suretiyle sosyalist ülkelerin enternasyonalist birliğini parçalayacak şekilde bölgede gerginlikler yaratmaktır.

Bu amaçlara askeri baskı yoluyla ulaşılabilecekti - yani, ekonomik baskı ve psikolojik savaşla desteklenen "kuvvet durumları" (Acheson) veya "karşı-kuvvet" (Kennan) yaratılması yoluyla. George Kennan, "engelleme ve kurtarma, bir paranın iki yüzünden ibarettir" diye vurgulamıştır.²⁶

"Kuvvet durumları", tüm ABD silahlı kuvvetlerinin topluca kullanılmasıyla ve ABD askeri kurumunun omurgasını oluşturan ABD hava-atom yeteneğinin hızla geliştirilmesiyle yaratılacaktı.

Nükleer savaşın askeri, teknolojik ve sosyo-politik yönlerini fiilen düşünüp düzenlemek ABD stratejilerinin ve teorisyenlerinin yaklaşık otuz yılını aldı; nükleer roket stratejisinin bazı yönlerinin onlar için bugün bile hala net olmadığını söylemek abartma olmayacaktır. Savaş sonrası dönemin ilk yıllarında Birleşik Devletler'de atom stratejisinin yol açtığı kördüğümün -Birleşik Devletler'in nükleer silahları gerçekten kullanmasının aslında olanaksız olduğunun- farkında olmak bir yana, bunun akla ürktü veran karmaşıklığının pek az kişi bilincindeydi. Nükleer güç, daha başlangıçtan itibaren, "mutlak silah" olarak, iyi ve kötünün nihai savaşı Armageddon'un [mahşerin] silahı olarak, insa-

25. *The Department of State Bulletin*, Cilt XXII, No. 551, 23 Ocak 1950, sayfa 116.

26. George F. Kennan, *Realities of American Foreign Policy*, Princeton University Press, Princeton, N.J., 1954, sayfa 88.

noğlunun icat ettiği diğer her tür savaş aracını gölgede bırakan bir silah olarak görüldü. Başkan Truman'ın sözleriyle, Birleşik Devletler'in "bu yeni kuvvetin yediemini" olduğu gerçeği, silahlı kuvvete başvurma sorununu ABD tarihinin geçmişinde karşılaşılmış herşeyden köklü şekilde farklı bir düzeye yükseltti.

Amerikalı politikacılar "mutlak" silah üzerindeki tekelin Birleşik Devletler'i, dünyayı kendi görüş ve çıkarlarına göre yeniden şekillendirebileceği benzersiz bir konuma getirdiğine inanıyorlardı.

"Engelleme" doktrininin ana önlemlerinin daha ayrıntılı ve özel bir teşhirini ABD yönetimince benimsenmiş belgelerde bulmak olanaklıdır. Bunlar arasında, dış, askeri ve iç politikayı en yüksek düzeyde koordine etmek üzere 1947'de kurulan Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC), silahlı kuvvetlerin tüm kuvvetlerini temsil etmek üzere aynı yıl kurulan Savunma Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Birleşik Kurmay Başkanlığı ve diğer bazı üst düzeyli hükümet kuruluşları ve askeri kuruluşlar bulunmaktadır. Genellikle "çok gizli" olan bu belgelerin bazılarının gizlilik derecesi sonradan kaldırılmıştır; bu, tarihçilere ve politik bilimcilere, ABD stratejisinin dahili çalışmalarına bir göz atma fırsatı vermiştir.

"Engelleme" doktrininin temellerini ortaya koyan belgeler arasında 1945-1946 yıllarında Birleşik Kurmay Başkanlığı (JCS), NSC'nin önceli Devlet-Savaş-Donanma Koordinasyon Komitesi (SWNCC) ve doğrudan Ulusal Güvenlik Konseyi'nin daha ilk yılında sunduğu çeşitli memorandum ve belgeler bulunmaktadır.

19 Eylül 1945'te JCS "Bir Askeri Politika Formülasyonunun Temelleri" adlı bir belge onaylayıp daha sonra Devlet Başkanı'na sundu (belge 27 Mart 1946'da SWNCC 282 olarak tekrar yayınlanmıştır).²⁷ JCS'nin belgesi şu varsayımdan yola çıkıyordu: "Birleşik Devletler'in güvenlik ve bütünlüğünü korumak için Birleşik Devletler'i, *yurtdışında* /altı tarafımızdan çizilmiştir - *G.T./*gerektiği zaman askeri eylem yapmaya hazır şekilde, potansiyel düşman güçlere oranla olanaklı en iyi nisbi konumda muhafaza etmek,"²⁸ Amerika'nın ulusal politikasının temel hedeflerinden biridir.

Bu belgeden çıkan sonuç şuydu ki askeri kurumun görevlerini yerine getirebilmesi için ABD'nin uzun dönemli askeri hazırlığını şu ilkere dayandırmak gerekirdi:

27. *Foreign Relations of the United States (FRUS), 1946. Cilt 1, General, The United Nations*, U.S. GPO, Washington, D.C., 1972, sayfa 1160-1165.

28. *Foreign Relations of the United States, 1946. Cilt 1, sayfa 1161.*

1. ABD silahlı kuvvetlerinin "yeterliliği" muhafaza edilmelidir, yani, ABD askeri makinası diğer ulusların silahlı kuvvetlerinden mutlak olarak ve tamamen üstün olmalıdır. Bu, şu istekten de açıkça anlaşılıyordu ki Birleşik Devletler "barış zamanında, herhangi bir büyük saldırıyan ulusun Birleşik Devletler'in muhalefetine karşı büyük bir savaş başlatmasını akılsızca kılacak kadar... ezici büyüklükte güce sahip kuvvetler" bulundurmalıydı. (Kullanılan sözlerin "Birleşik Devletler'e karşı" değil "muhalefetine karşı" olduğuna dikkat ediniz.)

O halde -ve bu çok önemlidir- amaç, ABD'yi, kendine ve müttefiklerine karşı bir saldırının önceden önüne geçebileceği bir yeteneğe kavuşturmak değil, şu veya bu "dünya düzeni"ni onaylamak veya reddetmek için dünya çapında sağlamca yerleştirilmiş bir hegemonya ve otorite kurmak idi.

Bu, denizaşırı güç dengesinde ABD'nin geleneksel "bağ-kesicilik" rolü ile bağlarının artık kesilmesi idi. Birleşik Devletler, Batı kampında belirleyici güç olma işlevini üstlendi.

2. Stratejik planlamada Birleşik Devletler'e, gelişmelerin mümkün olan en kötü yöne gideceği varsayımı yol göstermelidir. Bu, dolaysızca, silahlı kuvvetlerin "yeterliliği" anlayışına eşlik eden bir görüştü ve mümkün olan en büyük tehdide göre değil ama ortalama bir tehdide göre ve makul bir risk payı varsayımına dayalı olarak optimum hatlar boyunca planlama yapmayı öngören geleneksel ABD stratejik ilkesinden yine bir kopma oluştuyordu. Önemli olan nokta şudur ki en kötü duruma göre planlama ilkesi II. Dünya Savaşı'ndaki Müttefik zaferinden yalnızca dört hafta sonra formüle edilmiştir. JCS, askeri planlamaya böyle bir yön vermekle aslında savaş sonrası dönemin büyük güçleri arasında bir ayrılık olacağını, yani, Birleşik Devletler ile SSCB arasında askeri bir cepheleşme ortaya çıkacağını varsayıyordu.

3. Kuvvetlerin bazıları ileri-öslere yerleştirilmelidir: "Ulusal araçların seferber edildiği ilk dönemde Birleşik Devletler'in, onun topraklarının ve mülklerinin güvenliğini sağlamak için yeterli miktarda aktif kuvvet bulundurulması.

"O halde bu kuvvetlerin en iyi şekilde dünya yüzünde eğitilip üstün malzemeyle donatılması ve stratejik bakımdan, düşman gücünün kaynağında veya diğer kritik bölgelerde etkili olabilecek şekilde konumlandırılması zorunludur."

4. ABD silahlı kuvvetleri, yaygın bir askeri üs ağından işlev görmelidir. O halde "seyyar kuvvetlerimizi desteklemek için, gerekli donatım ve savunma önlemleri alınmış ve hızla genişlemeye elverişli, u-

zak üslerden oluşan bir sistem geliştirip muhafaza etmek" zorunluydu.

5. Birleşik Devletler, nükleer saldırı da dahil, "misilleme ve cezalandırma saldırıları için gerekli araçlara sahip olmak" zorundadır. JCS burada, bir ilk-vuruş stratejisinden yana açık bir tercih belirtmiştir (ileride bunun üzerinde daha çok duracağız).

6. ABD stratejisi gelişmiş askeri teknolojilere dayanmalıdır. Buna karşılık bunlar da "üstün mekanik ve endüstriyel yetenekler"e dayanmalıdır.

JCS belgesi, silah teknolojisinde üstünlüğü elde tutmak için yapılacak girişimler bakımından da Birleşik Devletler'in "yeni silahlar ve bunlara karşı koyacak karşı-önlemler" geliştirmek zorunda olduğunu savunuyordu. Bu ilke aslında silahlanma yarışının Birleşik Devletler'deki en güçlü dürtüyüydü. Stratejik silah sistemlerinin ve genel askeri teknoloji politikasının geliştirilmesinde doğrudan pay sahibi olmuş ünlü ABD'li fizikçi Herbert F. York, "son otuz yıl içinde, biz, tekrar tekrar, yarışı gereksiz şekilde hızlandıran tek yanlı eylemlerde bulunduk"²⁹ demektedir.

7. Birleşik Devletler, "yurt dışındaki askeri, politik, ekonomik ve teknolojik gelişmeler hakkında bu yönetime bilgi sağlayacak ve böylece düşmanca niyet ve yetenekler hakkında önceden gerekli uyarıyı yapacak bir istihbarat sistemi" kurmalıdır.

8. Birleşik Devletler, "acil ve uygun eylemler için yeterli güce, birleşime ve hazırlığa sahip kuvvetli vurucu güçler bulundurmak ve bu gibi kuvvetlere gerekli sabit ve seyyar lojistik desteği sağlamak" zorundadır.

9. Ulus, seferberlik ve savaş için yüksek bir hazırlık durumunda bulundurulmalı ve uygun bir askeri-endüstriyel üs muhafaza edilmelidir. Bu, şunları gerektiriyordu:

- (a) evrensel askeri eğitim;
- (b) savaşa hazır bir personel ve malzeme yedeği bulundurmak;
- (c) sivil havacılığın ve ticari denizciliğin askeri seferberliğe katılması olasılığı;
- (d) sivil ve askeri araştırma ve geliştirme arasında yakın koordinasyon;
- (e) endüstriyel üretimin "tahrip edilmeye karşı maksimum güvenliği için" dağınıklaştırılması;
- (f) kritik stratejik malzemenin depolanması.

29. Herbert F. York, *Race to Oblivion. A Participant's View of the Arms Race*, Clarion, New York, 1971, sayfa 230.

Bu program birçok bakımdan ABD'nin daha önceki askeri gelişiminin tipik geleneksel ilke ve postülatlarını izliyordu. Bundaki yeni unsurlar, tüm programa nüfuz etmiş olan atom gücüne yaslanma anlayışı ve ABD dış politikasının en baştaki amacına -dünya çapında askeri ve ekonomik hegemonya amacına- ulaşma şanslarını artıracak şekilde ulusun yaşamını bir askeri ilişki haline çevirme isteğiydi.

Bu durum, o döneme ait bu ve diğer bazı politik belgelerin niye ısrarla Birleşik Devletler için *mutlak* askeri güvenliği sağlama gereğini vurguladıklarını açıklamaktadır. Konunun bütününde, Birleşik Devletler'de kamuoyuna pek az bilgi verildiğinden, Washington şimdilerde, Sovyetler Birliği'nin mutlak güvenlik için çaba harcadığını, yani "tüm diğer ulusların toplamından daha güçlü" olmak istediğini iddia etmeyi bir alışkanlık haline getirmiştir. Ve bu iddia, barışı güçlendirmek ve silahlanma yarışına son vermek uğruna, jeopolitik etkenlerin SSCB aleyhine işlemesine rağmen, stratejik nükleer silah sistemlerinde Birleşik Devletler ile arasındaki yalnızca sayısal eşitliği eşitlik ve eşit güvenlik olarak yorumlamaya hazır bir ulusa gösterilmektedir. Askeri politika hakkındaki resmi Sovyet belgelerinin bir teki bile "mutlak güvenlik"e değinmemektedir. Buna karşılık Washington, savaş sonrası dönemin daha ilk günlerinden beri "mutlak güvenlik" için rekabete girişmiştir ve daha hâlâ, nükleer güçlerin çok kutuplu dünyasına hiç de elverişli düşmeyen bu amacın peşinde koşmaktadır. Ve eğer yukarıda aktarılan alıntılar da yeterli değilse, aşağıda, 29 Mart 1946'da ABD Dışişleri Bakanı'na sunulan bir başka JCS belgesinden alınmış pasaja bakılabilir: "Ulusal güç ve prestijin akıldan çıkarılmaması gereken temellerinden biri, yani, yönetimimizin yükümlendiği politikaların ve yükümlülüklerin kuvvet ile desteklenmesi yeteneği... Son tahlilde, dünyanın güvenliğinin en büyük biricik askeri unsuru/aynen böyle/, Birleşik Devletler'in mutlak askeri güvenliğidir."³⁰

Ama, Washington'ın veya Kuzey Amerika'nın dışında bulunan bir kişi için Birleşik Devletler'in bu "mutlak güvenliği"nin ne anlama geldiğine bir göz atalım. Mantıksal olarak -ve gerçekten de böyle- Birleşik Devletler'in mutlak güvenliğine ancak uluslararası topluluğun diğer tüm üyeleri için "mutlak güvensizlik" koşulları yaratılmasıyla ulaşılabilir.

Çünkü, mutlak (nisbi değil) güvenlik, herhangi bir ulusun veya hatta bir grup ulusun askeri yeteneğinin ABD askeri yeteneğini önemli

bir ölçüde etkileyemeyeceği bir askeri güç derecesi öngörür. Çünkü bu ulusların askeri yeteneği ABD askeri yeteneğinin yalnızca tamamen emniyetli bir kesirini temsil etmektedir. Ve böylece, ABD'nin askeri büyüme çabalarının hedefi olarak belirlenen "mutlak güvenlik" amacı, bu askeri büyümenin diğer ulusların askeri gelişme programlarından en az bir büyüklük mertebesi kadar önde olması anlamına geliyordu.

O zamanların ABD liderleri uluslararası durumu tam da bu "mutlak güvenlik" -veya, daha doğru bir deyişle, mutlak kuvvet- konumlarından şekillendirmek istediler. Amerika'nın yönetiminde bulunanlar ve özellikle Sovyet bilimsel ve teknolojik yeteneğinin bilincinde olan ABD'li teorisyenler, ABD'nin atom bombası tekelinin kısa ömürlü olacağını anladılar. Bunların, bu tekel henüz elde iken onu kullanarak dünyaya bir Amerikan "düzeni" dayatmayı ve potansiyel düşmanı önemli ölçüde zayıflatmayı gerekli görmelerinin nedeni buydu. O zamanlar yeni olgunlaşmaya başlayan sosyalist sistemi ve en başta da SSCB'deki Sovyet yönetimini saf dışı bırakacak şekilde dolaysızca silahlı kuvvet kullanmaya hazırlardı.

18 Ağustos 1948 tarihli ve 20/1 sayılı NSC belgesi Birleşik Devletler ile Sovyetler Birliği arasındaki "politik savaş" durumunu vurgulamış ve ABD hükümetinin, bu kapsam içinde, "Rusya'ya karşı daha şimdiden, barış zamanında, Almanya ve Japonya ile gerçek çarpışmalar başlamadan önce bu iki ülke için formüle etmek zorunda kaldığından çok daha belirli ve militan hedefleri göz önüne alıp incelemesi gerektiğine"³¹ işaret etmiştir.

Bu belge SSCB'ye ilişkin olarak Birleşik Devletler'in önüne iki hedef koymuştur: "Moskova'nın gücünü ve nüfuzunu azaltmak" ve "Rusya'da yönetimde bulunan hükümetin izlediği uluslararası ilişkilerin teori ve pratiğinde köklü bir değişiklik meydana gelmesini sağlamak."³²

Ancak bu uzun belge yalnızca SSCB ve tüm sosyalist topluluk üzerinde kuvvet konumlarından ABD baskısı uygulanmasıyla veya yalnızca bu baskının ekonomik araçlarıyla ilgilenmiyordu. Sarih sözcüklerle, Sovyetler Birliği ile savaş olasılığını da tartışıyordu. Ve belge bir yandan, "Rusya içindeki başarılı askeri operasyonların sonuçlarının ardından orada bizim irademize tamamen boyun eğecek bir otorite

31. *Containment: Documents on American Policy and Strategy 1945-1950*. Editör, Th. E. Etzold, J. L. Gaddis, Columbia University Press, New York, 1978, sayfa 174.

32. *Containment...*, sayfa 176.

yaratmayı bekleyemeyiz" diye kabul etmesine karşın SSCB'nin işgal edilmesi, sınırlarının değiştirilmesi, Komünist Partisi'nin etkisinin ortadan kaldırılması, "Sovyet yönetimi"nin yerine geçirilmek üzere "yeni bir yönetici grup seçeneği," vb. ile ilgili konuları ayrıntılarıyla ele almıştır.³³

Başkan Truman tarafından da onaylanan 20/4 sayılı NSC belgesi de benzer amaçlar belirlemiştir. Bu belgede biraz daha dikkatli bir ton kullanılmıştır; ama yine de "Sovyet iktidar yapısı üzerine maksimum baskı uygulanması" ve SSCB ile savaşa hazırlanılması gereği vurgulanmıştır. Belge, "ABD'nin amaçlarının, kayıtsız şartsız teslimin peşinen şart koşulmadan gerçekleştirilmesine /aynen böyle/" rıza göstermesine karşın amaç esasen aynıydı - SSCB'de Sovyet yönetiminin saf dışı bırakılması. Belgenin yazarları bu amaca ulaşılmasını, Birleşik Devletler'in güvenliğini ve "Birleşmiş Milletler amaçlarına ve ilkelerine dayalı etkin bir dünya örgütlenmesinin başarıyla gelişmesini" sağlamanın en etkili yolu olarak görüyorlardı.³⁴ Ne eksik, ne fazla.

33. Agy., sayfa 190-203.

34. Agy., sayfa 210-211.

ÖNLEYİCİ SAVAŞ STRATEJİSİNDEN "ESNEK MUKABELE"YE

ABD'nin askeri ve politik liderleri Sovyetler Birliği'ne karşı bir savaş için plan hazırlamaya daha II. Dünya Savaşı'ndan önce başlamışlardı. Kısa süre önce gizliliği kaldırılan ABD yönetimi resmi belgeleri göstermektedir ki Pentagon'un en yüksek rütbeli subayları, savaş sonrası dönemde silahlı kuvvetleri geliştirme planlarında, potansiyel düşmanları ve en başta Sovyetler Birliği'ni tehdit etmenin en temel yolu olarak Hava Kuvvetleri'nin ve ilk önce de, onun, "mutlak" silahın taşıyıcısı olan uzun menzilli bombardıman uçağı kesiminin güçlendirilmesine özel bir önem vermişlerdir.

1. Önleyici Savaş: Atom Tekeline Dayanan Saldırgan Bir Strateji

Truman yönetiminin ilk dönemi (1945-1948), Amerikan modeline göre şekillendirilecek bir dünya düzeni kurmak için ABD'nin nükleer tekelinin son kerteye kadar kullanılmasını öngören ayrıntılı bir strateji geliştirilmesine tanık oldu. Bu strateji, Birleşik Devletler'in, dünya çapındaki sorunlarda tek başına karar verebilmesini olanaklı kılacak güç konumlarının yaratılıp muhafaza edilmesi gereğini ön plana çıkarıyordu. Savaş sonrası dönemin askeri ve politik stratejisini ele alan 27 Mart 1946 tarihli gizli bir JCS memorandumı, önleyici savaş konusunu mükemmel bir açıklıklarla ortaya koymuştur. Memorandum, "Birleşik Devletler'in güvenliğini ve bütünlüğünü muhafaza" etmek için diyordu, ülke, "saldırımı sezip önlemek üzere yurt dışında ani ve etkili askeri hareketler başlatabilecek bir hazırlıklılık ve kararlılık" sergilemek zorundadır.

"Saldırgan bir görünüme bürünmekten kaçınmak gibi yanlış yola sevk edici ve tehlikeli bir düşünce yüzünden ilk darbenin bize vurulmasına dayanamayız... *Hükümetimiz... bir yandan, gerektiğinde ilk darbeyi vurmak üzere tüm hazırlıkları yaparken bir yandan da konu-*

nun hızla politik bir karara bağlanması için *baskı yapmalıdır.*" ¹ (Altı tarafımdan çizildi - G.T.).

Bu memorandum bu türden tek belge değildi. Manhattan Projesi'nin (ABD'nin ilk atom bombasının yapım programına verilen kod adı) şefi General Leslie Groves'in, ABD'nin gelecekte izleyeceği strateji üzerine 2 Ocak 1946'da yazdığı bir memorandumda ABD silahlı kuvvetlerinin çoğunluğu, "hava dahil olmak üzere, düşmana aniden saldırmaya hazır tutulabilecek parçalar halinde olmak zorundadır. Atom silahlarına sahip bir ulus gerektiğinde ilk darbeyi vurmaya hazır olmalıdır"² diye vurgulanmaktadır.

Bugün artık biliyoruz ki çeşitli ABD hükümet kuruluşları 1948 yılına dek, SSCB'ye karşı önleyici bir nükleer saldırı için on tane çok ayrıntılı plan hazırlamıştır. Bunlar arasında; Avrupa'daki ABD kuvvetlerinin o zamanlar komutanı olan General Eisenhower'ın 1945 sonlarında hazırladığı Avrupa'da Sovyetler Birliği'ne karşı bir savaş planı (TOTALITY kod adlı); Pentagon'un siparişi üzerine onun Birleşik İstihbarat Kurmayları tarafından hazırlanan "Sınırlı bir Hava Saldırısına karşı SSCB'nin Stratejik Hassaslığı" adlı bir belge; SSCB'ye saldırı konusunu ele alan BROILER, FROLIC, CHARIOTEER, COGWHEEL, GUNPOWDER, HALFMOON (geliştirilip yeni ayrıntılar eklendikten sonra yeni kod adlarıyla FLEETWOOD ve daha sonra DOUBLESTAR), ABC 101, DUALISM, vb. kod adlı planlar, vb. bulunmaktadır. Bu planların tümünün temel dayanağı, ileride Stratejik Hava Komutanlığı'nın sorumluluğuna getirilecek olan Tümgeneral Curtis Le May'in "dünya yüzeyinin muazzam bölgelerinde geriye yalnızca insanoğlunun çalışmalarından eser halinde izler bırakarak buraları nüfustan arındırma aracı"³ diye tanımladığı ABD "atomik yeteneği"ne dayanıyordu. Le May, bu sonuca, 1946 yaz mevsiminde Pasifik'teki Bikini Atolü'nde gerçekleştirilen ABD nükleer bomba demoesini değerlendirerek varmıştı.

Bu deneme ABD militarist düşünce tarzını topyekün bir nükleer savaş doğrultusunda düşünmeye yöneltmiş ve ona yeni bir hız vermişti. JCS, Ekim 1947'de, ABD Atom Enerjisi Komisyonu başkanına (nükleer patlayıcıları üretmekten sorumlu bir kuruluş) "Nagazaki türü bombanın yıkım gücüne sahip yaklaşık 400 atom bombasına askeri

1. *Foreign Relations of the United States, 1946.* -Cilt 1, sayfa 1161, 1163

2. *Foreign Relations of the United States, 1946,* Cilt 1, sayfa 1201

3 Aktarılan yer: *Dropshot. The United States Plan for War with the Soviet Union in 1957.* Editör, Anthony Cave Brown, Dial Press/James Wade, New York, 1978, sayfa 5.

bakımdan ihtiyaç bulunduğunu"⁴ bildirdi. Bu bomba yaklaşık 20 kilotonluktu.⁵ JCS ve diğer ABD askeri kurumlarının arşivlerinden gizliliği kaldırılan bilgiler üzerindeki incelemelere dayanarak ABD nükleer stratejisinin evriminin ilk aşamaları hakkında kısa bir süre önce birkaç yazı yayınlamış olan ABD'li araştırmacı David Alan Rosenberg şöyle yazmaktadır: "Bu stok, 100 kadar kentsel hedefin üzerine atıldığı takdirde, bir ulusun kentsel-endüstriyel tabanının tamamen yok edilmesi yoluyla bir ulusun öldürülmesi'ni içeren ürpertici kavramı gerçekleştirmeye yeterli olabilir."⁶

O zamanlar Birleşik Devletler'in elinde henüz 400 tane atom bombası yoktu. ABD Hava Kuvvetleri bu nedenle, HALFMOON Planı'nın ardından, SSCB'ye karşı bir hava savaşı için HARROW Planı'nı geliştirdi. Plan, "Sovyet endüstrisinin en az yüzde 50'sini derhal felce uğratmak"⁷ amacıyla 20 Sovyet kentine 50 atom bombası -belli ki o sırada elde bulunan tüm stok- atılmasını öngörüyordu. Birleşik Devletler o zamanlar, nükleer silahların hedefe sevk edilmesini sağlayan gerçek kıtalararası araçlara henüz sahip olmadığından atomik hava saldırısı Büyük Britanya ve Süveyş-Kahire bölgesindeki havaalanlarından gerçekleştirilecekti. Sovyetler Birliği'ne karşı ABD'nin en önemli atom savaşı planlarından birisini kamuoyuna açıklayan Anthony Cave Brown, "dünyada belli bir politik iklim oluştuğu takdirde Pentagon, önleyici bir savaşın yalnızca gerekli değil aynı zamanda cazip olacağına da çok kolayca karar verebilirdi" diye vurgulamaktadır. "1949-1950'de savunma bakanlığı yapan Louis Johnson'ın önleyici savaş desteklediğine ilişkin bazı kanıtlar bulunmaktadır - *The New York Times* 'dan Hanson Baldwin'in 'barış için işbirliğine mecbur etmek amacıyla bir savaş yapmak' diye nitelediği türden bir savaş... Birleşik Kurmay Başkanları 1948-1949 yıllarında önleyici savaş için yeterli neden ve gerekçe bulunduğu inancaktadırlar."⁸

SSCB'ye karşı önleyici bir atomik hava saldırısı anlayışı geliştiren

4. David Alan Rosenberg, "American Atomic Strategy and the Hydrogen Bomb Decision", aktarılan yer: *The Journal of American History*, Cilt 66, No. 1 Haziran 1979, sayfa 67.

5. Nükleer silahların yığın gücü, aynı etkiyi yaratacak bir TNT patlaması için gerekli ton olarak TNT cinsinden hesaplanır. Bir kiloton 1.000 ton TNT'ye, bir megaton ise 1.000.000 ton TNT'ye eşittir.

6. David Alan Rosenberg, "American Atomic Strategy and the Hydrogen Bomb Decision", *Age.*, sayfa 67-68.

7. *Agy.*, sayfa 68.

8. Aktarılan yer: *Dropshot...*, sayfa 18, 19, 20.

ve elindeki atom tekeline korumaya çalışan Birleşik Devletler 1946 yılında Birleşmiş Milletler'e "uluslararası atom enerjisi kontrolü" amacı güden Baruch Planı adlı bir plan sundu. Planın asıl amacı ABD nükleer tekeline sürdürmektir. Birleşik Devletler, atom bombası üretimi için geliştirilmiş teknolojiyi herhangi bir uluslararası kuruma devretmek bir yana, atom bombası stoklarını imha etmek veya uluslararası bir kuruma devretmek niyetinde de değildi. Baruch Planı ayrıca, plan hükümlerini çiğneyenlere karşı önleyici bir atom saldırısını dolaysızca öngörüyordu ve bu yaptırımı uygulayacak olan, Birleşik Devletler'den başkası değildi. Sovyetler Birliği Baruch Planı'nı reddedecek olursa aynı yaptırım ABD atom tekelinin korunmasının tek olanaklı aracı olarak görülüyordu.⁹

ABD sivil ve askeri liderleri 1940'ların ikinci yarısı boyunca sürekli olarak, SSCB'ye karşı önleyici bir savaş gerçekleştirmeye kandırmaya çalışılmışlardır. ABD Savunma Bakanı James Forrestal 1948 Berlin bunalımıyla bağlantılı olarak Başkan Truman'ı atom silahları kullanmaya kışkırtmak için çok çaba harcamıştır.¹⁰ Washington'ın herşeye karşın Sovyetler Birliği'ne karşı bir atom savaşı açmaktan kaçınmış olduğu gerçeğinin kökleri herhangi bir insancıl değerlendirmede değil az çok akılcı Reelpolitik hesaplarda yatmaktadır. Akılcı pragmatizm, ABD stratejilerinin, bir Amerikan atomik hava saldırısının Sovyetler Birliği'ne verdirebileceği kayıplara karşın Birleşik Devletler'in elindeki sınırlı nükleer silah stokunun SSCB'nin "kesin bir yenilgi"ye

9. Baruch Planı hakkında daha ayrıntılı bir tartışma için bkz. Genrikh Trofimenko, *The United States: Politics, War, Ideology*, Mysl Publishers, Moscow, 1976, sayfa 166-175 (Rusça). Şuna işaret etmek ilginç olacaktır ki Birleşik Devletler 1960'larda Çin Halk Cumhuriyeti'ne de aynı "yaptırım"ı uygulamaya niyetlenmişti. Başkan Johnson tekrar tekrar, "Beyaz Saray'ın Hükümet Odası'nda, Çin'in tam anlamıyla nükleer bir güç haline gelerek dünya güç dengesini köklü bir şekilde değiştirmesini önlemek için Çin'in nükleer tesislerine karşı vurulacak bir ön-alma darbesinin muhtemel sonuçları hakkında 'harp oyunları' düzenlenen çok gizli toplantılara başkanlık etti." (Rowland Evans ve Robert Novak, *Lyndon B. Johnson: The Exercise of Power. A Political Biography*, George Allen and Unwin, Ltd, London, 1966, sayfa 538.) Washington'ın liderlerinin önce Sovyetler Birliği'ne ve daha sonra Çin'e karşı böyle önleyici darbeler vurma düşüncesini sabit fikir haline getirdikleri göz önüne alındığında bazı Amerikalı politikacıların (örneğin Başkan Nixon'un yardımcısı Harry R. Haldeman'ın anılarında olduğu gibi) son zamanlarda Sovyetler Birliği'ne böylesi Çin karşıtı niyetler atfetmeleri beceriksizce ve uydu-rak gözâlmektedir.

10. Bkz.: *The Journals of David E. Lilienthal*, Cilt II, *The Atomic Energy Years, 1945-1950*, Harper and Row, New York, 1964, sayfa 406. Bu arada, kısa süre önce gizliliği kaldırılan Britanya hükümeti belgelerine göre Winston Churchill de ABD ve Britanya hükümetlerinin SSCB'ye karşı nükleer bir savaş açmalarını istemiştir. (Bkz.: *International Herald Tribune*, 3 Ocak 1979.)

uğratılmasına yetmeyeceği sonucuna varmalarına yol açmıştır. Bu stratejiler, bu gelişmeler sırasında Avrupa'daki güç dengesinin Sovyetler Birliği lehine köklü bir değişiklik göstereceğinin kesin olduğunu, çünkü, Sovyetler Birliği'nin, savunma amaçları nedeniyle Batı Avrupa'daki ABD ileri-üs mevzilerini saf dışı bırakmak zorunda kalacağını anlamışlardır (ki Pentagon bu mevzileri Sovyetler Birliği'ne karşı saldırıda köprü başı olarak kullanmayı planlıyordu). Washington'ı 1946-1949 yıllarında SSCB'ye karşı bir önleyici savaş başlatmaktan alıko-yan en önemli değerlendirmelerden birinin de bu olduğu anlaşılmaktadır.

Sovyetler Birliği'nin 1949 yılında kendi atom silahını denemesi Washington stratejilerini planlarını değiştirmeye ve nihai ABD-Sovyet "güç denemesi"ni, Birleşik Devletler'in Sovyetler Birliği'ne karşı sağlam bir üstünlük sağlayabileceği zamana dek ertelemeye zorladı (ve bu üstünlük bu kez, daha etkili bir kıtalararası hava kuvvetinin elindeki "süperbomba" ile, yani hidrojen silahları ile ve NATO'nun Batı Almanya'da üslendirilmiş "zırhlı yumruğu" sayesinde sağlanacaktı).

2. "Engelleme" Stratejisi (1949-1953)

Sovyetler Birliği'nin ABD atom tekeline son vermesinden sonra ABD liderliği, stratejisini ve onun aracı olarak nükleer silahların rolünü bir bakıma yeniden değerlendirmek zorunda kaldı.

"Komünizmin engellenmesi" politik doktrini, Sovyetler Birliği'ni engelleme adı verilen bir askeri-politik stratejinin tabanı olarak hizmet etmiştir; bu stratejiye ait görüşler günümüze dek varlığını sürdürmüştür. Stratejinin ana noktası, bir yandan Birleşik Devletler'in en yeni nükleer silahlarda ve bunların sevk araçlarında hep önde olmasını sağlamak ve öte yandan ABD silahlı kuvvetlerinin tamamının savaş yeteneğini artırmaktır. Başkan Truman'ın Dışişleri Bakanı Dean Acheson, "Sovyetler Birliği ile ilişkinin tek yolu... güç konumları yaratmaktır,"¹¹ diye vurgulamaktaydı.

Bu strateji ABD'nin müttefiklerinin askeri yeteneklerine çok büyük bir önem yüklüyordu. Bu durum Birleşik Devletler ve Kanada'yı bazı Batı Avrupa uluslarıyla Nisan 1949'da Kuzey Atlantik Antlaşması'nı imzalamaya ve bu paktın askeri örgütlü NATO'yu kurmaya yöneltti. Washington bunun ardından Batı Avrupa'lı NATO ülkelerinin ekonomik ve askeri potansiyelini hızla yükseltmeye girişti. Doğu'da

11. *The Department of State Bulletin*, Cilt XXII, No. 559, 20 Mart 1950, sayfa 427.

ise Japonya'nın rehabilitasyonu için özellikle gayretli önlemler alındı.

1949 yılında, "engelleme" stratejinin öngördüğü tarzda OFFTACLE adlı bir acil durum planı hazırlandı (daha sonra SHAKEDOWN ve daha da sonra CROSSPIECE adlarını almıştır). Planın temel stratejik görüşü, "müttefiklerimizle işbirliği içinde, Batı Avrupa'da stratejik bir taarruz ve Uzak Doğu'da stratejik bir savunma gerçekleştirmek suretiyle Sovyetler'in direnme isteğini ve yeteneğini imha ederek Birleşik Devletler'in savaş amaçlarını SSCB'ye dayatmak"¹² idi.

Plan, müstakbel savaşı bir koalisyon savaşı olarak görüyor ve Sovyet ve ABD müttefiklerinin ayrıntılı bir listesini yaptığı gibi topraklarını ve kaynaklarını "Anglo-Sakson güçler'e açmaya zorlanabilecek tarafsız ülkeleri de sıralıyordu. Savaşın nihai amacı Birleşik Devletler'e, "NSC 20/4 (JCS 1903/3) belgelerinde özetlenen ulusal hedefleri gerçekleştirme" olanağı verecek "bir derecede SSCB ve uydularını askeri yenilgiye uğratmak"¹³tu.

ABD askeri stratejileri, tıpkı bugün 1980'lerde olduğu gibi o günlerde de, Sovyetler Birliği'nin "Orta Doğu'yu ve onun petrol kaynaklarını" ele geçirme ve "Müttefikler'in yaşamsal iletişim yollarını" kesme tehdidi içinde bulunduğunu iddia ederek ulusun politik liderlerini korkutmaya çalışmışlardır. OFFTACLE, "daha başlangıçta bir atom taarruzu" gerçekleştirilmesini planlamış ve savaşın daha sonraki gelişiminin bu taarruzun başarısına dayanacağını belirtmiştir. Bu taarruzu çok geniş konvansiyonel operasyonlar izleyecekti. Plan, Birleşik Devletler ve müttefiklerinin nükleer silahı bulunmayan bir Sovyetler Birliği ile çarpışacağı varsayımından yola çıkıyordu. Ancak bu varsayım artık çöktüğünden, Pentagon bu kez "yeni Sovyet yeteneği"ni de hesaba katarak SSCB'ye karşı çok daha geniş kapsamlı savaş hazırlıklarına girişti. Yeni gerçeklikleri yansıtan bu belge, 1949 sonlarında hazırlanan ve muhtemelen bir yanlışlık sonucu 1977'de gizliliği kaldırılan DROPSHOT Planı idi.¹⁴

DROPSHOT Planı, OFFTACKLE Planı'yla aynı stratejik kavrama dayanıyordu. Ama DROPSHOT, artık nükleer bir güç haline gelmiş

12. *Containment...*, sayfa 328.

13. *Agy*.

14. ABD Kongresi 1974 yılında, vatandaşların ABD Ulusal Arşivlerinden ve diğer hükümet kuruluşlarından gizliliği kaldırılmış belgeleri elde edebilmelerini (daha doğrusu satın alabilmelerini) sağlayan yeni bir enformasyon özgürlüğü yasası kabul etti. Ancak, "ulusal çıkarlar" yüzünden, Pentagon, CIA ve diğer ilgili kurumların bazı belgelerin gizlilik derecesini kaldırmaktan kaçınma hakkını saklı tuttu. Birlerce belgenin gizlilik statüsünün gözden geçirilmesine eşlik eden karmaşa, mahkum edici kanunlar içeren birkaç belgenin kaza sonucu gizlilik derecelerinin kaldırılmasına yol açtı.

bulunan Sovyetler Birliği'ne karşı savaşmak için geniş ve topyekün hazırlıklar yapma gereğini kabul ediyordu. Planın ana amacı nükleer silah sayısı bakımından SSCB karşısında bire-on üstünlük elde etmek ve bu avantajdan yararlanarak Sovyetler Birliği ve müttefiklerini nükleer bir savaşta yenilgiye uğratmaktı.

Birleşik Devletler, başlattığı nükleer silahlanma yarışını sürdürerek bu üstünlüğü sağlayacağını umuyordu - en başta da silahların niteliğini geliştirerek ve daha çok sevk aracı üreterek buna ulaşacaktı. Bu amaçlara erişmek için yürütülen programın başlangıç noktası, Başkan Truman'ın, termonükleer -hidrojen- silahlar üzerindeki çalışmaların başlatulmasına yetki veren 1 Ocak 1950 tarihli talimatuna dayanmaktadır.

DROPSHOT Planı (orijinal şekliyle üç kalın dosyadan oluşur) 1 Ocak 1957 tarihini, planlamada kullanılan deneysel hedef günü olarak belirlemişti. Ama bu tarih, yalnızca, Birleşik Devletler'in müstakbel savaşa hazırlanırken her çareye başvurmak niyetinde olduğu anlamına geliyordu. Aslında ise, Washington, Birleşik Devletler'in elverişli bir askeri-teknolojik üstünlük sağladığına ve savaşa hazır olduğuna karar verdiği bir anda çarpışmalar hemen başlatılabilirdi.

"Engelleme" stratejisi her ne kadar her tür silahın ve her tür silahlı kuvvetin esasen bütünsel bir şekilde kullanılmasını öngörmüşse de DROPSHOT planının yazarları Birleşik Devletler'in Sovyet kentlerine ve endüstri merkezlerine karşı yığinsal bir hava atom saldırısı düzenleyerek SSCB karşısında savaşı kazanacağını savunuyordu. Planın bir bölümünde şunlar yazılıydı: "Müttefikler'in 1957 yılında SSCB'ye karşı kullanabilecekleri hemen el altındaki en güçlü silah A-bombası olacaktır. SSCB'ye karşı, konvansiyonel silahlarla tamamlanmak üzere, A-bombası kullanılacak stratejik bir hava taarruzu, daha ilk çatışmalar başlar başlamaz gerçekleştirilmelidir."¹⁵

Yazarlar "tam bir zafer" kazanmak üzere karasal kuvvetlerin kullanılmasını da öngörmüşlerdir. Ama bu kara savaşlarının çoğunu ABD'nin müttefikleri yürütecektir. ABD'nin çabaları ise SSCB'nin stratejik bombardımanı üzerinde yoğunlaşacaktır. Stratejik Hava Komutanlığı, savaşın ilk 30 günü içinde 70 Sovyet kentine havadan 133 bomba atmayı planlamıştı; bunlardan sekiz tanesi Moskova üzerine (kent'in çarşı bölgesinde 40 mil-kare kadar bir alanı imha etmek üzere) ve yedi tanesi Leningrad üzerine atılacaktı.

Bu darbenin, Sovyet endüstrisinin kapasitesinin yüzde 30-40'ını

imha etmesi, petrol endüstrisini silip süpürmesi, 6.700.000 işçiyi çalışamaz duruma getirmesi bekleniyordu ve Hava Kuvvetleri Kurmay Başkanı Hoyt S. Vandenberg'in sözleriyle, bu darbe "Sovyetler'in teslim olmasına yol açabileceği gibi her koşul altında, onların taarruz operasyonları için gerekli yetenekleri tümünden imha edecekti."¹⁶

Pentagon'un planlamacıları, Sovyetler Birliği'ndeki atom darbesi hedeflerinin tümünü, önem derecelerini yansıtabilecek şekilde üç kategoriye ayırdılar: En büyük öncelik, imha edildikleri takdirde bir Sovyet misilleme darbesini "köreltecek" olan hedeflere verilmişti; bunlar, "Sovyet nükleer sevk yetenekleriydi." Bunun ardından, Sovyet askeri çabalarını "yavaşlatmak" amacıyla vurulacak hedefler geliyordu - komuta ve kontrol merkezleri, hava savunma sistemi, petrol rafinerileri, tersaneler ve savaş gereçleri fabrikaları. Üçüncü kategoride ise nüfus ve endüstri merkezleri bulunuyordu. Bu üç hedef grubuna sırasıyla BRAVO, ROMEO ve DELTA kod adları verildi. Sovyet nükleer yeteneğine karşı vurulacak olan darbe bir önalma darbesi, silahsızlandırma darbesi olacaktı.¹⁷ Kent ve endüstri hedefleri öncelik bakımından sözde üçüncü sırada bulunmasına karşın, 1948 yılından 1957 yılına kadar Stratejik Hava Komutanlığı'nın (SAC) komutanlığını yapan ve dolayısıyla atomik hava darbelerinden sorumlu olan General Le May, ısrarla, "zaten meskun bölgelere yerleşmiş bulunan endüstrinin üzerinde yoğunlaşmalıyız" çünkü böylece, bomba hedefi vuramasa bile "bombanın kullanılmasından yine de bir ikramiye sağlanacaktır"¹⁸ diye savunmuştur. Hedeflerin böyle "çok dikkatlice seçilmesi" hem Sovyet askeri yeteneğine en yüksek kayıpları verdirecek hem de "bizim atom silahı stokumuzda tasarruf sağlayacaktır." Bu "ikramiyeden zarar" amacına uygun olarak, "örneğin daha önce tam Kremlin üzerinde bulunan bir hedef noktası, bir mil güneydeki bir elektrik santrali ile Kremlin arasındaki orta noktaya taşındı."¹⁹

Pentagon "stratejik darbeler için güdümlü roketler"i geliştirilebileceği olasılığını kabul etmesine karşın bunların 1957 yılına kadar çok miktarda hazır edilebilmesini olanaklı görmüyordu. Bu yüzden esas olarak, Sovyetler Birliği sınırlarına yakın üslerden havalandırılacak

16. Aktarılan yer: Aaron L. Friedberg, "A History of the U.S. Strategic 'Doctrine' 1945 to 1980", bulunduğu yer: *The Journal of Strategic Studies*, Cilt 3, No. 3, Aralık 1980, sayfa 46.

17. Bkz.: David Alan Rosenberg, "The Origins of Overkill. Nuclear Weapons and American Strategy, 1945-1960", bulunduğu yer: *International Security*, Cilt 7, No. 4, İlkbahar 1983, sayfa 25.

18. Agy., sayfa 18.

19. Agy., sayfa 17. Rosenberg, Le May'in günlüğünden alıntı yapmaktadır.

bombardıman uçakları üzerinde duruyordu. Truman yönetiminin Arktik'te, Avrupa'da, Orta ve Uzak Doğu'da hava kuvvetleri üsleri kurmak üzere geniş çaplı bir program başlatmasının nedeni buydu.

Ama, "engelleme" stratejisinin en kapsamlı anahatları, bu değinilen askeri planlarda değil, Başkan Truman'ın talimatı üzerine -ileriki yıllarda ünlü bir ABD savaş şahini ve yumuşama karşıtı haline gelecek olan- Paul Nitze'nin başkanlığı altında bir grup Dışişleri Bakanlığı Politika Planlama Bölümü uzmanı tarafından hazırlanan NSC 68 numaralı memorandumda bulunuyordu.

Eylül 1950'de Başkan Truman tarafından onaylanan NSC 68, gelecek yıllarda Sovyetler Birliği'ne karşı uygulanacak büyük stratejinin ana yönlerini belirliyordu. NSC 68 SSCB'yi Birleşik Devletler'in topyekün bir düşmanı olarak gösteriyor ve "Sovyet sisteminin doğasında temel bir değişiklik olmadığı sürece" bu keskin cepheleşmenin sonunun gelmeyeceğini savunuyordu. ABD, "güç konumlarından hareketle" SSCB'ye karşı askeri ve diğer türden baskılar uygulama politikası izleyerek Sovyet sisteminin "çürümmesini hızlandıracaktı."

Memorandum bu konuda çok açık konuşuyordu: "Kendi temel değerlerimize ve kendi ulusal güvenliğimize bağlılığa ilişkin her tür değerlendirme, bunları, *soğuk savaş stratejisi* yoluyla, ...(Birleşik Devletler'in) ahlaksal ve ... maddi kuvvetini geliştirmekle başarmaya çalışmamızı gerektirmektedir" (buradaki ve NSC 68'den yapılan diğer alıntılardaki vurgular tarafımdan eklenmiştir - G.T.). Soğuk Savaş'ın güç konumlarından hareketle uygulanacak olan baskı, bazı koşullar altında dolaysız askeri eyleme dönüştürülebilecekti.

NSC 68, " 'engelleme' kavramı içinde" diye belirtmiştir, "askeri bakımdan güçlü bir görünüş muhafaza etmek için esas olarak görülmektedir ... fiilen mevcut ve seferi halde bulunan *üstün bir toplam askeri güç olmadan* uygulanacak bir "engelleme" politikası -ki aslında *hesaba dayanan ve gittikçe artan bir baskı politikasıdır- bir blöf politikasından başka birşey değildir.*"

Memorandum, ABD silahlı kuvvetlerinin güçlendirilmesi için belirli hedefler belirlemiş ve bu kuvvetlerin uygulayacağı taktikleri çizmiştir. NSC 68, günümüzde NATO kampındaki tartışmaları çok hatırlatan bir tarzda, SSCB'ye karşı bir ilk-darbe vurulması olasılığını tartışmış ve "bir atom savaşının ilk aşamasında inisiyatif sahibi olmanın ve baskın yapmanın avantajları çok muazzam olacaktır" diye vurgulamıştır.

Bununla bağlantılı olarak, ABD askeri-sınai kompleksine SSCB karşısında "ezici bir atomik üstünlük" sağlama ve havaya egemen olma görevi emanet edildi. NSC 68'in yazarları, "atom silahlarını kullan-

diğimiz taktirde" demişlerdir, "ister bunları ilk önce SSCB kullandığı için buna bir misilleme olarak veya ister *amaçlarımıza ulaşabilmemiz için başka bir alternatif yöntem kalmadığı için* kullanalım, bu silahların nişan aldığı stratejik ve taktik hedeflerin uygun şekilde seçilmesi ve kullanılış tarzlarının da bu amaçlarla tutarlı olması zorunludur." NSC 68 böylece aslında, Amerika'nın amaçlarına ulaşmak için "başka bir alternatif yöntem bulunmadığı" takdirde Sovyetler Birliği'ne karşı, kışkırtılmadığı halde nükleer bir darbe vurmaya göz önüne alıp incelediğini söylüyordu.

NSC 68'in diğer pasajları da, SSCB ile görüşme yapmak konusunda günümüzde Reagan yönetiminin izlediği ana doğrultularla büyük benzerlik taşımaktadır. En azından şu alıntıdan, onun politikasının ardında ne yattığı anlaşılabilir: "Güç artırımı amacıyla alınan herhangi bir kararın ardından, bir süre için, /Sovyetler Birliği ile - G.T. / genel bir anlaşmaya yönelik görüşmeler yapılması teklifi veya bu yönde bir girişim yalnızca bir taktik olarak uygulanabilir. Ama yine de, hür dünyada güç artırımı amacıyla bir karar alınması ve bu işe başlanmasıyla birlikte, gerek bu programa kamuoyu desteği sağlamak ve gerekse hemen bir savaş patlaması riskini en aza indirmek amacıyla bu taktiğin izlenmesi cazip olabilir" (başka bir deyişle, Birleşik Devletler ve müttefiklerinin askeri üstünlüğü, savaşın Birleşik Devletler'e hiçbir risk getirmeyeceği ezici bir büyüklüğe erişinceye ve görüşmelerde ABD "çıkarları" için protestolarda bulunarak kamuoyunu yanıltmak artık gerekli olmayıncaya dek). "Birleşik Devletler'in ve diğer hür ülkelerin Sovyetler Birliği ile yapılacak görüşmelerdeki hedefleri... dünyadaki yeni politik, psikolojik ve ekonomik koşullara Sovyet intibakı sürecini, bizim konumumuzu sağlamlaştırp daha çok geliştirecek resmi bir tarzda kayda geçirmektir... *Kısacası bizim amacımız, cazip olduğu yerde, Sovyetler Birliği'nin yavaş yavaş geri çekilişini tutanağa geçirmektir.*"

NSC 68, SSCB'ye karşı ezici bir askeri üstünlük elde etme amacının yanı sıra Sovyetler Birliği ve onun sosyalist dostları üzerinde uygulanacak baskının çeşitli ara şekillerine de yer veriyordu - bir ticaret ablukası, Sovyet ekonomisi üzerinde "gerilimler" uygulamak suretiyle "ekonomik yıpratma", Sovyetler Birliği'ni, ABD'nin askeri programlarına karşılık vermek üzere daha çok harcama yapmaya zorlama girişimleri, "ekonomik savaşım ve politik ve psikolojik savaşım alanlarında gizli araçlarla pozitif ve iyi zamanlanmış önlemlerin ve operasyonların yoğunlaştırılması", vb.²⁰

20. NSC 68 alıntılarının aktarıldığı yer: "A Report to the President Pursuant to the

Birleşik Devletler, Seul rejiminin Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti (KDHC) ile Güney Kore arasında bir savaş kışkırttığı Kore'de "engelleme" stratejisinin bir denemesini yapmıştır. 25 Haziran 1950'de burada çarpışmalar patlak vermiştir; Başkan Truman iki gün sonra Birleşik Devletler'in Kore'ye müdahale etmesini kararlaştırmış ve müdahaleye, geçmişe şamil olacak şekilde, bir "Birleşmiş Milletler eylemi" gibi yetki verilmiştir.²¹

Ancak Asya'daki bu silahlı işgal Birleşik Devletler için askeri bir zaferle sonuçlanmadı. Kasım 1950'de Çinli gönüllülerin savaşa katılmasından sonra, KDHC'nin büyük bir bölümünü işgal etmiş bulunan ABD birlikleri güneye sürüldüler; sonunda, 38. paralel, KDHC ile Güney. Kore arasındaki cephe hattı olarak belirlendi. Başkan Truman savaş sırasında General McArthur'u Kore'deki BM Kuvveti Yüksek Komutanlığı görevinden atmak zorunda kalmıştı; McArthur, savaşın genişletilip Çin'in işgal edilmesini savunmuş ve bu da, Kore'de birliği bulunan ABD müttefiklerini korkutmuştu.

Sonunda (27 Temmuz 1953'te) Birleşik Devletler, Sovyet girişiyle başlatılan ateşkes görüşmelerinin ardından bir anlaşma imzalamak zorunda kaldı. Anlaşma, savaştan önceki statükoyu (her iki taraftaki bazı küçük ayarlamalarla birlikte) yeniden kurdu.

Batılı askeri uzmanlar, Kore'den askeri çekilme denen şeyin aslında, en güçlü kapitalist devlet olan Birleşik Devletler'in, sosyalist dünyadaki en güçlü kuvvetler olmaktan çok uzak kuvvetlere karşı yürütülen bir savaşta yenilgiye uğraması olduğunu kabul etmek zorunda kaldılar. Birleşik Devletler Kore Savaşı'ndaki çarpışmalarda 33.629 kişi yitirdi; toplam kayıplarının sayısı 54.246 ölü ve 103.284 yaralı idi. Amerikalı uzmanlar, savaşın Birleşik Devletler'e 164 milyar dolara mal olduğunu hesaplamaktadırlar (savaşa katılanların emekli aylıkları dahil).

3. "Yığınsal Misilleme" Stratejisi (1953-1960)

Sovyetler Birliği'nin ekonomik ve askeri alandaki başarılarının de-

President's Directive of January 31, 1950. Top Secret. Washington, April 7, 1950." Bulunduğu yer: *Foreign Relations of the United States, 1950*. Cilt 1, *National Security Affairs; Foreign Economic Policy*, U.S. GPO, Washington, 1977, sayfa 241-292.

21. Birleşik Devletler, BM Güvenlik Konseyi'nde Sovyet temsilcisinin geçici olarak mevcut bulunmadığı bir sırada, Kore'ye müdahale edebilmek için bir BM örtüsü sağlamayı başardı; Sovyet temsilcisi, Kuomintang delegesinin Çin Halk Cumhuriyeti delegesi ile değiştirilmesinin reddedilmesini protesto etmek amacıyla toplantıyı terk etmişti. Birleşik Devletler 7 Temmuz 1950'de, işgalcilere BM bayrağı altında bir "BM gücü" gibi davranma yetkisi veren bir karar Güvenlik Konseyi'nden alelacele geçirmiştir.

vam etmesi, Çin'de devrimin zafere ulaşması, Kore'deki yenilgi, Doğu Avrupa'da sosyalist sistemin pekişmesi ve Asya, Afrika ve Latin Amerika'da ulusal kurtuluş hareketinin kabarması, ABD liderliğini, Truman'ın "Sovyet gücünü ve nüfuzunu azaltmayı" amaçlayan "engelleme" stratejisinin başarısız kaldığına ikna etti. 1953 yılında göreve başlayan Başkan Eisenhower'ın Cumhuriyetçi yönetimi ABD dış politikasında ve stratejisinde düzeltmeler yapacaktı.

Eisenhower yönetimi, Kore Savaşı nedeniyle şiddetli bir tepki içinde bulunan kamuoyunu yatıştırmak için Kore anlaşmasını imzaladı. Bu yönetim ayrıca, sözde "bir muhalif ile onun şartları altında rekabet etmek" üzere planlanmış olan "engelleme" stratejisini güçsüz ve etkisiz bularak terk etti. Esas ağırlık, stratejik termonükleer silahların mükemmelleştirilmesine verilecekti; "yeni bir Amerikan gücü" yaratılması ve bu konumdan hareketle Sovyetler Birliği'ne "barış koşullarının" (elbette Amerikan barış koşullarının) dikte edilmesi için mümkün olan herşey yapılacaktı.

Bu yaklaşım altında, nükleer silahların yığinsal kullanımı konusunda Truman yönetimi zamanında Birleşik Kurmay Başkanları ve diğer askeri kurumlar tarafından hazırlanmış olan sayısız değerlendirme yapıyordu - OFFTACKLE, DROPSHOT ve benzeri planlar da bunlar arasındaydı.

Eisenhower'ın yardımcıları, Cumhuriyetçiler arasında popüler bir kişi olan ve hatta bir ara Cumhuriyetçilerin başkan adaylığına düşünülen General McArthur'un düşüncelerinin de güçlü şekilde etkisi altındaydılar. Cumhuriyetçi liderlik, Mançurya'nın nükleer bombalarla yığinsal şekilde bombalanmasını ısrarla istediği için McArthur'u Kore'deki komutanlık görevinden alan Truman'ı kınamışlardı. Cumhuriyetçiler, McArthur'un haklı, Truman'ın ise haksız olduğunu savunuyorlardı. Aslında Eisenhower yönetiminin benimsediği "yığinsal misilleme" stratejisinin ana kuralları 1951 yılında "McArthur davası"nın kongredeki soruşturmaları sırasında hazırlanmıştı. Tanınmış bir kişi olan General Albert Wedemeyer bu soruşturmalar sırasında, Amerika'nın stratejisinin, düşmana karşı "stratejik insiyatifin ele geçirilmesi"ni hedeflemesi gerektiğini ve Birleşik Devletler'in Sovyetler Birliği'ne karşı bir atom savaşı açma tehditleri de dahil olmak üzere kendi seçeceği yerlerde ve araçlarla tüm gayretiyle tepki göstermesi gerektiğini söylemiştir.

Dışişleri Bakanı John Foster Dulles'in 12 Ocak 1954'te New York'ta Dış İlişkiler Konseyi'ne hitaben yaptığı konuşmada resmi bir strateji olarak ilan ettiği "yığinsal misilleme" stratejisi işte böyle doğmuştur.

Dışişleri Bakanı, "daha önceki dış politikaların çoğu iyi idi" diye konuşmasına ve ABD dış politikasının partililik gözetmeyen doğasını vurgulamasına karşın Truman'ın "engelleme" stratejisini "bir dizi acil önlem" diye niteleyip reddetmiştir. "Bunların bizim uzun dönemli çıkarlarımıza hizmet etmesi beklenemez" demiştir. "Sovyet Komünistleri 'tamamen tarihsel bir çağ' dedikleri şey için plan hazırlamaktadırlar ve biz de aynı şeyi yapmalıyız."²²

Dulles, daha önceki stratejinin olumsuz yönlerini telafi etmek amacıyla Birleşik Devletler'in artık yeni bir strateji benimsediğini söylemiş ve "bu, caydırıcı güce daha çok yaslanıp yerel savunma gücüne daha az bağımlı olacaktır... Bir saldırganı caydırmanın yolu... onun kendi seçtiği yerlerde ve araçlarla tüm gayretimizle ona cevap verme isteği ve yeteneğinde olmaktadır"²³ demiştir. Birleşik Devletler'in "yığınsal misilleme" kavramını benimsemesi, Amerika'nın üst düzey politik liderlerinin, o zamanlar stratejik nükleer silahların tek taşıyıcısı olan Stratejik Hava Komutanlığı'nın görüşlerini kabul ettiği anlamına geliyordu.

Washington bu stratejiyi benimserken, Sovyetler Birliği ile askeri ve psikolojik cepheleşme içinde kuvvet gösterisi yapmanın, SSCB'yi, tartışmalı sorunlarda Birleşik Devletler'e tek yanlı ödünler vermeye ve iyimser bir tahminle de, kendi sosyalist sahasını küçültmeye ve Sovyetler Birliği'nin iç sistemini "dönüşüme uğratmaya" zorlayacağını umuyordu (bu dönüşüm denen olay Birleşik Devletler'in "kuvvet konumları"nı muhafaza etmesini isteyen ABD politikacılarının hiç değişmeyen umududur).

John Foster Dulles, daha Mayıs 1952'de ("yığınsal misilleme" stratejisi resmen ilan edilmeden ondokuz ay önce) bu stratejiyi, daha sonraları Ocak 1954 New York konuşmasında kullanacağı hemen hemen aynı sözcüklerle *Life* dergisine anlatmıştır. Burada, "yığınsal misilleme"yi doğrudan Doğu Avrupa sosyalist ülkelerinin "kurtarılması" politikasına bağlamıştır. Bu yüzden, "yığınsal misilleme" aslında, "misilleme" sözcüğünün varlığı yüzünden sanılabileceği gibi savunmaya yönelik bir politika değil, tersine, savaş sonrası dönemin Avrupa'sının politik ve topraksal gerçekliklerini değiştirmek amacıyla kullanılacak saldırgan bir taarruz stratejisiydi.

Başkan Eisenhower 23 Ocak 1956'da günlüğüne, "kayıplarımızı azaltmamızın olanaklı tek yolu bizim inisiyatifi ele alarak... Sovyetler'e

22. *The Department of State Bulletin*, Cilt XXX, No. 761, 25 Ocak 1954, sayfa 107.

23. *Agy.*, sayfa 108.

karşı baskın tarzında bir saldırı düzenlememizdir"²⁴ diye yazmıştır.

The Annals of the American Academy of Political and Social Science dergisinin hava gücüne ayrılan özel bir sayısında, ABD Hava Kuvvetleri Kurmay Başkanı Yardımcısı General Thomas White'ın ta kendisi, Amerikan askeri planlamasının Sovyetler Birliği'ne önleyici bir atom darbesi planlanması anlamına geldiğini açık açık yazmıştır.

White, Douhet'nin ilkelerini yankılandırıan sözlerle, "bizim hava gücümüzün düşman topraklarının derinliklerinde imha ettiği düşman tümeni" diye yazmıştır, "dost birliklere artık hiçbir kayıp verdimmeyecek bir tumdur. Herhalde bundan daha önemli bir gerçek de, bir ölüm kargosu yüklediği sırada bizim hava gücümüz tarafından patlatılıp yok edilen bir düşman bombardıman uçağının bu kargoyu artık bizim sivil veya askeri personelimiz üzerine veya kentlerimize atamaya çağıdır."

General White, hazırlanan planların öz bakımından bir önleyici darbe planı olduğundan kuşku duyulmasını tamamen gidermek istercesine, "insiyatifin, baskın tarzının ve çok çeşitli saldırı yöntemleri kullanılmasının avantajları ağırlıkla taarruz eden kuvvetten yanadır. O halde biz de, uzun menzilli hava gücünden yararlanarak bu taarruz avantajlarını kendi devamıza kazandırmalıyız," diye vurgulamıştır.²⁵

"Yığınsal misilleme" stratejisi, iddiaya göre, "dengeli bir silahlı kuvvetler" kurmak amacıyla ABD gayretlerinin ve kaynaklarının ziyan edilmesine son vermiş ve bu gayret ve kaynakları, en önemli kol olan stratejik havacılığa yatırarak "tutumlu" bir askeri güçlenme yolu sağlamıştır.

Stratejik havacılığa ve termonükleer silahlara eğilim ilk olarak aslında daha Truman yönetimi zamanında alınan kararlarla daha önceden ortaya konmuştu. Hidrojen silahları ("süperbomba") üzerindeki çalışmaların daha o sıralarda, 1 Ekim 1951'de hızlandırılmış olduğu gerçeğinin yanısıra ABD Ulusal Güvenlik Konseyi, ulusun üç silahlı kuvvetinin herbirisi için belirli düzeyler öngörmüştü; bu kararın esas amacı, ABD askeri kurumunun genel kapsamı içinde Hava Kuvvetleri'nin rolünü artırmaktı. (Bombardıman uçağı yapımının hızlandırılması önemle ele alınırken bir yandan da Birleşik Devletler ile Sovyetler Birliği arasındaki "bombardıman uçağı açığı" hakkında bir propaganda çığılığı yükseliyordu. Benzer oyunlar, Pentagon için o zamandan

24. *The Eisenhower Diaries*. Editör, Robert H. Ferrell, W.W.Norton, New York, 1981, sayfa 311-312.

25. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Cilt 299, Mayıs 1955, sayfa 25, 27.

beri standart bir çalışma yöntemi haline gelmiştir.)

Washington'ın bir bombardıman uçağı kuvveti geliştirmeye tanıdığı öncelik, Stratejik Hava Komutanlığı'nın 1950 yılına dek, SSCB'ye darbe vurabilecek yetenekte 1.650 bombardıman uçağına sahip olmasıyla sonuçlandı (bunlar arasında, 1.300 adet orta menzilli B-47 bombardıman uçağı, 250 adet B-36 bombardıman uçağı ve 100 tane kadar da, 1954 yılından itibaren konuşlandırılmaya başlanan en yeni kıtalararası B-52 bombardıman uçağı bulunuyordu). Bu bombardıman uçakları Birleşik Devletler'deki 60 havaalanına ve Sovyetler Birliği çevresine yerleştirilmiş 200'den çok hava kuvvetleri üssüne dağıtılmıştı. Nükleer yetenekte pekçok seyir roketi (örneğin Snark ve Regulus) geliştirilip benimsenmişti.

Eisenhower yönetimi daha göreve başladığı ilk yıl içinde, stratejik güç artırımı için birkaç tane yeni talimat yayınladı; bunlar içinde en önemlileri, uzun menzilli balistik roketlerin geliştirilmesinin aniden hızlandırılmasına yetki verenleriydi. 1956 ile 1962 yılları arasında stratejik güç artırımı programı ("Program No. 1") için yılda ortalama 40 milyar dolar ödenek ayrıldı (1984 fiyatlarıyla). ve ABD hükümeti Sovyetler Birliği'nin de termonükleer silahlar ve balistik roketler üzerinde çalıştığını bilmesine karşın Amerikalı liderlerin ABD'nin teknik ve teknolojik üstünlüğüne duydukları güven, onları, hava-uzay endüstrisine yapılan hükümet yatırımlarının çok geniş olması yüzünden Birleşik Devletler'in bu alanda diğerlerini çok geride bırakacağına ve böylece "yığınsal misilleme" stratejisinin, büyük bir nükleer savaş için gerekli araçlarda ABD'nin sahip olduğu rakipsiz üstünlüğe dayanacağına inanmalarına yol açtı.

Washington'ı "yığınsal misilleme" stratejisini benimsemeye kışkırtan şey işte tam da, sevk araçlarında ABD'nin Sovyetler Birliği karşısında üstünlüğü bulunduğuna (ABD'nin dal budak salmış denizasını üsler açısından kaynaklanan coğrafi avantajları dahil olmak üzere) duyulan bu güvendi. Başka bir önemli etken de, iktidardaki Cumhuriyetçi Parti'nin tecritçi kanadının, kaynakların tutumlu şekilde kullanılmasını ve -bu kanadın liderlerinden eski Başkan Herbert Hoover'ın sözleriyle- Batı Yarımküresi'nin "Batı medeniyetinin Gibraltarı"na dönüştürülmesini isteyerek uyguladığı baskıydı.

Resmi belgeler ve diğer Amerikan kaynakları incelendiğinde "yığınsal misilleme" stratejisinin ikili bir doğaya sahip olduğu anlaşılmaktadır. John Foster Dulles veya Arthur Radford (zamanın JCS başkanı), "Komünist hareket" ile kavramsal veya gerçek bağlara sahip hemen hemen herhangi bir mevzi çatışma patlak vermesi durumunda Sovyetler Birliği'ne karşı nükleer bir darbe vuracakları tehdidini ale-

nen yönelttiklerinde besbelli ki blöf yapıyorlardı.

Başkan Eisenhower tarafından Ekim 1953'te onaylanan NSC 162/2 sayılı Talimat'ta formüle edilen gerçek Amerikan stratejisi 1950'lerin ortalarındaki gerçek ABD-Sovyet askeri güç dengesi değerlendirmesini daha ölçülü bir şekilde ele alıyordu. Sovyetler Birliği'nin 1953 yılında hidrojen silahlarına artık kendinin de sahip olduğunu resmen açıklaması Cumhuriyetçi liderlik içindeki ateşli kişilerin ateşini önemli ölçüde söndürdü. ABD'li stratejiler artık savaşa kıl payı bırakan dengeler kurarken ve yumruklarını havaya kaldırırken (John Foster Dulles'in hoşlandığı tarzdan) daha dikkatli davranmak zorundaydılar.

162/2 sayılı NSC Talimatı, Stalin'in ölümüyle bağlantılı olayların Sovyet hükümetinde herhangi bir zayıflamaya yol açmadığına işaret ediyordu (Washington bir süre için buna umut bağlamıştı). Ayrıca SSCB artık H-Bombasına sahip olduğu için Sovyet askeri yeteneği önemli ölçüde artmıştı. NSC 162/2 şöyle belirtiyordu: "SSCB, Birleşik Devletler'de ağır zarara yol açmaya... yetecek bombaya ve uçağa sahiptir...

"SSCB'nin, şimdiki tahminlerin kapsadığı dönem içinde (1955 ortaları boyunca) Birleşik Devletler'e karşı kasıtlı olarak genel bir savaş başlatacağı sanılmamaktadır... Benzer şekilde, ABD'nin yükümlülükleri veya niyetleri yüzünden hemen hemen kesinlikle genel bir savaşa yol açacak olan, NATO ülkeleri veya diğer bölgeler üzerine bir saldırı da ihtimal dahilinde gözükmemektedir. Ancak, Sovyetler, kendi güvenlikleri açısından ciddi bir tehdit diye gördükleri Batılı girişimlerine karşı koymak için gerekli buldukları önlemleri almaktan, genel savaş korkusu nedeniyle caymayacaktır."²⁶

NSC 162/2, Amerika'nın müttefiklerine yerel askeri operasyonlar yürütme yeteneği kazandırma çabalarına önem verdi. Eisenhower yönetiminin stratejik konularda aldığı kararlar üzerinde ayrıntılı bir inceleme yapan Amerikalı araştırmacı Seyon Brown, *The Faces of Power* adlı kitabında bu konuda şunları yazmıştır: "Avrupa ve Asya'daki ileri bölgelerde bulunan Birleşik Devletler karasal kuvvetleri eninde sonunda azaltılacaktır; ve bizim yerel savunma operasyonlarına katılımımız, esasen, taktik hava ve deniz gücü yoluyla ve çabucak konuşlandırılabilen seyyar kara birlikleri yoluyla olacaktır - ve bu işlevler, tahminen, taktik atom savaşı hakkındaki yeni kavramlara göre oluşturulacaktır."²⁷

26. *Foreign Relations of the United States, 1952-1954*. Cilt II, *National Security Affairs*, Part 1, U.S. GPO, Washington, 1984, sayfa 579-581.

27. Seyon Brown, *The Faces of Power. Constancy and Change in United States*

Eisenhower'ın başkanlığı sırasında -tam olarak 1960 yılında- ilk NSTL -Ulusal Stratejik Hedef Listesi (Sovyetler Birliği ve müttefikleri ülkelerdeki hedefler)- ve ilk SIOP, -T k Entegre Operasyonel Plan (bu hedefleri yok etmeyi amaçlayan)- hazırlandı. Sürekli olarak güncelleştirilen SIOP, hala, SSCB'ye ve diğer Var ova Antlaşması ülkelerine karşı ABD ve NATO'nun stratejik darbe planlarının tabanını oluşturmaktadır.

İlk olarak, imha edilmek üzere 2.600 ayrı hedef seçilmiştir; bunlardan 1.050 tanesi, DGZ (Belirlenmiş Toprak Sıfır Noktası) denen ve 151 tane de nüfus-endüstri hedefi içeren nükleer stratejik saldırı hedefiydi. Birleşik Devletler bir savaş ba latırken, 3.500 nükleer silah taşıyan tüm stratejik kuvvetini Sovyetler Birliği ve müttefikleri ülkelerdeki hedeflere gönderecekti. Bir birinci kademe "hazır kuvvet"i -toplam, 2.100 megaton gücünde yaklaşık 1.400 silah taşıyan 880 bombardıman uçağı ve roket- yaklaşık 650 DGZ'ye saldıracaktı²⁸ David Alan Rosenberg, "Plan" diye yazmıştır, "değişik hedef sistemleri arasında hiçbir ayırım g zetmemi , nükleer sevk kuvvetlerine, hükümet kontrol merkezlerine ve nüfus-endüstri bölgelerine nükleer silahlarının sayısını artırmak için aynı anda saldırılmasını  ng rm   tir."²⁹

Aslında Pentagon, günümüze dek bir "garantili mantık" olarak kullandığı klasik formülü bu sıralarda geliştirmiştir: Daha çok hedef - daha çok bomba - daha çok sevk aracı. "Tıpkı SAC'ın genişlemesinin nükleer stoka bağlı olması gibi nükleer stokun büyümesi de hedef tahminlerinin turmanmasına ba lıydı."³⁰

Ne var ki Birleşik Devletler, havadan nükleer sevk ara larındaki geçici üstünlüğünü politik veya diplomatik alanda somut bir kazanıma dönüştürmeyi ba aramamı tır. Sovyetler Birliği'nin kendi savunma olanaklarını geli tirmedeki başarıları ABD'nin nükleer cephaneli inin rolünü önemli ölçüde nötralize etmiştir. Ekim 1957'de dünyanın insan yapısı ilk uydusunun fırlatılması Amerikalı liderleri  oka u ratmı tır. Çünkü,  zellikle, SSCB'yi yı ın al nükleer saldırı tehditleriyle korkutmaya çalışanlar tam da onlardı. Bu tehditler göz önüne alındığında, nükleer silahları uzun mesafeler boyunca sevk etmekte kullanılan en etkili araçların -kıtalararası balistik roketlerin- önce Sovyetler Birliği'nde işlev görmeye ba laması mantığa aykırı gözüküyordu.

Foreign Policy from Truman To Johnson, Columbia University Press, New York-London, 1968, sayfa 73.

28. David Alan Rosenberg, "The Origins of Overkill", *Age.*, sayfa 6.

29. *Agy.*, sayfa 7.

30. David Alan Rosenberg, "The Origins of Overkill", *Age.*, sayfa 22.

Bu gelişme, Birleşik Devletler'in derinliklerinin yaralanamaz niteliğine kesinlikle son verdiği gibi Sovyet toplumunun bilim ve teknolojiye Birleşik Devletler'in arkasında kalmaya mahkum olduğunu iddia eden o eski ve kibir kaynağı miti de havaya uçurdu. 14 Ağustos 1958'de Senatör John F. Kennedy Kongre'de yaptığı ünlü konuşmasında, "Amerikan silahları ve bilimi dünyadaki tüm diğerlerinden daha üstündür"³¹ varsayımının "Sputnik unsuru" tarafından savunulamaz duruma düşürülen ABD dış politika ve askeri politika ilkeleri arasında ilk sırayı aldığını söyledi.

Sovyetler Birliği'nin kendi savunma olanaklarını sağlamada kaydettiği ilerlemeler, Eisenhower, Dulles ve meslekdaşlarını, aslında karşılıklı bir nükleer caydırıcılık şeklinde gelişen durumu Sovyetler Birliği'ne karşı bir nükleer tehdit durumuna dönüştürme fırsatından yoksun bıraktı. Bu ilerlemeler ayrıca, Birleşik Devletler'in "korku salan" pozlarının da dünyanın geri kalan bölümünün ve makul düşünceli ABD liderlerinin gözünde güvenilirlikten yoksun bıraktı (hatta gülünç duruma düşürdü denebilir). Bunu Eisenhower'in kendisi de, doğal olarak istemeye istemeye, anılarında kabul etmiştir: "Sputnik bizim halkımızın psikolojik zaafını ortaya çıkardı" diye yazmıştır. "Sovyet uyduları gerçek bir teknolojik zaferdi. Ama bunların propaganda değeri bu zaferi aşmıştır."³²

Ama bu bir propaganda sorunu değildi: Gerçek Sovyet teknolojik atılımları, John Foster Dulles'in o kadar çok kibirlendiği ABD "nükleer kadiri-mutlaklığı" mitini yok etti. "Sputnik unsuru"nun etkisi altında yeni kurulan bir makam olan Savunma Araştırma ve Mühendisliği Direktörlüğü görevine atanan Dr. Herbert York, anılarında, "silahlı kuvvetler içinde Sputnik'in yarattığı çılgınca tepki"den ve "Sputnik konusunda kamuoyunda oluşan akıl karmaşası ve şaşkınlık"tan söz etmektedir³³

Sovyetler Birliği'nin insan yapısı ilk uyduyu fırlatmasından birkaç hafta sonra Başkan Eisenhower'a Gaither Raporu adlı bir rapor sunulmuştur. Bu rapor, Birleşik Devletler'in SSCB'ye karşı bir saldırı başlatması halinde kendi ülke topraklarının da bir misillemeye duyarlı olacağı ABD hükümetince ilk kez açıkça anlaşıldığı bir ortamın koşullarında iki ülkenin stratejik kuvvet dengesini değerlendirmek üzere

31. Başkan John F. Kennedy, *The Strategy of Peace*, Hamish Hamilton, London, 1960, sayfa 39.

32. Dwight D. Eisenhower, *The White House Years. Waging Peace 1956-1961*, Doubleday, New York, 1965, sayfa 226.

33. Herbert F. York, *Race to Oblivion...*, sayfa 116, 126.

nl bilim adamları, politika ve işadamlarından oluşan çok yetkili bir komitenin hazırladığı çok gizli bir araştırma belgesiydi.

Rapor, sosyalist dünyaya karşı savaşımda ABD'nin g konumlarını daha güçlendirecek acil bir önlem olarak ABD nükleer silahlarının Amerika'nın NATO'lu mtfeğiklerine aktarılmasını önerdi (bu, NATO için "ok taraflı nükleer kuvvet" denen projelerin başlangıç noktasıydı; bu planlar Birleşik Devletler'in bazı Avrupalı mtfeğiklerinin muhalefeti ve Johnson yönetiminin ABD stratejik çıkarları hakkındaki yeni değerlendirmeleri nedeniyle bir sonuca varamamıştır).

Raporun yazarları, NSC 68'in kaldığı yerden devam ederek, ABD nükleer sistemlerinin yaralanamazlığının geliştirilmesinde yeni bir atılım gerçekleştirilmesinin (zellikle, SAC kuvvetinin geniş bir bölümünü kırmızı alarm durumunda tutarak) Birleşik Devletler'e askeri, politik ve psikolojik alanlarda önemli avantajlar sağlayacağını, yoksa Sovyet ICBM'lerinin konuşlandırılmasıyla bunların dengeleneceğini savunuyordu. Yazarlar bu dönemin (1959 ve 1960'ın ilk zamanları) "g konumundan hareketle görüşme yapmak için en elverişli zaman olabileceğini, çünkü Rusya'ya nazaran ABD askeri konumunun bir daha asla bu kadar güçlü olmayabileceğini"³⁴ söylemişlerdir. ABD liderleri Sovyetler Birliği ile yumuşamaya doğru ilk deneme adımlarını bu dönemde atmışlardır. Ancak ABD liderleri SSCB ile görüşmeyi kabul ettikleri halde o zamanlar -ve şimdi- "risk oyunu" ile sağlayamadıkları şeyi görüşme masasında sağlamayı ummuşlardır. Bu yaklaşım, 1950'lerdeki Sovyet-Amerikan doruk görüşmelerinin önemli bir sonuç doğuramayacağını önceden belirlemiştir. Bu temaslar yalnızca uluslararası iklimde geçici iyileşmeler sağlamakla kalmış ("Cenevre ruhu", "Camp David ruhu"), ancak barış içinde birarada yaşamaya doğru hiçbir köklü dönüş gerçekleştirememiştir. Ama yine de, Amerikan yönetim yapısı içinde gittikçe artan sayıda kişi yeni duruma gerçekçi bir tarzda bakarak ABD'nin güvenlik çıkarlarının SSCB ile silahların sınırlandırılması görüşmeleri yapılmasını içerdiğini savunmuşlardır. Eisenhower yönetiminin en son belgelerinden birisi olan 5 Ağustos 1959 tarihli ve 5906/1 sayılı Ulusal Güvenlik Konseyi Talimatı (başkanlık seçiminde John Kennedy'nin zafer sağlamasından yalnızca bir hafta önce 1 Kasım 1969'ta NSC tarafından onaylanmıştır) şuna işaret etmiştir: "Sovyet veya Çin Komünist askeri gücünü azaltmak amacıyla

34. *Deterrence and Survival in the Nuclear Age (The "Gaither Report" of 1957)*. Birleşik Devletler Kongresi Savunma retimi Birleşik Komitesi'nin kullanımı için basılmıştır, U.S. GPO, Washington, 1976, sayfa 26. Gaither Raporu 1975 yılında bazı silintiler yapılarak gizliliği kaldırılmıştır.

Birleşik Devletler tarafından önleyici bir savaş başlatılması ne Birleşik Devletler ne de onun ana müttefikleri için kabul edilebilir bir yol değildir. O nedenle ABD'nin politikası şu amaçlar için planlanmak zorundadır: (a) Sovyet veya Çin Komünist askeri gücü tehdidinin diğer araçlarla azatılması (örneğin SSCB ile, ihtiyat önlemi alınmış bir silahların kontrolü anlaşması); ve (b) nisbi nükleer eşitliğin sağlandığı ve Sino-Sovyet politik ve ekonomik saldırganlığının arttığı bir zamanda askeri olmayan önlemlere daha büyük ağırlık verilmesi.³⁵

4. "Esnek Mukabele" Stratejisi (1961-1969)

Ocak 1961'de göreve başlayan Kennedy yönetimi ABD'nin stratejik teorisini uluslararası gerçekliklere daha iyi uyarlama görevini ele almaya karar verdi. Artık iflas etmiş bulunan "yığınsal mukabele" stratejisinin yerine "esnek mukabele" stratejisini geçirdi. "Esnek mukabele" stratejisi II. Dünya Savaşı'ndan beri Birleşik Devletler'de geçerlikte olan ana stratejik kavramların tümünün bir senteziydi; ama bu sentez, sosyalizm ile kapitalizm arasındaki, SSCB ile Birleşik Devletler arasındaki güçler dizilişinin daha gerçekçi bir değerlendirmesinden yola çıkmıştı.

Sınırsız bir nükleer savaşın Birleşik Devletler için bir intihar girişimine benzeyeceğinin farkına varılması (bunun anlaşılması, yeni uluslararası güç dengesinin ve ABD topraklarının geleneksel yaralanamazlığının son bulmuş olmasının dolaysız bir sonucuydu) Amerikalı teorisyenleri -ve onların ardından Amerikalı liderleri- silahlı kuvvet kullanımına bazı sınırlamalar getirmeye yöneltti.

Başkan Kennedy Beyaz Saray'a geldikten birkaç hafta sonra Kongre'yi savunma bütçesi hakkında özel bir mesaj göndererek şunları belirtti: "Bizim silahlarımız, keyfi bütçe tavanlarıyla bağlı tutulmaksızın, yükümlülüklerimizi yerine getirmeye ve güvenliğimizi sağlamaya elverişli olmalıdır. Bu ulus, güçlü olmak için gerekli harcamalara dayanabilir... Bizim savunma tarzımız hem esnek hem kararlı olmalıdır... Hızla değişen koşullara ve amaçlara çok kısa bir süre içinde ve her koşul altında uyum gösterebilmek için silahlar ve stratejiler arasında akıllı başında tercihler yapabilmeli, üretim tempomuzu değiştirebilmeli ve kuvvetlerimizin yönünü yeniden düzenleyebilmeliyiz. Bizim silah sis-

35. *National Security Council. NSC 590611. August 5, 1959. Basic National Security Policy.* Dwight D. Eisenhower Kitaplığı, Raf H68. Daktilo edilmiş metnin 3. sayfası. 15 Mart 1983'te gizliliği kaldırılmıştır. Yazar, (bazı yerleri silinerek) gizliliği kaldırılan belgeyi kısa süre önce, kitap basuma hazır iken elde edebilmiştir.

temlerimiz, sivil otoritenin isteğine karşılık verebilecek şekilde, zamanlama, kapsam ve hedeflerin etüd edilmesine ve aralarında ayırım yapılabilmesine olanak tanıyacak bir tarzda kullanılabilir olmalıdır."³⁶ Soruna yapılan bu yaklaşım, "esnek mukabele" stratejisinin diğer adını da açıklığa kavuşturmuştur. Bu strateji sık sık "dereceli kuvvet kullanımı stratejisi" adıyla anılmıştır.

ABD hükümetinin bu stratejiyi benimsemesinin nedeni barışçı bir tutum sergilemeye duyulan aşırı bir istek veya tek yanlı ödünler verme hevesi değildi. "Dereceli kuvvet kullanımı" kavramı herşeyden önce şu beklentiyle ön plana çıkarılmıştı ki Birleşik Devletler kendi kuvvet kullanımını "kalibre ettiği" takdirde -en azından onu uluslararası sahne'de pervasızca kullanmamak üzere-, onun potansiyel hasımları da (en başta Sovyetler Birliği) esnek bir şekilde mukabele etmek zorunda kalacaklardı; bu durum, kaza sonucu başlayan herhangi bir çatışmanın, nükleer silahların harekete geçirileceği bir ölçüye kadar tırmanmasını önlemeyi olanaklı kılacaktı.

Washington'ın, stratejik nükleer silahların kullanılmasının, yani, büyük bir savaşın sakıncalı olduğuna karar vermesinin nedeni, basitçe, stratejik bombardımanın, 1950'lerin ortalarında ABD'li stratejilerin anlattığı gibi artık tek yanlı bir eylem olmayıp bir değiş-tokuş şeklinde gerçekleşecek olmasıydı. Ayrıca, bir savaş durumunda, bu çatışma Amerikan sosyal sistemini imha etme tehdidi de taşıyacaktı. Olayların bu şekilde yön değiştirmesi olasılığı, Savunma Bakanı Robert McNamara tarafından, 16 Haziran 1962 tarihinde Ann Arbor'da Michigan Üniversitesi'nde yaptığı konuşmada da açıkça kabul edilmiştir. Kendisi aynı düşünceleri daha sonra da tekrarlayarak, "bizim Ulusumuzu yok edeceği hemen hemen kesin olan bir davranış şekline, fazla bir zarar görmeden kaçınmak olanaklı iken böyle bir davranışa girişmemizin gerekli olduğuna inanmıyorum"³⁷ demiştir.

"Esnek mukabele" doktrinini uygulayabilmek için "nükleer olmayan süre" diye bir kavram formüle edildi. Bu kavram, Orta Avrupa'da şu veya bu nedenle silahlı bir çatışma alevlenecek olursa NATO'nun nükleer silahlara hemen başvurmamasını öngörüyordu. Beyaz Saray, her iki tarafın da önemli büyüklüklerde nükleer cephaneliklere sahip olduğu bir ortamda, yapılacak ilk işin, durumu değerlendirerek mevcut çatışmanın, nükleer aşamaya yükseltilmeyi haklı çıkarıp çıkarmama-

36. Başkan John F. Kennedy, *To Turn the Tide*, Hamish Hamilton, London, 1962, sayfa 56-60.

37. *Department of Defense Appropriations for 1964, Subcommittee of the Committee on Appropriations, House of Representatives*, U.S. GPO, Washington, 1963, Part 1, sayfa 331.

yacağına karar vermek olduğunu düşünüyordu. Başka bir neden de, ABD'nin müttefiklerinden herhangi birinin sadece kendi çıkarına hizmet eden nedenler yüzünden, ABD birliklerinin nükleer eyleme geçmesini çabuklaştırmak üzere kendi silahlı kuvvetlerini bir "mayın tuzağı teli" gibi kullanmak suretiyle Birleşik Devletler'i kasıtlı olarak Sovyetler Birliği ile nükleer bir çatışmaya sürüklemesi korkusuydu. Bu, o zamanlar "esnek mukabele" stratejisinin bir dereceye kadar geçerlilik ve dikkat sergilediği anlamına geliyordu. Kennedy ve McNamara bu stratejiyi, Başkan Reagan'ın ilk Dışişleri Bakanı General Alexander Haig'in daha sonraları yorumlayacağı şekilden oldukça farklı yorumlamışlardı; Haig, "esnek mukabele"nin, NATO'nun otomatik olarak nükleer savaşıma turmanmasına varan bir davranışı öngördüğünü ileri sürmüştür.

Amerikalı liderler 1960'ların ikinci yarısından itibaren ABD stratejik kuvvetlerinin "cesaret kırıcı" fonksiyonuna gittikçe artan bir önem vermeye başladılar; onlara göre bu kuvvetler, yalnızca, potansiyel hasım tarafından Birleşik Devletler'e nükleer roketlerle saldırıldığı takdirde "kabul edilemez bir cevap" vereceklerdi. ABD hükümetinin resmi tutumu buydu.

Ne var ki, Birleşik Devletler'deki Demokratik yönetim büyük bir savaşın yararsızlığını anlamış olmasına karşın, Birleşik Devletler'in özellikle stratejik silahlar alanında yoğun bir silahlanma yarışı başlattığı tarih yine 1960'lar olmuştur.

ABD liderleri, günümüzde, büyük ölçüde kamuoyunun hafızasının zayıflığına ve büyük basının uysal sessizliğine yaslanarak, 1960'lardan beri silahlanma yarışını sürdüren tarafın Sovyetler Birliği olduğunu, zavallı Birleşik Devletler'in ise yalnızca endişe içindeki bir seyirciye benzediğini "kanıtlamaya" çalışmaktadırlar³⁸ Aslında ise silahlanma yarışını harekete geçiren kuvvet Birleşik Devletler olmuştur ve 1960'larda ABD'nin askeri silahlanmasını yansıtan aşağıdaki sayılar bunu ortaya koymaktadır³⁹

38. Örneğin Başkan Reagan Nisan 1984'te Georgetown Üniversitesi'nde yapılan söylemiştir: "1981'de yönetime geldiğimizde Sovyetler Birliği son 20 yıldır, tarihin en muazzam askeri güç artırımı programını yürütmekteydi. Açıktır ki bunun amacı bize yetişmek değil bizi geçmektir." (*Weekly Compilation of Presidential Documents*, April 9, 1984, sayfa 491.)

39. Melvin Laird, *Statement before the House Armed Services Committee on the Defense Budget*, February 15, 1972, U.S. GPO, Washington, 1972; Ch. Schultze, E. Fried et al, *Setting National Priorities*, The Brookings Institution, Washington, 1972; *International Security*, İlkbahar 1983, sayfa 66; Thomas B. Cochran, William M. Arkin, Milton M. Hoening, *Nuclear Weapons Databook*, Cilt 1, U.S. Nuclear Forces and Capabilities, Ballinger Publishing Co., Cambridge, Mass., 1984, sayfa 15.

	1961	1968
Kıtalararası balistik roketler (ICBM'ler)	28	1,054
Denizaltılardan atılan balistik roketler (SLBM'ler)	80	656
Stratejik bombardıman uçakları	557*	648
Nükleersilahlar toplama**	23.000	31.000
Kara Kuvvetleri ve Deniz Piyadesi tümenleri	14	24
Hava Kuvvetleri, Deniz Kuvvetleri ve Deniz Piyadesi hava birlikleri	40	46
Deniz Kuvvetleri gemileri	819	932
Torpille silahlanmış nükleer yakıtlı denizaltılar	13	33
Düzenli silahlı kuvvet mevcudu (milyon olarak)	2,5	3,5

* Buna ek olarak, pekçoğu yabancı ülkelere yerleştirilmiş olan 1.292 adet B-47 orta menzilli bombardıman uçağı.

** Taktik nükleer silahlar dahil.

ABD'nin bu muazzam nükleer güç artırımı (ki SSCB sonunda buna cevap vermek zorunda kalmıştır) Robert McNamara'nın ABD ve dünya kamuoyunu inandırmaya çalıştığı gibi Birleşik Devletler için basitçe "ikinci-vuruş yeteneğini garantilemesi" amacıyla planlanmıştı. Birleşik Devletler aslında Sovyetler Birliği'ne karşı bir ilk darbe, bir silahsızlandırma darbesi yeteneği yaratmaya çalışıyordu. Bunu açıkça ortaya koyan şey yalnızca ABD'nin taarruz amaçlı nükleer silah artırımının genişliği değil (ki savunma amaçlarına "yeterliliğin" tüm olanaklı sınırlarını aşıyordu) ama aynı zamanda, kapsamlı bir sivil savunma programı oluşturmak üzere 1962'de alınan karar (yaygın şeklinde ayrı ayrı serpinti sığınakları inşa edilmesi dahil) ve ulus çapında bir roket savunma ağı kurulması için 1967'de alınan karar (bu kararların her ikisi de, ABD'nin nükleer saldırısıyla önemli ölçüde zayıflayacağı tahmin edilen Sovyet stratejik kuvvetleri tarafından vurulacak misilleme darbesinin Birleşik Devletler'e vereceği zarar esaslı şekilde sınırlandırmayı amaçlıyordu) türündeki adımlardı.

Çalışmalarına Eisenhower yönetimi sırasında başlanmış olan ve SSCB ve diğer sosyalist ülkelerdeki stratejik hedeflerin listesini gösteren İkinci Tek Entegre Operasyonel Planı (SIOP-62), esasen, Sovyet kentlerine vurulacak bir misilleme darbesi üzerinde, Sovyet askeri tesislerine vurulacak bir karşı-kuvvet ön alma darbesi üzerinde durduğu kadar çok durmuyordu. Örneğin Saldırı Seçeneği I ve II'nin amacı

"stratejik /Sovyet/ nükleer sevk güçlerini" ve "fiilen mevcut /konvansiyonel/ askeri kuvvetleri ve askeri kaynakları imha veya nötralize etmekti"; Saldırı Seçeneği II'nin başarılı bir şekilde uygulanması "Sovyet-Uydu bakiye karasal kuvvetlerini" yalnızca yedi Sovyet tümenine indirecekti.⁴⁰ Kennedy yönetimi SIOP-62'de değişiklik yaparak SIOP-63'ü geliştirdi. SIOP-63 "optimum karma hedef sisteminin ana bileşenlerine ayrılmasını emrediyordu. Seçilen üç hedef kategorisi, 1950'de oluşturulan BRAVO, ROMEO ve DELTA önceliklerinin güncelleştirilmiş versiyonlarıydı: Sovyet stratejik nükleer yeteneği; diğer askeri yetenekler (hava savunması ve nükleer-dışı komuta sistemleri dahil); ve kentsel-endüstriyel bölgeler. Koşullara bağlı olarak, bu kategorilerden bir veya daha çoğuna karşı saldırıyı ertelemek üzere düzenlemeler yapıldı... Bu hedefleme seçenekleri, çeşitli politik ve askeri koşullar ve fırsatlar karşısında esneklik sağlamak amacıyla planlanmış bir dizi ön-alma ve misilleme seçenekleriyle tamamlandı."⁴¹

Bu konuyu derinlemesine incelemiş olan David Alan Rosenberg, McNamara'nın, askeri planlara bir gemleme unsuru eklemek için sözde çaba harcamış olmasına karşın, diye yazmaktadır, "görülecek zararın sınırlamak yönünde sürekli bir dikkat gösterilmesi nedeniyle, güç gerekliliklerinin artırılması doğrultusundaki baskı da sürdü... çünkü özellikle, Hava Kuvvetleri, Birleşik Devletler'in göreceği hasarın sınırlanabilmesi amacıyla ulusun bir ilk-darbe yeteneği için çaba harcaması gerektiğine inanıyordu."⁴²

RAND Şirketi gibi çeşitli uzman danışman gruplarından gelme ABD'li "matematiksel" stratejiler (McNamara bunların pek çoğunu Pentagon için çalışmak üzere toplamıştır), sevk araçlarına sahip (MIRV roketleri dahil) ABD stratejik savaş başlıklarının hızla artırılması için hazırlanan planın, o zamanlar belirmeye başlamış bulunan genel ABD-Sovyet stratejik eşitliği çerçevesi içinde Birleşik Devletler'e bir karşı-güç askeri avantajı sağlayacağını umuyorlardı. Amerika'nın teorisyenleri ve liderleri bu avantaj sayesinde Birleşik Devletler'in Sovyetler Birliği'ni, SSCB'nin Birleşik Devletler'i caydırabileceğinden daha çok "caydırabileceğine" ve böylece Birleşik Devletler'in "çevre topraklar" üzerinde hiçbir caydırmayla karşılaşmadan hareket edebileceğine inanıyorlardı - yani, ulusal kurtuluş hareketleri ve diğer devrimci hareketlere karşı konvansiyonel kuvvetler kulla-

40. Aktarılan yer: Desmond Ball, "Counterforce Targeting: How New? How Viable?", bulunduğu yer: *Arms Control Today*, Cilt 11, No. 2, Şubat 1981, sayfa 7.

41. David Alan Rosenberg, "The Origins of Overkill", *Agy.*, sayfa 68.

42. *Agy.*, sayfa 69.

nabilecekti. Birleşik Devletler, dünyanın sosyalist olmayan bölümünde, ekonomik sızma ve diğer yeni sömürgeci kuvvet araçlarını kullanmak suretiyle eski sömürgeci devletlerin yerine geçerek kurduğu gayri-resmi Amerikan "imparatorluğu"nun çökmesini silahlı kuvvete başvurarak engellemeyi umuyordu.

5. "Esnek Mukabele" Stratejisi İçinde "Küçük Savaş." Ayaklanmaya Karşı Koyma Taktikleri

1960'ların başlarında Birleşik Devletler'in benimsemiş olduğu yeni "büyük" savaş yaklaşımının amacı bu tip savaş askeri bakımdan daha makul kılmak ve daha iyi kontrol edilebilir bir hale getirmek iken (ama bu arada acil durumlar için "yığınsal misilleme" tercihi de saklı tutuluyordu), "küçük" savaş için de bunların tersi doğuydu. O zamanlardaki niyet, savaş politikleştirmek, onu, yarı-askeri, psikolojik, ekonomik, idari ve diğer tür operasyonların bir bileşimi haline getirmektir. Bu ikinci yaklaşımın kökleri herşeyden önce, sınır-ötesi bölgelerde yer alacak küçük bir çatışmanın Birleşik Devletler'in kendisini tehdit edebilecek kadar büyük, nükleer bir çatışma haline tırmanması olasılığını azaltma isteğiydi.

Komünist ve İşçi Partileri 1969 Toplantısı'nın belirttiği gibi, "ABD emperyalizmi, dünyadaki güçler ilişkisini, Sovyetler Birliği'nin nükleer potansiyelini ve bir roket-nükleer savaşının olası sonuçlarını hesaba katmak zorundadır ve yeni bir dünya savaşı üzerine kumar oynamak onun için gittikçe daha güç ve tehlikeli duruma gelmektedir. Birleşik Devletler'in yönetici çevreleri bu yüzden, böyle bir savaş için hazırlık yapmayı terk etmemekle birlikte yerel savaşlara önem yüklemektedir."⁴³

Birleşik Devletler'in 1950'lerin sonu ile 1960'ların başlarında, devrimci ve ulusal kurtuluş hareketlerine karşı yeni koşullarda yürüteceği savaşın en iyi şekli olarak özel bir ayaklanmaya-karşı-koyma savaşı kavramı geliştirmesinin nedeni buydu. Dünya çapındaki güçler dizilişinde yer alan değişiklikler ve bağlantısızlık politikasının kaydettiği ilerlemeler Washington'ın bu hareketlere karşı, pek fazla dikkat çekmeyen yerel düzeydeki önleyici operasyonlar vasıtasıyla savaşmak gerektiği kararına varmasına yol açtı.

ABD liderlerinin özel savaşım yöntemleri uygulamayı benimsemesinin gerisinde, savaş yerel düzeyde tutmak suretiyle onun sakıncalı

43. *International Meeting of Communist and Workers' Parties, Moscow, 1969*. Peace and Socialism Publishers, Prague, 1969, sayfa 13.

şekilde turmanmasını önleme isteğinin yanısıra daha başka dürtüler de vardı.

Yeni Amerikan liderliği halk arasında huzursuzluğun yaygınlaşmasında sosyoekonomik etkenlerin önemini kabul etmesine karşın Başkan Kennedy'nin çevresinde gruplanmış olan teorisyenler -bunlar Eastern Seaboard'lu akademik elitin üst tabakasıydı- tarih sürecinde yığınların oynadığı role karşı kökleşmiş bir şüpheciliğe ve küçümseyici bir bakış açısına sahipti. Bunlar, Nietzsche'nin tarih felsefesi yorumunu benimsemişlerdi ve yığınları, kahramanlar tarafından yönetilen kör bir güruh olarak görürlerdi. Bu nedenle dünyadaki gelişmelere entrikacıların bakış açısından bakarlar, bu gelişmeleri bir darbeler ve karşı-darbeler oyunu olarak, yığınların ilham sahibi karizmatik liderler tarafından hünerle evirilip çevirilmesi olarak görürlerdi. Ve Kennedy yönetiminin benimsediği felsefe de buydu. Basının Beyaz Saray'ı göklere çıkararak ona, seçkin Yuvarlak Masa Şovalyeleri'nin⁴⁴ "tarih yaptığı" bir "yeni Camelot"⁴⁵ demesini Beyaz Saray hemen hoşnutlukla karşıladı.

Bu yüzden bu seçkinlerin, devrimci halk hareketlerinin tümünü ve özellikle Komünistlerin önderliğinde yürütülenleri Moskova'nın komploları olarak görmesi veya en azından Moskova ajanlarının mutlaka bir parmağı bulunan entrikalar diye değerlendirmesi doğaldı. Teorisyenler, o halde, diye düşündüler, "entrika"yı karşı-entrika ile, ayaklanmayı ayaklanmaya-karşı-koyma ile ve "devrim ihracı"nı karşı-devrim ihracı ile dengelemekten daha iyi veya daha uygun ne olabilir; ve bunlar, sabotaj ve kışkırtma tekniklerinde ve yerel koşullar hakkında iyi bilgi sahibi olan ve gereği gibi donatılmış "liderler"in yardımıyla örgütlenecekti.

Böylece, ayaklanmaya karşı koyma amacıyla özel kuvvetler geliştirmek için hazırlanan özel bir program doğdu; ama aslında ABD silahlı kuvvetleri içinde 1952 yılından beri bu tür özel kuvvetler kısmen mevcuttu: Bunlar, çoğunluğu savaş göçmeni denen kişilerden oluşan ve savaş zamanında sosyalist ülke hatlarının gerisinde sabotaj ve terör eylemleri yürütmek üzere kurulmuş özel "ayaklanma" birlikleriydi.

Washington'ın görüşüne göre bu gibi bir "sessiz karşı-devrim" -düşük perdeden yürütülen yarı-askeri operasyonlar-, müdahalenin hukuki yönlerini atlatmayı, bu gibi operasyonları kongreden yetki almadan ve yurtdışındaki bu tip bir ABD müdahalesine Amerikan kamuoyunun dikkatini çekmeden yürütebilmeyi ve böylece yurt içinde sakıncalı sa-

44. Kral Arthur'un sarayındaki şovalyeler - çev.

45. Kral Arthur'un efsanevi sarayı - çev.

vaş-karşıtı bir muhalefetin boy vermesini engellemeyi olanaklı kılıyordu.

Amerikalı liderlerin iddiasına göre denizaşırı operasyon bölgelerinde yer alacak bu tip düşük şiddetli çatışmalar, bu gibi operasyonlar için teknik donanımı daha iyi olan, bu tür bir savaşım için özel küçük-ölçekli gereçlere sahip bulunan tarafın kazanma şansını otomatik olarak artıracaktı. Birleşik Devletler böylesi özel silahların ve donanımın geliştirilmesinde ve seri olarak üretilmesinde öne geçmek için güçlü endüstriyel yeteneklerinden yararlanmayı umuyordu.⁴⁶

Başkan Eisenhower bir zamanlar, bir yandan "Komünist oyunları" üzerine nutuklar söylerken bir yandan da "devrilen dominolar" teorisini ortaya atmıştı. Eisenhower, Üçüncü Dünya'da bir tek rejimin devrilerle bu ülkeyi Batılı sistemin dışına düşürmesi halinde kaçınılmaz şekilde zincirleme bir reaksiyon başlayacağını savunuyordu: Rejimlerden birisi düşerken yanındakini de devirecek, bunu diğeri ve bir başkası izleyecekti - ta ki hepsi düşünceye kadar.

II. Dünya Savaşı'nın ardından sömürgeci sistemin tarihsel çöküşü anlamında alınırsa Başkan Eisenhower tamamen haklıydı: Sömürge imparatorluklarının parçalanıp eski sömürgelerin bağımsızlıklarını kazanmaları gerçekten de bir zincirleme reaksiyona benziyordu. Eisenhower'ın ileri sürdüğü anlayışın yanlışlığı, doğal tarihsel bir süreci parlak bir şekilde tarif etmesinde değil, ulusal kurtuluş sayesinde harekete geçirilen bu sürecin kendisinin, doğal olmayan, dışarıdan "Komünist entrikası" ile empoze edilmiş bir süreç gibi ele alınmasıydı. Eisenhower'ın teorisi, bu açıdan, eski antikomünist "devrim ihracı" kavramını yeniden ileri sürmekten başka birşey değildi.

John F. Kennedy ve danışmanları "domino teorisi"ne sarılarak ve tarih felsefesi karşısındaki gerçekten entrikacı yaklaşımlarını rehber edinerek domino olayını tersine çevirmeye karar verdiler. Kennedy'nin başkanlık konuşmalarının toplandığı ilk kitaba verilen adın ifade ettiği gibi, "işleri yoluna koymaya"⁴⁷ karar verdiler: Yani ulusal kurtuluş hareketini zorla önce bir ülkede yok etmeyi, sonra diğerlerine

46. Henry Kissinger bununla ilgili olarak şunları yazmıştır: "Modern silahların gücü, topyekün bir savaşta bizim endüstriyel potansiyelimizin önemini azaltmaktadır çünkü tarafların her biri, hasmın endüstri tesisini, fiilen mevcut kuvvetleri sayesinde daha savaşın başlangıcında imha edebilir. Modern silahlar var oldukça endüstriyel potansiyel ancak kendisinin hedef olmadığı bir savaşta önem taşıyabilir.

"Sonuç olarak, sınırlı savaş, bizim endüstriyel potansiyelimizden en büyük stratejik avantajı sağlamamızı olanaklı kılan çatışma şekli haline gelmiştir." (Henry A. Kissinger, *Nuclear Weapons and Foreign Policy*, Harper and Brothers, New York, 1957 155.)

geçmeyi ve böyle bir zincirleme reaksiyon başlatarak (hem gerçek hem mecazi anlamda), "yalnızca Güney Vietnam'da değil genel olarak Güneydoğu Asya'da ve gerçekten tüm dünyada suların yükselişini tersine çevirmeyi"⁴⁸ kararlaştırdılar. Walter Lippmann'ın daha ileride yerinde olarak söylediği gibi Kennedy'nin politikasının genel amacı dünyayı "devrimci savaşlar"dan korumaktı.⁴⁹ Ayaklanmaya karşı koyma taktikleri bu amaca ulaşılmasında en iyi araç olarak görülüyordu.

RAND Şirketi'nden Paul Kescskemeti, ayaklanmaya karşı koyma, diye belirtmiştir, "kendini, Amerika için en mükemmel savaş yapma stratejisi olarak ileri sürmüştür. Çünkü bu, nükleer misilleme stratejisinin açık bıraktığı büyük bir boşluğu doldurmuştur."⁵⁰

Ve böylece, Amerikan topraklarının savaşa duyarlı hale gelmesi "büyük" savaşı Birleşik Devletler için sakıncalı duruma getirince ayaklanmaya karşı koyma, makul bir savaşım yöntemi olup çıktı. Çünkü bunun, dış çevrede yer alan küçük ölçekli bir çatışmanın büyük bir savaşa turmanmasını önleyebilmeyi garanti ettiği ve denizaşırı yerel çatışmalarda Amerikan askeri kuvvetinin büyük ölçeklerde kullanılmasını ihtimal dışı bıraktığı varsayılıyordu.

Ayaklanmaya karşı koyma taktikleri ABD'nin "esnek mukabele" stratejisi içinde, saman alevine benzeyen özel savaşlarda silahlı kuvvet kullanımı seçeneği haline gelerek kendine çok uygun bir yer buldu. Ayaklanmaya karşı koyma önce Latin Amerika'da denendi - bunun birkaç nedeni vardı: En başta geleni de ABD liderliğinin, bölge ülkelerinin Küba örneğini izlemelerini engelleme isteğiydi. Bu aslında önleyici bir karşıdevrimdi.

Birleşik Devletler'in 1960'larda Latin Amerika'da izlediği genel strateji, İlerleme İttifakı'nın yardımıyla sosyoekonomik girişimler yaparak kapitalizmin toplumsal tabanını desteklemek ve bununla yan yana, kapitalist gelişme yoluna karşı herhangi bir muhalefeti silah zoruyla bastırmaktı.

CIA'nın örgütlediği Küba işgalinin bozguna uğramasının ardından, Başkan Kennedy Mayıs 1961'de Kongre'ye gönderdiği mesajında,

47. Sözkonusu kitabın orijinal adı: To Turn the Tide - çev.

48. Birleşik Devletler'in Vietnam'a müdahale etmekle güttüğü amaçlar hakkındaki bu tarif, Başkan Kennedy'yi anımsatan bir tarz içinde, onun ölümünden sonra, politik rakibi ve sınıf çıkarlarını savurmadaki arkadaşı Richard Nixon tarafından yapılmıştır. (Bkz.: *Readers' Digest*, Ağustos 1964, sayfa 38.)

49. *The New York Times Magazine*, 14 Eylül 1969, sayfa 135.

50. Paul Kescskemeti, "Insurgency as a Strategic Problem", bulunduğu yer: *American Defense Policy*, 2nd edition. Editör, N.E.Smith III and C.J. Johns, Jr, The Johns Hopkins University Press, Baltimore, 1968, sayfa 280.

ikinci derece yerel savaşlarda veya konvansiyonel olmayan savaşlarda kullanılmak üzere özel kuvvetler kurulduğunu açıkladı. Bu kuvvetlere daha sonra Yeşil Bereliler takma adı takıldı. Kuzey Carolina'da Fort Bragg'daki askeri bölgede, özel savaşım şekilleri için bir merkez kuruldu ve John F. Kennedy'nin ölümünden sonra buraya onun adı verildi. Birleşik Devletler Latin Amerika ülkelerinde de birçok merkez açarak yerel birlikleri ayaklanmaya karşı koyma taktiklerinde eğitti.

Guatemala, Kolombiya, Venezüela ve Bolivya'da gerilla hareketlerine karşı yerel birliklerin ABD komutası altında yürüttüğü operasyon, ABD liderlerini, ayaklanmaya karşı koymanın diğer bölgelerde de ulusal kurtuluş hareketlerine karşı savaşmak için çok daha geniş şekilde kullanılması gerektiğine ikna etti. Washington'ın 1963'te Güney Vietnam'da benimsediği taktik, ayaklanmaya karşı koyma taktiği idi. Ancak bu taktik Hindicini'de büyük bir fiyaskoyla noktalandı - bunun en başta gelen nedeni, bir ulusal kurtuluş hareketinin bir avuç entrikacıdan ibaret olmaması ve ona karşı karşı-komplolarla savaşmanın - ayaklanmaya karşı koymanın özü- olanaksız olmasıdır.

Ünlü ABD'li diplomat Charles W. Yost 1968'de Vietnam derslerini özetleyerek şu gerçekçi sonuca varmıştır:

"Vietnam savaşında en çok göze çarpan ve son onbeş yılda çıkarılmış derslerden birisi, en kuvvetli gücün bile diğer devletlere etkili bir şekilde müdahale etme kapasitesinin zaman, mekan ve tarih tarafından aşınmaya uğratıldığıdır...

"Vietnam'ın en belirleyici derslerinden birisi şu olmalıdır ki Birleşik Devletler ne kadar kuvvet kullanırsa kullansın, hükümetin, yerel ayaklanmayı kontrol etmeye yetecek miktarda halk desteği sağlayıp muhafaza edemediği bir ülkenin güvenliğini sağlayamaz... Eğer yerel muhalifler, komünist olsun veya olmasın, ya da dışarıdan destek görsün veya görmesin, hükümete oranla daha etkili bir halk desteği sağlayıp muhafaza edebiliyorlarsa sonunda onlar kazanacaktır. Birleşik Devletler onları engelleyemez; bunu yapmak istemesine ve hatta bu amaçla birçok yaşamı ve kaynağı harcamayı göze almasına karşın. Bu gibi koşullarda, söylemesi zor gelebilir ama, Birleşik Devletler söz konusu ülkenin ister komünistlere ister diğer etkili asilere 'yitirilmesine' kendini alıştırmak zorunda kalacaktır."⁵¹

Gerek kavramın kendisindeki ve gerekse kavramın ABD hükümetince uygulamasındaki diğer büyük çatlaklar da kendilerini ortaya ko-

51. Charles W. Yost, "World Order and American Responsibility", bulunduğu yer: *Foreign Affairs*, Cilt 47, No.1, Ekim 1968, sayfa 1, 9-10.

yuyordu.

Ayaklanmaya karşı koyma kavramı, ABD teorisyenlerince ilk olarak geliştirildiği şekliyle, nüfusun moraline, hükümetin popülerliğine, yaşam standartlarına, sivil yönetimin örgütsel üstyapısına, asilerin programının çekicilik derecesine ve benzer unsurlara çok büyük bir önem yüklüyordu. Ancak Pentagon'un ayaklanmaya karşı koymayı Güney Vietnam'daki gerçek uygulama şekli içinde, Savunma Bakanı McNamara onu "ceset sayma"ya ve diğer sayılabilir hedeflere indirgedi.

McNamara, yarı-askeri veya çok politikleşmiş silahlı savaşım taktiklerine tıpkı stratejik nükleer çatışma sorunlarını ele alır gibi yaklaştı - seçeneklerin bilgisayar yardımıyla taranmasına dayanan tam bir niceliksel analiz yöntemiyle. Düşmana verdirilen zararın büyüklüğünü, ayaklanmaya karşı koymanın etkisini değerlendirmede temel kriter olarak kullandı. Ve Birleşik Devletler'in stratejik teorisi, düşmana verdirilen zararın onu değil baskı altında tutmak, en azından engelleyebilmesi için bile, kabul edilemez zarar miktarına yakın olması gerektiğini belirttiğinden, yurtsever güçlerin silahla bastırılması girişimi etkisiz kaldıkça Washington "kabul edilemezlik katsayısı"nı gittikçe büyütmeğe başladı.⁵² ABD, şaşırtıcı olmayan bir şekilde, Vietnam'da merdivenin basamaklarını hızla çıkararak ayaklanmaya karşı koymanın amaçlarını, yani sınırlı silahlı kuvvet kullanımı amacını bir kenara itti.

Birleşik Devletler 1965'te Vietnam'da bilinen yerel savaş tarzına geçti ve kısa bir süre içinde konvansiyonel silah kullanımının sınırına vardı - B-52'ler geniş bölgeleri kaplayan bombardımana ve kruvazörler sahile karşı körcesine top ateşine başladılar. Ama konvansiyonel silahların böylesine yığinsal kullanılması bile düşmana (en başta sivil nüfusa) kabul edilemez bir zarar verdirerek onu yenme düşüncesini gerçekleştirmeye yetmedi. Bunun nedeni, bu kavramın moral ve politik gerçekliklerle ilgili bir dizi unsuru göz ardı etmesiydi (bu unsurların, teorik olarak, ayaklanmaya karşı koyma kavramı altında hesaba katılması gerekirken Birleşik Devletler'in yerel savaş tarzına geçmesiyle bir kenara atılmışlardı.)

Son çözümlemede, Vietnam savaşının ahlaksal, politik ve hatta

52. Pekçok araştırmacının vurguladığına göre bir ayaklanmaya karşı koyma savaşında hedefin, kabul edilemez zararın üst sınırına çıkarılması, söz konusu nüfusun fiziksel olarak imhası anlamına gelmektedir: "Birçok benzer durumun deneyiminden çıkarılan bir varsayım olarak şu söylenebilir ki yerel halkın desteklediği veya en azından aktif olarak karşı çıkmadığı bir gerilla savaşı, bu nüfusun fiziksel imhası dışında kazanılmaz." (Hans J. Morgenthau, *A New Foreign Policy for the United States*, Praeger, New York, 1969, sayfa 133.)

ekonomik "fiyatı", Amerikan halk yığınları açısından, Birleşik Devletler'in savaş açtığı halka oranla çok daha az kabul edilebilir olduğunu göstermiştir. Çünkü herhangi bir fiyat ancak, elde etmek için ödendiği amaçla orantılıysa anlamlı olabilir.

Yalnızca teorik açıdan bakıldığında bile yabancı işgalcilere karşı savaşında Vietnam'lı yurtseverlere esin kaynağı olan yüce kurtuluş ve ulusal bağımsızlık amacı, otomatik olarak, bu amaç uğrunda savaşanlar arasında Amerikalılara oranla daha büyük bir özveri kapasitesi bulunacağına işaret ediyordu - Amerikalılar, "Komünizmi arka üstü yuvarlamak" gibi olumsuz bir amaç uğruna (ki bu amaç onlar için kişisel bakımdan hiçbir anlam taşımadığı gibi ABD'nin gerçek ulusal çıkarlarıyla da bir ilişkiye sahip değildi) evlerinden uzakta savaş yürütüyorlardı.

Pentagon belgelerine göre "ABD karışmasının Kennedy çağına kadar uzanan ikilemi, aşırı amaçlara erişmek için yalnızca sınırlı araçlar" kullanılmasıydı.⁵³ Halbuki Birleşik Devletler Hindicini'de aşırı araçlara başvurmuş olmasına karşın (stratejik bombardıman uçakları, uçak gemileri ve benzerleri), Birleşik Devletler'in orada ümitsizce erişmeye çalıştığı ana nihai amaç sınırlıydı - savaşı, daha önceki statükoya zorla dönülmesini sağlayarak sona erdirmek.

Birleşik Devletler Hindicini'de Washington'ın ödemeye hazır olduğu fiyatla askeri bir zafer kazanamadı. Savaşı daha çok turmandırmak suretiyle bu fiyatı büyük ölçülerde artıramazdı çünkü dünya sosyalist sistemi Birleşik Devletler'i kontrol altında tutuyordu. ABD liderleri savaşın daha çok turmandırılmasının, kabul edilebilir bir yerel savaş hızla, kabul edilemez topyekün bir çatışmaya çevirebileceğini anladılar.⁵⁴ ABD askeri stratejisinin, çelişkiyi, anlatılan koşullara uyacak şekilde kendi araçlarıyla çözümlemede başarısız kalması -yani savaşı kazanamaması- ABD hükümetini, sorunu bir "büyük strateji" aracı kullanarak yeniden-çözümlemeye yöneltti. İlk belirlenen hedefi (zafere ulaşma hedefini) değişikliğe uğratan Washington dolaysız askeri müdahaleye son vermek zorunda kaldı.

Vietnam'da savaşın sona erdirilerek barışın kurulması anlaşması Paris'te 27 Ocak 1973'te dört taraf arasında imzalandı - Vietnam De-

53. *The Pentagon Papers. The Secret History of the Vietnam War. Complete and Unabridged Series as Published by "The New York Times"*, Bantam Books, New York, 1971, sayfa 79.

54. Başkan Johnson, kızına, "babam tarihe III. Dünya Savaşı'nı başlatan adam olarak geçebilir" demek için yeterli nedene sahipti. (Aktarılan yer: Jules Archer, *Hawks, Doves, and the Eagle. America's Struggles for and against War*, Hawthorn Books, New York, 1970, sayfa 175.

mokratik Cumhuriyeti, Güney Vietnam Cumhuriyeti Geçici Devrimci Hükümeti, Birleşik Devletler ve Güney Vietnam. Birleşik Devletler, 1. Madde'de taraflar "Vietnam'ın bağımsızlığına, egemenliğine, birliğine ve toprak bütünlüğüne" saygı göstermekle yükümlü tutan anlaşmayı imzalamakla Hıncını'deki 12 yıllık silahlı müdahalesinin başasızlığa uğradığını kabul etmiş oluyordu.

Thieu rejiminin, Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi ile politik bir uzlaşmaya girmeyi reddetmesi -ki bu uzlaşma Paris Anlaşması'nda açıkça belirtilmişti- ve Saygon diktatörünün her ne pahasına olursa olsun iktidarda kalma saplantısı, sonunda kaçınılmaz sonuca, yani yurtsever güçlerin 1975 ilkbaharında tüm ulus çapında zafere ulaşmasına yol açtı. ABD destekleri çekilir çekilmez Thieu rejimi çöktü. Güney Vietnam'daki ABD askeri varlığı Saygon rejimini bir arada tutan biricik geçerli üstyapıyı oluştunuyordu. Kendisine ait hiçbir sosyopolitik tabanı yoktu.

Ama ABD'nin politik liderleri ve Pentagon, Vietnam'daki güçlü ABD yenilgisine karşın ayaklanmaya karşı koyma taktiklerinden yine de vazgeçmemeye karar verdiler. Aradaki biricik fark şuradaydı ki ayaklanmaya karşı koyma operasyonlarında artık yerel kuvvet kullanımına daha çok önem veriliyor, Birleşik Devletler de bunlara lojistik destek ve genel talimat sağlıyordu. Washington'ın, gerilla hareketlerine karşı savaşan ABD-yanlısı rejimlere yardımda bulunduğu El Salvador, Guetemala ve Honduras'taki duruma ABD'nin yaklaşımı böyledir. Nikaragua'nın devrimci hükümetine karşı savaşmaları için Nikaragua kontralarını silahlandırma ve eğitime çabası içindeki Pentagon ve CIA'nın davranışlarında da bu yaklaşım kendini ortaya koymaktadır. Birleşik Devletler Ekim 1983'te Grenada'yı işgal ettikten sonra, bölgede Grenada tipinde "barış kurma operasyonları" yürütmek üzere küçük Karayibler ülkelerinin ortak bir askeri kuvvet kurmaları düşünce-sini ileri sürmüştür. Fort Bragg'lı Yeşil Bereliler şimdi bu amaçla Karayibler'deki ada uluslarından gelme subay ve polisleri ayaklanmaya karşı koyma savaşımında eğitmektedirler.

Yeşil Bereli kursu mezunları artık birçok Latin Amerika ülkesinin silahlı kuvvetlerinde elit bir bölüm oluşturmaktadır. Bunlar orduda yüksek düzeyli görevlere getirilmekte ve güvenlik kuvvetleri subayları da çoğunlukla bunlardan seçilmektedir. Washington bu sayede Latin Amerika'daki politik gelişmeler üzerinde denetim kurma umudu içindedir. Birleşik Devletler bir yandan da, Vietnam ve Latin Amerika'da edindiği ayaklanmaya karşı koyma deneyimlerini (savaşım teknikleri ve özel donanım dahil) Afganistan, Kampoçya, Angola ve diğer bazı Asya ve Afrika ülkelerindeki karşıdevrimcilerin sabotaj ve terör faali-

yetlerini desteklemek amacıyla git gide daha yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

ABD Savunma Bakanı Weinberger'in belirttiği gibi, Birleşik Devletler 1975 yılından beri on yıl içinde, tüm dünyadaki 60 ülkede ayaklanmaya karşı koyma birlikleri eğitmek amacıyla Özel Operasyon Kuvvetleri'nden (SOF) 500 tane gezici eğitim ekibini bu ülkelere göndermiştir.

Birleşik Devletler'de, sosyalist ülkelerden gelme göçmenlerin su-
bay olarak görevlendirildiği özel kuvvetlerin yeniden canlandırılıp
bunların savaş zamanında kendi geldikleri ülkelerde sabotaj ve terör
için kullanılmasını talep eden sesler duyulmaktadır. Örneğin, etki sa-
hibi bir Demokrat senatör olan Sam Nunn 1983 ilkbaharında şöyle bir
öneride bulunmuştur: "1950'lerde" demıştır, "özel cephe-gerisi kuv-
vetleri eğitip konuşlandırmıştık; bunların görevi, işgal edilen toprak-
larda Sovyet askeri faaliyetlerini sekteye uğratmak ve yerel halk dire-
nişini teşvik etmek olacaktı. Bu kavram yeniden canlandırılmalıdır."⁵⁵

55. *Congressional Record*, Cilt 129, No. 37, 22 Mart 1983, sayfa S 3643.

ABD'NİN STRATEJİ TEORİSİNİN ANA KURALLARI VE BUNLARIN EVRİMİ

1950'lerin sonları ve 1960'lar Amerikan strateji düşüncesinin hızla geliştiği bir dönem oldu. Birleşik Devletler stratejik ve taktik nükleer silahlardan oluşan büyük bir yığınak biriktirdikten ve bunun "triad"ını (ICBM'ler, nükleer yakıtlı balistik roket denizaltıları /SSBN'ler/ ve uzun menzilli bombardıman uçakları) konuşlandırdıktan sonra Amerikalı stratejiler strateji teorisini gözden geçirmeye, onu iki nükleer "süpergüç" arasındaki cepheleşmenin gerçekliklerine uyarlamaya başladılar. Bu davranışın ardındaki temel dürtü, bir yandan -nükleer savaş da dahil- savaş ABD politikasının bir aracı olarak muhafaza ederken diğer yandan böyle bir savaş çıktığında onun intihar türü sonuçlarından sakınmak için bir yol bulma saplantısıydı. O zamandan beri ABD'nin nükleer doktrinlerinin ve stratejilerinin tümü, öz bakımından, bu sorunu, sürekli olarak değişen uluslararası askeri ve politik durumu, dünya çapındaki güçler dizilişinde ortaya çıkan değişiklikleri, gerek taarruz gerek savunma amaçlı askeri teknolojilerdeki yeni gelişmeleri ve yeni haberalma ve iletişim olanaklarını gereği gibi dikkate alarak çözümleme girişimlerinden ibaret olmuştur.

Amerikan strateji düşüncesi, Kore Savaşı'ndan sonra Birleşik Devletler'de mantar gibi çoğalan düşünce depoları denen türden araştırma kurumlarından gelme sivil stratejilerin yaptığı çalışmalarla beslenmiş olmasaydı hiçbir ilerleme kaydedemezdi. Bu düşünce depolarının amacı (1946'da kurulan RAND Şirketi gibi) strateji düşünceleri ile yeni teknolojilerin açtığı yeni fırsatlar arasında ilişki kurarak strateji teorisini geliştirmek, silah geliştirme çalışmalarının perspektiflerini incelemek ve dünya çapındaki askeri dengenin geleceği hakkında tahmin yürütmektir.

ABD'nin strateji teorisinin yeni uluslararası gerçekliklere uyarlanmasındaki çalışmaların büyük bölümünü gerçekleştirmiş olan ünlü sivil teorisyenler arasında Bernard Brodie, Herman Kahn, Albert Wohlstetter, Thomas Shelling, Klaus Knorr, Henry Kissinger, Glenn

Snyder, William Kaufmann, William Kniter ve Stephen Possony sayılabilir. Bu kişiler strateji teorisinin geliştirilmesinde önemli bir rol oynamışlardır. Bu listeye, savaş sonrası dönemde Savunma Bakanlığı görevinde bulunmuş olan üç sivil de eklenmelidir - Robert McNamara, James Schlesinger ve Harold Brown.

Bu yüzyılın geçmiş son yirmibeş yılı boyunca, Birleşik Devletler'deki teorik strateji tartışmalarının hepsi ABD'nin nükleer savaş stratejisinde çok önemli yerler tutan birkaç kavramın çevresinde dönmüştür. Bunlar, potansiyel düşmanın "caydırılması", stratejik kuvvetlerin düşmana "kabul edilemez bir zarar" verme "yeterliliği", Birleşik Devletler'in göreceği zararın sınırlandırılması kavramları ve ayrıca tırmanan çarpışmalar teorisidir. 1960'larda ve 1970'lerde "yığınsal misilleme"nin yerine geçen ABD stratejilerinin objektif bir değerlendirmesi bu kavramların ve Amerikan strateji teorisyenlerinin, politikacıların ve askeri kişilerin bunları yorumlayış tarzlarının daha ayrıntılı bir incelemesini gerektirmektedir.

1. Nükleer Caydırıcılık Kavramı

ABD'nin gelecekteki stratejisinde nükleer silahların taşıyacağı önemi ele alan ilk ABD kitaplarının birinde -eğer ilk kitap değilse-, RAND Şirketi'nin o zamanlar ikinci derece elemanları arasında bulunan Bernard Brodie şunları yazmıştır: "Atom bombaları çağı için hazırlanan herhangi bir Amerikan güvenlik programının ilk ve en yaşamsal adımı bir saldırı karşısında aynı türden bir misilleme olasılığını kendimiz için garanti edecek önlemleri almaktır. Yazar, bu hükmünü dile getirirken, şu an için, atom bombalarının kullanılacağı bir sonraki savaşı kimin kazanacağı ile ilgilenmemektedir. Bizim askeri kurumumuzun şimdiye kadar en başta gelen amacı savaşları kazanmak olmuştur. Bundan sonra ise onlardan sakınmak olmalıdır. Onun bundan daha çok işe yarayacak bir amacı hemen hemen olamaz."¹

Ne var ki Amerikan askeri kurumu bir yana, Amerika'nın politikacıları, nükleer çağda strateji teorisi üzerine herhalde en iyi Amerikalı uzmandan gelen bu uzak görüşlü tavsiyeye kulaklarını tıkadılar. Bunun yerine -ve daha önceki bölümlerde bunu anlattım- gerek Beyaz Saray gerekse Pentagon nükleer -"mutlak"- silahları Birleşik Devletler'e dünya çapında hegemonya sağlamada mükemmel bir araç olarak gördüler. ABD politikacıları ve yüksek rütbeli subayları, askeri değer-

1. *The Absolute Weapon*. Editör, Bernard Brodie, Harcourt Brace, New York, 1946, sayfa 76.

lendirmeler açısından aslında gerekli olmadığı halde iki Japon kentini tahrip ederek atom silahlarının muazzam yıkıcı gücünü teşhir ettikten sonra gerek potansiyel rakiplerine gerekse kendi dostlarına göz dağı vermek amacıyla atomik büyük sopalarını sallamaya başladılar. Bundan niyetleri, Amerikan türü bir dünya düzeni kurabilmek için gerekli serbestiyeti kazanmaktır.

Birleşik Devletler atom tekeli elinde tuttuğu sürece ve daha sonra gerek nükleer savaş başlıklarında ve gerekse bunların sevk araçlarında önemli bir üstünlüğe sahip olduğu süre boyunca Beyaz Saray'da hiçkimse, savaşı kabul edilebilir bir seçenek olmaktan çıkarmak bir yana, savaş konularına ihtiyatlı ve sorumlu bir tarzda yaklaşmayı aklına bile getirmedi. Tam tersine, gördüğümüz gibi Amerika'nın atom tekeli konumlarından yöneltilecek savaş tehditleri, önemli sorunların kesinlikle Amerika'dan yana bir tarzda çözümlenmesini kabul ettirmek için Birleşik Devletler'in uluslararası sahnede uyguladığı baskının temel aracı olmuştur.

ABD'li politikacıların verdiği tek ödün, kendi taarruz amaçlı, saldırgan stratejilerine sahte bir savunma adı takarak onu kamufle etmek olmuştur. "Çaydıcılık" veya "nükleer caydıcılık" sözcükleri böylece ABD stratejik diline girmiştir (o zamandan beri de sağlam bir kök salmıştır). Bu ad, ABD'nin davranışlarını sanki savunmaya yönelikmiş gibi göstererek ve Amerika'nın dünyaya hükmetme isteğini gemlemeye çalışanları "uluslararası asayiş bozanlar" ve saldırganlar diye suçlayarak Washington'ın nükleer şantajını -sosyalist ülkelere karşı güç konumlarından uygulanan baskıyı- örtbas etmek amacıyla uydurulmuştur. Günümüze dek, ulusal güvenlik konusundaki Amerikan yaklaşımının yalnızca ve yalnızca caydıcılığa dayandığı postülatı, Amerikan nükleer doktrininin halkla-ilişkiler versiyonunun temel aksiyomu olarak kalmıştır.

Bunun gerçekten doğru olup olmadığını görelim.

Birleşik Devletler'in stratejisi ve uluslararası girişimleri özel silah artırım programlarıyla birlikte ele alındığında görülmektedir ki "caydıcılık" etiketi son 40 yıl boyunca geliştirilen ve birbirinden çok farklı en az dört tane temel ABD strateji versiyonunun dördüne de yapılandırılmıştır.

ABD nükleer tekeli döneminde caydıcılığın anlamı, görmüş olduğumuz gibi, önleyici nükleer savaş hazırlığı yapmak ve Sovyetler Birliği'ne karşı (o zamanlar henüz nükleer bir güç değildi) ve oluşma halindeki sosyalist topluluğa karşı nükleer şantajdan alabildiğine yararlanmaktır. Bu baskının hedefi sosyalizmi yalnızca savaş öncesi sınırlarının içine "sırt üstü yuvarlamak" değil, aynı zamanda ABD'li ta-

nınmış politikacıların ve strateji teorisyenlerinin açıkça doğruladığı gibi, Sovyet sistemini dönüşüme uğratmak, Sovyet yönetimini "gevşetmek"ti.

Başka bir deyişle, o zamanlar caydırıcılığın anlamı, SSCB'nin "terbiyesini takınmayı reddettiği" takdirde ona karşı nükleer bir saldırıda bulunma tehdidiydi; bunun anlamı, gerek Baruch Planı'nda öngörülen nükleer "yapımlar"ın gerekse Birleşik Devletler'in Doğu Avrupa'da kapitalizmi yeniden kurmasını engellemek için Sovyetler Birliği'nden bir girişim gelmesi halinde uygulanacak nükleer "yapımlar"ın harekete geçirilmesiydi.

Birleşik Devletler, SSCB'nin kendi nükleer bombasını geliştirmesinden sonra da, tüm dünyada sosyal değişimi önlemek ve anti-sömürgeci devrimi durdurmak çabası içinde SSCB'yi atom savaşıyla tehdit etmeyi sürdürdü. Bu politika, Eisenhower yönetiminin "yığınsal misilleme" stratejisini resmen benimsemesiyle doruğa ulaştı. John Foster Dulles'in teorisine göre Sovyetler Birliği'ne karşı "yığınsal misilleme" (burada da yine bir "saldırı" değil, savunma etiketli "misilleme" söz konusudur) yalnızca Birleşik Devletler veya müttefiklerine saldırıldığı zaman uygulanacak değildir. Dulles ve meslekdaşlarının bakış açısına göre Birleşik Devletler, Malaya ormanlarındaki bir gerilla zaferini veya Latin Amerika'daki sol-kanat bir askeri darbeyi Sovyetler Birliği'ne nükleer bir darbe vurmak için bahane olarak kullanabilirdi. Ne de olsa Amerika'nın o zamanki Cumhuriyetçi yöneticileri tıpkı zamanımızın Cumhuriyetçi liderleri gibi, herhangi bir yerdeki her tür devrimci değişiklikten Moskova'yı sorumlu tutuyorlardı. Ve Washington, bu gibi tüm değişiklikleri Moskova'nın tertiplelediğine inandığından, dünya çapındaki statükoda ABD'nin işine gelmeyen herhangi bir değişiklik Sovyetler Birliği'ne derhal bir darbe vurulmasını gerektiriyordu. Çünkü, "yığınsal misilleme" stratejisini ilk formüle eden kişiler arasında bulunan General Albert Wedemeyer'in sözleriyle "bu işin düğümü Kremlin'de"² idi. John Foster Dulles, savaşa kıl payı bırakan bu gibi dengelemeler yaparak, Birleşik Devletler'in Avrupalı sömürge yönetiminden arta kalan moloz içinden ayıklayarak ve Avrupalıların Asya ve Afrika'dan çekilmesiyle ortaya çıktığı ileri sürülen güç boşluğunu doldurarak kurmakta olduğu imparatorluğunu korumayı umuyordu³

2. *Military Situation in the Far East. Hearings. Committee on Armed Services. Committee on Foreign Relations, U.S. Senate, 82nd Congress, 1st Session, Part 3, U.S. GPO, Washington, 1951, sayfa 2308.*

3. Burada şuna işaret edilmelidir ki Washington'ın görüşüne göre şimdi bağımsızlığına kavuşmuş bulunan sömürgelerden Avrupalı yöneticilerin geri çekilmesiyle ortaya .

Görülüyor ki Amerikan caydırıcılığının ikinci versiyonu da Birleşik Devletler'e yapılacak bir Sovyet saldırısını misilleme tehdidiyle önlemeyi öngören bir savunma kavramı değil, tersine, "dünya devrimci hareketinin merkezi" olan Moskova'ya karşı önleyici atom darbeleri vurma tehditleri savurarak dünyadaki toplumsal değişimi engellemek amacını güden düpedüz bir şantajdı. Başka bir deyişle ABD nükleer kuvvetleri Birleşik Devletler'e yönelen herhangi bir tehdide karşı korunmak amacıyla kullanılmamış -hatta yalnızca politik ve psikolojik tabanda bile böyle yapılmamış- tam tersine, dünya çapındaki toplumsal değişimde gözlenen kabarışın önüne set çekmek için kullanılmıştır (Sovyetler Birliği'nin Birleşik Devletler'e veya müttefiklerine saldır- mak için hiçbir niyet beslememiş olduğu gerçeği bir yana, Amerika'nın nükleer silahlarda önemli bir üstünlüğe sahip olması nedeniyle ona yönelik böyle bir tehdit basitçe var olmamıştır). Aslında onun kullandığı savunma etiketi, onun, SSCB'ye "güç konumlarından" göz da- ğı verme stratejisini gizlemeye yaramıştır.

ABD'nin nükleer caydırıcılık stratejisinin evrimindeki bu ilk iki aşama sırasında bu stratejinin Washington'da resmen yorumlanış şek- linin, ABD'li bir strateji teorisi uzmanı olan Roman Kolkowicz'in ifa- desiyile bir "kovboy stratejisi" diye yorumlanabilmesinin nedeni tam da budur. Bu strateji "Amerikan tarzı tercihleri, stilleri ve değerleri" yansıtmaktadır, yani, "konvansiyonel veya taktik kuvvetlerin yerine stratejik kuvvetlerin yığınsal olarak kullanılması; insan yaşamının çok değerli olması yüzünden insan gücünün yerine teknolojinin geçirilme- si; savaşta hiçbir sınır tanınamaksızın askeri kuvvet kullanılması; hor görülen bir düşmana karşı cezalandırıcı tarzda savaşım ve 'koşulsuz teslim' şartında ısrar edilmesi; savaş bir kez başladıktan sonra askeri değerlendirmelerin ön plana geçmesi; tüm savaşların net bir sonuca ulaşması; ve dünyanın 'uzak bölgelerinde' kara savaşlarına dolaşıp kal- maktan sakınma."⁴

çıkan "güç boşluğu" teorisinin kökleri, Amerikalı teorisyenlerin bir çeşit "iki hanım ara- sındaki boş arazi" diye gördükleri yeni Afrika ve Asya uluslarına karşı besledikleri güç- lü küçümsemede yatıyordu. Amerika'nın düşüncesine göre, NATO üyesi Avrupalı sö- mürgeci devletler "Sovyet tehdidi"ne karşı ABD'nin kendilerine sağladığı "nükleer koruma"ya karşılık, sömürgelerinden çekilirken bu eski mülklerinin "kapılarını" Birleşik Devletler'e "açmalydılar"

4. Roman Kolkowicz, "The Soviet Union - Elusive Adversary", bulunduğu yer: So- viet Union/Union Sovietique, Cilt 10, No. 2-3, 1983, sayfa 163. Kolkowicz, "ironiktir ki" diye eklemektedir, "Asya topraklarında (Kore'de ve Vietnam'da) Amerikan tercihle- rine genellikle uyulmamıştır ve ABD birlikleri pratikte başanmış olamamışlardır, stratejik üstünlük, bu her iki savaşım akışı ve sonucu bakımından çok az bir anlam taşıyordu." (Agy., dipnotu.)

Birleşik Devletler'in bu savaş taktikleri eğer gerçek bir nükleer saldırı şeklinde dejenere olmamışsa bunun nedeni ABD'li politikacıların ve askeri stratejilerin herhangi bir iyiniyet göstermiş olmaları değil, askeri dengeyi az çok gerçekçi şekilde değerlendirmiş olmalarıdır. Amerikalı politikacılar ne zaman böyle bir değerlendirme yapmışsa Birleşik Devletler'in, kendisine sonuçta bir zararı dokunmayacak bir saldırı gerçekleştirebileceği bir düzeye "hemen hemen ulaştığı ama henüz tam anlamıyla erişmediği", bu yönde çok daha az çaba harcanması gerektiği ve ondan sonra SSCB'ye etkili bir darbe vurmanın makul duruma geleceği sonucuna varmışlardır. Ama ABD liderleri Sovyetler Birliği'ne güvenlik içinde saldırılabileceği kanaatine hiçbir zaman tam olarak varamamışlardır; tersine, nükleer dengenin Birleşik Devletler için yavaş yavaş daha az elverişli bir duruma geldiğini fark etmişlerdir. Bu yüzden de uluslararası sahnede biraz daha dikkatli davranır olmuşlardır. Dahası, daha önce de belirttiğim gibi, Eisenhower ve Dulles'in yerine geçen politikacılar dünyaya bir bakıma daha geniş bir açıdan bakarak Moskova'ya yöneltilen Amerikan nükleer tehditlerinin dünya çapındaki toplumsal değişimi durduramayacağını çünkü bu değişimin Moskova tarafından telkin edilmeyip, dayanılmaz yaşam koşullarına karşı halk ayaklanmalarını temsil ettiğini anlamışlardır. Öyle olunca da, Üçüncü Dünya'daki değişimleri durdurmak için ABD nükleer silahlarının kullanılması olasılığını eleştirel bir bakışla revize etmek zorunda kalmışlardır⁵

Sovyetler Birliği Birleşik Devletler'in nükleer roket yeteneğiyle kıyaslanabilir bir yetenek geliştirince ve Birleşik Devletler'in deniz-aşırı bir ulus olarak o zamana kadar sahip olduğu yaralanamazlık özelliği uçup gidince Amerika'nın caydırıcılık kavramı savaş sonrası dönemdeki üçüncü şeklini almıştır: Potansiyel bir düşmanı, Birleşik Devletler'e saldırma düşüncesinin geçersizliğine ikna etmek - yani, düşmanın kabul edemeyeceği bir zarara yol açacak bir misilleme tehdidiyle onu ikna etmek. Ve her ne kadar Sovyetler Birliği hiçbir zaman Birleşik Devletler'e saldırma niyeti gütmemişse de, Amerika'daki bu yeni bakış açısı gerçekçiliğe doğru atılmış önemli bir adımı temsil ediyordu ve bunun sonunda ABD liderleri Sovyetler Birliği ile bir yumuşamayı kabul ettiler ve onunla, Sovyet-Amerikan eşitliğini resmileştiren bir stra-

5. Başkan Kennedy'nin bir yandan ayaklanmaya karşı koyma birlikleri kurarken bir yandan da, gelişmekte olan ülkelerdeki değişimi Birleşik Devletler'in doğru bulduğu yöne kanallandırmada sosyal reformizmin oynayacağı rolü gittikçe daha çok vurgulamasının nedeni buydu. İlerleme İttifakı'nın, sosyal misyoner bir dürtüye sahip Barış Gönüllüleri'nin ve benzer girişimlerin kaynağı da buradaydı.

tejik silah anlaşması imzalamaya hazır olduklarını açıkladılar.

Ama anlaşılmıştır ki ABD'li politikacılar ve stratejiler -eşitliğin her iki tarafın güvenliğinin altında yatan ilke olduğu resmen tanınmasına karşın- eşitliğe dayalı bir anlaşma imzalamaya ancak Birleşik Devletler'in bir dizi jeopolitik unsur sayesinde SSCB karşısında gerçekte bazı avantajlar sağladığına inandıktan sonra hazır olacaklardı: SALT I Antlaşması stratejik bombardıman uçaklarını ve ABD'nin ileri-üs-lerindeki nükleer sistemleri kapsamına almamıştır (stratejik bombardıman uçakları Birleşik Devletler'in stratejik kuvvetlerinin toplam atma ağırlığının Sovyetler Birliği'ndekine oranla daha büyük bir bölümünü temsil etmektedir).

ABD'li politikacılar Birleşik Devletler'in Sovyetler Birliği'ne kıyasla daha güçlü bir caydırıcı görüntüye sahip olduğuna inandıkları sürece eşitliği resmen kabul etmeye hazır olmuşlardır. Ama SSCB gerek stratejik nükleer sevk araçlarının sayısında gerekse ikinci (misilleme amaçlı) darbe için taarruz kuvvetlerine gerekli olan gerçek savaş yeteneğinde -bir ABD saldırısı karşısında (çatışmanın başlama ve akış senaryosu ne olursa olsun) Birleşik Devletlere kabul edilemez bir zarar verdirme yeteneği -Birleşik Devletler'i yakalayınca Washington'un eşitliği muhafaza etmeye hazır olduğuna ilişkin eski taahhütleri pence-reden uçup gitti.

ABD'li strateji tartışmalarında yeni bir nokta su yüzüne çıktı: Buna göre Birleşik Devletler SSCB ile stratejik eşitliği kabul etmekle ABD dış politikasının vazgeçilmez unsurları arasındaki genişletilmiş caydırıcılık denen ilkedен vazgeçmiş oluyordu. 1970'lerde ABD güç politikasının teorisyenlerince ortaya atılan bu terim dikkatle incelendiğinde bunun tek taraflı üstünlükle aynı anlama geldiği anlaşılmaktadır. Strateji teorisi alanında tanınmış bir Amerikalı uzman olan Walter Slocombe'a göre genişletilmiş caydırıcılık "nükleer kuvvetlerde sayı ve esneklik bakımından ABD üstünlüğüne" yaslanmak anlamına gelmektedir⁶ En az onun kadar ünlü bir uzman olan ve 1975-1982 yılları arasında Londra'daki Uluslararası Stratejik Araştırmalar Enstitüsü'nün müdürlüğünü yapan Christoph Bertram, "genişletilmiş caydırıcılık" demektedir, "Birleşik Devletler ve NATO'lu müttefiklerinin, nükleer silahları ilk kullanan taraf olma potansiyellerinin güvenilebilirliğine yaslanmaktadır.

6. Walter Slocombe, "The United States and Nuclear War", bulunduğu yer: *Rethinking the U.S. Strategic Posture. A Report from the Aspen Consortium on Arms Control and Security Issues*. Editör, Barry M. Blechman, Ballinger Publishing Co., Cambridge, Mass., 1982, sayfa 22.

7. Christoph Bertram, "Political Implications of the Theater Nuclear Balance", bulunduğu yer: *Rethinking the U.S. Strategic Posture...*, sayfa 102.

Genişletilmiş caydırıcılığın Birleşik Devletler'e yalnızca en baştaki potansiyel hasmını Amerika'ya saldırmak düşüncesinden vazgeçirme olanağı sağlamakla kalmayıp aynı zamanda yerel düzeylerde "sınır tanımaz şekilde" kuvvet kullanabilmesini sağlayacağı, çünkü, karşı taraf kendi nisbi güçsüzlüğünün farkında olduğundan çatışmanın tırmanmasını, özellikle nükleer aşamaya tırmanmasını istemeyeceğı için Birleşik Devletler'i etkin bir şekilde püskürtme çabasından kaçınacağı umuluyordu. 1970-1974 yılları arasındaki ABD Deniz Harekat Başkanı Amiral Elmo Zumwalt, "stratejik nükleer üstünlük", diye yazmıştır, "bu üstünlüğün sahibine, nükleer veya konvansiyonel bir tek mermi bile atmadan diğerk taraflara baskı yapma ve amaçlarını elde etme olanağı verir."⁸

O halde "caydırıcılık"ın Amerikan tarzı yorumunun en son -dördüncü- şekli, onun ilk saldırgan anlamına bir dönüş oluşturuyordu: Yani, öz bakımından, güç konumlarından hareketle "yığınsal misilleme" anlayışına dönölüyordu.

ABD askeri gücünün belkemiğı olan Amerikan stratejik nükleer kuvvetlerinin yeterliliğı kavramına ABD'nin yaklaşımı değerlendirilirken bütün bunlar hesaba katılmalıdır.

2. Stratejik Yeteneğın "Yeterliliğı"

ABD liderlerinin, "caydırıcılık"ı, potansiyel düşmana baskı yapma veya tehdit etme anlamında değil de onu Birleşik Devletler'e saldırma düşüncesinden vazgeçirme anlamında yorumlamak zorunda kaldıkları dönem boyunca, Amerikan stratejileri böyle bir vazgeçirme için ne kadar kuvvetin gerekli olacağını düşünüp durmuşlardır.

Bu soruya ilk ayrıntılı cevap, Kennedy ve Johnson yönetimlerinin Dışışleri Bakanı (1961'den 1968'e dek) ve strateji teorisinde ünlü bir uzman haline gelen bir ekonomist olan Robert McNamara tarafından verilmiştir. McNamara, Albert Wohlstetter'ın çalışmalarından yola çıkarak, potansiyel düşmanı caydırabilmek için Birleşik Devletler'in bir saldırıya tahammül edebilmesi ve buna karşılıklı ikinci, misilleme amaçlı darbe vurarak düşmana "kabul edilemez" bir zarar verme yeteneğinde olması gerektiğı sonucuna varmıştır. McNamara'nın hesaplarına göre sanayileşmiş bir ülkeye 20. yüzyılda verilecek "kabul edilemez zarar"ın anlamı, bu ülke nüfusunun yüzde 20-25'inin ve sanayi

8. Elmo R. Zumwalt, Jr., "Soviet Strategy and U.S. Counter-Strategy", bulunduğı yer: *Grand Strategy for the 1980s*. Editör, Bruce Palmer, Jr., American Enterprise Institute for Public Policy Research, Washington, 1978 sayfa 43.

kapasitesinin yüzde 50'sinin imha edilmesi idi.⁹ McNamara, bir ulusun böylesine bir yıkım altında kalması tehdidinin (aslında "kesin yıkımı"nın) her koşul altında, bu ulusun Birleşik Devletler'e saldırmaktan kaçınması için güçlü bir dürtü olacağını ileri sürmüştür.

McNamara, Sovyetler Birliği bakımından bu iş için her biri birer megatonluk 400 tane savaş başlığı gerekeceğini savunmuştur. Kendisi, Birleşik Devletler'in ikinci darbeyi vurmak üzere bu sayıda savaş başlığını hedeflere sevk edebilmesi için, fünyesi takılmış ve hemen harekete hazır 2500 adet stratejik nükleer sevk aracına sahip olması gerektiğini hesaplamıştır (bu hesabı yaparken Sovyet stratejik taarruz kuvvetlerinin 1970'lerin ortasına kadar ne kadar büyülebileceğini hesaba katmış ve bu büyümeyi Birleşik Devletler'in en çok aleyhine olacak şekilde -"beklenenden daha büyük bir tehdit"- değerlendirdiği gibi o zamana dek bir Sovyet ABM sisteminin konuşlandırılması olasılığını da göz önüne almıştır). Bu sayı, sevk katsayısı denen bir katsayıya dayanılarak hesaplanmıştır; stratejik roketler için bu katsayı yaklaşık şöyle bulunmuştur

Roketin sevk edilebilmesinin kesinliğini azaltan etkenler	Sağlam kalan roketlerin yüzdesi (her sayı, bir öncekinin yüzdesini belirtmektedir.)
Roketlerin gerçek sayısı	% 90 (teorik olarak konuşlandırılmış roketlerin % 100'ü içinde)
Fünyesi hazır olan	% 90
Ateşlemede sağlam kalan	% 90
Uçuşta sağlam kalan	% 90
Toplam	% 66
Düşmanın ilk darbesinden kurtulan	% 75
Toplam	% 49
Düşmanın muhtemel ABM sistemine nüfuz edebilenler	% 75
Sevk katsayısı	% 37

Buna göre, 400 adet birer megatonluk savaş başlığının ICBM'lerle hedeflere sevk edilebilmesi için 1.081 adet roket konuşlandırılması gerekecekti. (Burada roket başına bir megatonluk bir patlayıcı kabul

9. Bkz. *Department of Defense Appropriations for FY 1969. Hearings before the Subcommittee of the Committee on Appropriations, U.S. Senate, 90th Congress, 2nd Session, Part 5, U.S. GPO, Washington, 1968, sayfa 2716*

edilmesinin nedeni hesapları basitleştirmek amacıdır.) Ama ABD roketlerinin sağlamlığının güvenilirliğinde veya darbeden kurtulma ve ABM sistemine nüfuz yeteneklerinde küçük bir düşme olması halinde bile (örneğin yukarıdaki tabloda yüzde 90 yerine yüzde 80 ve yüzde 75 yerine yüzde 60 sayıları benimsenmesi durumunda) sevk katsayısı yüzde 15 dolayına inecektir; o zaman 400 adet savaş başlığını sevk edebilmek için 2,666 roket gerekecektir.

Doğal olarak, bu hesaplarda kullanılan gerçek katsayılar Pentagon'un çok gizli sırları arasındadır. Ama gerçek de şudur ki ABD stratejik sevk araçlarının sayısı 1968 yılına dek 2,400 dolaylarına ulaşmış ve o zamandan beri önemli bir değişiklik göstermemiştir. Ama bunun anlamı acaba Pentagon'lu planlamacıların McNamara'nın yeterlilik kıstaslarını gerçekten benimsedikleri ve daha önceki alışkanlıklarını - önce potansiyel hedef sayısını ve ardından savaş başlıklarının sayısını sürekli artırma alışkanlığını- terk ettikleri midir?

Bu sorunun cevabı kesin bir "hayır"dır. Pentagon'un stratejik nükleer taşıyıcıların sayısını artırmaya artık son verdiği doğrudur. Ama bunun nedeni Pentagon'un McNamara'nın teorisini uygulaması değil, tersine -yine McNamara'nın kendi girişimi üzerine- maliyet-verimlilik tabanı üzerinde MIRV stratejik sistemlerini konuşlandırmaya başlamış olmasıdır. Bir tek savaş başlığı taşıyan Minuteman II roketleri, hedefe isabet hassaslığı yükseltilmiş üç adet MIRV savaş başlığı taşıyan Minuteman III roketleriyle değiştirilmiştir; MIRV türü olmayan üç adet savaş başlığıyla silahlandırılmış Polaris A-3 SLBM roketlerinin yerine 14 taneye kadar MIRV savaş başlığı taşıma yeteneğine sahip Poseidon SLBM roketleri geçirilmiştir; nihayet, B-52 bombardıman uçakları da iki adet havadan-karaya Hound Dog nükleer roketi yerine 20 taneye kadar yüksek hassasiyetli SRAM havadan-karaya nükleer roketleriyle donatılmıştır. Sonuç olarak, Birleşik Devletler 1960'ların başlarında sevk edilebilir durumda yaklaşık 3,500 adet stratejik savaş başlığına sahip iken ABD stratejik taarruz kuvvetleri 1980'lerin başlarında en az 15,000 nükleer savaş başlığı sevk edebilme yeteneğine ulaşmıştır. Günümüzün Pentagon sözcüleri Birleşik Devletler'in 1960'ların sonlarından beri 8,000 nükleer patlayıcıyı yedeğe aldığını iddia etmektedir. Ama eğer bu doğruysa bunun anlamı yalnızca, ABD stratejik kuvvetlerinin son yirmi yıl içinde belli bir aşamada 15,000 taneden çok nükleer patlayıcıya sahip olduğudur (aradaki fark muhtemelen uçaklarda taşınan nükleer bombaları temsil ediyordu). Bombalar hem fiziksel hem moral bakımdan eski moda kaldıklarından yedeğe alınmışlardır. Ama böyle bir iş yüzünden itibar talep edilemez. Çünkü isabet hassaslığındaki büyük artış (söz konusu dönem sırasında ABD'nin

ICBM'lerinin Dairesel Hata Olasılığı [Circular Error Probable], yani CEP'i -yani bir roketin hedeften sapma gösterebileceği yarıçap- 1,500 metre dolaylarından 150-200 metreye inmiştir), savaş başlıklarının yalnızca sayısını değil aynı zamanda patlama gücünü de azaltmayı olanaklı kılmaktadır: Bir savaş başlığının hassaslığında on kat artış sağlanması, başlığın yıkım kapasitesi bakımından, patlama gücünün bin kat artırılmasına denktir. Böyle olunca, aynı hedefe nişan alan savaş başlıklarının sayısı önemli ölçüde azaltılabilir (örneğin, bir hedefi yüzde 90 olasılıkla vurmak için eski tipten üç adet savaş başlığı gerekirken yeni tip bir tek savaş başlığıyla aynı hassasiyet sağlanabilmektedir.)¹⁰

Demek ki McNamara'nın, yıkıcı bir misilleme darbesi için objektif olarak gerekli sayısal yeterlilik "tavanları" hakkında kamuoyuna sunduğu değerlendirmelere karşın ne kendisi ne de ondan sonra savunma bakanlığı yapanlar yeterlilik düzeyinin belirlenmesinde hiçbir sınır tanımamışlardır. Bu ise ancak Birleşik Devletler'in stratejik kuvvetlerini farklı bir amaçla kullanmayı planlamış olduğuyla açıklanabilir - yani taarruz amacıyla.

Sovyet stratejik potansiyeli Birleşik Devletler'inkine yetişince ve SSCB, Washington'ın Sovyetler Birliği'ni tehdit ederken yönelttiği yıkıcı etki kadar yıkma gücüne sahip bir misilleme darbesi yeteneği geliştirdiğinde ABD'li politikacılar SSCB'ye karşı bir ilk, önalma darbesi vurma kavramını gittikçe daha çok desteklemeye başladılar - bu, Sovyet stratejik kuvvetlerine ve komuta ve kontrol merkezlerine karşı karşı-kuvvet darbesi denen bir saldırıydı.

Tarafsız olabilmek için ABD stratejik düşünce tarzının hiçbir zaman misilleme kavramına dayanmadığını kabul edelim. İkinci darbe kavramından söz edilmesinin amacı, yalnızca, potansiyel hasmı ve ABD ve dünya kamuoyunu sahte bir güvenlik anlayışı ile kandırmak olmuştur. Gerçekte -Pentagon'un daha sonradan kabul ettiği ve McNamara'nın da günümüzde doğruladığı gibi- ABD stratejik kuvvetleri yalnızca Sovyet kentlerini ve endüstri merkezlerini değil aynı zamanda SSCB ve müttefiklerinin silahlı kuvvetlerini de hedef almıştır. 1960'larda savaş başlıklarının oranı Birleşik Devletler lehine bire-dört

10. Savaş başlığı sayısındaki bu azalma aynı zamanda, bir zamanlar ABD'de çok popüler olan Amerikan silah denetimi önerilerinin, yani silah azaltma dedikleri şeyin, bir başka deyişle, yeni tesis edilen her savaş başlığına karşılık iki adet eski başlığın yedeğe alınması önerisinin, ABD stratejik cephaneliğini modernleştirme yönündeki eski çabaların bir anlaşma yoluyla resmen meşrulaştırılması girişiminden başka bir şey olmadığını kanıtlamaktadır. Bu gerçeğin bilinmesi, doğal olarak, bu gibi silahsızlanma önerilerinin değeri hakkında çok ciddi kuşkuların doğmasına yol açmıştır.

iken Amerikalılar, Sovyetler Birliği'ndeki üç kategori hedefin hepsine birden -DELTA, ROMEO ve BRAVO- ayırım gözetmeyen bir ilk darbe vurmak suretiyle Sovyetler Birliği'ni caydırmakla kalmayıp aynı zamanda yenebileceklerine de inanıyorlardı. Ama Sovyetler Birliği'nin gerçek stratejik yetenekleri bakımından Birleşik Devletler'i yalamaya başladığını ve bir savaş durumunda (nasıl başlar ve nasıl yürürse yürüsun, hatta isterse Birleşik Devletler bir ilk darbe vurmuş olsun), SSCB'nin Birleşik Devletler'e kabul edilemez bir zarar verdirebileceğini görünce Amerikan caydırıcılığının tek-tarafli avantajını korumanın yollarını aramaya başladılar.

Her iki tarafın da eşit bir caydırma kapasitesine sahip olduğu durumdan kurtulmak için Birleşik Devletler'in izlediği yollardan birisi ABD stratejik kuvvetlerinin Sovyet stratejik kuvvetlerine ve komuta ve kontrol merkezlerine önleyici (ilk) bir darbe vurabilecek ve böylece Sovyetler Birliği'nin yıkıcı misilleme darbesi vurma kapasitesini kötürlüm bırakabilecek olan karşı-kuvvet yeteneğini artırmak olmuştur. ABD böyle yapmakla SALT II Antlaşması'nda resmileştirilen eşitliği (ki bu Antlaşma her şeyden önce her iki tarafın gerçek eşitliğini savaş yeteneği tabanında tesbit ettiği için ABD Kongresi onu onaylamayı reddetmiştir) bozmaya ve karşı-kuvvet üstünlüğünü ele geçirmeye çalışmaktadır. Yine, bildirildiğine göre, Beşinci SIOP'un ABD nükleer kuvvetleri için 40,000 Sovyet hedefini listeye almasının nedeni de budur¹¹ -bunu, McNamara'nın 1960'larda belirttiği şekliyle, misilleme yoluyla caydırıcılık amacı için tespit edilmiş 400 hedefle karşılaştırınız. Bu 100 katlık artışın nedeni, açıkça, karşı-kuvvet hedeflerinin sayısının artırılmasıdır.

Kısacası, Stratejik Hava Kuvvetleri'nin ilk yaklaşımı (daha çok hedef daha çok savaş başlığı "gerektiği" anlamına gelir) gerçekte "yeterli" sınırlı caydırıcılık hakkında kamuoyu önünde yapılan her tür demagojiye üstün gelmiştir. Bu durum, Amerikan caydırıcılık kavramının en son versiyonunun, potansiyel bir düşmanı Birleşik Devletler'e saldırmak düşüncesinden vazgeçirmek amacıyla kabul edilemez bir misilleme tehdidine başvuran bir savunma seçeneği değil, tersine, bir önleyici veya ön alma darbesiyle tehdit etmeyi ve ABD'ye her düzeyde her tip silahlı kuvvet kullanabilme serbestiyeti sağlamayı hedefleyen ilk amaca bir dönüş olduğunun yeni bir kanıtıydı.

Robert McNamara, *The Los Angeles Times* gazetesinden Robert Scheer'in Nisan 1982'de kendisiyle yaptığı röportajda bu noktayı esa-

11. Bkz.: Desmond Bell, "Counterforce Targeting: How New? How Viable?", *Agy.*, sayfa 2.

sen doğrulamıştır. "Başkan Kennedy'ye verdiğim memorandumumu iyice okuyunuz /12 Kasım 1962 tarihli, kısa bir süre önce gizliliği kaldırılmıştır- G.T./ Bu lanet şeyi bugün okumak bile beni korkutmaktadır. 'Birleşik Devletler'in ve müttefiklerinin göreceği zarar mevcut koşullar ve alternatifler ışığında kabul edilebilir düzeylerle sınırlandırılabilir. yeteneğimiz bakımından, Sovyetler Birliği'nin ciddiye alması gereken bir ilk-darbe yeteneğini Birleşik Devletler'e sağlayacak kuvvetlerin geliştirilmesini Hava Kuvvetleri oldukça desteklemiştir.'

"Bunun anlamı, bir ilk darbe ile Sovyet nükleer kuvvetinin büyük bir bölümünü imha ederek, bundan arta kalanlar bize fırlatılsa bile hiçbir endişe duymamızı gerektirmeyecek kadar az bir sayıya indirmeye yeterli büyüklükte bir ABD kuvveti geliştirilmesini Hava Kuvvetleri'nin desteklemiş olduğudur. Tanım, eğer Sovyetler bizim amacımızın bu olduğunu düşünseydi nasıl tepki göstermelerini beklerdiniz? Sanıyorum ki bu ... onların pekçok davranışını açıklamaktadır."¹²

McNamara bugün, Hava Kuvvetleri'nin o zamanki önerilerinin reddedildiğini ve ABD stratejik gayretlerinin kendi savunduğu ihtiyatlı yolu izlediğini ileri sürmektedir. Ama eğer böyle ise bugün Bay McNamara niçin bir ABD ilk nükleer darbesi düşüncesinden o kadar çok endişe duymaktadır? Ne de olsa böyle bir darbe ancak bir karşı-kuvvet seçeneği tercih edilmişse akla yatkın olabilir. Boş silolara veya havaalanlarına saldırmanın pek bir anlamı yoktur. Ama onun 1960'larda peşinden gittiği amaç, kendi söylediği gibi, o zamanlar Birleşik Devletler'in ikinci -misilleme- darbesi ilkesine bağlı kaldığını, başka bir deyişle, ilk -kullanan- olmama politikası izlediğini kanıtlamaya çalışmaktı.

McNamara'nın 25 yıllık bir aradan sonra şimdi Washington'ı, Birleşik Devletler'in 1961 gibi eski bir tarihte sıkı sıkıya sarıldığı tutuma niye geri dönmeye -Savunma Bakanı olarak yaptığı açıklamalardan yola çıkarak- çağırdığını inceleyelim. Bunun nedeni, o zamanlar, 1961'de, ikinci darbe görüşüne ABD'nin bağlı kalacağı taahhütlerinin yalnızca karşı tarafı yanıltmak amacı güttüğü ve aslında -McNamara'nın da bugün kabul ettiği gibi- Sovyetler Birliği'ne bir ilk darbe vurulmasının ABD'nin stratejik çıkarlarını geliştirme ihtimali sergilediği takdirde Birleşik Devletler'in bu seçeneğe başvurmaya kesinlikle hazır bulunduğu olabilir miydi? Ama şimdi durum değişmiştir. Bu değişikliği yaratan tek şey McNamara'nın Pentagon'dan emekliye ayrıldıktan ve Dünya Bankası'na başkan olduktan sonra Dünyadaki yaygın açlık

ve yoksulluk hakkında ilk elden bilgi alarak daha deneyimli bir kişi haline gelmiş olması değildir. Kendisinin de kabul ettiği gibi en önemli nokta Sovyet - ABD güçler dizilişinin değişmiş olması ve 1961 yılında yalnızca Birleşik Devletler'i kamuoyunun gözünde bir barış kurucusu gibi göstermek amacıyla söylenen şeylerin artık Amerika'nın bir toplumu olarak hayatta kalması için kategorik bir zorunluluk haline gelmiş olmasıdır.

Bu sonucu teyid etmek amacıyla Robert McNamara'nın bir makalesinden uzun bir alıntı yapmama izin veriniz: "Kennedy yönetiminin esnek mukabele stratejisini ilk kez ortaya atmasından bu yana nükleer denge esaslı şekilde değişmiştir. Her iki taraf da her üç tür silahın - savaş alanı silahları, orta menzilli silahlar ve stratejik silahlar- sayılarını artırarak ve gerek silahların ve gerekse sevk sistemlerinin performans karakteristiklerini muazzam şekilde geliştirerek envanterlerini hemen hemen baştan aşağı yenilemişlerdir. Sovyetler Birliği 1960'ların başlarında Birleşik Devletler'in çok gerisinde bulunduğu için, o zamanlardaki sayısal değişiklikler en azından daha çok SSCB lehine gerçekleşmiş gibi gözükmektedir. Örneğin, stratejik ve orta menzilli fırlatma rampalarındaki savaş başlıklarının oranı 1962'de ABD için son derece avantajlı bir durumdayken bugün daha az avantajlı bir duruma inmiştir.

"Sovyetler Birliği stratejik ve orta menzilli kuvvetlerde kaba bir eşitliğe doğru yol alıp sonunda buna ulaşınca *esnek mukabele stratejisinin çok yaşamsal bir unsuru da önemini git gide yitirmiştir.*

"Hatırlanacağı gibi bu strateji, konvansiyonel savunma araçları başarısız kaldığı takdirde İttifakın / NATO'nun - G.T./, nükleer savaşı, savaş alanı silahlarıyla başlatmasını ve kullanılan nükleer silahların tipini (ve böylece de bu silahların hedeflerini) gerekli şekilde urmandırarak doğrudan SSCB içindeki hedeflere karşı stratejik kuvvet kullanılmasına dek çıkılmasını öngörüyordu. Ancak *bir ABD ilk darbesinden sağlam kurtulacak Sovyet stratejik kuvvetlerinin* ABD'yi şimdi artık muazzam bir yıkıma uğratma yeteneğinde bulunması yüzünden hiçbir ABD Başkanı'nın hiçbir koşul altında, bir Sovyet nükleer darbese karşı misilleme yapmak dışında stratejik bir darbeye girişeceğini düşünmek güçtür...

"Kısacası, *esnek mukabele stratejisinin anahtar önemdeki unsurlarından birinin önüne nükleer dengenin fiziksel gerçekliklerinde ortaya çıkan bir değişiklik dikilmiştir.* Her iki tarafta da darbeden kurtulabilecek yetenekte muazzam cephanelikler bulunduğundan stratejik nükleer silahlar, bir zamanlar kendilerine atfedilebilecek her türlü yararlılıklarını yitirmişlerdir. *şimdiki biricik amaçları diğer tarafı kendi*

*stratejik kuvvetlerini ilk olarak kullanmaktan caydırmaktır/ vurgular tarafımdan eklenmiştir- G.T./."*¹³

Robert McNamara burada, Bernard Brodie'nin 1946'da dile getirdiği görüşleri yansıtan gerçekçi bir kişi gibi konuşmaktadır. Yani bazı ABD politikacılarının, nükleer çağın şafağında makul düşünceli uzmanların vardığı sonuçlara ulaşmaları tam 40 yıl alınıştır. Ama bunu şimdilik bir yana bırakalım. Asıl önemli nokta şudur ki McNamara'dan alınan bu açık sözlü pasaj, 1960'larda ABD Başkanı'nın karşı tarafa söylediği şeylerin, nazik bir deyişle, bir stratejik kandırmaca olduğunun açıkça sergilenmesi ve kabul edilmesidir. Her şey bir yana, o zamanlar ABD stratejik kuvvetlerinin yalnızca Birleşik Devletler'e nükleer bir saldırıya misilleme olarak darbe vuracağı iddia edilmekteydi. Halbuki anlaşılmaktadır ki, bir ilk darbeye karşı Sovyet misillemesinin Birleşik Devletler'de önemsiz -"kabul edilebilir"- bir zarara neden olacağı beklentisi içinde, ABD stratejik kuvvetlerinin SSCB'ye bir ilk darbe vurulması için kullanılması planlanmıştır ve hâlâ da öyledir (yoksa McNamara ve onun gibi düşünen meslekdaşları şimdi Birleşik Devletler için ilk-kullanan- olmama politikasını niçin savunsunlar?) Açıkça söylersek, ABD Başkanları - Kennedy'den Reagan'a kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda Amerikan stratejisini her zaman ikinci, misilleme darbesi stratejisi gibi sergilemelerine karşın Pentagon kendi stratejik planlarını yaparken bir ilk darbenin çekiciliğinden yola çıkmıştır ve hâlâ öyle yapmaktadır.

3."Karşılıklı Yıkımın Kesinliği" Kavramı

Kamuoyuna kesinlikle savunma amaçlı olarak tanıtılan Amerikan stratejisine teorik bir taban sağlamak üzere ABD'li ideologlar ve politikacılar "karşılıklı yıkımın kesinliği" -MAD- kavramını icat edip kullanmaya başladılar. Bu kavramın özü, potansiyel bir düşmanı saldırı düşüncesinden vazgeçirmek için "kabul edilemez bir misilleme darbesi" vurma tehdidinde yaslanmayı öngören resmi ABD tavrının karşı tarafça kabul edilmesi anlamını taşıyordu. Eğer Sovyetler Birliği de aynı tavrı benimseyerek kabul edilemez miktarda zarar verecek bir misilleme darbesi tehdidiyle ABD nükleer saldırısını caydırma yoluna gidersen bunun karşılıklı bir caydırıcılık yaratacağı ve dünya çapındaki stratejik istikrarı güçlendireceği savunuluyordu.

13. Robert S. McNamara, "The Military Role of Nuclear Weapons: Preceptions and Misperceptions", bulunduğu yer: *Foreign Affairs*, Cilt 62, No. 1, Sonbahar 1983, sayfa 67-68.

ABD Savunma Bakanlarından hiçbirisi - ne McNamara ne de sonrakiler karşılıklı yıkımın kesinliği (MAD) stratejisini kendi adıyla anmamışlardır. Onun yerine Birleşik Devletler'in vuracağı bir misilleme darbesiyle Sovyetler Birliği'nin yıkıma uğratılmasının kesin olduğundan söz etmeyi tercih etmişler ve bazen de Sovyet stratejik kuvvetlerinin Birleşik Devletler'e karşı caydırıcı bir tehdit oluşturduğunu dolaylı şekilde kabul etmişlerdir -ama Sovyet potansiyelini hiçbir zaman Amerikan yeteğine eşitlememişlerdir- ancak çok geçmeden ABD askeri teorisyenleri MAD kavramını bir aksiyom olarak kabul etmişlerdir: Sovyetler Birliği'nin bir misilleme darbesiyle yıkıma uğratılabilmesi Birleşik Devletler için "kesin" bir şekilde olanak dahilindedir ve Birleşik Devletler'in böyle bir darbeye yıkıma uğratılabilmesi de Sovyetler Birliği için "kesin" bir şekilde olanak dahilindedir; bu "terör dengesi" nükleer savaşı önlemenin en iyi yoluydu.

Sovyetler Birliği kendi payına böyle bir teori öne sürmemiştir. Ama bununla birlikte şuna inanmıştır ki o aşamada daha iyi bir "stabilizatör" mevcut olmadığına göre "terör dengesi", dengenin istikrara kavuşturulmasında başlangıç noktası olarak alınabilirdi ve stratejik silahlardaki Sovyet-ABD eşitliği de bir antlaşmayla resmileştirilmeliydi. Bundan sonra stratejik silahları sınırlayarak ve köklü şekilde azaltarak terörün yerine güven ve işbirliği geçirilebilir stratejik askeri dengede mutabakata dayalı ayarlamalar yapma temelinde her iki taraf için eşit güvenlik düzenlemeleri gerçekleştirilebilirdi. Bu süreç, mutabakata dayalı nükleer ayarlamaların tüm nükleer devletlere yaygınlaştırılmasıyla doruk noktasına ulaşabilir ve nihayet nükleer silahlar ulusal cephaneliklerin tümünden çıkarılıp atılabilirdi.

Bunun önündeki engel, 1960'lar boyunca ve 1970'lerin büyük bir bölümü sırasında, hatta SALT 1 Antlaşmasına rağmen, stratejik silahlarda Sovyetler Birliği ile Birleşik Devletler arasında gerçek bir eşitliğin bulunmamış olmasıydı. Özellikle şu belirtilmelidir ki 1972 yılındaki Stratejik Saldırı Silahlarının Sınırlanılmasına İlişkin Bazı Önlemler hakkında Ara Anlaşma'da, o zamanlar ABD stratejik atma ağırlığının yüzde 80'inden çoğunu temsil eden stratejik bombardıman uçaklarına hiç değinilmemiştir. Birleşik Devletler ilk darbe yeteneği bakımından hâlâ önemli avantajlara sahiptir. 1970'lerin başlarında ABD'nin stratejik sevk araçlarına takılı nükleer savaş başlıklarının sayısı SSCB'ninkilerden iki kat fazlaydı ve sayıca artırılmaya devam ediliyordu. 1970'lerin ortalarında Amerika, MIRV savaş başlıklarıyla donatılmış 550 ICBM ve 496 SLBM roketine sahipken Sovyetler Birliği'nin bu tür hiç roketi yoktu. Bu yüzden, o zamanlar çok moda olan "karşılıklı yıkımın kesinliği" hakkındaki soyut konuşmalar yalnızca

Amerikan üstünlüğünü gizlemeye yarayan bir sis perdesiydi.. 1970'lerin sonlarına doğru MAD'ın bir hipotez olmaktan çıkıp gerçeklik haline gelmesiyle durum değişti. SALT II Antlaşması, Birleşik Devletler ile Sovyetler Birliği arasında fırlatma rampası sayısı bakımından mevcut stratejik eşitliği resmiyete bağlayarak ve kullanılmaya hazır stratejik nükleer savaş başlığı sayısında taraftarlardan hiçbirisi için büyük bir avantaj söz konusu olmayacağını hükme bağlayarak bu yeni durumu onayladı: Antlaşma, mevcut roket türlerinin her birine ve her iki tarafın konuşlandırmasına izin verilen yeni türden birer ICBM roketine tesis edilebilecek savaş başlığı sayısına somut üst sınırlar getirdiği gibi stratejik bombardıman uçaklarının taşıyabileceği seyir roketi sayısına da somut üst sınırlar getirdi. ABM sistemlerinin sınırlandırılması hakkında 1972 yılında imzalanan daha eski bir antlaşma da "karşılıklı yıkımın kesinliği" kavramının ortaya çıkışının ardındaki unsurlardan biriydi çünkü bu antlaşma tarafları eşit sayıda ABM rampasına sahip olmakla sınırlıyordu. Bu antlaşmaya ek olarak 1974 yılında imzalanan protokol her iki tarafın 100 adet avcı roketi bulunan yalnızca birer tane ABM kompleksine sahip olmalarına izin vererek her iki ülkenin ABM sistemlerini sembolik bir konuma indirdi ve böylece her iki tarafı da, misilleme darbeleri karşısında tamamen çıplak bıraktı. "Karşılıklı yıkımın kesinliği" durumunu tamamen sağlamlaştırmaya doğru atılan üçüncü büyük adım Haziran 1978'de Sovyetler Birliği tarafından atıldı; Sovyetler Birliği, Birleşik Devletler'in de benzer bir tahhütte bulunmasını sağlayamayınca, tek yanlı olarak, nükleer silahları ilk kullanan taraf olmayacağını açıkladı.

Böylece "karşılıklı yıkımın kesinliği" bir gerçeklik haline geldi. Böylece yeni adımın atılması da artık olanaklıydı -MAD'dan, tarafların güvenliğinde kalıcı bir eşitlik tabanına dayalı daha az korkunç bir dengeye adım atılabiliirdi. Ancak Birleşik Devletler stratejik silahların sınırlandırılması ve azaltılması yolunda yürümeye devam etmek yerine ters yöne dümen kırdı. Reagan yönetimi Amerikan üstünlüğünü yeniden ele geçirmeye, Sovyetler Birliği'ni tahrip etme yeteneğini yeniden kazanmaya ve buna karşılık kendi bekasını sağlama olarak nükleer bir savaştan "zafer"le çıkabileceği koşullar yaratmaya çalışmaktadır. Yani buna göre, nükleer bir değiş-tokuştan sonra Birleşik Devletler Sovyetler Birliği'nden çok daha iyi bir durumda olacaktır. Amerikalı birçok ünlü uzman bu amacı erişilmez bularak bir kenara itmektedir. Örneğin Carter yönetiminin Savunma Bakanı Harold Brown, "1980'ler ve 1990'larda Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği kabaca eşit stratejik nükleer kuvvetlere sahip olacaklardır. Sovyetler Birliği ABD'nin her türlü yetenek artırımına cevap verme olanağına

sahip olacak ve böylece Birleşik Devletler'in üstünlüğü yeniden ele geçirmesine imkan bırakmayacaktır,"¹⁴ demektedir.

Ama önemli olan nokta şuradadır ki "karşılıklı yıkımın kesinliği", stratejik dengeyi istikrara kavuşturacağı için bunun cazip bir durum olduğunu yüksek perdeden ileri süren Amerikan iddialarının yine kamuoyunu yanıltmaya yönelik ucuz bir oyun olduğu ortaya çıkmıştır. Sovyet stratejik misilleme yeteneği Birleşik Devletlerinkiyle denk olmadığı sürece birisi çıkıp "karşılıklı yıkımın kesinliği" üzerine nutuklar söyleyebilir ve stratejik misilleme yeteneği dengesini övebilir. Bir başkası, bir yandan, Sovyetler Birliği'nin Birleşik Devletler'e etkili bir misilleme vurmasını engelleyecek mahvedici bir darbe için gizliden planlar hazırlarken diğer yandan "karşılıklı yıkımın kesinliği"nin stratejik eşitliği istikrara kavuşturacak "ideal faktör" olduğunu reklam edebilir. Ama SSCB yıkıcı bir misilleme darbesi vurma yeteneğine gerçekten ulaşır ulaşmaz ve dahası bu durum SALT II Antlaşması altında resmiyet kazanır kazanmaz "karşılıklı yıkımın kesinliği" (ve onu resmileştiren antlaşma) birdenbire birçok ABD'li politikacı ve stratejin gözünde ayrıcalığını yitirmiştir. General Alexander Haig (daha sonra Dışişleri Bakanı olmuştur) 26 Temmuz 1979'da Senato Silahlı Kuvvetler Komitesi'nin SALT II Antlaşması hakkındaki görüşmeleri sırasında antlaşmaya karşı gerekçelerini sıralarken şunları söylemiştir: "Günümüzde Amerikan stratejik düşünce tarzının altında yatan düşüncelerden çok endişe duyuyorum... MAD kavramı denen yöne doğru gittikçe artan eğilimler görüyorum..."

"Bu stratejiyi reddediyorum ve SALT II'nin ve günümüzde SALT II tarafından kapsanan güç dengesi nüfuziyetlerinin bu yöne doğru atılmış güçlü adımlar olduğunu düşünüyorum. Fiilen veya bilinçli olarak, böylesine kısır, zalim, ahlaka aykırı ve sanırım kendi kendini yenik düşüren bir stratejiye sürüklenmediğimizden mutlak şekilde... emin olmak isterim."¹⁵

Pek çok hatta yüzlerce ABD'li teorisyen daha önceleri, caydırıcılıkta, yani savaşın önlenmesinde, eşit misilleme yeteneğinin olumlu rolü hakkında kendilerinden geçerek konuşmuşlarken birden bire bu niçin "zalim ve ahlaka aykırı" olmuştur? Bunun nedeni, karşılıklı cay-

14. Harold Brown, *Thinking about National Security. Defense and Foreign Policy in a Dangerous World*, Westview Press, Boulder, Colorado, 1983, sayfa 53.

15 *Military Implications of the Treaty on the Limitation of Strategic Offensive Arms and Protocol Thereto (SALT II Treaty). Hearings before the Committee on Armed Services, U.S. Senate, 96th Congress, 1st Session, Part 1, U.S GPO, Washington, 1979, sayfa 366*

dırcılığın bir "terör dengesi"ne yaslanması olabilir mi? Ne yazık ki durum böyle değildir. Bay Haig'i ve Sovyet-ABD eşitliğinin bir anlaşmayla resmileştirilmesinin diğer muhaliflerini korkutan şey terör değil onun *dengesi* idi. Washington, ABD stratejik yeteneğinin diğer tarafa karşı caydırıcı olduğuna ve Sovyet yeteneğini "kolayca halledebileceğine" (diyelim ki, bir ilk darbeye onu silip süpürerek) inandığı sürece her şey güzeldi ve ne Bay Haig ne de meslekdaşlarının hiçbir ahlaksal sorunu yoktu. Ne de Birleşik Devletler Vietnam'da ve daha sonra Lübnan'da askeri ve teknolojik yetenekleri Birleşik Devletler'inkiyle uzaktan bile kıyaslanamayacak olan direniş savaşçıları üzerine örtü bombardımanı -ayırım gözetmeyen bombardıman- ve topçu saldırıları gerçekleştirmek için stratejik silahlar (bombardıman uçakları, uçak gemileri ve zırhlı gemiler) kullandığında herhangi bir vicdan azabı duymuşlardır. "Ahlaksal" sorun ancak, diğer taraf saldırıyı caydırma yeteneğinde Birleşik Devletler ile eşitliğe ulaştığında çıkmaktadır (aradaki tek fark şuradadır ki SSCB hiçbir zaman Birleşik Devletler'e saldırma niyeti beslemediği halde Birleşik Devletler Sovyetler Birliği'ne yığınsal bir nükleer darbe vurma veya Sovyet ICBM'lerine, denizaltılarına ve bombardıman uçaklarına karşı bir karşı-kuvvet darbesi gerçekleştirme tehdidiyle SSCB'yi sürekli tehdit etmektedir). Sovyetler Birliği Birleşik Devletler'in "karşılıklı yıkımın kesinliği" yeteneğine eşit bir yeteneğe ulaşmayı başıncı Henry Kissinger'in açık sözlülüğü tutup bunun "stratejik dengede bir devrim"¹⁶ olduğunu söylemiş ve Bay Haig ile askeri meslekdaşları öfkeye kapılmış ve geçirdikleri sarsıntıyla, zaten uzun zamandır son derece belli olan bir şeyi açıkça itiraf etmişlerdir. Yani, SALT II öncesinde Birleşik Devletler "karşılıklı yıkımın kesinliği" tehdidi yoluyla iki yönlü bir caydırıcılık teorisini asla benimsememiş ve kabul etmemiştir. Washington yalnızca diğer tarafı teskin etmek amacıyla bu düşüncüyü "satmaya" çalışmış ve ABD askeri stratejisinin hedefinin caydırıcılık değil, ABD'nin stratejik üstünlüğü konumlarından hareketle Sovyetler Birliği'ni askeri bir yenilgiye uğratmak olduğunu gizlemek istemiştir.

Albert Wohlstetter, MAD "asla fiili politika olmamıştır"¹⁷ demek-

16. Henry Kissinger, NATO'nun 30. kuruluş yıldönümü nedeniyle toplanan uluslararası konferansta "bizim stratejik doktrinimiz" demiştir, "olağandışı bir şekilde ve hatta belki de münhasıran, bizim üstün stratejik gücümüze yaslanmıştır. Sovyetler Birliği asla kendi üstün stratejik gücüne yaslanmamıştır... O nedenle, yıkıcı güçte bir eşitlik durumu bile, hatta her iki taraf için "yıkımın kesinliği" durumu, bildiğimiz şekilde stratejik dengede bir devrimdir." (Henry A. Kissinger, "The Future of NATO", bulunduğu yer: *The Washington Quarterly*, Cilt 2, No.4, Sonbahar 1979, sayfa 6)

17. Albert Wohlstetter, "Bishops, Statesmen, and Other Strategists on the Bombing of Innocents", bulunduğu yer: *Commentary*, Haziran 1983, sayfa 19

tedir. Kendisi şunu bilmelidir; kendisi, ezici bir misilleme darbesi tehdidi yoluyla düşmanın caydırılmasını öngören kavramın yazarı olarak tanınmaktadır.

Haig tipi ahlak anlayışının şampiyonlarından Patrick Glynn, kendisinden beklenecek şekilde "Bir Amerikan Silah Artırımı Ahlak Bakımından Niçin Gereklidir?" başlığını verdiği bir yazısında, "MAD'ın tarihinde bir ironi vardır; çünkü bu 'karşılıklı' yararlanabilirlik doktrini, yararlanabilirliğin hiç de karşılıklı olmadığı bir zamanda formüle edilmiştir" diye yazmaktadır. "Haurlanacağı gibi daha 1966 yılına dek Sovyetler yalnızca 350 adet karada-üstlendirilmiş ve yalnızca 30 kadar denizaltıdan fırlatılan balistik roketle sahipken Amerika'nın bu iki kategoride toplam 1.700'den çok roketi vardı. Ama bizim doktrinimiz hâlâ 'eşitlik'e dayanıyordu."¹⁸

Ama Haig veya Glynn gibi insanların sayısı azdır -bunlar, yalancı-lığa karşı askerce bir tiksinti nedeniyle, MAD'ın Birleşik Devletler için niçin kabul edilemez olduğunu ve ezici bir Amerikan üstünlüğünün niçin "ahlakî" olduğunu gerçek nedenleriyle ağızlarından kaçır-ıverirler. ABD'li politikacıların ve politik bilimcilerinin çoğu, Amerika'nın ikiye bölünmüşlüğüne ortaya serilmesi üzerine, bunu telafi edebilmek için yeni bir yalan uydurarak "karşılıklı yıkımın kesinliği"ni reddeden tarafın Sovyetler Birliği olduğunu iddia etmektedirler.¹⁹

Yoksa "karşılıklı yıkımın kesinliği"ni tam eşitlik düzeyinde kesinleştiren SALT II Antlaşması'nı yırtıp atan Birleşik Devletler değil de Sovyetler Birliği miydi? Samimi davranan ABD'li politikacıların ve uzmanların kabul ettiği gibi, kalıcı bir karşılıklı yararlanabilirliğin en iyi garantisi ve dolayısıyla caydırıcılığın, birinci darbeyi vurmaktan her iki tarafı etkin şekilde vazgeçirmenin en iyi garantisi olan ABM Sınırlandırma antlaşması'ndan kurtulma düşüncesine saplanıp kalan taraf yoksa gerçekten Birleşik Devletler değil de Sovyetler Birliği midir? En yüksek düzeyli Sovyet liderleri SSCB'nin kendisiyle Birleşik Devletler arasındaki, Varşova Antlaşmasıyla NATO arasındaki mev-

18. *Commentary*, Şubat 1984, sayfa 23.

19. "1960'tan beri ABD politikasına şekil veren karşılıklı yıkımın kesinliği kavramı Sovyetler tarafından asla kabul edilmemiştir." Bu demagojik iddianın sahibi Birleşik Kurmay Başkanlığı eski başkanı Amiral Moorer'dir. (Bkz.: *The SALT II Treaty. Hearings before the Committee on Foreign Relations. U.S. Senate, 96th Congress, 1st Session. Part 4, U.S. GPO, Washington, 1979, sayfa 40.*) Ulusal Güvenlik Konseyi'nde Başkan Reagan'ın bir zamanlar baş Sovyetolojisti olan Richard Pipes'a göre "onlar/Ruslar/Karşılıklı Yıkımın Kesinliği doktrinini aslında kabul etmemektedirler." (*The Washington Post*, 11 Nisan 1982.)

cut stratejik askeri eşitlikten tatmin olduğunu ve SSCB'nin hiçbir üstünlük iddiası bulunmadığını söylemektedirler. Buna karşılık ABD liderleri ABD'nin stratejik üstünlüğünü yeniden ele geçirmek için hazırlanan programa her yıl 300 milyar dolar harcamaktadır. Nihayet, nükleer silahları ilk kullanan taraf olmayacağını ciddiyetle ve kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde açıklayan taraf Sovyetler Birliği olmuştur - ki bu, her iki tarafın etkili bir misilleme yapma kapasitesini onaylayarak daha güvenilir bir caydırıcılık sağlamanın en önemli adımıdır. Washington da aynı yolu izlerse ve ayrıca Sovyetler Birliği ile birlikte stratejik silahları köklü şekilde azaltmaya, veya bir ilk adım olarak mevcut eşitlik düzeyinde dondurmaya razı olursa (ne de olsa, bu eşitliği resmileştiren SALT II Antlaşması fiilen hala yürürlüktedir) ve uzayda silahlanma yarışı başlatarak bu eşitliği hile yoluyla anlatmaya çalışmaktan vazgeçerse, Birleşik Devletler'de yayınlanan yüzlerce kitap ve makalede göklere çıkanları "karşılıklı yıkımın eşitliği" durumuna gerçekten ulaşılması, silahları sınırlandırmak ve iki sistemin yarışmasını askeri özelliklerinden arındırmak doğrultusunda yeni yeni girişimlere olanak sağlayan daha büyük bir istikrara yol açılacaktır.

Yineliyorum: MAD ideal bir durumdan başka her şeydir ama, şimdiki durumda, bir antlaşmayla resmileştirilmiş Sovyet-ABD stratejik silah eşitliği temelinde karşılıklı caydırıcılık yerine hiçbir gerçekçi alternatifin bulunmadığı bir ortamda, MAD, stratejik istikrarın korunmasının en iyi temelidir. Ama ABD hükümeti hâlâ farklı bir yönde hareket etmekte, Amerikalıları "büyüyen Sovyet tehdidi" ile korkutmaktadır.

4. Savaş Yapmak mı Caydırıcılık mı?

Washington'ın, "Sovyet Tehdidi" korkusunu sömürmek için sık sık başvurduğu oyunlardan bir tanesi, Birleşik Devletler'in caydırıcılığı savunmasına karşın Sovyet Doktrininin bir nükleer savaşı kazanmak amacıyla savaş yapmayı hedeflediğini iddia etmektir. Son yıllarda ABD'li politikacıların ve stratejilerin, "karşılıklı yıkımın kesinliği" temelinde stratejik dengenin istikrara kavuşmasını reddetmelerini haklı çıkarmak çabasıyla başvurdukları ana fikir olarak ortaya çıkmıştır. Ama ciddi olalım. Doğal olarak her ülkenin silahlı kuvvetleri gerektiğinde etkili bir savaş yürütmek üzere hazırlık yapar. Tüm dünyada askerlerin mesleki varlık nedeni budur ve Sovyet askeri kurumunun savaş yürütmek amacıyla hazırlık yaparken ABD ordusunun yalnızca "caydırıcılık" uygulamak üzere eğitildiğini ileri süren iddialar çok temel bir ikiyüzlülük ve demagoji olarak bir kenara itilmelidir. Bu iddia

mantıksal sonucuna kadar sürdürüldüğünde şu anlama bile gelebilir ki ABD'deki askeri kolejlerde ve akademilerde ABD subaylarının ve harp okulu öğrencilerinin gördüğü derslerin en baştaki amacı onlara, çatışmalar başlar başlamaz hızla etkin bir şekilde teslim olmayı öğretmektir. Bu son derece mantıksal muhakeme tarzı ABD ordusunun etkin bir savaş-yürütmek dışındaki amaçlarla hazırlık yaptığı iddiasını havaya uçurmaya yeterlidir.²⁰

Ama bir savaş, kendi ulusunun çıkarlarını savunmak üzere etkili, zaferi amaçlayan bir şekilde yürütmek ordunun mesleki görevi olmakla birlikte sivil liderlerin görevi de -şimdi artık büyük devletlerin cep-hanelikleri nükleer silahlardan patlayacak kadar şiştiğine göre- gerek Batı'nın gerekse Doğu'nun kabul ettiği gibi insan medeniyetinin ve insan türünün sonunu getirebilecek olan nükleer savaş önlemektir.

Şimdi de ABD'li politikacıların bunu önlemek için neler yaptıklarına bakalım.

Daha önce tartıştığımız konulardan hareketle şu sonuca varılabilir ki ABD'li politikacılar yüksek perdeden öne sürülen "ikinci darbe", "karşılıklı yıkımın kesinliği" ve benzeri kavramların örtüsü altında gerçekte -kamuoyuna yapılan açıklamalarda değil- ABD stratejik nükleer yeteneğini diğer tarafı nükleer saldırıdan caydırmanın aracı olarak değil, etkili bir askeri operasyon aracı olarak görmektedirler.

Nükleer silahlar üzerindeki ABD tekeli döneminde ve stratejik nükleer silahlarda ABD'nin sayısal üstünlüğü sürdüğü sıralarda ABD liderleri, bu silahları yalnızca Amerikan çıkarları adına değil aynı zamanda şu veya bu ABD müttefikinin çıkarlarını geliştirmek için de kullanmaya hazır olduklarını son derece açıklıkla belirtmişlerdir. Dahası, Washington, ABD'nin nüfuz bölgesi dahilinde Amerika'nın pek kabul edemeyeceği toplumsal değişimlere karşı koymak için bile yığinsal nükleer "misilleme"nin kullanılmasını ihtimal dışı bırakmamıştır. Bu stratejiye kolay kolay nükleer caydırıcılık denemezdi. Bu, yalnızca hasımları değil aynı zamanda tarafsız ülkeleri ve hatta müttefikleri hedef alan, güç konumlarına dayalı bir göz dağı politika-sıydı.

Birleşik Devletler, az çok daha gerçekçi bir strateji olan esnek mukabele stratejisini benimsediğinde de yine, ABD nükleer kuvvetlerinin -Robert McNamara ve birçok resmi belge tarafından artık açıkça doğ-

20. Caspar Weinberger'ın sözleriyle, "bana/savagta -G.T. / hayatta kalma iddiası taşımayan bir savunma bakanı gösterin, ben de size mahkemeye verilmesi gereken bir savunma bakanı göstereyim." (Aktarılan yer: Arthur Macy Cox'un *International Herald Tribune* gazetesindeki yazısı, 14 Kasım 1983.

gulanmış olduğu gibi ve ABD hükümetinin sayısız açıklamalarının ter-sine- Sovyetler Birliği'ni ABD'nin başlatacağı bir nükleer savaşta ye-nilgiye uğratması öngörülmüştür. Bu, nükleer silahların bir caydırıcı-lık veya saldırı düşüncesinden vaz geçirme aracı olarak değil gerçek-ten bir savaş-yapma aracı olarak görüldüğünün başka bir kanıtıdır.

General Thomas Power (1957'den 1964'e kadar SAC Başkomuta-nı) Stratejik Hava Komutanlığı'nın görüşlerini dile getirerek 1965 yı-lında şöyle yazmıştır: "Bu sözcük / 'nükleer açmaz' / ...o yanılıcı klişe-lerden birisidir...

"Sovyetlerle askeri üstünlük için boğaz boğaza bir yarış içinde bu-lunduğumuz ve her ikimizin de, birbirimizi imha etmek için teorik olarak gerekenden daha büyük nükleer yeteneklere sahip olduğumuz doğrudur; tıpkı, sık sık değinilen, bir şişeye kapatılmış iki akrep ben-zetmesinde olduğu gibi. Ama işin aslı şudur ki biz II. Dünya Sava-şı'ndan beri daima tartışmasız bir savaş-kazanma yeteneğine sahip ol-muşuzdur ve dahası, tüm nükleer açmaz iddialarına karşı bugün hâlâ bu durumdayız. Çünkü *stratejik* darbe yeteneği bakımından hala Sov-yetler'den öndeyiz ve bu, tüm diğer şeyler eşit olmak koşuluyla, askeri bir zafer kazanmanın belirleyici unsurudur."²¹

Nihayet, ABD liderleri son zamanlarda, nükleer savaş yürütme ha-zırlıkları yaptıklarını, "sürekli, uzatılmış bir savaş" olasılığını göz önü-ne alıp incelediklerini daha açık sözlülükle belirtmeye başlamışlardır. Pentagon bununla ilgili olarak, nükleer bir savaşta ABD'nin "zafer" kazanmasını tasarlayan ve basına da sızan talimatlar yayınlamıştır (her olasılık hesaba katıldığında, bunların basına sızması, Sovyetler Bir-liği'ne psikolojik baskı uygulamak amacıyla ABD politik liderliğinin yetki vermesi üzerine gerçekleşmiş olsa gerektir)²² Eğer bu bir "cay-dırma" ise, o zaman barış zamanında göz dağı vermek anlamına gel-mektedir ve bir bunalım veya çelişki anında Birleşik Devletler'in nük-leer bir savaş başlatabilmesine olanak tanımaktadır.

Bu düşünceye karşı çıkmak için, Japonya'ya atom bombası atıldı-ğından beri Birleşik Devletler'in hiç bir nükleer savaşa girişmediği söylenebilir. Ama belirli bazı değerlendirmeler yüzünden nükleer bir savaş başlatmanın olanaksız olması (Birleşik Devletler'in gerçek nük-leer yeteneğinin tartılması, dünyadaki askeri ve politik durum, ABD-Sovyet nükleer dengesinin durumu ve benzeri değerlendirmeler), bu

21. General Thomas S. Power, ABD Hava Kuvvetleri (Emekli) ve Albert A. Amthym, *Design for Survival*, Goward-McCann, New York, 1965, sayfa 127.

22. Bkz.: Robert Scheer, "Pentagon Plan Aims at Victory in Nuclear War", bulun-duğu yer: *The Los Angeles Times*, 17 Ağustos 1982.

yönde artık hiçbir niyet beslenmediği veya böyle bir savaşın artık planlanmadığı anlamına gelmez. Savaş sonrası dönem boyunca Birleşik Devletler'in nükleer bir savaş başlatmaya hiç fırsatı olmadıysa (ABD askeri kurumunu zaferle sonuçlanacak bu türden bir savaş yürütmeye yönlendiren çok sayıdaki askeri plana karşın), bunun nedeni, ABD liderliği içindeki gerçekçi düşünceli unsurların tutumundan daha çok Amerika'nın Avrupalı müttefiklerinin tavı (Kore ve Hindini kapsamında görüldüğü gibi) ve Sovyetler Birliği'nin kendi savunmasını sağlama çabaları ve onun Leninci barış içinde bir arada yaşama politikasıdır.

Ama madem ki Birleşik Devletler gerçek bir nükleer savaş yürütmeye daima hazır olmuştu (aslında bunu başlatmaya hiçbir zaman cesaret edememiştir) o zaman ABD liderleri 1960'larda ve 1970'lerde niye çoğunlukla caydırıcılıktan söz etmişler ve ancak 1980'lerde, "savaş-yapma alanında Sovyetler Birliği'ne tekel kazandırmak istemediklerini" ileri sürerek savaş-yapmaktan açıkça söz etmeye başlamışlardır.

Bunun nedeni basittir. ABD liderleri "misilleme yoluyla caydırıcılık" hakkında nutuklar söylerken aslında kastettikleri şey, ABD'nin çıkarları gerektiriyorsa ve koşullar elverişliyse savaş-yapmaktır.

Amerikan liderleri, stratejik silahların sınırlandırılması yolunda ilk adımı oluşturan SALT I Antlaşması'nın 1972'de imzalanmasından sonra bile Birleşik Devletler'in Sovyetler Birliği karşısında askeri üstünlüğe sahip olduğuna inanmaya devam etmişlerdir. Bu üstünlüğünü, güçlü stratejik havacılığına (ki SALT I çerçevesi dışında kalmıştır) Avrupa ve Asya'daki ileri üslere yerleştirilmiş nükleer silahlarına borçluydu. Pentagon'un düşüncesine göre Birleşik Devletler SALT I Antlaşmasıyla bağlı olsa bile, Sovyet stratejik yeteneğine ilk saldıran taraf olması koşuluyla, yani ABD teorisyenlerinin dilinde önleyici karşı-kuvvet darbesi denen tarzda bir darbe vurması koşuluyla, Sovyetler Birliği'ne, onun kendine verdirebileceği zarardan daha büyük bir zarar verdirebilirdi.

Washington, bu durumda, bir nükleer savaşta Amerikan zaferi olasılığına aşırı bir vurguyla değinilmesinin amaca zararı dokunacağını düşünüyordu. Karşı taraf bunun zaten iyice farkındaydı. Bu nedenle, yapılması gereken şey, "misillemede eşit fırsatlar"dan söz ederek onu teskin etmek ve ABD zaferi olasılığıyla onu korkutmamaktır. Bu arada güdülen amaç, SSCB'ye silahsızlandırıcı bir ilk darbe vurarak bu fırsatları tamamen eşitsiz kılmak için hazırlık yapmaktır.

1970'lerin ikinci yarısında Sovyetler Birliği'nin Birleşik Devletler ile gerçek stratejik eşitliği elde etmesi, ABD askeri ve politik liderleri-

nin artık nükleer bir savaşı kazanmaktan emin olamayacakları anlamına geliyordu. Böyle bir savaşta "hayatta kalma"nın maliyeti artık Amerikan toplumu önünde kesin bir engel oluşturmaktadır çünkü SSC 'de ABD'ye bir misilleme darbesi vurarak Amerikan toplumunu kesinlikle yıkabilecek etkili bir olanağa sahip bulunmaktadır.

Tartışmasız bir Amerikan üstünlüğünün tanınmış savunucularından Paul Nitze, Kissinger'dan bile önce, "stratejik dengede devrim" konusuna değinmiştir. 1976 yılında *Foreign Policy* dergisinde anlamlı bir başlıkla bir yazı yayınlandı: "Deterring Our Deterrent" ²³ ["Caydırıcımızı Caydırmak"]. Yazıdan çıkan sonuç, karşılıklı caydırıcılık durumunun Amerikalı liderler için hiçbir şekilde kabul edilemez olduğuydu - bunun nedeni, tam olarak, stratejik eşitliğe dayalı karşılıklı caydırıcılığın, saldırgana karşı ani ve ezici bir misilleme yapma tehdidi yoluyla savaşın önlenmesi ilkesini her iki taraftaki stratejik kuvvetlerin temel fonksiyonu haline getirmesiydi. Ve topyekün savaş teorisyenlerinin de kabul ettiği gibi ABD'li politikacılar ve Stratejler ABD dış politika hedeflerine ulaşmak amacıyla caydırıcılık değil etkin şekilde silahlı kuvvet (stratejik kuvvetler dahil) kullanma olanağı istemektedirler.

Başkan Reagan'ın yaklaşımını paylaşan ABD'li tanınmış nükleer strateji teorisi uzmanları Colin Gray ve Keith Payne tarafından da vurgulandığı gibi, "Amerikan stratejik kuvvetlerinin varlık nedeni yalnızca Birleşik Devletler'in kendine karşı bir Sovyet nükleer tehdidini veya saldırısını caydırmak değildir. Ondan beklenen, bunun yerine, ABD dış politikasını desteklemesidir... Böyle bir fonksiyon, devlet başkanının, politik bakımdan savunma amaçlı olsa bile aslında zorlayıcı amaçlar için stratejik nükleer kuvvet kullanımını başlatmasını olanaklı kılacak stratejik kuvvetler gerektirir /"politik bakımdan savunma amaçlı"nın anlamı, ilk, karşı-kuvvet darbesidir- G.T.- Ve yazar okuyucunun, stratejik eşitliğin niçin zararlı olduğu hakkında herhangi bir kuşku duymasını önlemek için şunu eklemiştir: "Bir eşitlik veya esaslı bir denklik durumu, genişletilmiş caydırıcılık görevlerine uygun düşmez çünkü böyle bir stratejik kapsamın içinde kendi kendini caydırıcılık durumu mevcuttur." ²⁴

Ve böylece ABD liderleri "kendi kendini caydırıcılık" durumundan, yani eşitlikten kaçıp kurtulma çabası içinde, yalnızca caydırıcılığı

23. Paul H. Nitze, "Deterring Our Deterrent", bulunduğu yer: *Foreign Policy*, No.25 Kış 1976/1977, sayfa 195-210

24. Colin Gray and Keith Payne, "Victory Is Possible", bulunduğu yer: *Froign Policy* No. 39, Yaz 1980, sayfa 16, 20...

düşünmek yerine savaş-yapmayı açıkça düşünmeye başladılar. Artık Sovyetler Birliği'ni "teskin etmek" yerine aslında var olmayan "ezici Amerikan gücü" ile onu korkutmak zamanının geldiğine inanmaktadırlar. Kısacası Birleşik Devletler SSCB'ye karşı etkili bir nükleer savaş yürütme olanağını ne kadar kaybederse Washington'ın bir savaş-yapmaya hazır olduğu nutukları da o kadar yüksek sesli çıkmaktadır; bu saldırgan konuşma tarzı, nükleer eşitliğin, Birleşik Devletler'in SSCB'ye karşı gerçekten nükleer bir savaşa girişmesini bir intihara benzeteceği gerçeğini gizlemek amacıyla planlanmıştır.

ABD'li teorisyenlerin, yalnızca caydırma amacıyla değil ama aynı zamanda gerçekten bir savaş yürütme yeteneği gerekliliğinden söz ederken yalnızca Sovyet askeri doktrinini dile getirdiklerini iddia etmeleri açık bir demagojidir: Sovyetler Birliği, çağımızda bir nükleer savaşın insanlığın kendi kendine yöneltebileceği en büyük felaket olacağına inanmaktadır.

SSCB'nin, askeri doktrin ve strateji konularındaki gerçek tutumu ona atfedilen niyetlerle hiçbir ortak yöne sahip değildir. Onun tutumu Sovyet liderlerince açıkça dile getirilmiştir. Bu tavır şöyle özetlenebilir:

-SSCB'nin sahip olduğu nükleer roketler potansiyel bir saldırganı caydırmak amacı güden münhasıran savunma araçlarıdır;

-Yalnızca acil bir durum - SSCB'ye veya müttefiklerine karşı nükleer bir saldırı- Sovyetler Birliği'ni bu aşırı öz-savunma araçlarına başvurmaya zorlayabilir;

-Sovyetler Birliği ilk darbe kavramını kabul etmeyi reddetmekle kalmamakta, diğer nükleer güçlerin de kendi örneğini izleyerek nükleer silahları ilk kullanan taraf olmayacaklarını taahhüt etmelerini önermektedir;

-SSCB silahlarda üstünlük sağlamak peşinde olmadığı gibi kendi güvenliğini ve müttefiklerinin güvenliğini sağlamak için mutlak olarak gerekli olandan fazla hiçbir şey yapmamaktadır;

-Sovyetler Birliği kendi silahlı kuvvetlerini saldırıyı püskürtecek şekilde etkili bir hazırlıklılık durumunda bulundurmasına karşın onun askeri ve politik liderleri gerek politik açıklamalarında gerekse gerçek askeri örgütlenmede, hasımı saldırı düşüncesinden vazgeçirme yoluyla caydırıcılığı amaçlayan bir yol yani nükleer savaşı önlemeyi amaçlayan bir yol izlemektedirler ve kendilerine saldırgan değil savunmaya yönelik bir kavram rehberlik etmektedir;

- "Terör dengesi"ne dayalı bir barışa karşı çıkmak Sovyetler Birliği için bir ilke sorunudur. Gerçekten uzun erimli ve kalıcı bir istikrar farklı bir temele, karşılıklı korkuları, şüphe ve tehditleri ortadan kaldı-

racak bir temele dayanmalıdır. Bu, silahların sınırlandırılması ve silahsızlanma alanında geniş kapsamlı adımlara dayanan askeri yumuşamayla sağlanabilir. Askeri yumuşamayla ilgili pek çok Sovyet önerisinin hedefi budur.

Sovyet güvenlik stratejisinin temelinde yatan ana ilkeler böyledir. Ama yine de zaman zaman bir Amerikalı "teorisyen" bir Sovyet yazarından alıntı yaparak -sözün gelişi- onun "savaş politikanın bir devamıdır" dediğini söyleyecek ve Sovyetler Birliği'nin savaş yoluyla Komünist düşüncelerini gerçekleştirmek amacı güden saldırgan planlara sahip olduğunu iddia edecektir. Böylesi "kanıtlar" ya strateji teorisi hakkında gerçekten hiçbir şey bilmeyenler tarafından veya yanlış-bilgilendirme işine kasıtlı olarak karışmış kimseler tarafından ileri sürülebilir. Hatta bunun yanı sıra, zaten bilinen bir şeye işaret ederek, savaşın politikanın başka araçlarla sürdürülmesi olduğunu ilk söyleyen kişinin büyük strateji teorisi uzmanı Clausewitz olduğu da söylenebilir. Ama yine de, savaşın politikanın bir hizmetçisi olduğu aksiyomu dünya çapında nükleer bir savaşı hiçbir şekilde politikanın kabul edilebilir veya makul bir aracı haline getirmez. Savaş etkili bir politik araç olmaktan çıkmaktadır, çünkü nükleer savaş hiçbir akılcı politik amaca hizmet edemez ve bu savaşın araçları olan nükleer silahlar, onların sayesinde herhangi bir politik amaca ulaşmanın maliyetini yalnızca fahiş değil aynı zamanda yasaklayıcı kılmaktadır.

SBKP Merkez Komitesi Politbüro yedek üyesi Boris Ponomarev, Eylül 1980'de Bulgaristan'da Soyfa'da toplanan Barış için Dünya Halklar Parlamentosu'sunda konuşurken şunları vurgulamıştır: "İnsanları yok etmek için planlanmış olan silahlar gerek nicel gerek nitel bakımdan öyle bir düzeye erişmiştir ki politik bir amaca ulaşmanın aracı olarak dünya savaşı olanaksız duruma gelmiştir."²⁵

Stratejiye teorik olarak yaklaşımın değişik yolları konusunu incelerken şu da belirtilmelidir ki bu konuya Marksist yaklaşım mükemmel şekilde açık olmasına ve belirsizlik taşımamasına karşın ABD liderlerinin politika ile savaşın karşılıklı ilişkisi hakkındaki teorik görüşleri, kibarca söylersek, belirsizlik taşımaktadır. Onların yaptığı açıklamalar okunduğunda ve pratik kararları incelendiğinde, bazen, onların bakış açısına göre politikanın askeri stratejinin bir devamı olduğu ve bunun tersi olmadığı sonucu çıkarılabilir. Ne de olsa ABD dış politika kararları önemli bir derecede askeri araçlarla yönlendirilmekte ve Birleşik Devletler'de üst düzeyde alınan kararlarda saf askeri değerlendirmeler çok önemli bir rol oynamaktadır.

5. ABD'nin "Utkan Bir Nükleer Savaş" Kavramının Merkezi Konusu Olarak "Zararın Sınırlandırılması"

ABD'li nükleer stratejilerin üstadı müteveffa Herman Kahn bir zamanlar, filozofça, "bir savaşta hayatta kalabilmenizi sağlayacak bir teoriniz yoksa düğmeye basmanız pek muhtemel değildir"²⁶ demiştir. Ona göre "bir savaşta hayatta kalma"nın anlamı, zaferin sonuçlarının, çatışmayı başlatan tarafın çatışmalarda uğrayacağı zararlardan çok daha üstün olmasıydı. Yani; eğer bir ülke bir diğerine saldırıp 120 milyon insan öldürse ve düşman tarafındaki sanayi kapasitesinin yüzde 60'ını imha etse, ama buna karşılık kendisi "yalnızca" 100 milyon insan ve sanayisinin yarısını yitirse bu "arimetik", saldırgan için bir "avantaj" anlamına gelecektir; ama buna bir zafer demek güçtür.

ABD'nin nükleer strateji kavramlarına göre, nükleer bir savaşta gerçek bir zafer, düşman toplumunun imha edilmesine karşılık bir ulus eğer kendi toplumunu az çok hiç el değmemiş şekilde muhafaza edebilirse kazanılabilir. ABD'li stratejiler ve politikacılar "az çok el değmemiş" in yorumunda farklılıklar göstermektedirler. Ama, basitçe caydırıcılık yerine savaş-yapmayı savunan makale ve açıklamalardan şu sonuca varılabilir ki belirli koşullar altında 20-30 milyon Amerikan yaşamının yitirilmesi bir ABD zaferi için kabul edilebilir bir fiyat olabilir.²⁷

Bu hesapların anlamı şudur ki ABD'li stratejiler en başta gelen görevlerinin, Birleşik Devletler tarafından başlatılan bir nükleer savaş kazanmak koşuluyla kendi görecekleri zararı nasıl sınırlandıracaklarını bulmak olduğunu düşünmektedirler. Teorik olarak, "zararı sınırlandırılabilme"nin iki yolu vardır, kendi toprağını savunarak veya düşman silahlı kuvvetlerini imha etmek üzere saldırıya geçerek. Tamamen soyut bir düzlemde üçüncü bir yol da olabilir- saldırıya uğrayan tarafın itidalli davranması. Ama, bazı ABD'li teorisyenlerin "ne tehlikeli ne de kabul edilemez olmayabilecek" bir nükleer savaş lehine ikna edici gerekçeler ararken bu olasılığı bile hesaba katmalarına karşın²⁸ kendi-

26. *U.S. News and World Report*, 7 Haziran 1965, sayfa 49

27. Kahn'a göre, ABD liderlerinin 40 milyon Amerikalı'nın yitirilmesini bile zaferin maliyeti olarak "kabul edilebilir" bulacakları koşullarla karşılaşılabilir. Bkz.: Herman Kohn *On Thermonuclear War*, Princeton University Press, Princeton, N.J., 1961, sayfa 34-35.

28. Örneğin Keith Payne ve Colin Gray şöyle yazmaktadır: "savaşta Amerikan anayurdunun göreceği zarar, Sovyet hükümeti itidalli davranmayı seçtiği takdirde sınırlandırılabilir." Bkz.: Keith Payne and Colin Gray, "Nuclear Policy and the Defensive Transition", bulunduğu yer: *Foreign Affairs*, Cilt 62, No. 4 İlkbahar 1984, sayfa 829 (dipnotu)

ni imha etmeyi amaçlayan bir nükleer saldırı karşısında kalan bir ulusun böyle bir yol izlemesi olasılığı, saldırganın uğrayacağı "zararın sınırlandırılması"nın gerçekçi bir yolu olarak ciddiye alınamaz.

ABD'nin askeri ve politik liderleri daha nükleer silahlar ortaya çıkar çıkmaz, saldırıyı ve saldırganlığı kendi ülkelerinin uğrayacağı "zararın sınırlandırılması"nın yolu olarak seçmişlerdir. Birleşik Devletler nükleer tekeli elinde bulundurduğu sıralarda ve ardından önemli bir nükleer üstünlüğe sahip olduğu süre boyunca, "zararın sınırlandırılması" hedefine, düşmanın işlev halindeki bir toplum olarak tahrip edilmesiyle ulaşılacağı farzediliyordu (kitabın ilk bölümünde bunu ayrıntılarıyla işledim). Bu, SSCB'ye ve müttefiklerine karşı, -Washington'ın görüşüne göre- Sovyetler Birliği'ni Birleşik Devletler'e önemli hiçbir zarar veremeyecek bir duruma düşürecek topyekün bir nükleer darbe vurulması anlamına geliyordu.

Sovyetler Birliği kendi nükleer kuvvetlerini mükemmelleştirip güçlendirdikçe ABD'li stratejiler "zararın sınırlandırılması"nı, Sovyet stratejik silahlarına etkili bir silahsızlandırma darbesi vurularak bundan geriye kalan Sovyet silahlarıyla yapılacak misilleme darbesinin Birleşik Devletler için kabul edilebilir hale getirilmesi diye yorumlamaya başlamışlardır. Okuyucunun da görebileceği gibi bu, ABD stratejik nükleer silahlarının çoğaltılmasıyla ilgili stratejik ilke ve planlarda açıkça vurgulanmaktadır. ABD'nin teorik düşüncesi 1960'lardan itibaren "zararın sınırlandırılması" amacıyla karşı-kuvvet stratejisine yaslanmaya ve bu stratejiyi mükemmelleştirmenin yollarını aramaya başladı. ABD'li stratejiler 1970'lerde, yalnızca Sovyet ICBM'lerine, havaalanlarına ve denizaltı üslerine basitçe birer silahsızlandırıcı darbe vurmak yerine, Sovyet silahlı kuvvetlerinin "başını kesmek" suretiyle onun yapacağı misillemenin etkisini daha da azaltmak amacıyla komuta ve kontrol merkezlerine de darbeler vurulmasından söz etmeye başladılar.

"Utkan nükleer savaş"ı savunan Amerikalı askeri ve sivil teorisyenler, bu karşı-kuvvet kavramlarını, potansiyel düşman ulusun nüfусundan çok onun silahlı kuvvetlerini hedef alan "insancıl bir strateji" diye ortaya atmaktadırlar. Başkan Reagan'ın Eylül 1983'te *The New York Post* gazetesi yazı kurulu üyeleriyle yaptığı görüşmede katıksız bir karşı-kuvvet konumunu övmüş olması bir rastlantı değildir. Kendisi şunları söylemiştir: "İkinci Dünya Savaşı öncesindeki yıllar boyunca, tüm savaş kurallarının amacının mutlaka, savaşı savaşçılarla sınırlı tutmak ve sivillere koruma ve tarafsızlık sağlamak olması gerektiği düşünülmüştür. Ve gerçekte nasıl olduğunu pek farketmememize karşın bugün öyle bir dünyadayız ki siviller iyi bir av niteliğinde olduğu

gibi en güçlü savaş sistemleri, nükleer silahlar, büyük bir kesinlikle sivillerin imhasını hedef almaktadır. Ve yine bir zamanlar olduğumuz kadar medeni olabilirsek... İyi olmaz mıydı?"²⁹

Ronald Reagan "bunun nasıl olduğunu" şahsen bilmeyebilir ama II. Dünya Savaşı hakkında birşeyler bilen herkes, sivil nüfusa karşı yığınsal kırımı silahları kullanılmasının bu savaş sırasında Nazi Almanyası, Birleşik Devletler ve Büyük Britanya tarafından savaş pratiğine dahil edildiğinin farkındadırlar. Douhet-Mitchell-Trenchard kavramlarına göre davranarak, "düşmanın moralini ezmek" üzere düşman kentlerinin rastgele bombalanması eylemini başlatanlar bu ülkelerdi. Coventry ve Dresden harabeleri, bunun neye yol açtığına en çarpıcı örnekleridir.

Bu yaklaşımı en uç noktaya vardırarak ilk iki atom bombasını Japon kara kuvvetlerinin veya gemilerinin yoğunlaştığı bir yere veya hatta mühimmat fabrikalarına karşı kullanmayıp iki kentsel merkezi, Hiroşima ve Nagazaki'yi silip süpürmek üzere atomun cehennem gücünü serbest bırakanlar ABD generalleriydi. Birleşik Devletler bu uygulamayı Kore'de ve özellikle Vietnam'da da sürdürmüş ve nüfusun moralini kırmak üzere Demokratik Vietnam Cumhuriyeti'ni ve Güney Vietnam topraklarını mutlak bir gelişigüzellikle -"örtü" halinde- bombalamak ve top ateşine tutmak ve sulama tesislerini yıkmak amacıyla stratejik havacılıktan ve ağır gemilerden yararlanmıştır.³⁰ Sosyalist ülkelerin sivil (kentsel) nüfusuna karşı nükleer roketlerle yığınsal bir darbe vurmanın benzer bir misilleme darbesine yol açabileceği açıkça ortaya çıktıktan sonra ABD'li teorisyenler karşı-kuvvet yaklaşımının (yani yalnızca askeri hedefleri vurmanın) "avantajları"ndan söz etmeye başlamışlardır.

Kayıplardan ve yıkımdan sakınmanın en iyi yolu bu türden, veya, en başta, savaşın en insanlık dışı türü olan nükleer savaştan vazgeçmek olacaktır. Ama ABD'li ahlak şampiyonları bu yöndeki bir tutuma

29. *Weekly Compilation of Presidential Documents*, Cilt 19, No. 39, 3 Ekim 1983, sayfa 1335

30. Birleşik Devletler, Hindicini'deki savaş yılları boyunca (1961'den 1973'e) Vietnam, Laos ve Kamboçya üzerine 14.3 milyon ton patlayıcı atmıştır - bölge sakinlerinin her biri başına 300 kilodan çok, yani II. Dünya Savaşı sırasında Almanya, İtalya ve Japonya üzerine ABD ve Kraliyet Hava Kuvvetleri tarafından atılan patlayıcıların kişi başına düşen miktarının 14 katı. Birleşik Devletler Hindicini'de ayrıca 73.000 metreküp kadar bitki zehiri kullanmıştır - kişi başına 16 litre. Bu ilaçların temel maddelerinden biri olan "Agent Orange" çok zehirli çıkmıştır. Yüzbinlerce kişinin (50.000 kadar ABD askeri dahil) sağlığına tamir edilemeyecek zararlar vermiş ve ilacın etkisinde kalanların çocuklarında olumsuz genetik sonuçlara yol açmıştır

tamamen karşıdılar. Ve tersine, onların tüm teorileri ve kavramları nükleer savaş politikasının kabul edilebilir ve makul bir aracı haline getirmeyi amaçlamaktadır. Nükleer silahların mükemmelleştirilmesinin ve insanları öldürüp mülke zarar vermeyecek yeni tiplerin -nötron silahları gibi- geliştirilmesinin nedeni de tam budur. Öyle anlaşılmaktadır ki Birleşik Devletler ve nükleer müttefiklerinin Sovyet örneğini izleyerek nükleer silahları ilk kullanan taraf olmayacaklarını taahhüt etmeyi reddetmelerinin nedeni de budur.

Nihayet, karşı-kuvvet stratejisinin nükleer versiyonunun insancıl bir dürtüye sahip olduğu iddiası da, bu stratejinin savunma amaçları için esasen pratikte uygulanamaz bir strateji olup yalnızca bir ilk-darbe stratejisi olarak anlam taşıyabileceği gerçeği tarafından yalanlanmaktadır.

Sovyet-Amerikan stratejik eşitliği gerçeği, gerçekçi ABD'li politikacıların ve askeri liderlerin, Amerika'nın göreceği zararın bir ilk karşı-kuvvet darbesi vurmak suretiyle kabul edilebilir bir düzeyde sınırlandırılması olasılığından emin olamayacakları anlamını taşımaktadır. Nükleer savaşın politikasının kabul edilebilir ve kullanılabilir bir aracı olmasını isteyen ABD'li "şahinler"in 1960'ların sonlarından beri ABD hükümetinin, zararın sınırlandırılmasında ikinci bir yol denemesini git gide daha gürültülü bir şekilde talep etmelerinin nedeni budur - bu ikinci yol, ABD toprakları üzerinde, Sovyet misillemesini mümkün olduğunca köreltecek kalın bir savunma tabakası yaratılmasıdır.

Herman Kahn ve Donald Brennan önderliğindeki Hudson Enstitüsü uzmanları, hava, roket ve uzay savunma sistemleri konuşlandırmak ve sivil savunmayı kusursuzlaştırmak yoluyla zararın sınırlandırılmasını özel bir çabayla savunmuşlardır. Enstitü 1970'lerin başlarında Savunma Bakanlığı adına, bir ABD stratejik savunma sistemi yaratılmasının uygunluk derecesini inceleyen bir araştırma gerçekleştirdikten sonra bir rapor yayınlamıştır. Rapordan şu pasajı aktarabiliriz: "şuna işaret etmeliyiz ki... ABD güçleri şimdiki durumda belli bir savaş-yapma yeteneğine sahip bulunmaktadır... Böylece bir savaş-yapma yeteneğinin var olması, onun stratejik durumunda bir değişiklik yapılmasına karşı bir gerekçe olarak kullanılmıştır, yani, şimdiki durumda Sovyetler Birliği'ne kıyasla önemli bir savaş-yapma yeteneğine sahip bulunduğumuza göre daha büyük bir savaş-yapma yeteneği kazanma yönünde aslında hiçbir değişikliğe gerek olmadığı savunulmuştur... Stratejik silahlarımızın çoğu, havaalanı, enerji ve üretim tesisleri, vb. gibi askeri hedeflere saldırma yeteneğine sahiptir. Ve roketlerin hassaslığında, önemsiz olmayan ve kolayca gerçekleştirilebilecek bir artış sağlanması, potansiyel askeri hedeflerin hemen hemen hepsine saldı-

ılmasını olanaklı kılabilir. Bunların hepsi doğrudur ama konunun dışındadır. Savaş-yapma dünyası ile yıkımın kesinliği dünyası ne de olsa birbirleriyle ilintisiz değildir... Savunmaya yönelik bir tutumdan yana olanların gerekçe ve perspektiflerinin çoğu, ... savaş-yapmaya yönelik tutumu destekleyenlerinkilerle eğer aynı değilse onların benzeridir... Özünde, belli bir düzeydeki çatışmadan Birleşik Devletler'in göreceği zarar ne kadar az olursa, onun saldırıya uğrayan bir müttefikin aktif yardımına koşması o kadar uygun olacak gibi gözükmektedir."³¹ -başka bir deyişle, Birleşik Devletler'in kendi güvenliği tehdit altında olmasa bile çatışmalara aktif olarak katılıp nükleer silah kullanması söz konusudur.

Bundan çıkan sonuç şudur ki "Savunmaya yönelik" bir tutumu savunanlar hiçbir şekilde, silahlı kuvvet kullanmada Birleşik Devletler'in elini kolunu bağlamak istememektedirler; bunların hepsi, saldırı araçları bakımından ABD'nin SSCB karşısında üstün olmasından yanadırlar. Onların görüşüne göre, stratejik savunma, ABD'nin stratejik taaruz kuvvetlerinin mükemmelleştirilmesi sayesinde potansiyel düşmana karşı avantaj sağlama olasılığını etkin bir şekilde tamamlamalı ve böylece Birleşik Devletler'in "savaştan sağ çıkmasını" ve sonuç olarak nükleer düğmeye ilk basan taraf olmasını olanaklı kılmalıdır.

Ulus çapında bir ABM sistemi kurulmasına ilişkin olarak 1968 yılında Senato'da yapılan görüşmelerde Senatör Joseph Clark ile tanınmış "şahin" Senatör Richard Russel arasında çok önemli ve anlamlı bir diyalog geçmiştir. Russel'in sözleri, "nükleer bir savaşta zafer" kavramının ne kadar saçma boyutlara kadar vardırılabileceğini göstermektedir:

"Bay Clark: Öyle bir zaman gelmektedir ki on milyonlarca insanın yitirilmesi çok muazzam bir yük olacak ve medeniyet yıkılacaktır; ve bundan sonra mağaralarda yaşayan birkaç insan kalırsa bu çok fazla birşey değiştirmeyecektir.

"Bay Russel: Eğer yeni bir Adem ve Havva ile yeni baştan başlayacaksak ben onların Rus değil Amerikalı olmalarını isterim ve Avrupa'da değil bu kıtada olmalarını isterim."³²

ABD'deki stratejik savunma taraftarları gürültü kopararak bir ABM sistemi istediklerini haykırdıklarında onlara rehberlik eden düşünceler insancılıktan çok uzak düşünceler olmaktadır. Onlar, içinde

31. E.S. Boylan, D.G. Brennan ve H. Kahn, *Alternatives to Assured Destruction*. HI-1603-RR, 20 Mart 1972, Hudson Institute, Coroton-on-Hudson, New York, sayfa 17, 25-26

32. *Congressional Record*, 1 Kasım 1968, sayfa E 9644

bulduğumuz zamanın koşullarında, yalnızca nükleer taarruz sistemlerini mükemmelleştirerek ve bu alanda Sovyetler Birliği karşısında çok geniş bir üstünlük elde ederek, gerekli zarar sınırlandırma derecesine ulaşmanın çok güç ve hatta olanaksız olduğu sonucuna varmışlardır. Ama onların düşüncesine göre, stratejik taarruz silahlarında ABD'nin sağlayacağı bir avantaj ve aktif bir ABM stratejik savunması ve sivil savunma hep bir arada kullanıldığı takdirde Birleşik Devletler, hasmına hiç aldurmadan nükleer seçeneğini serbestçe kullanabilecektir. Ayrıca -ve ABD ve müttefiği ülkelerde kamuoyunu istenen tarafa yöeltmek için bu özellikle önemlidir- "hayatta kalmanın kesinliği" kavramı, "yıkımın kesinliği" tehdidi yoluyla karşılıklı caydırıcılığı öngören o "acımasız" kavramın karşısına konulmaktadır.

Dahası, "stratejik savunma yoluyla caydırıcılık" kavramının yandaşları "savunmaya yönelik olma" seçeneğini "savaş-yapma" seçeneğinin karşısına koymakta ve böylece ABD ve dünya kamuoyunu açıkça kandırmaktadırlar. Çünkü, aynı şeyi tekrar vurgulayacak olursak, nasıl başarılırsa başarılısın, zararın "kabul edilebilir" (minimum) bir düzeyde sınırlandırılması -ister bir ilk darbe vurarak düşmanın silahsızlandırılması yoluyla ister etkin bir anti-nükleer (uçak-savar veya roket-savar) savunma sistemi yaratılması yoluyla-, son analizde aynı sonuca yol açar: Böyle bir "zarar sınırlandırma" sayesinde kendini tamamen güvende hissedenden taraf doğrudan nükleer bir savaş başlatmasa bile nükleer tehdit yoluyla en azından diğerlerine şantaj yapabilecektir. ABD liderleri, Birleşik Devletler'in yıkıcı bir ilk darbe vurarak kendi zararını sınırlandırabileceğinden yeteri kadar emin oldukları zamanlarda stratejik savunma için çok fazla bir endişe duymamaları hatta ulus çapındaki hava savunma sisteminde kısıntı yapmaları bir rastlantı değildi. Onlar, Birleşik Devletler'in Sovyet ICBM'lerine, bombardıman uçaklarına ve denizaltılarına bir ilk silahsızlandırıcı darbe vurmasından sonra Amerika'nın hiçbir savunmaya gereksinimi olmayacağını düşünüyorlardı.

ABD'li stratejiler 1960'ların sonlarında bu hesaplamaları artık gerçeğe uygun bulmadıklarından bir "savunma kalkarı" konusunu tüm Birleşik Devletler'e yaydılar. Ama roket-savar teknolojisi o zamanlar henüz düşük bir düzeydeydi. (bilgisayar denetimli uyarı ve güdümlü sistemleri yeteri kadar etkili değildi; savaş başlıklarını uçuş sırasında imha etmenin de emin bir yolu yoktu) ABD liderleri ulus çapında bir roket-savar savunma sistemi (Sentinel ve daha sonra Safeguard) düşüncesiyle bir süre oynadıktan sonra, Sovyetler Birliği'nin de benzeri bir düşüncüyü terk edeceği taahhüdü karşısında nihayet bundan vazgeçmeyi kabul ettiler.

SSCB, nükleer çağda savunma ve taarruz sistemlerinin daha önce hiç görülmemiş şekilde birbiriyle ilişkili olduğu inancıyla Birleşik Devletler ile ABM Antlaşması'nı imzalamayı kabul etmiştir. Böylece, ABM silahlarındaki yarışın askıya alınması ve yanısıra gerek savunma sistemlerinde (ABM) ve gerekse taarruz sistemlerinde (ICBM'ler, SLBM'ler ve stratejik bombardıman uçaklarında) Sovyet-Amerikan eşitliğinin resmen tanınması, stratejik taarruz silahlarındaki yarışın da askıya alınmasına doğru en etkili adım olacaktır.

Ancak Birleşik Devletler 1972 yılında ABM Antlaşması'nı imzaldıktan sonra h^al^ a, stratejik taarruz silahlarını mükemmelleştirerek ve Avrupa nükleer dengesini kendi lehine değiştirerek, tarafların hiçbirisinde etkili ABM sistemleri bulunmayan bir ortamda çok büyük bir önem taşıyacak belli avantajlar sağlamayı planlamıştır.

ABD liderlerinin, Amerikan stratejik taarruz triadını -ICBM'ler, SSBN'ler ve stratejik bombardıman uçakları- oluşturan tüm sistemlerin karşı-kuvvet performansını yükseltmeye karar vermeleri ABM antlaşması'nın imzalanmasının ertesine rastlamaktadır.

Bu beklentiler yararsız olduklarını göstermişlerdir. SSCB 1970'lerin sonuna dek, taarruz sistemlerinin savaş etkinliği bakımından Birleşik Devletler'e yetiştii. Daha önce de belirttiğim gibi, bu sıralarda Amerikan politik sahnesinin ön sıralarına çıkmış bulunan sağkanat radikallerini çok kızdıran esas "kabul edilemez faktör" bu olmuştu. Onlar, Birleşik Devletler'in stratejik nükleer kuvvetlerin etkinliğindeki eski üstünlüğünü ele geçirmesini, "karşılıklı yıkımın kesinliği" durumuna son vermesini ve Amerikan toplumu için "hayatta kalmanın kesinliği" ve Sovyet toplumu için de "yıkımın kesinliği" durumunu yaratmasını istediler. Bu amaçlara gerek taarruz gerek savunma silahlarındaki bir yarışla ulaşılmalı ve savunma sistemlerine özel bir önem verilmeliydi: "Amerikan teknolojik cesareti" ile hipnoz durumuna gelmiş bulunan ABD'li "şahinler" in görüşüne göre en yeni bilimsel ve teknolojik yenilikler bu türden çok etkili sistemlerin geliştirilmesi için umut veriyordu. ABD'li politikacılar her zaman olduğu gibi, üstünlük peşinde koşarlarken bu planlarını "eşitliğe" karşı sahte bir bağlılıkla kamufle etmektedirler. Birleşik Devletler'in, tarafların her ikisinin de misilleme ve karşılıklı yıkımı kesinlikle gerçekleştirebilme yeteneğinde bulunduğundan söz ettiğini daha önce görmüştük. Ama bu, Birleşik Devletler taarruz yeteneği bakımından kendisini Sovyetler Birliği karşısında ezici şekilde üstün gördüğü zamanlardaydı: "Karşılıklı yıkımın kesinliği", gerçekten bir gerçeklik haline gelinceye dek bir istikrar durumu olarak övüldü; ama bir gerçeklik haline gelir gelmez Washington ona olan tüm ilgisini yitirdi. Günümüzde,

ABD'nin ABM sistemlerinde öne geçme çabalarını gizlemek için de aynı hile kullanılmaktadır. ABD'li uzmanlar ve politikacılar, stratejik dengeyi istikrara kavuşturmanın en iyi yolu olarak "karşılıklı hayatta kalmanın kesinliği"nin (MAS) çekiciliği hakkında şairane bir tarzda konuşmaktadırlar. Başkan Reagan'ın stratejik savunma girişimi denen girişimi ilan edilir edilmez (uzaya üslendirilmiş silahları da kapsayan çok kademeli bir ABM sisteminin geliştirilip ABD'de konuşlandırılmasıyla ilgilidir), Pentagon'un halkla ilişkiler uzmanları MAS'ın reklamını yapmak üzere bir kampanya başlattılar. Sovyetler Birliği'nin de uzayda üslendirilmiş ve zaptedilemez nitelikte bir ABM savunma sistemi yaratmakta olduğunu ve böylece her iki tarafın da daha güvenli bir duruma varacağını iddia etmektedirler. Ayrıca, bu güvenliğin, karşı tarafın nüfusunu tehdit etmeye değil de kendi nüfusunu korumak gibi insancıl bir ilkeye dayandığını vurgulamaktadırlar.³³

Bu iddialar çekici gözükmemektedir - ama yalnızca yapay olarak. Önemli olan nokta şuradadır ki ABD liderleri uzayda üslendirilmiş bir ABM savunma sistemi geliştirmeyi planlarken "karşılıklı yıkımın kesinliği yeteneğinde eşitlik"i sağlamak amacıyla değil, bu alanda köklü bir üstünlük elde etmek amacıyla çalışmaktadırlar. Ayrıca bu yalnızca bir savunma konusu değildir. Sovyet Silahlı Kuvvetleri Genel Kurmay Başkanı Mareşal Akhromeyev'in belirttiği gibi bu, "tüm alanlardaki düşman hedeflerini vurmaya amaçlayan gerçek vurucu silahlar"³⁴ yaratma sorunudur. Başkan Reagan, Yıldız Savaşları konuşmasında, Birleşik Devletler'in teknolojik gücünü sonuna kadar kullanması gerektiğini açıkça vurgulamıştır - doğal olarak, bu gücü, ABD-Sovyet stratejik dengesini eşitlik ve eşit güvenlik tabanında istikrara kavuşturmak için değil tersine, Sovyetler Birliği'ni geride bırakarak ve kendi vurguladığı gibi, taarruz amaçlı nükleer silahlar ve konvansiyonel güçler yığıp" güç konumlarından hareketle" görüşme yapmak için kullanılacaktır.³⁵

33. Örneğin ABD askeri kurumunda ünlü bir "şahin" ve Savunma Bakanlığı Savunma Haberalma örgütü eski başkanı olan General Daniel Graham, Başkan'ın konuşmasından kısa bir süre sonra şunları yazmıştır: "Yalnızca taarruz amaçlı mevcut yolda devam etmek yerine savunma sistemleri kurma alanında rekabet etmek ABD ve Sovyetler için daha iyi olmayacak mıdır? Eğer nihai çatışma çıkacaksa uzayda çıksın. Savunma tarzına geçiş ABD-Sovyet rekabetini sona erdirmeyecektir, ama bunu daha değişik bir zemine aktaracak ve bu da daha istikrarlı olma olasılığı sergilediği gibi, tesadüfen, ABD'nin lehine olacaktıymış gibi gözükmemektedir." (*The Wall Street Journal*, 8 Nisan 1983, sayfa 26.)

34. *Pravda*, 4 Haziran 1985

35. *The New York Times*, 24 Mart 1983

Ama Başkan Reagan daha sonra, ABD'nin SSCB karşısındaki bu meydan okuyuşunun silahlanma yarışında -bu kez uzayda- yeni bir dönem başlatabilecek kışkırtıcı doğasını gizleme çabasıyla, Amerikan ve dünya kamuoyuna, Birleşik Devletler böylesi uzay silahları geliştirdiği takdirde bunu Sovyetler Birliği dahil diğer ülkelerle paylaşacağı teminatını vermeye başladı. Ama SDI, özü bakımından, halen mevcut stratejik sistemlerde Amerika'nın SSCB'yi geride bırakmayı başaramamasının ardından onu uzay silahlarında geçme umuduna dayandırılmışken bu Amerikan cömertliğine kim inanır.

Kasım 1985'te Cenevre'de yapılan Sovyet-ABD doruğunda SBKP MK Genel Sekreteri Mikhail Gorbacov'un Başkan Reagan'a söylediği şey tam da buydu. Kendisi daha sonraki bir basın toplantısında bu konuda şunları belirtmiştir: "SDI'yi ilk olarak Amerikalılar gerçekleştirse bunun sonuçlarını Sovyetler Birliği ile paylaşacaklarından emin olup rahatsızlık duymamamızı söylüyorlar. Peki, ben de Başkan'a dedim ki: 'Bize inanmanız için ısrar ediyorum, ve biz zaten bunu ilan ettik, hem nükleer silahları ilk kullanan olmayacağımızı hem de Birleşik Devletler'e saldırmayacağımızı belirttik. O halde niye, toprak üzerindeki ve su altındaki taarruz potansiyelinizi korurken bir de uzayda silahlanma yarışı başlatmaya niyetleniyorsunuz? Bize inanmıyor musunuz? Anlaşıyor ki inanmıyorsunuz. O halde biz niye size, sizin bize güvendiğinizden çok inanalım?" ABD'li gazeteciler SSCB Bilimler Akademisi Uzay Araştırmaları Enstitüsü Müdürü Sovyet Akademisyeni Roald Sagdeyev'e, ABD Başkanı'nın SDI sonuçlarını SSCB ile paylaşacağı sözü vermesine niçin inanmadığını sorduklarında şöyle cevap vermiştir: "ABD yetkilileri Enstitüm için, hiçbir özelliği olmayan bir bilgisayar almama bile izin vermemişken nasıl inanabilirim?"³⁶

O halde "karşılıklı hayatta kalmanın kesinliği yeteneklerinde eşitlik" sorunu aslında hiç ortaya çıkmamaktadır. Birleşik Devletler'in saldırgan dış politika amaçlarına ulaşabilmesi için -nükleer kuvvetler dahil- silahlı kuvvetlerini dokunulmazlığı varmışcasına kullanabilmesini olanaklı kılacak şekilde, göreceği zararın sınırlandırılması yönünde yine yeni bir girişim söz konusudur.

Ehliyetli ABD'li analizcilere göre, bu yaklaşımın -tıpkı Sovyet toplumunun bir ilk karşı-kuvvet darbesiyle tek yanlı olarak kesinlikle yıkımının sağlanması düşüncesinde olduğu gibi- bir sonuç vermesi çok

güçtür.³⁷ Ama bu adımın, nükleer ülkeleri yeni ve çok tehlikeli bir silahlanma yarışına, dış uzaya aktarılan ve onlarca yıl sürmesi planlanan bir yarışa sokacağı da o kadar açıktır. Hatta bu yarış, dış uzayı askeri- leştirmeye yönelik ABD programının hamilerinin bile iradesine karşın dünyayı nükleer cehennemin içine atabilecek kadar tehlikeli ve önceden tahmin edilemeyecek sonuçlar doğurabilir.

6. Tırmanma Teorisi

Uluslararası sahnede baskı uygulamanın bir aracı olarak kuvvetin politik ve psikolojik tarzda kullanılabilmesine ve nükleer şantajla elverişli daha geniş olanakların ortaya çıkması, 1960'ların başlarında tırmanma teorisinin doğmasına katkıda bulundu. Bu teori, önceleri RAND Şirketi kadrosu içinde bulunup daha sonra kendi Hudson Enstitüsü'nü kuran çok tanınmış bir ABD'li sivil stratej olan Herman Kahn tarafından geliştirilmiştir. Kahn, 1983'ten ölümüne kadar bu enstitünün müdürü olarak kalmıştır.

Kahn, Thomas Schelling, Glenn Snyder, Paul Kecskemeti ve diğer bazı ABD'li teorisyenlerin düşüncelerinden yola çıkarak, savaş-öncesi bir uluslararası gerilim durumundan başlayıp mutlak olarak kontrol dışına çıkan ve "spazm şeklinde veya acımasız bir nükleer savaş"a varan 44 basamaklı (aşamalı) bir tırmanma merdiveni modeli oluşturmuştur. Kahn'a göre bir çelişkinin şiddeti ve kapsamı arttıkça çelişkinin tarafları bir dizi eşiklerden geçerek tehdit dolu açıklamalardan askeri bir gövde gösterisine, oradan sınırlı bir konvansiyonel savaşa, yerel bir nükleer savaşa, düşman toprakları dahilindeki seçilmiş hedeflere karşı "gösteri" amaçlı karşılıklı bir nükleer saldırıya, düşmanın roket fırlatma sahalarına ve diğer silahlarına karşı yığinsal nükleer darbelere (karşı-kuvvet saldırısı) ve düşmanın idari ve ekonomik merkezlerine ve düşman nüfusuna karşı yığinsal nükleer darbelere (karşı-değer sal-

37. ABD'li birçok gerçekçi uzman şunu vurgulamaktadır ki çok kademeli bir ABM sisteminin yüzde 99 etkili olacağını savunmaların bu iddiaları doğru olsa bile Birleşik Devletler'e fırlatılan 10.000 roketin 100 tanesi bu durumda hedefe varacak demektir. New York Üniversitesi'ndeki Bilim ve Çevre Bilgilendirme Programı Müdürü William Burrows, Reagan'ın projesine değinerek, "eğer bu gerçekleşecek olursa" diye yazmaktadır "Birleşik Devletler 100 tane dolaysız isabet alacaktır, bunların çoğunluğu muhtemelen megaton mertebesinde olacak ve önemli bir hassasiyetle isabet kaydedeceklerdir. Bu durum öyle bir ölüm, hastalık ve yıkım ortaya çıkaracaktır ki ulus muhtemelen işler durumunda bir toplum olarak var olmaktan çıkacaktır." (William E. Burrows, "Ballistic Missile Defense: the Illusion of Security", bulunduğu yer: *Foreign Affairs*, ilkbahar 1984, sayfa 852.)

vosu) girişeceklerdir.

Kahn'ın "merdiven"i, nükleer bir savaşın bile birbirinden farklı birkaç aşaması olabileceğini göstermek üzere planlanmış soyut bir modeldir -başka bir deyişle, bu savaşın da tıpkı konvansiyonel bir savaş gibi, yani politik liderlerce tam olarak kontrol altında tutulup yavaş yavaş tırmandırılan bir tarzda en son aşamalarına kadar yürütülebileceğini sözde sergilemek amacıyla planlanmıştır.

Kahn'ın teorisinde yeni olan şey, bunalım öncesi dönemde ve bunalım sırasındaki manevralarda düşmana baskı yapmak üzere nükleer kuvvetin psikolojik şekilde kullanılmasının ön plana çıkarılması ve ayrıca, silahlı savaşa, bir yandan düşmanla sürekli görüşmeler yapılırken öte yandan güç oyunlarının tırmandırılması süreci gibi yaklaşılmamasıdır. Bu teori, düşmanla yapılacak görüşmeleri yalnızca çelişkinin sonucunu bir karara bağlamanın yolu olarak gören eski yaklaşımın yerine geçerek bu görüşmeleri, çelişkiyi "düzenlemek" ve onu en yüksek, süper-yıkıcı aşamalara kadar tırmandırmadan kuvvet kullanımının daha alt düzeylerinde çözümlemek üzere çarpışmalarla aynı anda yürütülen bir süreç olarak görmüştür.

Kahn ve onun gibi düşünenler esasen şu sonuca varmışlardır ki dünya sahnesinde şekillenmeye başlayan yeni güçler dizilişi karşısında "tırmanma merdiveni"nin en tepesine kadar bir anda tırmanılması tercih edilecek bir şey değildir çünkü böyle bir davranış Birleşik Devletler'in kendisi için bir intihar anlamına gelebilirdi. Kahn'ın düşüncesi, düşmana politik ve psikolojik baskı uygulamak ve bunun ardından, minimum düzeyde silahlı kuvvet kullanarak ("sınırlı" savaş) ve bu arada "merdiven"e tırmanma tehdidinde bulunarak (ve ancak kendi üstünlüğünden emin bir ulus bu tehdide başvurabilirdi), kuvvet kullanımının olarak verdiği imkanların tümü daha tamamen kullanılıp tüketilmeden önce düşmandan "zafer"in sökülüp alınmasıydı. Kahn, çelişkinin yalnızca bir irade denemesiyle, tehditlerin savaşa kadar varmayacak bir tarzda tırmandırılmasıyla elverişli bir çözüme ulaştırılmasının daha da iyi olacağını savunmuştur.

Kahn'ın kendisi, tırmanmayı, "tehlikeyi göze almada veya en azından kararlılıkta bir yarışma"³⁸ diye tanımlamıştır. Tırmanma teorisinin esasen "savaşın eşiğinde" bir strateji olduğunu açıkça kabul etmiş ve bu risk oyununun, uygun bir kararlılıkla birlikte yürütüldüğü takdirde uluslararası görüşmelerde dengeyi Birleşik Devletler lehine çevireceğini savunmuştur.

38. Herman Kahn, *On Escalation. Metaphors and Scenarios*, Pall Mall Press, London, 1965, sayfa 3

Amerikalı züppe gençler arasında çok yaygın olan "tavuk oyunu"nu Kahn'ın birçok kitabında sık sık benzetme olarak kullanmasının nedeninin bu olduğu anlaşılmaktadır.

Bu oyunda iki tane spor otomobil düz bir yolda karşılıklı olarak, birbirlerine çarpacak şekilde hızla yol alırlar. Her iki otomobilin de sol tekerlekleri yolun orta çizgisini izler. Sağa ilk kaçan kaybeder: O "tavuk"tur. Kahn'ın verdiği akıla göre "birisinin bu oyunu kazanabilmesi için umursamazlığın kendisi için pek önemli olmadığına rakibini inandırması gerekir. Kendisinin tamamen umursamaz, tehlikeye duyarsız veya kontrol dışında olduğuna rakibini inandırarak bunu başarabilir. Belki de bu amaçlara ulaşmanın en iyi yolu otomobile çok sarhoş binmek, çok koyu gözlük takmak veya otomobil hızlanır hızlanmaz direksiyonu dikkat çekecek şekilde pencereden fırlatıp atmaktır. Eğer rakip bunu gözetliyorsa yoldan çekilmek için ağır bir baskı duyacaktır."³⁹ Kahn böylece ABD'li politikacıları, nükleer şantajda hesaplı bir umursamazlığı potansiyel düşmana baskı uygulamanın temel yolu olarak kullanmaya çağırıyordu. "Hoşumuza gitsin veya gitmesin" diye belirtmiştir, "yaşamımız, özgürlüğümüz ve güvenliğimiz bu oyunu oynamaya istekli olup olmadığımıza bağlı kalabilir."⁴⁰

ABD'li politikacılar ve askeri stratejiler Kahn'ın düşüncelerinin bazılarını benimsemişlerdir; özellikle nükleer tehdit yoluyla politik ve psikolojik baskı teorisini ve nükleer silahlar dahil olmak üzere "kademeli" kuvvet kullanımı kavramını. Ama Kahn'ın "hesaplı umursamazlık"ını benimsemeye pek azı heves etmiştir. Başkan Johnson bile, Vietnam'daki savaşı turmandırırken, kesinlikle umursamaz olmadığını ve Beyaz Saray'ın ordunun denetimini sıkı sıkıya elinde tuttuğunu vurgulamaya çok dikkat göstermiştir.

Uluslararası planda Kahn tarzı bir tavuk oyunu oynamaya çabala-yan ilk ABD Başkanı'nın Ronald Reagan olduğu anlaşılmaktadır.

7. "Düşman'ın" Niyetlerinin ve Bıraktığı İzlenimin Tarifi: Silahlanma Yarışının Amerikan Tarzı Meşrulaştırılması

ABD'li politikacılar, nükleer silahların gerek sayısı gerekse niteliği bakımından SSCB'yi arkada bırakmanın bir aracı olarak silahlanma yarışına başvurma saplantılarını haklı göstermek istediklerinde en çok kullandıkları oyunlardan bir tanesi, Sovyet-Amerikan stratejik dengesinin gerçek durumu hakkındaki verilerin sistemli şekilde çarpıtılması-

39. Herman Kahn, *Thinking about the Unthinkable*, Wiedenfeld and Nicholson, London, 1962, sayfa 45.

40. *Ibid.*, sayfa 46.

dır. Pentagon ve Beyaz Saray değişmez şekilde, Sovyetler Birliği'ni bir saldırgan gibi göstermekte ve Amerikan stratejik silahlarında derhal yeni bir hamle yapılmaz ve Kongre bunun için ödenek ayırmazsa bu saldırganın kesinlikle kazanacağını öne sürmektedir. Kamuoyuna ve kongre üyelerine "büyüyen Sovyet tehdidi"yle bu şekilde göz dağı verilmesi Amerikan askeri politikasının ayrılmaz bir unsuru haline gelmiştir, sanki Pentagon, her yıl tekrarlanan böyle bir histeriye gerçekten bağımlıymış gibi gözükmektedir.

Sovyet-Amerikan stratejik dengesi de dahil olmak üzere dünyadaki askeri güçlerin gerçek dizilişı hakkındaki somut bilgilerin esasen yalnızca iki tane Amerikan hükümet kurumunun -CIA ve Pentagon'un- mülkiyetinde bulunması ve bu güçler dizilişinin izleyeceği gelişim hakkında bu kurumların az çok bir tahmin yürütebilmeleri, bu tür kampanyaları daha da kolaylaştırmaktadır. Ama bu değerlendirme ve tahminler çok seyrek olarak kamuoyuna açıklanmakta ve açıklandığı zaman da aradan uzun yıllar geçmiş olmaktadır. Dahası, uzun süreler ardından gizliliği kaldırılan bu belgeler (önemli silintiler de içerirler) sık sık yalnızca, askeri kurumun "daha büyük bir hazırlıklılık" sağlamak amacıyla yürüttüğü psikolojik kampanyayı güçlendirecek nitelikte olmaktadır. Bazı uzmanlar, Birleşik Devletler'de çeşitli gizlilik derecelerinde 500 milyon resmi belgenin dolaşımda olduğunu tahmin etmektedir. Bu, esasen, ABD istihbarat topluluğunun askeri bilgiler üzerinde bir tekele sahip olmakla kalmayıp aynı zamanda onunla istediği gibi oynayabileceği anlamına gelmektedir. ABD liderleri her ne zaman silahlanma yarışında yeni bir sıçrama gerçekleştirmeye niyetlenseler şu veya bu askeri alanda Birleşik Devletler karşısındaki sözde Sovyet üstünlüğü hakkında bir çığlık koparmaktadırlar. Dahası CIA ve Pentagon'un zaman zaman ABD politik liderlerinin kendilerini bile kandırdığı tereddütsüz söylenebilir. Bunun nedeni ABD askeri kurumunun, doymak bilmez isteklerinin karşılanması için gerekli fon ve kaynakların yönetim ve Kongre tarafından tahsis edilmesini sağlamak amacıyla bir "potansiyel düşman" hayali yaratmaya çok büyük bir ilgi duymasıdır.

II. Dünya Savaşı'nın bitiminden beri, askeri politika konuları hakkında profesyonel yeterliliğe sahip yalnızca bir tek ABD Başkanı geçmiştir. Bu kişi, II. Dünya Savaşı'nda Batı Cephesi Müttefik Yüksek Komutanı ve savaştan sonra NATO Müttefik Yüksek Komutanı Dwinght Eisenhower'dır. Ama onun bile bir keresinde itiraf ettiğine göre, nükleer silah denemelerini izlemesine "izin verilmemişti"; çünkü, bu silahların yıkım gücünün dehşet verici manzarasının onun düşüncelerini, atom stratejilerinin cazip bulunmayacağı bir yola sokulabi-

leceğinden korkuluyordu. Diğer başkanlar askeri konularda derinlemesine bir bilgi sahibi olmadan Beyaz Saray'a gelmişlerdir; onlara, Sovyet-Amerikan askeri dengesinin durumu hakkında herhangi bir bilgi, hatta en hayali bilgiler bile sunulabilirdi.

Henry Kissinger, Başkan Nixon'ın ulusal güvenlik danışmanlığını yaptığı süre boyunca, ABD-Sovyet askeri dengesi hakkındaki Pentagon değerlendirmelerinin güvenilirliğini kontrol etmek amacıyla Jan Lodall'ı Ulusal Güvenlik Konseyi kadrosu arasında bulundurmıştır. Lodal, askeri sözcüleri nasıl suç üstü yakaladığını bana kendisi anlatmıştır; şu veya bu askeri alandaki "Sovyet tehdidinin büyüüğünü" göstermek için açıkladıkları sayılar veya çizdikleri grafikler kendi ellerindeki sayılara uymuyordu. Ama bunun verdiği tek sonuç, aynı Pentagon analizcisinin bir hafta sonra aynı korkunç grafiklerle geri dönmesi ve ancak sayıların, önceden varılmış sonuca göre hileyle düzeltilmesi olmuştu. Ne de olsa, eğer gerçekler insana engel oluyorsa her zaman değişik "gerçekler" uydurulabilir.

ABD kongre üyelerinin ve diğer üst düzeyli yetkililerin bu sorunlar hakkında bilgilendirilmesi bakımından da aynı şeyler geçerlidir. Kapalı brifingler ve özellikle Meclis ve Senato komitelerinde askeri denge konuları üzerine yapılan kapalı görüşmeler, yanlış bilgilendirme tekniklerinin en etkili yolları arasındadır. Bu gibi brifingler, yüksek rütbeli ABD subaylarının NATO'lu ve diğer müttefiklerine yaklaşımlarının da son zamanlarda düzenli şekilde kullanılan bir yöntemi olmuştur. Örneğin, özel Pentagon ve CIA ekipleri Batı Avrupa başkentlerini dolaşmakta ve meslekdaşlarına, "Sovyetler'in savaş hazırlıkları" ve Sovyet niyetleri hakkında "çok gizli" masallar anlatıp onları korkutarak silahlanma yarışına daha büyük bir gayretle sarılmalarını sağlamaya çalışmaktadırlar. Bu toplantılarda konuşulan şeyler genellikle açıklanamayacağı veya ağır bir sansüre uğramadan yayınlanamayacağı için askeri kurum, ABD'nin "geride kalışı" hakkında veya "Sovyetler'in askeri ilerlemeleri" hakkında en hayali verileri sergilemekte kendini tamamen serbest hissetmektedir çünkü, bu bilgileri alan kişiler onları bir sır olarak saklamak zorunda bulunduklarından hiçkimsenin yalanlarını ortaya çıkaramayacağından emindir.⁴¹

Herhangi bir ABD Kongresinde onbeş kişiden daha çoğu, dünya askeri dengesi ve silah sistemleriyle ilgili konularda gerçekten herhangi bir yeterliliğe sahip olduğunu iddia edemez. Bunu iddia edebilenler Pentagon ile yakın ilişki içinde çalışanlar ve buna karşılık oradan yeni

41. Bu arada, gizlilik kaydı bulunan bu gibi bilgiler çok bilinen nedenlerle (yani askeri programlar için Kongre'den para sızdırmak amacıyla), ABD'in askeri konumu hak

bilgiler ve yeterlikli açıklamalar elde edebilenleridir. Bu, onların sadık tutumlarına karşılık esasen bir ödüldür. Pentagon'dan bilgi alan yasa- ma meclisi üyelerinden herhangi birisi Pentagon'un politikasını eleştir- meye cesaret eder etmez güvenilir bilgilerden yoksun bırakılır ve ge- nel olarak dolaşan yanlış bilgilerden yararlanmak zorunda bırakılır.

George Bush 1976 yılında CIA'nın yönetimine getirildikten sonra (daha ileride ABD Başkan Yardımcısı olacaktır) meslekten CIA gö- revlisi olmayan özel şekilde seçilmiş bireyleri kapsayan Grup B adı- na özel bir ekip oluşturmuş ve bu ekibe, Sovyet-Amerikan stratejik dengesinin durumu hakkında kendi değerlendirmesini hazırlama gö- revi vermiştir. Grubun başında, son derece anti-Sovyet bir Kremlinolo- jist olan Profesör Richard Pipes bulunuyordu. Bu grup, Sovyet askeri yeteneği hakkında, Sovyetler Birliği ile yumuşamadan uzaklaşma yö- nünde bir politika izlemeye başlayan Başkan Ford'un almak istediği türden "objektif bir değerlendirme" hazırladı.

Sovyet-Amerikan askeri dengesi hakkında ABD kamuoyuna nasıl yanlış bilgi verildiğini derinlemesine incelemiş olan ABD'li gazeteci Robert Scheer şöyle yazmaktadır: "CIA 1976 yılına dek Sovyetler'in Birleşik Devletler karşısında askeri üstünlüğe sahip olduğuna veya nükleer üstünlüğü hedeflediğine inanmıyordu. Ajansın uzmanları Sov- yet liderliğinin bir nükleer savaştan sağ çıkıp savaşı kazanmayı umdu- ğuna da inanmıyordu. Sonra George Bush CIA'nın başı oldu ve ajans- taki profesyonellere öbür türlü düşünceleri söylendi.

"Bush... görülmemiş bir adım atarak dışarıdan gelme bir şahin gru- buğun Sovyet gücü hakkındaki CIA istihbarat tahminlerine meydan okumasına izin verdi... Objektif CIA analizi sürecine bu davetsiz mü- dahale, Birleşik Devletler'in Rus kuvvetleri karşısındaki mevcut yara- lanabilirlik tahminlerini şişirdikçe şişirdi ve bu, sonuçta, bir Amerikan silah artırımını haklı çıkarmak için kullanıldı."⁴²

Ronald Reagan Devlet başkanı olduktan sonra Richard Pipes'ı Ulu-

kında kamuoyuna sunulan bilgilerden sık sık daha kasvetli tablolar çizdiği için şimdiki yönetimin politik rakipleri bunun bir dereceye kadar "gizliliğini kaldırarak" özellikle se- çim kampanyalarında kendilerine bir dayanak sağlamaya çalışmışlardır. ABD'nin birçok "açığının" kaynağı da bu olmuştur; birbirlerinden farklı taraflardaki başkan adayları, örneğin bir Demokrat olan John Kennedy ("roket açığı") veya bir Cumhuriyetçi olan Ronald Reagan (1980 seçimlerindeki "yaralanabilirlik penceresi"), kendi rakiplerinin ulu- sal güvenlik konularındaki "yetersizliklerini" sömürmüşler ve seçimleri kazanmışlardır; bundan sonra ise şu veya bu "açığa" gereksinimleri kalmamış ve bunlar resmen mevcut değil kabul edilmişlerdir.

42. Robert Scheer, *With Enough Shovels. Reagan, Bush and Nuclear War*. Random House, New York, 1982, sayfa 53.

sal Güvenlik Konseyi'ndeki kendi baş Sovyet uzmanı olarak ataması bir rastlantı değildi (Ronald Reagan 1980 seçim kampanyasında, ABD'nin Sovyet ICBM'leri karşısında açık bir "yaralanabilirlik pencesi" bulunduğunu iddia ederken Grup B'nin söz konusu bu tahminlerine dayanmıştı.)

Geniş anlamda kamuoyuna karşı Pentagon'un yanlış-bilgilendirme faaliyetleri ise düzenli propaganda kampanyaları şeklini almaktadır; bu kampanyalar çoğunlukla, Meclis ve Senato komitelerinin Savunma Bakanlığı ödenek isteklerini ayrıntılı şekilde incelemeye başladığı ilkbaharda yürütülür. Pentagon son birkaç yıldır, tam ilkbaharda, her tür uydurma sayılarla dolu *Soviet Military Power* adlı bir broşür yayınlamaktadır.

Bu broşürdeki bilgilerin güvenilirliği şu örnekten anlaşılabilir: 1979 yılında SALT II Atlaşması imzalanırken, taraflar, kendi stratejik taarruz silahlarıyla ilgili sayıları birbirlerine vermişlerdir. Bu sayılardan çıkarılan sonuçlardan bir tanesi, Sovyet stratejik bombardıman uçağı sayısının Birleşik Devletler'inkilerin dörtte biri olduğuydu. Ama *Soviet Military Power* broşürünün 1981'de yayınlanan daha ilk sayısında Pentagon, uzun menzilli Sovyet bombardıman uçağı sayısını abartarak bu sayıyı, ABD devlet görevlilerinin daha iki yıl önce doğruluğundan asla kuşku duymadıkları sayının altı katı olarak gösterdi. SALT II Antlaşması stratejik nükleer taşıyıcı sayısına bir üst sınır koymamış olsaydı bile Sovyetler Birliği'nin bombardıman uçağı sayısını iki yıl içinde altı kat artırması fiziksel bakımdan olanaksız olurdu.

Bu bilgi yalnızca yasama meclisi üyeleri için değil aynı zamanda, Beyaz Saray ve Pentagon tarafından kasıtlı olarak tertiplenen sözde bilgi sızıntılarını önemli bir besin kaynağı olarak kullanan büyük ABD basını için planlanmıştı.

Daha önceki ABD Dışişleri Bakanı Alexander Haig, anılarında, Reagan'ın Beyaz Saray'ının, daha önceki başkanların sık sık yaptığı gibi gazetecileri öfkeliendirerek ve onlarda bir dereceye kadar itaatsizlik kışkırtarak basını kendisinden soğutmadığını vurgulamaktadır. Tersine, "Reagan'ın adamları... atölyenin kapılarını açmışlar ve Washington'da o zamana dek görülmemiş bir şekilde, gazetecileri içeriye buyur etmişlerdir... Basın için.. bu bir rüyanın gerçekleşmesiydi. Basın o zamana dek asla bunun gibi kaynaklara sahip olmamıştı. Ve elbette, kaynaklara karşı suç işleyerek bu kaynakları yitirme tehlikesini göze alamayacağından kendisine ne verildiyse onu yazdı."⁴³ Basın işte

43. Alexander M. Haig, J.r. *Caveat. Realism, Reagan, and Foreign Policy*, Macmillan, New York. 1984 sayfa 19

bu şekilde ele alınmakta ve bu gerçek basitçe doğrulanmaktadır. Ve askeri politika hakkındaki bilgilerin ele alınış şekli de çok açıktır: Basın, diğer tür bilgilerin hiçbirisine ulaşamamaktadır çünkü bunların hepsi resmen gizlilik derecesine sahiptir.

ABD askeri-sınai kompleksinin yanlış-bilgilendirme makinası böyle çalışır. Bunun biricik amacı, Sovyet-Amerikan askeri dengesini, ABD Savunma Bakanlığı'nın ve askeri endüstrinin, belirli tip silahlardaki kronik ABD "açıkları" yüzünden silahlanma yarışı için gittikçe daha çok miktarlarda para talep edebileceği şekilde sérgilemektir. Pentagon üstünlük elde etmeye çalışmaktadır ama kamuoyuna, onun yalnızca şu veya bu alanda Sovyetler Birliği'ne "yetişmek" istediği söylenmektedir. Pentagon'un zaman zaman bir Sovyet silah sisteminin performans karakteristiklerine dikkat çekmesinin nedeni bunların benzerlerini yapmak istemesi değil kendisinin sessiz sedasız üzerinde çalıştığı silah modernleştirme programlarının bu gibi yönlerini dikkatlerden kaçırmak istemesidir.

Pentagon generalleri, daha II. Dünya Savaşı biter bitmez Birleşik Devletler'in SSCB'nin gerisinde kaldığını iddia etmeye başlamışlardı. ABD'li araştırmacı Daniel Yergin, ABD Hava Kuvvetleri Generali James Doolittle'in 1945 sonbaharında "bir 'yakalama' kampanyası başlatılmasını savunduğunu" yazmaktadır. "Bu kampanyanın garip olan tarafı, ortalarda yakalanacak birinin bulunmamasıydı. Hava Kuvvetleri'nin özel istihbarat tahminleri, Rusların hava kuvveti bakımından Amerika'dan yıllarca geride bulunduğu kuşku bırakmıyordu."⁴⁴

Bombardıman uçakları, savaş sonrası dönemin ilk on yılı boyunca bir nükleer darbenin temel aracı olarak kaldığından ABD askeri kurumunun sözcüleri kamuoyunu ve kongre'yi korkutarak daha yeni ve daha iyi nükleer yetenekli uçaklar için gittikçe daha çok para ayrılmasını sağlamak amacıyla "hava gücündeki muazzam Sovyet üstünlüğü"nden söz etmeyi sürdürmüşlerdir.

Pentagon 1950'lerin ortalarında en yeni B-52 stratejik bombardıman uçağının seri üretimi için muazzam ödenekler sağlanmasını isteyince ABD'nin istihbarat ve askeri ajansları sözde bir bombardıman uçağı açığı üzerine yaygaralı bir çılgılık kopardılar. Bu kampanya, Savunma Bakanlığı'nın, uçağın yeni, geliştirilmiş üretim programını onaylatabilmesine yardımcı oldu. Ama Pentagon kısa bir süre sonra, ortada bir açık bulunmadığını çünkü, "anlaşıldığına göre", ABD stra-

44. Daniel Yergin, *Shattered Peace. The Origins of the Cold War and the National Secerity State*. Houghton Mifflin, Boston, 1977, sayfa 211

tejik bombardıman uçağı sayısının, bunlarla kıyaslanabilir Sovyet uçakları sayısından dört veya beş kat büyük olduğunu kabul etti.⁴⁵

1960 yılında bu kez bir "roket açığı" üzerine yeni bir hileli kampanya başlatıldı; bunun amacı stratejik roketlerdeki silahlanma yarışını hızlandırmaktı. Daha sonraları ortaya çıktığı gibi Sovyet "roket tehdidi" 15-20 kat abartılmıştı⁴⁶ ABD'ye ait sayılara göre Sovyetler Birliği karada ve denizde üslendirilmiş roketlerin toplam sayısı bakımından ancak 1970 yılında⁴⁷ Birleşik Devletler'e yetişmiştir: Sovyetler Birliği ABD'nin muazzam roket yığınağı karşısında ve kendi güvenliğini sağlama çabası içinde karşı önlem almak zorunda kalmıştır.

1960'ların ikinci yarısında yeni bir "açık" belirdi: "ABM açığı". Pentagon, Tallinn ABM şebekesi dediği birşey hakkında çılgınlık koparıyordu - yine, Kongre'nin bir Amerikan ABM sistemi için ödenek ayırmasını sağlamak amacıyla. Bu sistem Birleşik Devletler'de 25 adet (Sentinel versiyonu) ve daha sonra 12-14 adet (Safeguard versiyonu) ABM sahasından oluşacaktı. Nihayet 1972 Sovyet-Amerikan ABM Sınırlandırma Antlaşması'nın imzalanmasıyla Pentagon sonunda, Sovyetler Birliği'nin bu antlaşmanın izin verdiği 100 adet roket-savar roketi tavanını birkaç tane aşan sayıda roketi bulunan yalnızca bir adet ABM kompleksine sahip olduğunu alenen kabul etmek zorunda kaldı.

1970'lerin ortalarındaki "mahvedici açık" ise "atma-ağırlığı açığı" idi (bu iddia 1980'lerin ortalarındaki silahların azaltılması anlaşmalarını engellemek için Washington tarafından yeniden canlandırılmıştır). Her zaman olduğu gibi yine "birdenbire anlaşılmıştı ki" (Pentagon kamuoyunda hayret uyandıracak ani buluşlara çok meraklıdır) çeşitli ülkelerin stratejik taarruz silahlarını karşılaştırmak için kullanılması gere-

45. Bkz: Edgar M. Bottome, *The Balance of Terror. A Guide to the Arms Race*, Beacon Press, Boston, 1971, sayfa 35-36, 120-121, 158. Bottome, resmi ve gaynresmi sayılara geniş şekilde yer vermekte ve gerçekten bir "bombardıman uçağı açığı" ortaya çıkmışsa bunun bire-beş Birleşik Devletler lehine bir açık olduğunu söylemektedir, (bkz. sayfa 36). 1955'ten 1961'e kadar CIA başkanlığı yapmış olan Allen Dulles, daha sonraları pişmanlık getirircesine, ajansının, Sovyet stratejik bombardıman uçağı üretim kapasitesi tahminlerini önemli ölçüde şişirdiğini kabul etmiştir (bkz. Allen Dulles, *The Craft of Intelligence*, Weidenfeld and Nicholson, London, 1963, sayfa 161).

46. Amerikan basınının Sovyet ICBM'lerinin sayısı hakkındaki tahminlerini karşılaştırınız: 1963'te 2.000 ICBM (*The Reporter*, New York, 8 Ocak 1959) veya 1964'te 2.000 ICBM (*The Washington Post and Times Herald*, 7 Ekim 1959); ve 1963'teki gerçek durum - 424 ABD ICBM'si ve 100 Sovyet ICBM'si (*The Military Balance 1969/1970*, ISS Yayını, Londra, sayfa 5).

47. Bkz. *Statement of Secretary of Defense Melvin R. Laird on the F.Y. 1972-76 Defense Program and the 1972, Defense Budget*, March 9, 1971, U.S. GPO, Washington, 1971, sayfa 165; ayrıca bkz.: *The Military Balance 1973-1974*, ISS Yayını, Londra, sayfa 71.

ken belirleyici parametre stratejik rampaların veya savaş başlıklarının sayısı değil atma-ağırlığı denen parametre olmalıydı. Pentagon esas kritik unsurun bu olduğunu iddia ediyordu ve Pentagon'a ve Senatör Jackson'a göre Birleşik Devletler bu bakımdan Sovyetler Birliği karşısında zararlı durumdaydı.

Bu tartışma hemen, objektif gözlemcilerin tümünün hayret içinde bir dizi soru sormasına yol açtı.

Madem ki atma-ağırlığı bu derece önemli bir parametreydi o halde niye o zamana dek ABD stratejik kuvvetlerinin etkinliğinin en önemli kriteri olarak hiç kullanılmamıştı? ABD silahlı kuvvetleri içinde kullanılan bir sözcük olarak niye hiç adı geçmemişti? Hatta Pentagon ve JCS tarafından yayınlanan resmi askeri terimler sözlüğünde bile yer almıyordu. Eğer atma-ağırlığı, stratejik bir roketin diğer tüm parametrelerinin onu geliştirecek şekilde planlanmasını gerektirecek kadar yavaşsal bir öneme sahip ise o zaman Birleşik Devletler niçin 1962 ve 1963 yıllarında yalnızca 54 tane ağır Titan II roketi geliştirip konuşturduktan sonra bunların sayısını artırma yoluna gitmemiş veya diğer model ICBM'lerin atma-ağırlığını yükseltmeyi reddetmiş ve bunun yerine, taşıma kapasitesi daha küçük Minuteman roketlerine geçmiştir?

Dahası, Savunma Bakanı Caspar Weinberger'ın 1985-1989 askeri programı hakkında Kongre'ye verdiği rapora göre Birleşik Devletler 1960'tan 1984'e kadar nükleer kuvvetlerinin megatonajını yüzde 75 azaltmıştır.⁴⁸ Bundan çıkan sonuç, atma-ağırlığının hiçbir önemi olmadığıdır, çünkü, sevk edilebilir megaton miktarının azalması, has-saslıktaki artış sayesinde fazlasıyla dengelenmiştir.

Ayrıca, iki tarafın stratejik kuvvetlerinin toplam atma-ağırlığı cinsinden karşılaştırılması mantıklı karşılanacak olsa bile ABD'li uzmanlar niçin çoğunlukla, stratejik kuvvetlerin toplam atma-ağırlıklarını SALT I ve SALT II antlaşmalarında tanımlandığı şekliyle karşılaştırmamakta ve yalnızca ABD ve Sovyet ICBM'lerinin toplam atma-ağırlıklarının karşılaştırılmasında ısrar etmektedirler? Bunun nedeni, yayınlanmış sayılardan anlaşılabileceği gibi kısa bir süre öncesine dek ICBM'ler ABD stratejik kuvvetlerinin toplam atma-ağırlığının yalnızca yüzde dokuzunu karşılarken yüzde 88'inin stratejik bombardıman

48. Bkz.: *Report of the Secretary of Defense Caspar W. Weinberger to the Congress on the FY 1985 Budget, FY 1986 Authorization Request and FY 1985-89 Defense Programs*, Washington, 1 Şubat 1984, sayfa 33 Tablo 1B5.

uçakları tarafından karşılanması olabilir mi?⁴⁹ Bu yüzde dokuz oranı, Sovyet stratejik nükleer kuvvetlerindeki tüm savaş başlıklarının yüzde 70'ini taşıyan karada-üstlendirilmiş Sovyet ICBM'lerinin toplam patlama kuvvetiyle nasıl karşılaştırılabilir?

Washington'daki resmi çevreler savaş sonrası dönemde iki kez (Başkan Kennedy ve Başkan Carter tarafından), Birleşik Devletler'in sivil savunma bakımından Sovyetler Birliği'nin gerisinde kaldığı iddiasına dayanan kampanyalar açmıştır; halbuki tüm Sovyet sivil savunma gayretleri, nüfusu savaş ve doğal afet olasılıklarına karşı hazırlamak için gerekli olan en temel ve minimum adımları temsil etmektedir.

1980'li yıllar ise Ronald Reagan'ın, stratejik yetenekte "ABD'nin genel açığı" üzerine kampanyasıyla başlamıştır (bu, her iki tarafın, Sovyet-Amerikan stratejik eşitliğini kayda geçirip resmileştiren SALT I ve SALT II Antlaşmalarına aslında bağımlı oldukları bir sırada gerçekleştirilmiştir). Bunun ardından "uydu-savaş açığı" hakkında bir velvele başlatılmış (tam da yeni ABD ASAT sisteminin denenmesi arifesinde ve Kongre'den bu amaçla ek ödenek istenmesi öncesinde) ve "ABM açığı" üzerine bir yaygara çıkarılmıştır (Başkan'ın, Birleşik Devletler'in uzayda üslendirilmiş roket-savar savunma sistemleri üzerinde çalışmaya başlaması önerisini haklı göstermek için buna ihtiyacı vardı).

Beklendiği gibi, Pentagon'un *Soviet Military Power* propaganda broşürünün Nisan 1984'te yayınlanan üçüncü sayısı Sovyet ABM'lerindeki gelişmeler üzerinde büyük bir önemle durmuştur. "Sovyetler, kendileri, karar verdikleri an ulus çapında bir ABM sistemini nisbeten çabuk bir şekilde konuşturabilecek bir duruma getirmişlerdir"⁵⁰ diye iddia edilmiştir. Halbuki -ABD Başkanı'nın kendisi tarafından açıkça ima edildiği gibi- Stratejik savunma sistemleri geliştirme alanında Birleşik Devletler'in teknolojik kapasitesine yaslanarak Sovyetler Birliği'ni çok gerilerde bırakabileceği inancıyla ABM Sınırlandırma antlaşması'nı çiğnemeye niyetlenen taraf Moskova değil Washington'dır.

Sovyetler Birliği'nin dış uzayın askerileştirilmesinden tamamen kaçınılması için Birleşmiş Milletler'e verdiği öneri ve hiçbir ulus uzaya bir roket-savar sistemi yerleştirmedeği takdirde Sovyetler Birliği'nin

49. Bana ait "SALT II: a Fair Bargain" adlı makaleye bakınız, bulunduğu yer: *Bulletin of the Atomic Scientists*, Haziran 1979, sayfa 34. Burada, bu sayıların ayrıntılı bir açıklaması bulunmaktadır.

50. *Soviet Military Power*, U.S. GPO, Washington, 1984, sayfa 34.

de yerleştirmeyeceği taahhüdü hakkındaki haberler ört bas edilmektedir.

ABD'li savaş gereçleri planlamacıları "açıklar" ve "gerilikler" üzerine nutuklar söyleyerek aslında en başta yarışmakta ve hatta birbirleriyle rekabet etmektedirler (bunlar önce yeni bir taarruz sistemi planlamakta, sonra hemen buna karşı bir savunma sistemi tasarlamakta ve tekrar bu savunmaya nüfuz edebilecek daha yeni bir sistem düşünmektedirler ve bu böylece gitmektedir). Ama Pentagon'lu stratejilerin "açıklar" hakkında konuşurken besledikleri öne geçme umutları kaygan bir zemine yaslanmaktadır. Sovyetler Birliği stratejik silahlarda Birleşik Devletler ile arasındaki açığı kapatıp onunla eşitliği sağlamayı başarmıştır. Ama Sovyetler Birliği -silahlanma yarışının bir ABD üstünlüğüne yol açmasını engellemek için ABD'nin girişimlerine cevap vermek ve Birleşik Devletler'e yetişmek zorunda olsa bile, yığınsal kırım sistemleri arasında bitmeyen bir yarışma halinde ard arda gelen silahlanma girişimleri ve karşı-girişimleri içinde güvenlik sağlama yaklaşımına ilkesel bakımdan karşıdır. Sovyet halkı ve hükümeti her ulusun güvenliğini ve bir bütün olarak uluslararası güvenliği, silahlanma yarışını durdurup tersine çevirerek, Sovyet-Amerikan stratejik dengesini eşitlik ve eşit güvenlik temelinde istikrara kavuşturarak ve bunu bir uluslararası hukuk aracıyla resmileştirerek güçlendirmek istemektedir. SBKP MK Genel Sekreteri Mikhail Gorbaçov, "Birleşik Devletler karşısında, NATO ülkeleri karşısında tek yanlı avantajlar veya askeri üstünlükler elde etmeye çalışmıyoruz" diye vurgulamıştır. "Biz silahlanma yarışının sürmesini değil durdurulmasını istiyoruz ve bu yüzden nükleer cephaneliklerin dondurulmasını ve yeni roketler konuşlandırmanın durdurulmasını öneriyoruz."⁵¹ Herkes bilmektedir ki SSCB'de benimsenen stratejik sistemlerin ezici bir çoğunluğu bu gibi sistemler ancak Birleşik Devletler'de geliştirilip konuşlandırıldıktan sonra konuşlandırılmıştır. Pentagon'un sözde açıklar hakkındaki kampanyalarına karşın Sovyetler Birliği kendi savunmasını yalnızca saldırganlığı püskürtmeye yetecek bir düzeyde tutmaktadır ve Sovyet liderlerinin yorulmadan tekrarladığı gibi, hiçbir üstünlük iddiası bulunmamaktadır. Birleşik Devletler'de düzenli şekilde yürütülen bu kampanyalar barışa ve ulusların arasında daha büyük bir güvene hizmet etmemektedir. Tersine, bunlar uluslararası gerilimleri artırmakta, çok yüklü bir atmosfer yaratmakta ve aceleci şekilde karar verme olasılığını yükseltmektedir. Bunlar Birleşik Devletler'in kendi güvenliği-

51. *Pravda*, 12 Mart 1985.

ni de güçlendirmemektedir çünkü o, dünyayı yıkıma doğru iten nükleer silahlanma yarışının ateşine körükle gitmektedir.

Pentagon'lu yanlış-bilgilendirme uzmanlarının çok sevdiği başka bir yöntem de nükleer çatışma senaryoları denen uydurmalar hazırlayıp kamuoyuna yaymaktır. Bunlar çoğunlukla ya "Sovyet saldırganlığı"nı kanıtlamak amacıyla veya nükleer savaş "centilmen bir tarzda" - "kazanç ve kayıplara dikkat gösterilerek"- yapıldığı taktirde nükleer bir çatışmanın felaketle bitmeyebileceğini kanıtlamak üzere planlanmaktadır. Pentagon, bir kural olarak, bir taşla iki kuş vurmaya çalışmaktadır -sokaktaki adamı "saldırgan Sovyet planları" ile korkutmak ve bu arada da onu, kentsel nüfus merkezlerini hedef almayan karşı-kuvvet darbelerinden oluşan bir "sınırlı nükleer çatışma"nın olanaklı ve kabul edilebilir olduğuna ikna etmek.

"Sovyet saldırganlığı" miti Amerikalıların kafasına, Birleşik Devletler'in "doğuştan barışa bağlı" olduğu, barışın korunmasının ABD askeri kurumunun biricik hedefi olduğu anlayışıyla birlikte kazanmıştır. Bu etki, oldukça ilkel bir araçla sağlanmıştır -sürekli olarak, Birleşik Devletler'i savunma durumundaki bir ulus olarak ve Sovyetler Birliği'ni de sık sık baskın şeklinde ilk darbeler vuran bir saldırgan gibi göstererek. Pentagon liderlerinin kendileri tarafından doğrulandığı gibi, karşı-kuvvet hedefleme yönteminin son 20 yıldır en başta ABD'nin stratejik kuvvetlerince benimsenmiş bir yaklaşım olduğu onların umurunda bile değildir.

Amerikan basınında dolaşıp duran tipik bir senaryoya göre ABD Stratejik kuvvetlerine karşı bir Sovyet nükleer darbesiyle savaş patlar. Bunu anlatmak için aşağıdaki örnek alınabilir:

1970'lerin ortalarında Pentagon liderleri açıkça ve aleni tarzda bir karşı-kuvvet nükleer savaşına hazırlanma yolunu tuttuklarında, Savunma Bakanlığı Propaganda Uzmanları, Amerikan kamuoyunu bu stratejinin "kabul edilebilir" olduğuna inandırmak üzere hemen harekete geçtiler. ABD stratejik nükleer kuvvetlerine vurulan ve Birleşik Devletler'de minimum düzeyde kayıba neden olan bir Sovyet karşı-kuvvet darbesini anlatan bir "senaryo" ürettirler - ABD'nin kaybı yalnızca 6.7 milyon kişiydi (kamuoyu etki altında bırakmak için burada kesin sayılar verme sihirbazlığı yoluyla girişilen psikolojik oyuna dikkat ediniz: Matematiksel bir kesinliğe ve güvenilirliğe sahip 6,7 milyonluk bir tahmin - "altı milyonun üzerinde" veya, diyelim ki, "beş ile sekiz milyon arasında" değil).

Bu sayı ilk kez Savunma Bakanı James Schlesinger tarafından 11 Eylül 1974'te bir senato alt-komitesi önündeki açıklamada dile getirildi: ABD Savunma Bakanlığı o zamandan beri tekrar tekrar, bu senar-

yonun, "askeri etki derecesini, Sovyetler Birliği'nin tali zararları minimize etmek için uygulayacağı potansiyel ihtiyatı ve varsayılan böyle bir saldırı zamanında var olabilecek fiziksel belirsizlikleri dengeleyen en iyi senaryo örneği"⁵² olduğunu ilan etmiştir.

Pentagon'un senaryosuna göre SSCB- ABD'nin ICBM silolarına, Birleşik Devletler'de üslendirilmiş stratejik bombardıman uçaklarına ve kıtasal Birleşik Devletler'deki roket-taşıyıcı denizaltı üslerine karşı "tam ölçekli bir karşı-kuvvet darbesi" vuracaktır. İleri sürüldüğüne göre böyle bir saldırı sırasında "kentsel/endüstriyel sistemlerin çoğu dolaysız silah etkilerinin altında kalmayarak ekonomik bakımdan hiç etkilenmeyecek veya çok az etkilenecektir... Daha önce yapılmış incelemelerin sonuçlarına göre ulusal prodüktivite, saldırıdan 7 gün sonra en yüksek kapasitesinin yüzde 3 yakınına kadar ve 17 gün sonra yüzde 1 yakınına kadar yaklaşabilecektir... Gerek dolaysız etkilerden, gerekse serpintiden yaralandıktan sonra hayatta kalanların toplam sayısı / ölen 6.7 milyon insan dışında - G.T./ 5 milyon kadar olabilir. Bu sayı, barış zamanında, ABD'de ölüme yol açmayan yaralanmaların yıllık toplamının yarısından azdır."⁵³

Aynı senaryoya göre bu darbe ICBM silolarıyla sınırlı tutulduğu takdirde kayıplar "yalnızca" 800.000 kişi olacaktır; ABD stratejik bombardıman uçağı üslerine karşı bir Sovyet darbesi ise "yalnızca" 320.000 ölüme yol açacaktır.⁵⁴

Washington, bu senaryonun daha sonraki versiyonlarından birine dayanarak (1980'lerin ilk yarısında uydurulmuştur) bir "yaralanabilirlik penceresi" bulunduğunu iddia etmiştir; bu pencere Sovyetler Birliği'ne, hiçbir karşılık görmeyeceği bir şekilde bir ilk darbe vurarak ABD'nin ICBM'lerini silip süpürme ve muazzam bir yedek yetenek muhafaza etme olanağı veriyordu. Böylece bu darbenin ardından, "güç konumlarından hareketle" Birleşik Devletler'e politik ve psikolojik "şantaj" yapabilecek ve bir ültimatö verebilecekti.

Tüm bu "araştırma"nın Amerikalıların kafalarında bırakması beklenen temel izlenim, kayıplar bu kadar az olduktan sonra (Birleşik Devletler'e karşı "topyekün" bir Sovyet darbesinin, yani ne kentsel ne de endüstriyel merkezleri saldırı dışında tutmayan bir darbenin öldüre-

52. *Analyses of Effects of Limited Nuclear Warfare. Prepared for the Subcommittee on Arms Control, International Organizations and Security Agreements of the Committee on Foreign Relations, United States Senate. September 1975, U.S. GPO, Washington, 1975, sayfa 11.*

53. Agy., sayfa 150.

54. Agy., sayfa 148

ceği insan sayısının çoğunlukla 125 milyon olarak verilmesine kıyasla), stratejik nükleer roketlerin karşılıklı darbelerinden oluşan "sınırlı bir değiş-tokuş"un "kabul edilebilir" olduğu, yani bundan sağ çıkılabileceği izlenimiydi.

Pentagon'un bu senaryoları uydurmaktan amacı ABD kamuoyuna Sovyetler Birliği'nin geniş ölçekli bir silahlı çatışmada insancıl veya itidalli bir yol izleyeceğine inandırmak değildir. Bu senaryoların en baştaki amacı nükleer roketlerin kullanılacağı bir savaş kavramının ta kendisini normal ve kabul edilebilir olarak meşrulaştırmaktır.

Ama dünyadaki ve özellikle Birleşik Devletler'deki kamuoyu nükleer savaş kavramına çok eleştirel baktığından Pentagon son derece yaratıcı olmak zorundadır. Pentagon bu gibi "senaryoları" düşünürken, meşrulaştırırken ve reklamını yaparken münhasıran Amerika'ya ait olan stratejileri Sovyetler Birliği'ne atfetmektedir. Ama incelikleri bir kenara bırakıp doğrudan şöyle söylemek çok daha kolay olacaktır: Sovyet askeri kompleksine karşı "kontrollü ve iyice düşünülmüş" bir darbe vuracak olursak Sovyet toplumunun büyük bir kayıp vermesine veya zarara uğramasına yol açmayız ama düşmanı silahsızlandırarak büyük bir askeri avantaj kazanırız. Ama, birincisi, ABD savunma Bakanlığı, Sovyetler Birliği'ne karşı nükleer darbe planlarını tamamen teorik terimler cinsinden bile kamuoyuna açıklama isteğinde değildir. İkincisi ve en önemlisi, Sovyetler Birliği'ne karşı vurulacak ABD karşı-kuvvet darbeleri hakkında yapılacak resmi açıklamalar, saldırgan bir askeri provokasyon olarak gerek Birleşik Devletler'de gerekse dünyada bir protesto fırtınasına neden olacaktır. Dolayısıyla Pentagon böyle yapmak yerine, Birleşik Devletler'e karşı bir Sovyet saldırısının stratejik seçeneklerini sözde "masum şekilde" ve savunma amaçlarıyla tartıştığını öne sürmektedir. Bu yöntem çok elverişlidir çünkü yalnızca saldırgan amaçlar güdüldüğü suçlamalarını engellemekle kalmamakta aynı zamanda Kongre'de ve ABD basınında bu konuda yer alan tüm tartışmaların bu versiyonunun çevresinde dönmesini sağlamaktadır - Birleşik Devletler'e karşı bir Sovyet saldırısı. Doğal olarak, gerçekçi uzmanlar, Kongre üyeleri ve gazeteciler bu Pentagon versiyonunun akla uygun gelmediğini, çeşitli unsurları gözardı ettiğini, kayıpların çok daha yüksek olacağını vb. tartışma konusu yapmaktadırlar.⁵⁵ Ama, militaristlerin çok hoşuna gidecek bir şekilde, bu durum, bu senaryonun temel kuralını değiştirmektedir - yani, Sovyetler Birliği'nin

55. Müteveffa Senatör Frank Church, Pentagon'un bu "sınırlı karşı-kuvvet değiş-tokuşu" senaryosunu hazırlarken sayıları büyük ölçüde tahrif ettiğini ortaya çıkarmıştır. Frank Church, Senato Dış İlişkiler Komitesi başkanı iken şunları söylemiştir: "Örneğin

Birleşik Devletler'e önleyici bir karşı-kuvvet darbesi vurabileceği kuralını. Çeşitli hesaplamaların doğru olup olmadığı üzerine kamuoyunda yer alan ateşli tartışmalar başka bir amaca daha hizmet etmektedir. Böyle bir saldırının olanaklı olduğu kavramı, Pentagon propagandasına eleştirel şekilde yaklaşanların bile kafalarında yer etmektedir. Bu teknik, Kongre'den, yeni stratejik silah sistemlerine harcanmak üzere daha çok para koparılmasına yardımcı olan psikolojik bir hava yaratmaktadır.

Ama Pentagon sözcüleri, "sınırlı bir darbe 'senaryosunun - Sovyetler Birliği ile topyekün bir değiş-tokuş senaryosunun tersine-bir nükleer savaşın başlangıçta izlemesi daha muhtemel bir yol olduğunu"⁵⁶ kanıtlamak için pek çok çaba harcamalarına karşın bu Pentagon senaryolarının gerçek Sovyet stratejisiyle ne gibi ortak bir yöne sahip olduğunu açıklamamaktadırlar.

Bu şöyle olmalıydı: Sovyet liderleri, SSCB'nin daima bu gibi kavramlara kesinlikle karşı olduğunu tekrar tekrar vurgulamışlardır. Merhum Sovyetler Birliği Mareşali Dmitry Ustinov bu konuda şunları söylemiştir: "Nükleer bir savaşın önceden belirlenmiş kurallara göre yürütülebileceğini, roketlerin birer centilmen gibi davranıp yalnızca belirlenmiş hedeflerin üzerinde patlayarak nüfusu etkilememesini sağlayacak kurallara göre uygulanabileceğini iddia edebilenler yalnızca sorumsuz kişilerdir."⁵⁷

Birleşik Devletler'e ilk nükleer darbeyi vurmayı amaçlayan Sovyet hazırlıkları yapıldığı uydurmaları, nükleer savaş tehdidini azaltıp sonunda ortadan kaldırma hedefini güden, silahlanma yarışını durdurup barışçı uluslararası işbirliğini geliştirmeyi hedefleyen Sovyet politikasına ters düşmektedir.

Pentagon'un denetimi altındaki yazarlar kendi amaçlarını Sovyetler Birliği'nin üzerine atmaya ve daha çok ödenek koparmak için halkı ve Kongre'yi korkutmaya çalışırken, Birleşik Devletler'e karşı Sovyetler Birliği'nin vuracağı bir "sınırlı karşı-kuvvet saldırısı"na ilişkin senaryonun altında yatan temel, yalın teknik kurallar hakkında akla yakın

birkaç yıl önce Pentagon bir hikaye yayarak Sovyetler'in bizim karada üslendirilmiş roketlerimize yapacağı bir saldırıyı, yalnızca 800.000 kişiyi öldürecek kadar sınırlı tutabileceğini belirtmiştir. Bunun ardından, komitenin isteği üzerine gerçekleştirilen bir inceleme değişik tahminlerle sonuçlanmış ve Sovyetler bizim yalnızca Minuteman üslerimize saldırıya bile ölenlerin sayısının 22 milyona varabileceği belirtilmiştir." (U.S. Congress, Senate, Committee on Foreign Relations. "Strategic Arms Limitation Talks and Comprehensive Test Ban Negotiations", U.S. GPO, Washington, 1978, sayfa 11.)

56. *Analyses of Effects...* Sayfa 118.

57. *Pravda*, 25 Temmuz 1981.

gelebilecek hiçbir açıklamada bile bulunamazlar. Örneğin Birleşik Devletler Sovyetler Birliği'nin "sınırlı" bir karşı-kuvvet darbesini (ki Pentagon tahminlerine göre en az 2.200 savaş başlığı fırlatılmasını gerektirecektir) topyekün bir saldırıdan nasıl ayıracaktır ("sınırlı değiş-dokuş"u meşrulaştırmaya çalışan senaryoda iddia edildiği gibi Birleşik Devletler'in de sınırlı bir darbeyle cevap vermesi için bu ikisini birbirinden ayırabilmesi şarttır)? Ve her şeyden önce, Sovyetler Birliği böyle bir saldırıya niye girişsin - Sovyetler Birliği'nin barışa bağlılığı göz ardı edilse ve yalnızca pragmatik değerlendirmelerden yola çıkılsa bile? Böyle bir durumdan Sovyetler Birliği ne kazanabilir? Ne de olsa Birleşik Devletler bir karşı-kuvvet darbesine uğradıktan sonra bile önemli miktarda stratejik kuvveti elinde tutabilecektir - ABD'li uzmanların savunduğu gibi.

1973-1975 yılları arasında Beyaz Saray'ın stratejik silahlar alanında en başta gelen uzmanı Jan Lodol, "şahinler"in hesaplamaları hakkında şu eleştirel değerlendirmeyi yapmıştır: "Sovyetler bizim karada-üstlendirilmiş ICBM'lerimizin hepsini, alarm durumunda olmayan bombardıman balistik roketlerimizi (SLBM'lerimizi) imha etse bile alarm durumundaki bombardıman uçağı kuvvetimiz ve alarm durumundaki SLBM kuvvetimizi hâlâ elde bulunduruyor olacağız. Yalnızca bu kuvvetler bile Sovyet hedeflerine karşı dört-beş bin nükleer silah sevk etme yeteneğine sahip olacaktır."⁵⁸

ABD'nin yalnızca karada-üstlendirilmiş ICBM silahlarına karşı bir Sovyet karşı-kuvvet darbesi vurulması olasılığından söz edilmesi ise hepten gülünçtür (ve Reagan'ın "yaralanabilirlik penceresi" iddiasının püf noktası buradaydı). Birleşik Devletler böyle bir darbenin ardından 12.000 tane kadar faal durumda stratejik nükleer savaş başlığını hâlâ elinde bulunduruyor olacaktır (çünkü karada-üstlendirilmiş ICBM'ler ABD stratejik kuvvetlerinin yalnızca yüzde 20 kadarnı oluşturmaktadır).

"Sınırlı karşı-kuvvet değiş-tokuşu" senaryosu gerçek anlamıyla ele alındığında durum tersine dönmektedir - Birleşik Devletler tarafından Sovyetler Birliği'ne vurulacak bir silahsızlandırma darbesi planı. Karada üstlendirilmiş Sovyet ICBM'leri stratejik Sovyet savaş başlıklarının tamamının yüzde 70'ini taşıdığından bu ICBM'lere vurulacak bir karşı kuvvet darbesi, bunu izleyecek değiş-tokuş sırasında Birleşik Devletler'in "sınırlı zarar" görmesini sağlayacağı vaadiyle ABD'li stratejlere çekici gözükmektedir. Atom bombasının yaratılmasından bu yana

58. Jan M. Lodol, "Assuring Strategic Stability: an Alternative View", bulunduğu yer: *Foreign Affairs*, Cilt 54, No. 3, Nisan 1976, sayfa 467

ABD stratejik nükleer silah yapımı programlarında çalışmış olan ünlü ABD'li fizikçi ve Nobel Ödülü sahibi Hans Bethe, *The Los Angeles Times* gazetesinden Robert Scheer'a şunları söylemiştir: "Rusların kuvvetleri çoğunlukla ICBM'lerdedir... Bizim asker kişilerimiz bunu bilmektedir, ama daima bizim ICBM'lerimizin yaralanabilirliğinden söz etmekte ve Sovyetlerin'kilerin yaralanabilirliğine hiç değinmemektedirler. Ruslar, bizden onlara gidecek muhtemel bir ilk darbeye karşı, onlardan bize gelecek bir ilk darbeye bizim açık olduğumuzdan daha açıktırlar."⁵⁹

Ayrıca, şahin stratejilerin iddialarına göre, Sovyetler Birliği'ne karşı, Sovyet misilleme yeteneğini esaslı ölçüde zayıflatacak şekilde vurulacak bir "sınırlı karşı-kuvvet darbesi" daha cazip olacaktır çünkü bu, Birleşik Devletler ve NATO'nun konvansiyonel kuvvetler kullanarak ilk başarıyı pekiştirmelerini sağlayacaktır. Çünkü, böyle bir nükleer saldırıyla eş zamanlı olarak (ki şimdi Avrupa'da konuşlandırılmış bulunan orta menzilli roketler bazı koşullar altında bu saldırı için kullanılabilir) NATO kara birlikleri, sosyalist topluluğun ve özellikle Sovyetler Birliği'nin "işgali ve nihai şekilde parçalara ayrılması" amacıyla Varşova Antlaşması ülkelerine karşı bir taarruz başlatabilirler. Colun Gray, "Targeting Problems for Central War" adlı bir zafere ulaşmak için doğru hedef seçiminin önemini vurgulayan yazısında, "SSCB'nin 'bölgeseleştirilmesi' (parçalanması veya balkanlaştırılması da denebilir) son yıllarda bir hayli incelenmiştir" demektedir. Bu incelemelerden çıkarılan sonuçlardan bir tanesi de, böyle bir "bölgeseleştirme"nin "muhtemelen, gerçekten büyük bir ölçekte (geniş bir) ABD 'amirliği' ve zabıtası gerektireceğidir (yurt dışında, görülmemiş bir büyüklükte ve karmaşıklıkta bir dolaşıklıkla karışmak). " Bu Amerikalı jeopolitik uzmanı, bu gibi amaçları hedef olarak belirlerken "genel savaş sorunlarına, sanki, stratejik kuvvetler denen kuvvetler arasında hemen hemen yalnızca merkezi bir savaş söz konusuymuş gibi yaklaşılmaması çok büyük bir yanlışlık oluşturabilir. Gerçekten de, Sovyetler Birliği'nin zafer kazanmasını engellemeyi veya onu yenmeyi amaçlayan umut verici düşüncelerin bazıları stratejik nükleer savaş başlıklarının akılluca yerleştirilmesini değil Batı'nın genel-amaçlı kuvvetlerinin yaratıcı taarruz hareketleri yapmasını gerektirmektedir"⁶⁰ diye yazmaktadır.

Ancak Pentagon stratejileri, Birleşik Devletler teorik olarak bir ilk

59. *The Los Angeles Times*, 11 Nisan 1982

60. *Naval War College Review*, Cilt No. 1, Ocak/Şubat 1980, sayfa 11-14

darbeyle Sovyet ICBM'lerinin büyük bir bölümünü imha etmeyi başarsa bile Sovyetler Birliği'nin de stratejik denizaltılarda ve bombardıman uçaklarında konuşlandırılmış nükleer savaş başlıklarını muhafaza edeceğini ve bunların saldırganın kesin yıkımına yeterli olacağı gerçeği hakkında hiçbir şey söylememektedirler.

ABD'li politikacılar silahsızlandırıcı bir karşı-kuvvet darbesi kavramına büyük ilgi duymalarına karşın SSCB'ye böyle bir saldırının Amerikan toplumunun başına neler getirebileceğinin de farkındadırlar. ABD'li "şahinler" in ellerini bağlayan temel etken budur.

Ama Birleşik Devletler, Amerikan hedeflerini ve stratejisini Sovyetler Birliği'ne atfederek, kendi sürdürmeye çalıştığı silahlanma yarışını haklı çıkarmaya çalışmaktadır. Başkan Reagan Mart 1983'te, uzayda üslendirilmiş bir ABM sistemi yaratma niyetini ilan eder etmez ABD' basını Birleşik Devletler'e bir Sovyet saldırısı hakkında çeşit çeşit senaryolar yayınlamaya başladı - ve senaryoya göre, bu saldırıya misilleme olarak vurulacak ABD darbesinin SSCB'de yaratacağı zarar, ulus çapındaki bir Sovyet ABM sistemi sayesinde sınırlı kalacaktı (halbuki 1972 Anti-Balistik Roket Sistemleri Sınırlandırma Antlaşması'nın Amerika tarafından reddedilmesi ve tam ölçekli bir ABD ABM sisteminin konuşlandırılması yüzünden Sovyetler Birliği mecbur kalmadığı sürece böyle bir sistem yaratmaya hiçbir niyeti yoktur).

U.S. News and World Report dergisinin yazdığına göre "bazı resmi yetkililer, süpergüçler arasında ABM sistemleri kurulması alanında topyekün bir yarışın tetiğine basılacağından endişe etmektedirler. Endişe kaynağı şudur: Eğer Sovyetler böyle bir yarış kaybetmekte olduğunu hissederse uzaydaki ABD savunma sistemine bir ön-alma saldırısında bulunabilir. O zaman da Moskova, hiçbir karşılık görmeyeceği bir şekilde ABD'ye darbe vurabileceği sonucuna varabilir ve kendi ABM ağı sayesinde, misilleme roketlerinin çoğunu imha edebilir."⁶¹

Başka bir deyişle Birleşik Devletler, misillemeyi her iki taraf için de olanaklı kılan karşılıklı yaralanabilirlik durumunu değiştirmek istemektedir; ama bu niyet Moskova'nın üzerine atılmaktadır. O halde, kurulması pek çok çabaya mal olmuş Sovyet-Amerikan stratejik silah sınırlandırması rejimini yıkmak niye? Güvenliğin, taarruz ve savunma silahlarında eşitlik tabanında sağlanması, bu Sovyet-Amerikan eşitliğinin uluslararası hukuk altında resmileştirilmesi ve bunun gittikçe azalan silah düzeylerinde muhafaza edilmesi daha akılcı, daha az pahalı ve daha etkili olmayacak mıdır?

Birleşik Devletler'in ve müttefiklerinin askeri politikası münhası-

61. *U.S. News and World Report*, 9 Nisan 1984, sayfa 34

ran savunma eğilimli olduğu ve caydırıcılık/vazgeçirme bakış açısından yola çıktığı takdirde Sovyetler Birliği eşitlik ve eşit güvenlik tabanında onların meşru çıkarlarına saygı göstermeye hazır olduğunu birçok kez dile getirmiştir. Ama ABD liderlerine başka amaçlar yol göstermektedir. Onlar üstünlüğü ele geçirme çabası içinde bu kez uzayda yeni bir silahlanma yarışı turu başlatarak Sovyet-Amerikan eşitliğini bozmak istemektedirler. Ama gerçek niyetlerini saklayabilmek için, bu yarışın ortaya çıkarabileceği "yeni Sovyet askeri yetenekleri"nden yüksek sesle şikayet etmektedirler.

KARŞI-KUVVET KAVRAMLARININ DAHA SONRAKİ GELİŞİMİ

1960'ların sonları ABD dış politikası için keskin çelişkilerle dolu bir dönem oldu. "Ayaklanmaya karşı koyma" stratejisi Vietnam'da bir işe yaramadı. Birleşik Devletler Vietnam'da, her tür silahlı kuvvetin kullanıldığı bir konvansiyonel savaş tarzına geçtiyse de ABD liderleri Vietnam'da askeri bir çözüme ulaşmanın olanaksızlığını yavaş yavaş anlamaya başladılar. 1968'de Başkan Johnson'ın yeniden başkan adayı olmasının reddi bunu çarpıcı şekilde ortaya koydu. Dış ve iç politika-ya karşı halkın hoşnutsuzluğu büyümüştü.

1969'da göreve başlayan Başkan Nixon'ın Cumhuriyetçi yönetimi- nin önünde Birleşik Devletler'in dış politikasının bir değerlendirmesi- ni yapmak ve onu, dünyadaki yeni güçler dizilişine adapte etmek gere- ği duruyordu. En büyük önceliğe sahip hedefler arasında Vietnam Savaşı'ndan tercihan ABD'nin prestijine en az zarar verecek şekilde geri çekilme sorunu bulunuyordu. Bu durum, Nixon yönetimini ulus- laraarası ilişkilerde daha esnek bir yol izlemeye ve iç toplumsal sahne- de manevra yapmaya itti.

1. Nixon Doktrini ve "Gerçekçi Caydırıcılık" Stratejisi (1970-1976)

Başkan Nixon 18 Şubat 1970'te Kongre'ye gönderdiği dış politika mesajında -gösterişli şekilde "Barış için yeni bir Strateji" başlığını ta- şıyordu- Cumhuriyetçi yönetimin stratejisinin temelini oluşturacak üç kavramı açıkladı. Bunlar ortaklık, kuvvet (her şeyden önce silahlı kuv- vet) ve görüşme idi .

Potansiyel hasımlarla görüşme yapma kavramının, stratejinin gele- neksel unsurları olan kuvvet ve ortaklık (yani askeri blok politikası) kavramlarına eşit bir bileşen halinde stratejiye dahil edilmesi ABD'nin bir bakıma daha gerçekçi bir dış politikaya doğru yöneldiğine işaret eden yeni bir unsurdu. Dahası, Richard Nixon Ocak 1973'te ikinci kez

göreve başlarken kendisinin, Başkan Kennedy'nin, Birleşik Devletler'in dünya çapında rol oynaması kavramına doğrudan karşı çıkabilecek bir durumda olduğuna karar verdi. Nixon, Birleşik Devletler'in dünya çapındaki liderliği uğruna "her bedeli ödemeye" hazır olduğu teminatını veren Kennedy'nin tersine, yaptığı açıklamada, "Amerika'nın diğer-bir ulusun çelişkisini kendi çelişkisi farzettığı, diğer her ulusun çelişkisini kendi çelişkisi farzettığı, diğer her ulusun geleceğini kendi sorumluluğu altında gördüğü, veya diğer ulusların halklarına kendi işlerini nasıl yürüteceklerini söylemeye cüret ettiği zamanlar artık geride kaldı"¹ dedi.

ABD liderlerinin Amerika'nın yeteneklerini değerlendirirken sergiledikleri bu alçak gönüllülük elbette ki Birleşik Devletler'in güç politikasından vaz geçtiği anlamına gelmiyordu. Ama ABD liderlerinin bu yeni yaklaşımı, güçler dizilişi artık değiştiği için, güç oyununun odak noktasını Birleşik Devletler açısından daha az tehlikeli askeri olmayan alanlara kaydırma isteğini yansıtıyordu.

Nixon Doktrini diye anılan doktrin, ABD Başkanı'nın 1969 yazında Guam adasında düzenlenen basın toplantısında oldukça belirsiz bir tarzda dile getirildi ve Cumhuriyetçi yönetimin yeni askeri-politik stratejisine şekil veren temel politik belge oldu. Devlet Başkanı'nın kendisi, Dışişleri ve Savunma Bakanları bu doktrini daha sonra ayrıntılarıyla işlediler.

Başkan'ın açıklamasına göre Nixon Doktrini'nin ana fikri şuydu: "Birleşik Devletler, müttefiklerin ve dostların savunmasına ve kalkınmasına katılacaktır ama Amerika, *tüm* planları tasarlayan, *tüm* programları hazırlayan, *tüm* kararları uygulayan ve dünyadaki bütün hür ulusların *tüm* savunmasını yükümlenen olamaz - ve olmayacaktır. Gerçekten farklı bir durum ortaya çıktığında ve çıkarlarımıza uygun bulduğumuzda yardım edeceğiz... Taahhütlerimize çıkarlarımız şekil vermelidir ve bunun tersi olmamalıdır."²

Washington Nixon Doktrini'ni benimsemekle müttefiklerine, Birleşik Devletler'in askeri antlaşmalar altındaki yükümlülüklerini otomatik olarak değil, koşullara, zamana ve Amerika'nın kazanabileceği avantajlara vb. bağlı olarak yerine getireceğini söylüyordu. Bu, Birleşik Devletler'e daha geniş bir manevra serbestisi kazandırıyordu.

Nixon Doktrini belli bir ölçüde gerçekçilik taşımakla birlikte, yeni duruma uygun düşecek şekilde düzenlenmiş birçok geleneksel emperyalist unsur içeriyordu. Daha geniş bir açıdan bakıldığında bu düzen-

1. *The New York Times*, 21 Ocak 1973

2. *The New York Times*, 19 Şubat 1970

lemelerin temel unsuru, -Birleşik Devletler'in üstlendiği resmi dış politika yükümlülüklerine karşı daha az titiz bir tutumun yanı sıra- Amerika'nın geleneksel güç dengesi kavramına dönme çabasıydı; Birleşik Devletler'in çeşitli "güç odakları" arasında manevralar yaparak askeri güç yığmak yönünde optimum bir yol izleyebileceği ve diğer "güç odakları" arasındaki uluslararası çelişkileri kendi yararına çevirip bunlara yaslanabileceği bir ortama geçme çabasıydı.

Washington Nixon Doktrini'ni izleyerek 1970'lerde bir dizi adım attı. Bu adımlar Birleşik Devletler'e daha büyük bir hareket serbestisi kazandırmak, Birleşik Devletler ile müttefikleri arasında "yükün ve sorumluluğun" daha dengeli dağıtılmasını sağlamak ve potansiyel hasımlarla daha itidalli ve normal ilişkiler sürdürmek üzere planlanmıştı. Nixon hükümeti iş başında iki yıl geçirdikten sonra, ABD'nin askeri-politik stratejisini revize ettiğini ve "esnek mukabele"nin yerine "gerçekçi caydırıcılık"ı benimsediğini resmen açıkladı. Bu yeni sözcük, birinci Nixon yönetiminin Savunma Bakanı Melvin Laird tarafından icat edilmişti.

Laird, "buna gerçekçi dedik" demiştir, "çünkü şu güç zamanda Amerika'nın ve tüm dünyanın önünde duran ana zorlukları hesaba katacak şekilde planlanmıştır. Aynı anda hep birden karşımıza çıkan sorunlara hemen bir çözüm bulunamayacağını kabul etmektedir... Yeni stratejiye yol açan dört temel gerçeklik şunlardır: Stratejik bir gerçeklik; parasal bir gerçeklik; insangücüyle ilgili bir gerçeklik; ve politik bir gerçeklik. Stratejik gerçekliğin en önemli noktası Sovyet askeri gücünün 1960'ların başlarında bize oranla güçsüz bir durumda olmasına karşın günümüzde yaklaşık eşitlik durumuna doğru muazzam şekilde büyümüş olmasıdır."³

ABD'nin askeri ve politik liderleri "stratejik gerçeklik" in diğer unsurlarını irdelerken Çin Halk Cumhuriyeti'nin nükleer yeteneğe ulaştığını da vurgulamışlar ve Mao Zedung'un izlediği dış politikanın etki gücünü hesaba katmışlardır.

Dahası, ABD'nin Cumhuriyetçi yönetimi, Birleşik Devletler'in bundan böyle, yeni stratejiye göre, daha önceden olduğu gibi ikibuçuk savaş yürütme yeteneği kazanmak için değil (Avrupa'da büyük bir savaş, Asya'da büyük bir savaş ve başka bir yerde "bir savaşın yarısı") yalnızca birbuçuk savaş yürütme yeteneği için çalışacağını açıkladı. Yönetim, bu indirimin Asya'da, yani Çin'e karşı büyük bir savaş yü-

3. *Congressional Record*, 5 Mayıs 1971, sayfa S 6282 (Bakan M. Laird tarafından Amerikan Gazete Yayıncıları Birliği önünde yapılan bir konuşma, New York, 21 Nisan 1971.)

rütme yeteneğiyle ilgili olduğunu belirtti. ABD Savunma Bakanı Mart 1971'de, "ABD'nin Asya'daki kuvvet yetenekleri bakımından" demiştir, "ABD'nin özel olarak yalnızca bu hareket alanına yönelik büyük ölçekli ayrı kara savaş birlikleri muhafaza etmesini uzun dönemde planlamıyoruz."⁴ Ve Birleşik Devletler aslında "ikibuçuk" savaş yürütme yeteneğine bile hiçbir zaman ulaşamamış olmasına karşın (hatta, ABD silahlı kuvvetlerinin büyük bir bölümünün karıştığı Vietnam savaşında, Washington'ın da gördüğü gibi, "yarım savaş" yürütme yeteneğine bile erişememiş olmasına karşın) doktrinde böyle bir değişikliğe gidildiğinin ilan edilmesi, açıkça, Washington'ın Çin'e karşı ABD tehdidini önemli ölçüde azaltmayı planladığını gösteriyordu. ABD liderleri Mao Zedung ve meslekdaşlarını Kuzeyde daha gayretli savaş hazırlıkları yapmaya kışkırtmayı, Birleşik Devletler'in vazgeçtiği "Asya'da büyük savaş" yeteneğini, Washington'ın bir tür dost askeri yetenek diye görmeye başladığı Çin silahlı kuvvetlerine aktarmayı umuyordu.

1960'ların "esnek mukábele" stratejisi, Sovyetler Birliği'nin savunma kapasitesindeki ve stratejik silahlarındaki artış karşısında ABD nükleer yeteneğinin değerinin düştüğünü taktik bakımdan kabul etmişti; "gerçekçi caydırıcılık" ise SSCB ile nükleer bir çatışmanın sakıncasını vurgulayarak bu durumu onayladığı gibi, Vietnam'da öğrendiği derslerden hareketle, konvansiyonel ABD kuvvetlerinin kullanımı konusuna daha dikkatli bir yaklaşım sergiledi. Böylece, "uluslararası güvenliğin garantörü" olarak (yani dünyanın büyük bölümünde Batı yanlısı statükonun korunmasının garantörü olarak) yalnızca Amerika'ya ait askeri kuvvetlerin kullanılması yerine "birleşik Batı kuvvetleri"nin kullanılması çabasına girildi.

"En basit formülasyonu, Gerçekçi Caydırıcılık, Nixon Doktrini'ni yürütmek için planladığımız stratejisidir... Bu strateji, nükleer silahlar alanı hariç olmak üzere, diğer ulusların kendi savunmalarını sağlamada daha çok şey yapmalarını istemektedir - özellikle insangücü temini bakımından... Bu strateji, bizim çıkarlarımız söz konusu olduğunda bu gibi uluslara ABD yardımı -ekonomik ve askeri- ve ABD desteği sunmaktadır."⁵

4. *Statement of Secretary of Defense M.R. Laird on the F.Y. 1972-1976 Defense Program and the 1972 Defense Budget, March 9, 1971, U.S., GPO, Washington, 1971, sayfa 77.*

5. *Congressional Record, 5 Mayıs 1971, sayfa S 6282 (Bakan M. Laird tarafından Amerikan Gazete Yayıncıları Birliği önünde yapılan bir konuşma, New York, 21 Nisan 1971.)*

"Gerçekçi caydırıcılık" stratejisine göre, savaş hazırlıklarının nicel yönleri ve hepsinden önce bu alandaki insangücünün artırılması esasen Amerika'nın müttefiklerinin ve ortaklarının düşünmesi gereken bir şey olarak yorumlanmaya başlandı.. Washington kendi görevinin ise silahlı kuvvetlerin bel kemiği olan ABD stratejik nükleer roket yeteneğinin niteliğini geliştirmek ve aynı zamanda konvansiyonel silahları mükemmelleştirmek olduğunu düşünüyordu.

Birleşik Devletler, müttefiklerine, ABD kara birlikleri yerine kendi silahlı kuvvetlerine yaslanmalarını istedi. Bu istek yalnızca ABD birliklerinin yerine yerel kuvvetlerin geçirilmeye başlandığı ("Vietnamlaştırma", "Koreleştirme" ve benzeri programlarla) ülkeler olan Asya'daki ABD müttefiklerine değil aynı zamanda onun NATO'lu müttefiklerine de yönelikti.

Ama ABD liderliği askeri yükümlülüklerini ve yerel çatışmalara müdahale yollarını bir dereceye kadar gözden geçirmekle birlikte Birleşik Devletler'in "dünya çapındaki rol"ünü terketmeyip yalnızca bunun uygulama pratiğinde değişiklik yaptığını vurgulamaya büyük bir dikkat gösterdi. Başkan Nixon, Cyrus Suzberger'in kendisiyle yaptığı bir röportajda, "bu doktrin" diye vurgulamıştır "dünya çapındaki ve uluslararası plandaki sorumluluklarımızdan geri çekilmekten ziyade ABD'nin dünyada politik bir rol muhafaza etmesi gibi özel bir amaçla planlanmıştır... Bizim sorumluluklarımız' yalnızca bu büyük kıta ile / Kuzey ve Güney Amerika - G.T./ sınırlı olmayıp Avrupa, Orta Doğu, Güneydoğu Asya ve kaderi dünya barışını etkileyen diğer birçok belgeyi kapsamaktadır." Ve aşırı bir güven duygusu içinde, "Avrupa ve diğer bölgelerde bir dengenin korunmasına yardım etmeye yeterli güce yalnızca Amerika sahiptir, aksi durumda bu denge bozulabilir"⁶ diye eklemiştir.

Nixon Doktrini altında, askeri bloklar içindeki müttefiklere ve Amerikan nüfuzunun yerel ileri-karakolları gibi hizmet gören diğer ülkelere ABD'nin ekonomik ve askeri yardımı artırıldı. Birleşik Devletler Avrupa'da ise, askeri yükünün bir bölümünü NATO'lu müttefiklerine aktarmayı başardı.

Birleşik Devletler, denizaşırı hareket alanlarındaki askeri varlığının hem büyüklüğünü azaltıp hem de şekil değişikliğine uğrattığı gibi yabancı topraklardaki üslere bağımlılığı azaltılmış seyyar deniz görev kuvvetlerinin geliştirilmesine daha büyük bir önem verdi. Üslerin kendileri bakımından ise, eskiden olduğu gibi yine denizaşırı bölgelerde

anakaralarda üs muhafaza etmek yerine ada stratejisi denen uygulamaya geçildi. Birleşik Devletler daha az dikkat çekici bir uluslararası askeri politika izlemek ve karada üslendirilmiş askeri varlığındaki azalmayı dengelemek üzere Pasifik, Akdeniz ve özellikle Hint Okyanusu ve Basra Körfezi'ndeki aralıksız deniz devriye etkinliklerini artırdı.

ABD yönetimi, açıkça kışkırtıcı bir doğaya sahip olan üstünlük kavramı yerine 1971 yılında, silahlı kuvvetlerin "yeterliliği" kavramını öne sürdü. Bu kavram bir taraftan Sovyetler Birliği ile Birleşik Devletler arasında stratejik eşitliğin doğmaya başladığını isteksizce kabul ediyordu; öte yandan ise ABD'nin askeri gayretlerinin temel il-kelerini daha derinlere saklıyordu.

"Yeterlilik" kavramının kaynağının, ABD liderleri ve Pentagon'un ABD ve Sovyet stratejik yeteneklerinde az çok eşit düzeylere razı olurken stratejik silahların geliştirilmesi alanında daha önde bulunma istekleri olduğu söylenebilir. "Yeterlilik" aynı zamanda ABD stratejik kuvvetlerinin, katı bir askeri politika izlenmesini ve bir savaş durumunda potansiyel düşmanın yıkımının kesinliğini sağlayabilecek şekilde geliştirilmesini şart koşuyordu.

Birleşik Devletler, SSCB ile bir "usul" belirlemek için yapılan genel görüşmelerin kapsamı içinde, stratejik silahların sınırlandırılması yoluyla askeri eşitliğin istikrara kavuşturulması konusunu görüşmeye hazır olduğunu dile getirdi. Stratejide gerçekleştirilen tüm bu düzenlemelere karşın ABD askeri teorisyenleri arasındaki birçok uzman bile "gerçekçi caydırıcılık" ile "esnek mukabele" arasında hiçbir temel farklılık bulamadılar ve birincisini, ikincisinin değişik bir isim altındaki fiili devamı olarak gördüler.

ABD stratejik kuvvetlerinin sivil Sovyet merkezleri yerine tekrar askeri merkezlere nişanlanmasıyla ilgili "Schlesinger Doktrini"nin ortaya atılmasıyla "gerçekçi caydırıcılık" stratejisi biraz daha kendine has bir görüntü kazandı. Nixon ve Ford yönetimlerinin Savunma Bakanı James Schlesinger bu doktrini ilk olarak 10 Ocak 1974'te Washington'da düzenlenen bir basın toplantısında açıkladı. ABD'nin 1975 mali yılı askeri bütçesi hakkında Kongre'ye verdiği raporunda bu doktrini ayrıntılarıyla işlemiştir.

2. "Sınırlı Nükleer Savaş" Kavramı (Schlesinger Doktrini)

Schlesinger'ın "sınırlı nükleer savaş" kavramını ilan etmesi ABD stratejisinin karşı-kuvvet ile ilgili yönlerinin geliştirilmesinde yeni bir adım oluştuyordu. Bu, ABD liderlerinin, SSCB ile Birleşik Devletler arasındaki stratejik nükleer eşitlik durumunun onlara yönelttiği sı-

nırlayıcılıktan bir yolunu bulup kurtulma saplantılarını yansıtıyordu.

Birleşik Devletler'in atom silahı tekeli elinde bulundurduğu dönemde ve hatta bu tekelin sona ermesinden sonraki on yıl boyunca, yani Washington'daki liderler Birleşik Devletler'in gerek nükleer bomba sayısı bakımından gerekse etkili stratejik taşıyıcılar bakımından Sovyetler Birliği karşısında muazzam bir üstünlüğe sahip olduğuna inandıkları sürece nükleer savaşa bir sınırlandırma getirme sorununu hiç ortaya sürmemişlerdir.

Ama SSCB, nükleer savaş başlıklarını Birleşik Devletler içindeki hedeflere eşit bir etkinlikle sevk edebilecek araçlar geliştirince Amerika'nın politik ve askeri liderleri stratejik nükleer savaşa sınırlandırmalar getirme isteklerini açıkça belirtmeye başladılar. Onlara göre, stratejik nükleer kuvvetlerin sivil hedefler yerine çoğunlukla askeri hedeflere -komuta merkezleri, roket siloları, hava ve deniz üsleri, askeri depolar, birlik yoğunlaşma noktalarına, vb. -karşı kullanılmasıyla bu başarılabilirdi. Schlesinger Doktrini'nin öngördüğü nükleer değiş-tokuş türü buydu. ABD liderleri ABD stratejik kuvvetlerinin çoğunlukla Sovyet askeri tesislerine nişanlandığını ilan etmekle aslında, Sovyetler Birliği'ne, eğer işler gelip nükleer bir değiş-tokuşa dayanacak olursa Birleşik Devletler'in diğer tarafta aşırı bir yıkım ve kayıba yol açmaya çalışmayacağı ve yalnızca Sovyet silahlı kuvvetlerini ve askeri tesislerini saf dışı bırakacağı işaretini veriyorlardı. ABD'nin bu stratejisinin SSCB'nin de ABD nüfus merkezlerini vurmaktan kaçınması ve darbelerini askeri hedeflerle sınırlı tutması için güçlü bir dürtü oluşturması bekleniyordu.

ABD askeri liderleri, stratejilerinin karşı-kuvvet yönlerini vurgularken Sovyet halkının ve ABD sivil nüfusunun kaderi, onları, stratejik nükleer silahları -mahvedici bir misilleme darbesi tehdidiyle potansiyel bir hasımı Birleşik Devletler'e saldırmaktan caydırmanın bir aracı olarak basitçe muhafaza etmek yerine- savaş içinde kullanabilme olasılığı kadar ilgilendirmemektedir. ABD liderleri bir karşı-kuvvet stratejik savaş kavramını resmen ortaya atmakla yalnızca nükleer savaş meşrulaştırmak istememişler, aynı zamanda SSCB'ye karşı barış zamanında yöneltilen stratejik nükleer tehdidi artırmak istemişlerdir. Bu, doğrudan James Schlesinger'ın kendisi tarafından doğrulanmıştır: Kendisi, Temmuz 1975'te, Birleşik Devletler'in, bir ilk stratejik nükleer darbe vurma olasılığını ihtimal dışı bırakmadığını söylemiştir.

Bu stratejinin ilan edilmesi ve Savunma Bakanı'nın ilk darbe tehdidiyle dolu bu konuşması, kısmen, Amerikan kamuoyunun dikkatini Birleşik Devletler'in içine düştüğü çok büyük bir terslikten başka tarafa çekmek amacıyla gürültüye başvurma çabasıyla açıklanabilir: 1975

İlkbaharında Saygon düşmüş ve Güney Vietnam'ın Amerikancı kukla rejimi var olmaktan çıkmıştı. Ama Schlesinger'ın "seçici hedefleme" kavramı daha geniş bir açıdan ele alındığında, bu, ABD stratejik kuvvetlerinin karşı-kuvvet yeteneğinde önemli avantajlar muhafaza etmeyi ve böylece, stratejik silahların sınırlandırılması hakkındaki 1972 Sovyet-Amerikan anlaşmasına rağmen Sovyet-ABD stratejik eşitliğinin oluşmasını esasen engellemeyi amaçlayan ABD politikasının bir unsuruydu.

James Schlesinger bu kavramı öne sürmekle, daha önce belirtildiği gibi McNamara'nın stratejisinin içermiş olduğu stratejik ilkeleri resmen ve alenen onaylamış oluyordu. Schlesinger'ın söylediği gibi, "karşılıklı yıkım hakkında söylenmiş güzel sözlerle karşın, yıllardan beri, kentlere saldırmak yerine önceden planlanmış bazı geniş ölçekli seçeneklerimiz olagelmıştır."⁷ Birleşik Devletler'in 1960'ların sonlarında ve 1970'lerin ilk yarısındaki askeri gayretleri de, olanaklı olan en yüksek karşı-kuvvet yeteneğini elde etmeye yönelikti. Pentagon, stratejik silahlarını sayısal bakımdan artırmayı tamamladıktan sonra bunların mükemmelleştirilmesine geçti ve en büyük dikkati, bunların karşı-kuvvet özellikleri üzerinde topladı (daha iyi düzenlenmiş ve daha hassas MIRV savaş başlıkları tesis edilmesi, stratejik bombardıman uçaklarının havadan-karaya SRAM roketleriyle silahlandırılmasıyla bunların kapasitelerinin artırılması ve sonuç olarak, değişmeden kalan rampalardan sevk edilebilecek stratejik nükleer savaş başlığı sayısının hızla artması).

O halde Schlesinger'ın kavramında yeni olan neydi?

Önce, ABD stratejik nükleer kuvvetlerinin karşı-kuvvet tarzı içinde nişanlandıkları gerçeği alenen açıklanmış oluyordu. ABD'li stratejilerin inancına göre bu, Sovyetler Birliği'ne, ABD-Sovyet stratejik eşitliği yavaş yavaş belirmeye başlamış olmasına karşın Birleşik Devletler'in önemli karşı-kuvvet avantajları, yani, silahsızlandırıcı bir ilk darbe vurabilme yeteneğiyle ilgili avantajlar muhafaza ettiği uyarısında bulunuyordu.

İkincisi, Schlesinger kavramı, ABD'nin ICBM'lerini çabucak yeniden-nişanlayabilmek için geliştirdiği yeni yeteneği sayesinde (bu işlem eskiden saatler alırken şimdi birkaç dakikada yapılabiliyordu) bazı avantajlar sağlamaya çalışmakla kalmamış, aynı zamanda, ABD'nin uzun dönemli stratejik silah geliştirme çabalarını, bunların karşı-

7. Report of the Secretary of Defense James R. Schlesinger to the Congress on the FY 1975 Defense Budget and FY 1975-1979 Defense Program, March, 7, 1974 U.S. GPO, Washington, 1974, sayfa 39.

kuvvet özelliklerinin geliştirilmesi üzerine odaklaştırmıştır.

Üçüncüsü, ABD Savunma Bakanı bu kavramı öne sürmekle Birleşik Devletler'e elverişli gelen nükleer değiş-tokuş "kuralları"nı "potansiyel hasım"a önceden empoze etmeye çalışıyordu.

Pentagon stratejileri elbette ki, ABD yeteneklerine en uygun düşen ve diğer tarafa ise en elverişsiz gelen herhangi bir savaş kuralı, herhangi bir nükleer değiş-dokuş kuralı üzerinde herhangi bir hasımla anlaşmaya varmanın olanaksız olduğunu anlamaktadırlar. Bu gibi kural-ların ancak ezici bir güç konumundan dayatılabileceği umulabilir. Birleşik Devletler diğer tarafı Amerikan "kuralları"nı kabul etmeye zorlayabilmek için bir yandan "seçici" nükleer darbeler vurma ve böylece stratejik nükleer bir değiş-tokuşu bile "sınırlı" tutma olasılığını vurgularken öte yandan açıkça, daha çok değer taşıyan askeri-olmayan Sovyet hedeflerinden gözünü ayırmayacağını ve Sovyet kentlerini ve endüstri merkezlerini vurmak için "yıkımın kesinliği"ne yeterli miktarda yedek kuvvet bulunduracağını ima etmektedir. Bu konuyu derinlemesine araştırmış olan Aaron Friedberg, "1974'te ilan edilen strateji değişikliğinin arkasında yatan en önemli varsayımlardan birisi, görünür gelecek içinde Sovyet kuvvetlerinin, yedekte tutulan ABD kuvvetlerini imha etme yeteneğinde olmayacağı idi." diye belirtmektedir.⁸

Başka bir deyişle, ABD liderlerinin görüşüne göre Birleşik Devletler'in elindeki belirli bazı nicel avantajlar ve sevk edilebilir stratejik nükleer savaş başlıklarındaki sayısal üstünlük -rampa sayısında genel bir eşitlik olsa bile- bir nükleer değiş-tokuşta Birleşik Devletler'in elverişli bir sonuç elde edebilmesini sağlayacaktı; özellikle eğer Birleşik Devletler Sovyet stratejik kompleksine ilk darbeyi vurarak bir Sovyet misillemesini önemli ölçüde engeller ve bu arada, gerektiğinde Sovyetler Birliği'ne yığinsal bir ikinci darbe vurma kapasitesini muhafaza ederse. Bu hesaplamalar, Başkan Nixon'ın Nisan 1974'te onayladığı 242. Ulusal Güvenlik Kararı Memorandumu'na dahil edilmiştir. Bu Memorandumu, Aralık 1975'te benimsenen SIOF 5 izlemiştir. Bu plan, Sovyetler Birliği'ndeki ve diğer Varşova Antlaşması ülkelerindeki 25.000 hedefi Birleşik Devletler'in ve NATO'lu müttefiklerinin nükleer kuvvetleri arasında paylaşmıştır.⁹

Schlesinger Doktrini aslında, bu belgelere yerleştirilmiş olan gizli

8. Aaron L. Friedberg, "A History of the U.S. Strategic Doctrine' 1945 to 1980" Agy., sayfa 57.

9. Bkz.: Desmond Ball, *Development in U.S. Strategic Nuclear Policy Under the Carter Administration*. CISA Working Paper No. 21, Center for International and Strategic Affairs, California Üniversitesi, Los Angeles, Şubat 1980, sayfa 8, 10.

ana ilkelerin bazılarının propaganda tarzında sergilenmesiydi ve ABD'li politikacıların inancına göre bu propaganda potansiyel düşman üzerinde çok güçlü bir etki yaratacaktı.

Nihayet, bir ABD-Sovyet stratejik nükleer değiş-tokuşu hakkındaki tartışmaların ta kendisi -ki, yumuşamanın en canlı döneminde, SALT II görüşmelerinin sürdüğü bir sırada Washington tarafından başlatılmıştır- yumuşama sürecini yavaşlatmak ve Birleşik Devletler'in Sovyet-Amerikan ilişkilerini geliştirme konusunda hiçbir acelesi olmadığını göstermek için planlanmıştır.

Schlesinger Doktrini'nin benimsenmesi, dünyaya, Birleşik Devletler'in stratejik nükleer savaşı kendi dış politika araçları cephaneliğinin dışında tutmaya hiç niyeti olmadığı işaretini vermiştir.

3. "Karşı Koyma" Stratejisi (1977-1980)

Başkan Jimmy Carter'ın Demokrat yönetiminin Ocak 1977'de işbaşına geçmesi ABD askeri-politik doktrinine veya stratejisine esasen yeni olan hiçbir şey getirmedi. ABD-Sovyet stratejik dengesi hakkında 10 numaralı Başkanlık Değerlendirme Memorandumu'nda yer verilen kapsamlı bir değerlendirme bu dengenin istikrarını ortaya koyuyor ve bir ABD-Sovyet nükleer çatışmasının galibi olamayacağı sonucunu tekrar doğruluyordu.

Başkan Carter, bu memoranduma dayanan 18. Talimat'ta, Richard Nixon altında geliştirilen stratejik ana ilkelerin geçerlikte olduğunu onaylamıştır. Jimmy Carter, Savunma Bakanı Harold Brown'a, düşmana bir misilleme darbesiyle "kabul edilemez" bir zarar verdirilmesi yeteneğini muhafaza etmeyi amaçlayan çabaların sürdürülmesi talimatını vermiştir. ABD silahlı kuvvetlerine de buna paralel bir görev verilerek seçici nükleer darbeler vurabilme yeteneğinde olmaları istenmiştir. *The New York Times* gazetesinin yazdığına göre "bir yönetim kaynağı, 'bu' demistir 'geçmişteki stratejik politikadan köklü bir sapmayı temsil etmemektedir' (Yani Schlesinger Doktrini'nden - G.T.).¹⁰

Böylece bu da, 1961'den beri izlenen temel ABD stratejisi olan "esnek mukabele"nin esasen bir devamıydı; ama Nixon yönetimi bunun adını değiştirerek "gerçekçi caydırıcılık" demiş, Carter'ın ekibi ise nihayet onu "karşı koyma" stratejisi diye vaftiz etmişti. Bu stratejinin "esnek mukabele"nin yolundan gittiği, aslında Harold Brown'ın ABD'nin stratejisi ve askeri programları hakkındaki 1977-1981 rapor-

10. *The New York Times*, 26 Ağustos 1977.

larında ve açıklamalarında doğrulanmaktadır. Brown Birleşik Devletler'in stratejik silahlarda Sovyetler Birliği ile "temel bir denklik" muhafaza etmeye çalışacağını vurgulamıştır. Brown'a göre bu, dört tane genel koşula uygunluk sağlanmasını gerektiriyordu:

"1. Sovyet stratejik nükleer kuvvetleri politik manevra, diplomatik zorlamalar veya askeri avantajlar için kullanışlı bir alet haline gelmemelidir;

"2. nükleer istikrar -özellikle bu bunalım sırasında- korunmalıdır;

"3. stratejik kuvvetlerin özelliklerinde Sovyetler'in sahip olduğu herhangi bir avantaj, diğer özelliklerde ABD'nin sahip olduğu avantajlarla dengelenmelidir; ve

"4. ABD'in stratejik görünüşü, performans bakımından, Sovyetler Birliği'ninkinden gerçekten üstün olmamalı ve öyle gözükmemelidir."¹¹

Ama ABD liderleri resmi bakımdan Sovyetler Birliği ile stratejik eşitliğin korunmasını savunmalarına karşın gerçekte stratejik avantajlar elde etmeye çalışıyorlardı. Ve buna ulaşmanın en iyi yolunun, ABD stratejik nükleer kuvvetlerini daha çok artırmak ve onların karşı-kuvvet yeteneğini mükemmelleştirmek olduğunu düşünüyorlardı.

O halde, resmi açıklamalarla yaratılan doktrinlerin dalgalanmalar gösterdiği izlenimi bırakmalarına karşın 1960'lar ve 1970'lerde ABD'nin gerçek strateji politikası stratejik kuvvetlerin karşı-kuvvet yeteneklerini yavaş yavaş artıracak şekilde bu kuvvetlerin geliştirilmesine önem vermek şeklindeydi.¹² ABD politik liderlerinin bakış açısına göre bir karşı-kuvvet avantajı, ABD'nin stratejik cephaneliğini yalnızca potansiyel bir düşmanı Birleşik Devletler'e saldırma düşüncesinden vazgeçirmenin bir aracı olarak değil aynı zamanda bir nükleer savaşı kazanma umuduyla böyle bir savaşı başlatıp yürütmeyi geçerli bir aracı olarak muhafaza etme olanağı sağlayacaktı.

Ama 1970'lerin sonlarıyla başları arasındaki en önemli fark, bu dönemin sonunda Sovyet-Amerikan stratejik eşitliğinin elle tutulur bir duruma gelmesiydi - bu eşitlik basitçe stratejik rampaların sayısındaki bir eşitlik değil ama her iki taraftaki stratejik kuvvetlerin gerçek savaş yeteneklerindeki bir eşitlikti.

11. *Department of Defense Authorization for Appropriations for Fiscal Year 1982. Hearings before the Committee on Armed Services, United States Senate, 97 the Congress, 1st Session, U.S. GPO, Washington, 1981, Part 1, sayfa 131.*

12. "Yavaş yavaş" olmasının nedeni, bazı ABD'li yazarların okuyucuları kandırmak istediği gibi politik liderlerin bu süreci yavaşlatmak için kasıtlı gayret göstermeleri değil, bu iş için -özellikle nişan alma hassaslığını artırmak için- gereken son derece karmaşık teknolojik gerekliliklerdir.

Harold Brown'ın beş yıllık ABD askeri programı hakkındaki son raporunda açıkça kabul ettiği gibi (görevini yeni, Cumhuriyetçi Savunma Bakanı Caspar Weinberger'a devretmeden hemen önce, 19 Ocak 1981'de hazırlanmıştır), "Sovyetler'in stratejik eşitliği tartışmasız şekilde elde etmesi, öldüğünü zaten uzun zamandır bildiğimiz bir şeyin tabutuna son çiviye çakmıştır"¹³ -tabuttaki ceset, Amerikalıların, Sovyet kentlerine karşı yığinsal bir ABD nükleer darbesi tehdidinin ABD politikası ve diplomasisi için etkili bir koz olduğu inancıydı.

ABD'nin politik ve askeri kurumunun önemli bir bölümünün gerçek eşitliği kabullenmeyi reddetmesi bir yandan SALT II Antlaşması'na karşı (ki bu eşitliği resmileştiriyordu) geniş bir kampanya açılmasına ve öte yandan karşı-kuvvet kavramlarına yaslanmak için daha gayretli çabalar harcanmasına yol açtı. "Karşı koyma" stratejisi ilk anda savunmaya yönelik çağrışımlar yaptırmasına karşın aslında ABD askeri kompleksini, SSCB karşısında bir karşı-kuvvet üstünlüğü kazanma çabalarında yeni bir hamle yapmaya yönelten stratejik ana ilkeyi oluştuyordu.

Bu stratejinin ayrıntıları ilk kez olarak Harold Brown tarafından, ABD'nin askeri durumu hakkında 1981 mali yılında Kongre'ye ilettiği mesajında işlenmiştir. Brown, "ad stratejiden daha yenidir" diye vurgulamış ve bu stratejinin en önemli özelliğinin Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerdeki hedeflerin kapsamının genişletilmesi olduğunu söylemiştir. Bu strateji bir yandan "Sovyet askeri kuvvet yapısını ve politik güç yapısını kapsayan hedeflere saldırma seçenekleri"¹⁴ verdiği gibi gerektiğinde kent ve endüstri merkezlerine de darbe vurmaya yeterli stratejik yedek muhafaza edilmesini öngörüüyordu.

"Karşı koyma" stratejisi ABD Başkanı'nın 25 Temmuz 1980'de imzaladığı 59. Talimat'ta ve yeni Tek Entegre Operasyonel Plan'da (SIOP 5D) yasa halinde sistemleştirildi. 59. Talimat Sovyetler Birliği'ne karşı "sınırlı bir karşı-kuvvet savaşı" öngörüyor, SIOP 5D ise (daha önceki versiyonda yer alan 25.000 hedef yerine) 40.000 hedefi listeye alıyordu.¹⁵ Birleşik Devletler 1980'lerin başlarında 15.000 kadar stratejik nükleer savaş başlığına sahip olduğundan SIOP 5D, politik liderlerin kararlarına göre seçilecek olan ve hızlı yeniden-nişanlama tekniklerince olanaklı kılınan bir dizi "hedef seçeneği" içeriyordu.

13. *Department of Defense Authorization for Appropriations for Fiscal Year 1982. Hearings before the Committee on Armed Services...*, sayfa 126.

14. *Report of Secretary of Defense Harold Brown to the Congress on the FY 1981 Budget, FY 1982 Authorization Request and FY 1981-1985 Defense Program, January 29, 1980, U.S. GPO, Washington, 1980, sayfa 66.*

15. *Arms Control Today*, Cilt 11, No. 2, Şubat 1981, sayfa 2, 6.

Böylece, SSCB'ye vurulacak nükleer darbeler hakkında daha 1960'larda hazırlanmış olan ilk ABD planlarının ilkel şekiller içinde öngördüğü ve stratejik taarruz tekniklerinin yeni bir düzeye eriştiği 1970'lerin başlarında Schlesinger'ın geliştirdiği hedef seçeneği yöntemi şimdi çok daha geniş bir ölçekte ve çok daha geliştirilmiş bir tarzda ortaya konuyordu. ABD'nin stratejik nükleer kuvvetlerinin kullanımı mükemmelleştirme yönündeki bu yeni adım, mevcut duruma ve ABD liderlerinin stratejik planlarına bağlı olarak dolaysız karşı-kuvvet darbesi seçenekleri (askeri hedefleri ve komuta ve kontrol merkezlerine karşı) sunuyordu.

ABD yönetimi, Eylül 1980'de Senato Dış İlişkiler Komitesi'nde yapılan özel bir kapalı toplantıda, 59. Başkanlık Talimatı'nda değinilen, "sınırlı" nükleer darbenin anlamı hakkındaki sorulara verdiği yazılı cevapta, bu darbe için, "yüksek derecede etkili olacaktır (ve yalnızca, olanaklı olan en yüksek şiddetten daha düşük düzeyli anlamında 'sınırlı olacaktır)' demıştır. Bu nükleer savaşın sözde sınırlı doğasının muğlak olmasına gerekçe olarak, "Sovyet liderliğinin, bu tepkinin tam ne olacağından emin olamamasını istiyoruz" düşüncesi gösterilmiştir. Ama yine de Senatörlere, "karşı koyma" stratejisinin, ABD'nin, "onların / Sovyetler'in - G.T./ silolara üslendirilmiş ICBM'lerin büyük bir bölümünü bir ön-alma darbesi tehdidi altında tutabilme yeteneğine"¹⁶ sahip olmasını öngördüğü söylenmiştir.

Görüldüğü gibi bu stratejinin saldırgan doğası resmi hükümet açıklamalarında bile açıkça ortaya çıkıyordu. Askeri teori uzmanları ise resmi yetkililerin yalnızca ima ettiği şeyleri açıkça söyleyiverdiler. Örneğin ABD'li tanınmış bir strateji teorisyeni ve Ulusal Kamu Politikası Enstitüsü başkanı Colin Gray şöyle demıştır:

"Stratejik istikrar ile stratejik açmaz birbirlerine eşitlenmemelidir. Birleşik Devletler, tam bir karşılıklı ABD-Sovyet stratejik caydırıcılığı anlamına gelen temel bir strateji kavramına tahammül edemez... ABD/NATO perspektifi içinde bakarsak, istikrarlı bir stratejik denge Birleşik Devletler'e şunları sağlayacak dengedir:

". Kazanma umudu verdiği takdirde merkezi stratejik nükleer kullanımı başlatmak (NATO stratejisinin bir gereği).

". Bir 'ürmanma üstünlüğü' konumunu ele geçirip muhafaza etmek.

". Sovyet Devleti'nin en yaşamsal servetlerine yönelik güçlü bir

16. *Nuclear War Strategy. Hearings before the Committee on Foreign Relations, United States Senate, 96th Congress, 2nd Session, on Presidential Directive 59. (Top Secret Hearing Held on September 16, 1980; Sanitized and Printed on February 18, 1981), U.S. GPO, Washington, 1981, sayfa 36-37.*

tehdit ve Birleşik Devletler'in kendine verdirilecek zararı sınırlandırma yeteneği sayesinde Sovyet tırmanmasını veya karşı-tırmanmasını caydırmak."¹⁷

Bunlar açıkça, silahsızlandırıcı bir ön-alma darbesiyle bir nükleer savaş başlatılıp kazanılmasını işleyen saldırgan kavramlardı; halbuki resmi açıklamalarda bu stratejik ana ilkeler caydırıcılık ve hatta karşılıklı caydırıcılık diye kamufle ediliyordu.

Carter yönetimi bir karşı-kuvvet üstünlüğü elde etmek amacıyla geniş ölçekli bir silah artırımı programı başlattı ve bundan daha büyük bir savaş hazırlığı programını NATO'dan hızla geçirdi.

Birleşik Devletler 1970'ler boyunca, köklü şekilde yenileştirilmiş stratejik sistemler konuşlandırıldı; bunlar arasında, Poseidon C-3 MIRV taşıyan SLBM roketleri ve yeni Trident I SLBM roketleri de vardı. Trident roketleriyle silahlandırılmış Ohio sınıfı nükleer yakıtlı yeni denizaltıların yapımına başlandı (herbirinde bu roketlerden 24 adet vardı). 1970'ten başlamak üzere, her birinde üç adet MIRV savaş başlığı bulunan 550 tane Minuteman III ICBM roketi konuşlandırıldı. Bunlar, ABD stratejik triadının denizde ve karada üslendirilmiş bölümlerinin önemli ölçüde modernleştirildiği anlamına geliyordu.

Kuzey Dakota'daki Grand Forks üssünde, 100 adet faal roket-savarı bulunan bir ABM kompleksi konuşlandırıldı (bu kompleks 1972 Sovyet-Amerikan ABM Sınırlandırma Antlaşması'nın imzalanmasından sonra kısmen depoya kaldırılmıştır). Denizaltı-savar savaşımı (ASW) ile ilgili yeni sistemler geliştirilip konuşlandırıldı ve Los Angeles sınıfı nükleer yakıtlı çok -amaçlı yeni denizaltıların üretimine başlandı.

Yeni süpersonik B-1 stratejik bombardıman uçağının tasarımı yapıldı (maksimum taşıma kapasitesi 34 ton olacaktı). Ama, bu tipten dört tane deneme uçağı üretilip testlerine başlanmasına karşın, çeşitli değerlendirmeler sonucu Carter yönetimi bu uçağın seri üretimine geçmekten kaçındı. Nükleer savaş başlıkları taşıyan havadan-karaya yeni SRAM balistik roketleri geliştirilip stratejik bombardıman uçaklarına konuşlandırıldı. Nihayet, 3.000 kilometreye kadar menzile ve yüksek bir isabet hassaslığına sahip olan stratejik nükleer seyir roketleri üretilip denendi. Bu roketler esasen hava taşıtlarından (bombardıman uçakları veya özel olarak donatılmış sivil uçaklardan), karada üslendirilmiş rampalardan, su üstü gemilerinden ve denizaltıların torpil

17. Colin S. Gray, "Strategic Stability Reconsidered", bulunduğu yer: DAEDALUS, Sonbahar 1980, sayfa 150-151

yataklarından fırlatılabilmektedir. Patriot adında yeni bir hava-savunma güdümlü roket sistemi tasarlandı ve konuşlandırıldı.¹⁸

Askeri deniz seyrüseferi ve gözetleme amaçlarıyla bir dizi uydu geliştirilip fırlatıldı; yeni erken uyarı sistemleri (özellikle ufuk-ötesi radarlar) faal duruma getirildi ve komuta, kontrol ve haberleşme sistemleri köklü şekilde geliştirildi. Bu sistemlerin mükemmelleştirilmesi için 1970'ler boyunca 25 milyar dolar kadar para harcandı. Ama Carter yönetimi bu geliştirmelerin bile etkili operasyonların yürütülmesine yeterli olmadığına karar verdi. Başkan bu yüzden iki talimat daha - 53 ve 58- imzalayarak bu sistemlerin savaşta sağ kalabilmesini ve nükleer savaşta en üst ABD liderlerinin korumasını artırmak üzere çok geniş ölçekli bir dizi önlem alınmasını istedi. Kara, Hava ve Deniz Kuvvetleri'nin de yeni tipten birçok taktik ve savaş alanı silah sistemi kullanmaya başlamasıyla konvansiyonel kuvvetlerin etkinliği de önemli ölçüde artırılmış oldu.

Carter yönetimi yeni stratejik ve konvansiyonel silahlar üzerindeki çalışmaları hızlandırdı; bunlar arasında özellikle yeni bir SLBM kuşağı (Trident II), yeni tipten seyir roketleri (süpersonikler dâhil), manevra yapabilen atmosfere-dönüş başlıkları (MARV savaş başlıkları) ve ICBM'ler için daha hassas güdüm sistemleri, birçok roket-savunma ve uzay-savunma sistemleri, vb. sayılabilir.

Başkan, Haziran 1979'da "şahinler"e boyun eğerek, karada üslen-dirilecek yeni stratejik roket sisteminin geliştirilmesi için tasarlanan programı yürürlüğe koydu. Carter'ın programı altında, 1986 yılından başlamak üzere, MARV savaş başlıklarıyla donatılmış 200 adet seyyar MX ICBM roketi konuşlandırılacaktı. Bu roketlerin Utah ve Nevada'daki özel koruganlar arasında düzenli olarak yerlerinin değiştirilmesiyle bir darbeden sağlam kurtulma olasılıklarının artırılması düşünülüyordu.

Carter yönetimi ayrıca, Avrupa'nın yanı sıra denizaşırı hareket alanlarında kullanılmak üzere hareket yeteneği son derece yüksek müdahale birliklerinin kurulmasını hızlandırdı. Bu amaçla 1977'de özel bir Hızlı Müdahale Kuvveti oluşturuldu. Carter Doktrini adı verilen Doktrin (1980) altında Uzak Doğu, Güney Asya, Orta Doğu ve Latin Amerika "yaşamsal ABD çıkarları bölgeleri" olarak ilan edildi. Pentagon

18. Şimdiki durumda Patriot sistemi, roket-savar amaçlarıyla kullanılmak üzere adapte edilmektedir. ABD basınının verdiği haberlere göre "bazı silah denetimi uzmanları, geliştirilmiş bir Patriot roketinin, Birleşik Devletler ile Sovyetler Birliği arasındaki roket-savar sistemlerini sınırlandıran 1972 anlaşmasını baltalayabileceğinden korktuklarını söylemektedirler." (*International Herald Tribune*, 5 Nisan 1984.)

buralarda yeni askeri üsler ve köprü başları kurmaya girişti ve açık denizlerdeki askeri faaliyetlerini yoğunlaştırdı.

4. Reagan Yönetiminin Stratejisi

Başkan Ronald Reagan'ın Cumhuriyetçi yönetimi şoven, tutucu bir duygu seli içinde Ocak 1981'de göreve başladı. Yıgınsal iletişim araçları bu türden duyguları hünerle öne çıkarıp "Amerika'nın acizliği", "Sovyet askeri tehdidi", "Birleşik Devletler'in hammadde ve enerjiye muhtaç kalacağı" tehlikesi, gelişmekte olan ülkelere "ABD'nin kabul edilemez ödünleri", vb. üzerinde uzun uzun durdular. Cumhuriyetçilerin seçim platformunun en önemli unsurlarından birisi "Amerika'ya askeri kudretini yeniden kazandırarak" SSCB'ye ve ABD'nin müttefiklerine güç konumlarından seslenebilmesini sağlama vaadiydi.

Reagan yönetimi, üstünlüğü ele geçirme vaadinden yola çıkarak, Savunma Bakanlığı'na 1981-1985 mali yılı için bir trilyon dolardan çok ödenek ayırdı. Bu dönemi izleyen üç mali yıl içinde de Pentagon 1.100 milyon dolar daha alacaktı. Bütün bunlara, Enerji Bakanlığı'nın aynı dönem boyunca nükleer patlayıcılar üretmek için harcadığı milyarlarca doları ekleyiniz.

Başkan Reagan 2 Ekim 1981'de Beyaz Saray'da yaptığı konuşmasında ABD stratejik kuvvetlerini geliştirme programını açıkladı. Bu programın iki yeni unsuru vardı -B-1 stratejik bombardıman uçağının üretimini yeniden başlatarak (Carter tarafından durdurulmuştu) 1986'dan itibaren, bir çıkışta 3.000 nükleer silah taşıma kapasitesine sahip B-1B bombardıman uçaklarından (yeni düzenlenmiş şekil) 100 adet konuşlandırma kararı ve MX ICBM'lerin üslendirme yönetimini revize etme kararlılığı. Başkan Reagan, Carter'ın MX roketleri için 4.600 adet korugan inşa edilmesi planını iptal etti. Uzun tartışmalardan sonra, ilk 100 adet MX ICBM'nin, takviye edilecek mevcut silolara 1986'dan itibaren yerleştirilmesine karar verildi. Caspar Weinberger bu başkanlık kararını açıklarken bu kararın Birleşik Devletler'e "hızlı bir çetin-hedef karşı-kuvvet yeteneği"¹⁹ kazandırmak amacıyla alındığını vurguladı - diğer bir deyişle, Sovyet stratejik roketlerine ve diğer askeri hedeflerine bir ilk darbe vurmada yeni bir yetenek kazandırmak için.

Reagan'ın demagojik bir şekilde "Arabulucu" ünvanı verdiği MX roketi, bir ilk-darbe silahının tüm özelliklerini taşımaktadır. Rokete,

19. Aktarılan yer: *The Bulletin of the Atomic Scientists*, Aralık 1981, sayfa 9.

her biri 600 kilotona kadar on adet savaş başlığı takılmıştır. Bu roketlerin isabet hassaslığı, halen konuşlandırılmış ABD ICBM'lerinden çok daha yüksek olacaktır.

Reagan yönetiminin stratejik silah yığılma alanındaki diğer girişimleri daha önceki yönetimlerin aldığı kararlara denk düşüyordu. Radarla yakalanması güç Stealth bombardıman uçağı ve 1989 yılında faal duruma geçecek Trident II MARV başlıklı yeni roket üzerindeki çalışmalar sürecekti. Trident denizaltılarının üretimi hızlandırıldı (yılda bir denizaltı hızına çıkıldı) ve hava savunma sistemini, özellikle ABD-Kanada NORAD sistemini iyileştirme çabaları artırıldı. Ronald Reagan bundan daha önce, 6 Ağustos 1981'de Hiroşima'ya ABD atom bombası atılmasının yıldönümünde), nötron silahlarının tam-ölçekli üretimine geçilmesini kararlaştırmıştı. Halen faal durumdaki B-52 bombardıman uçaklarına uzun menzilli nükleer seyir roketleri takıldı; yeni B-1B stratejik bombardıman uçakları da seyir roketleri taşıyacaktır. Yakın gelecek içinde 4.000 dolayında ve 1990'lara kadar 7.000 dolayında havadan fırlatılan seyir roketi üretilecektir. Seyir roketleri denizaltı ve su üstü gemilerine de takılmaya başlanmıştır. ABD basınının haberlerine göre bu türden toplam 13.000 üzerinde roket üretilmesi ve bunların yüzde 40'a varan bir bölümüne nükleer savaş başlığı takılması planlanmaktadır. Böylece uzun menzilli seyir roketleri ABD stratejik kuvvetlerinin yeni bir ana unsuru durumuna gelmektedir. Amerikan propagandası bir kural olarak, seyir roketlerinin uçuş sürelerinin uzun olduğuna işaret ederek çoğunlukla bu roketleri "bir misilleme silahı" diye tarif etmektedir. Ama seyir roketleri çok yüksek isabet hassaslığına sahiptir ve tesbit edilmeleri güçtür; bu özellikleri, onları, düşmana bir silahsızlandırma darbesi vurmak üzere ICBM'lerle birlikte kullanılacak çok etkili bir karşı-kuvvet silahı durumuna getirmektedir. Pentagon daha 1977 yılında seyir roketlerini "bir savaş alanı silahı olarak sınırlı nükleer saldırıda kullanılmak üzere ideal"²⁰ diye nitelemiştir.

Nükleer silahlar ve bunların sevk araçları bakımından ise (yani silahlanma yarışının ana alanında) Birleşik Devletler son derece tehlikeli bir amaç peşinde koşmaktadır - Washington'ın bu silahları yalnızca şantaj amaçlarıyla değil aynı zamanda bir nükleer savaşı kazanabilme beklentisi içinde böyle bir savaşı gerçekten başlatmak amacıyla kullanabileceği bir üstünlüğe ulaşmak. 1970'lerde, karada ve denizde üslen-dirilen MIRV başlıklı yeni roketlerin ve havadan fırlatılan SRAM ro-

20 Aktarılan yer: *Cruise Missiles: Technology, Strategy, Politics*. Editör, Richard K. Betts, the Brookings Institution, Washington, 1981, sayfa 90.

ketlerinin ABD stratejik kuvvet cephaneliğine katılması, bir fırlatma-da/sortide sevk edilebilecek savaş başlığı sayısını 15.000'e yükseltmişti. Bunun yanı sıra Kara, Hava ve Deniz Kuvvetleri'nin elinde 22.000 tane taktik nükleer savaş başlığı bulunmaktadır. Şimdi yürürlükte olan nükleer roket programları altında ise Birleşik Devletler 1980'lerin sonlarına dek, patlama gücü ve hassaslığı artırılmış 20.000 nükleer başlık daha kazanacaktır. Reagan'ın nükleer programı, esasen Savunma Bakanlığı tarafından şekillendirilen ABD askeri politikasının yüksek bir sürekliliğe sahip olduğunu göstermiştir; Reagan yönetimi ayrıca, ABD stratejik kuvvetlerinin karşı-kuvvet özelliklerinin artırılması yönündeki eski ana ilkeleri uygulama çabalarını da açıkça artırmaya çalışmaktadır.

Reagan yönetiminin çözümlemekte güçlük çektiği sorunlardan bir tanesi MX ilk-darbe roketlerinin konuşlandırılması için kongre onayı sağlamak olmuştur. Daha önce değindiğim gibi Reagan, bir dizi teknik, parasal ve politik değerlendirmeler sonucu, MX roketlerini, Başkan Carter'ın niyetlendiği gibi seyyar şekilde konuşlandırma düşüncesinden vazgeçmiş ve bunları eski Minuteman silolarına sabit olarak konuşlandırmaya karar vermişti. Ama Kongre, sabit bir roketten daha yaralanabilir hiçbir şey olamayacağını son beş yıldır tekrar tekrar dinlediğinden ve Ronald Reagan'ın kendisi, sık sık, ABD ICBM'lerinin hepsi sabit olduğu için sözde bir "yaralanabilirlik penceresi" bulunduğuna ilişkin korku verici konuşmalar yaptığından, Kongre, Başkan'ın yeni mantığını anlayamadı ve Aralık 1982'de MX'in üretimi için ödenek ayırmayı reddetti. Reagan, kongre'deki kilitlenmeyi kırarak çoğunluğun onayını kazanmak amacıyla, ABD stratejik roketlerinin geleceğini değerlendirip ICBM konuşlandırma seçenekleri üzerine öneriler sunması için, stratejik kuvvetlerle ilgili olarak iki partiyi de kapsayan bir komisyon kurdu. Komisyonun başına Brent Scowroft getirildi. Emekli bir general olan Scowroft, Başkan Ford'un ulusal güvenlik yardımcısıydı ve Nixon ekibinden birçok Cumhuriyetçi gibi o da boşluktaydı. Scowroft'ı bu önemli göreve atayan Başkan, generalin gerekli önerileri getireceğinden kuşku duymuyordu. Nisan 1983'te yayınlanan komisyon raporu bu beklentileri tamamiyle karşıladı.²¹ Amerikan kamuoyu, komisyonu, halk arasındaki görüşleri yansıtan bazı yargıları dile getirmek zorunda bıraktıysa da Komisyon, MX'leri sabit konuşlandırma düşüncesini kongre'ye "satmayı" başardı.

Komisyon, ABD'nin karada üslendirilmiş ICBM'leri üzerinde

21. Bkz.: *Report of the President's Commission on Strategic Forces*, Washington, Nisan 1983.

1980'lerde bir "yaralanabilirlik penceresi" bulunacağı iddiasını, savunulması olanaksız bir görüş olarak bir kenara itmek zorunda kaldı. Ayrıca, "açıklar" hakkında demagojiye dalıp, farklı farklı şekilde düzenlenmiş Sovyet ve Amerikan stratejik kuvvetlerinin tek tek parçaları arasında kasıtlı şekilde keyfi karşılaştırmalar yapmak yerine ABD-Sovyet stratejik dengesine tüm stratejik silah türlerinin bütünlüğü içinde bakılması gerektiğini belirtiyordu. Aynı zamanda, silah üretiminin teknolojik düzeyi ve her iki tarafta mevcut yetenekler gözönüne alındığında ulus çapında güvenilir bir ABM sistemi düşüncesinin makul olmadığını ortaya koyuyordu. Komisyonun görüşü, "mevcut teknoloji uygulamaları, bu yüzyılda, Birleşik Devletler'i yığınsal bir nükleer saldırıya karşı savunabilmek için gerçek bir yetenek vaadinde bulunmamaktadır"²² şeklindeydi.

Komisyonun, yaygaralar koparan çeşitli kampanyaların balonunu söndürmede az çok olumlu bir rol oynayan yönü buydu. Ama Amerikalı uzmanların ve gazetecilerin çoğunluğu bu katkıyı göz ardı etmekte ve komisyon çalışmalarının oldukça farklı türden "olumlu" sonuçlarına işaret etmektedirler - önyargılı olmayan gözlemcilerin negatif ışıktaki gördüğü türden sonuçlar. Ve bu olumsuz sonuçlar, raporun küçük ölçüde sergilediği sağduyuyu tamamen silip süpürdü.

Scowroft komisyonu aslında Beyaz Saray'ı, yönetimin "yaralanabilirlik penceresi" hakkındaki konuşmalarla kendi kendine yarattığı güç ve hemen hemen umutsuz bir durumdan kurtarmıştı. Komisyon, raporun yayınlanmasından önce geleceği sallantıda olan MX projesinin devam etmesini sağladı. Komisyon MX için, "SALT sorunlarını çözümlemek üzere" vazgeçilmez bir "pazarlık kozu" olarak yeni bir varlık nedeni sağladı. Bu açıkça saçma gerekçeyi "satın alanlar" yalnızca-ABD meclis üyeleri oldu. (Gerçekten de Caspar Weinberger, ABD'nin 1984 askeri bütçesi hakkında Kongre'ye verdiği raporunda, Birleşik Devletler'in konuşlandığı yeni stratejik silah sistemlerinin Sovyetler Birliği ile yapılan stratejik silahların sınırlandırılması görüşmelerinde bir pazarlık kozu gibi kullanılıp kendilerinden vaz geçilemeyeceğini ve vaz geçilmeyeceğini açıkça ve kategorik şekilde vurgulamıştır.) Komisyon, yeni Midgetman küçük seyyar ICBM'lerin²³ hızla geliştiril-

22. *Report of President's Commission on Strategic Forces*, sayfa 9.

23. Birleşik Devletler'de birkaç yıldır Boeing, Martin Marietta (Pershing II roketlerinin üreticisi) ve diğer bazı şirketler hafif (15 tona kadar), küçük ICBM'lerin çeşitli versiyonları üzerinde çalışmaktadırlar. Bu roketin ve konuşlandırma tekniklerinin geliştirilmesine 1984-1986 mali yılında iki milyar dolar kadar ödenek ayrılmıştır. Roket bir adet güçlü savaş başlığı taşıyacak (600 kilotona kadar) ve 1990'ların başlarından itibaren muazzam bir ölçekte konuşlandırılacaktır (ABD kaynaklarının roket sayısı hakkında verdiği bilgiler 3.000 ile 5.000 arasında değişmektedir).

lip konuşlandırılmasını ve SLBM taşıyabilen nükleer yakıtlı küçük boyda yeni bir denizaltı geliştirilmesini önerdi. Komisyon, silahlanma yarışına devam edilmesinin cazipliği üzerinde iki parti arasındaki görüş birliğinin dağılmaya başlamasını geçici olarak durdurdu ve ABD ile Sovyetler Birliği'nin nükleer silahlarını dondurmaları doğrultusunda halk arasında yaygın düşüncenin gözden düşürülmesi onuruna erişti.

Scowroft Komisyonu ayrıca silahların denetimini, dünyanın güvenliğini artırarak ulusun da güvenliğini güçlendirmenin bir yolu olarak değil de tek yanlı üstünlük sağlamayı amaçlayan stratejik askeri planlamanın küçük, ikinci sıradan bir fonksiyonu olarak ele alan yaklaşımı destekledi (silahlanma yarışı yoluyla olmazsa o zaman "silahsızlanma" yoluyla olur.) Komisyon, saf kişileri kandırmak için uydu-rulan ve ABD yönetim yapısı içindeki resmi silahsızlanma şampiyonları arasında çok yaygın olan "istikrar kazandırıcı" ve "istikrar bozucu" sistemler kavramının doğmasına da yol açtı. Ne de olsa, bu kavrama göre, Sovyetler Birliği'nin Birleşik Devletler'in üstünlüğü ele geçirmesini önlemesini sağlayan tüm silahlar istikrar bozucudur; buna karşılık Birleşik Devletler'in üstünlük kazanmasına yardımcı olan tüm silahlar istikrar kazandırıcıdır (yani düz olarak söylenmiş şekli; bu şekil, bilim ve teknoloji uzmanlarının karalamaları arasında çok daha gelişmiş ve "objektif" bir şekildir).

Komisyon ICBM'ler için birkaç tane üslendirme seçeneği düşünce-si öne sürdü - bunlar, şimdi benimsenmiş şekil olan yalnızca sabit üslendirmeyi değil aynı zamanda, ayrıntıları hazırlanmamış şekilde, kara-da üslendirilmiş seyyar seçenek ve diğer bazı seçenekleri de içeriyordu. Komisyon, stratejik silahlanma yarışının doğasının sözde pahalı olmadığını "kanıtlamakla" (yasama meclisi üyelerinin öne sürülen gerekçeleri "satın almaya" hazır oldukları ölçüye kadar) kalmadı, aynı zamanda, yönetime, silahların denetimi konusunda, Sovyetler Birliği tarafından kabul edildiği takdirde Birleşik Devletler'e eninde sonunda tek yanlı avantajlar sağlayacak yeni bazı düşünceler iletti. (Washington bu düşüncelerden bazılarını "yeni esneklik" in kanıtı olarak sunmaktadır.)

Scowroft Komisyonu böylece silahlanma yarışının Birleşik Devletler'de teşvik edilmesine ve teorik bakımdan gerçekleşmesine yeni ve dolaysız bir katkıda bulundu. Hayret verici nokta şurada-ydı ki ABD'li bazı politikacılar ve gazeteciler Sovyetler Birliği'nin, Scowroft Komisyonu'nun sergilediği "esnekliği" niye takdir etmediğini sormuşlardı. Silahlanma yarışının yoğunlaştırılmasına hizmet eden bir tutumun esnek bir tutum olduğunu söylemek güçtür.

Başkan Reagan 23 Mart 1983'te televizyonda yayınlanan konuşmasında, uzayda üslendirilmiş unsurlara da sahip olacak ulus çapında bir ABM sistemi üzerindeki çalışmaların hızlandırılması kararını açıklayarak ABD stratejik kuvvetlerinin karşı-kuvvet yeteneklerini artırmanın bir başka yolunu öne sürmüştü.

Bu konuşmadan kısa bir süre sonra yayınlanan Ulusal Güvenlik İncelemesi talimatı 6-83, Birleşik Devletler ve müttefiklerine karşı herhangi bir ICBM tehdidini olanak dışı bırakabilecek teknolojiler için araştırma yapılması talimatını veriyordu. Bu talimat tabanında iki tane inceleme grubu oluşturuldu; 1983 sonbaharında gruplar iki rapor sundu ve bunlar daha sonra tek rapor halinde birleştirildi.

Nihai rapor, laser teknolojilerini, yüksek enerjili parçacık ışınlarını, hipersonik konvansiyonel silahları, vb. içeren, gerek karada gerek uzayda üslendirilmiş alt-sistemleri bulunan çok kademeli bir ABM sistemi geliştirilmesi için yoğun bir araştırma çalışması başlatılmasını öneriyordu. Hedef, ABM sorununa birkaç yıl içinde nihai bir çözüm bulmaktı. 1989 yılına kadar geçecek beş yıl içinde 27 milyar dolar kadar bir ödenek ayrılmasının önerilmesi, söz konusu projenin yalnızca teorik çalışmalarla sınırlı olmadığı, hızla test aşamasına geçecek büyük ölçekli araştırma-geliştirme çalışmaları öngördüğü anlamına geliyordu. Bu sistemin 2000 yılına kadarki toplam maliyeti, konuşlandırma dahil, 95 milyar dolar olarak tahmin edildi. Ama Pentagon'un ve bağımsız uzmanların daha sonra yürüttüğü tahminlere göre bu maliyet en az 500 milyar dolar olacaktır.

Yönetim yanlısı basın, Başkan'ın bu planına "stratejik savunma girişimi" ünvanı vermesine karşın planın gerçek amacı aslında, Birleşik Devletler'in vuracağı silahsızlandırıcı bir ilk darbeden kurtulacak Sovyet roketlerinin çok kademeli ABD ABM sistemi tarafından yakalanıp imha edilmesini garanti edecek kadar güçlü bir koruma sağlamak değildir. Keith Payne ve Colin Gray'in gayretle yazdıkları gibi bu ABM sistemi, Başkanın, ABD stratejik taarruz kuvvetlerinin kullanılmasına karar vermesinin içereceği riski azaltacaktır. Sonuç olarak, diye iddia etmektedirler, yalnızca ABD topraklarının savunulması için değil aynı zamanda diğer "ulusal ABD çıkarları" elde edilmesi için tasarlanmış olan Amerikan "genişletilmiş caydırıcılığı" yeniden etkili duruma gelecektir.²⁴

Daha önce de belirttiği gibi uzayda üslendirilmiş bir ABM sisteminin bazı Amerikalı savunucuları, demagojik bir şekilde, eğer süper-

24. Bkz: Keith B. Payne ve Colin S. Gray, "Nuclear Policy and the Defensive Transition", Agy., sayfa 820-842

güçlerin kaderinde çatışmak varsa Dünya üzerinde savaşmak yerine uzayda savaşmanın daha iyi olacağını öne sürmektedirler. Bu sözler, "sınırlı savaşlar"ın en yeni silahlarla yürütülmesi durumunda bile hemen hemen hiç kan dökülmeden gerçekleştirilebileceğini öne süren güçsüz iddialardan bir yenisi diye bir kenara itilmelidir. Diğer bazıları, geniş anlamda kamuoyunun konunun teknik yönleri hakkında az bir bilgiye sahip olduğu gerçeğini sömürerek söz konusu sistemin "tamamen savunmaya yönelik" olacağını söyleyip onu kandırmakta ve nükleer çağda stratejik taarruz ve savunma sistemlerinin karşılıklı ilişkisinin, tarihteki her tür taarruz ve savunma silahları arasındaki ilişkiden çok daha yakın olduğu aksiyomunu gizlemektedirler.

Açıktır ki, söz konusu tehlike, Birleşik Devletler'in zaptedilemez bir ABM sistemi tasarlayarak kendi topraklarına karşı "zarar sınırlandırma"yı hemen hemen eksiksiz bir şekilde başarması değildir. Asıl tehlike şuradadır ki eksiksiz bir yaralanamazlık peşinde koşulması (ki her iki taraftaki teknolojik gelişme kabaca eşit olduğuna göre bu basitçe olanaksızdır) bir yandan taarruz sistemlerinde bir yarışmaya yol açacak,²⁵ diğer yandan, bir aşamada, sorumsuz politikacıların nükleer bir saldırının başarılı olabileceğine inanmalarına neden olabilecektir ("nasıl olsa daha iyi bir sistem tasarlayamayacağız, o halde hamlemizi niye bir avantaja sahip gözüktüğümüz şu anda yapmayalım").

Batı'daki gerçekçi çevrelerin ABD'nin böyle bir sistem konuşlandırma niyetini nükleer felaket tehdidini uzaklaştırmak yerine yakına getiren tamamen sorumsuzca bir adım diye görmelerinin nedeni budur. 1981 yılında Savunma Bakanlığını Caspar Weinberger'a bırakmış olan Harold Brown, Reagan'ın girişimi hakkında şunları söylemiştir: "Gerçek bir termonükleer savaş karşısında modern toplumu muhafaza edebilme sorununa teknik bir çözüm bulma perspektifleri bana çok zayıf gözükmektedir- böyle bir çözüm ister uzayda üslendirilmiş laser-antibalistik roket sistemlerinin, geliştirilmiş sivil savunma planlarının veya isterse bunların karşı-kuvvet yeteneğiyle birlikte (yani düşman silahlarını fırlatılmadan önce imha etme yollarıyla birlikte) kullanılmasını içersin. Böyle bir teknik çözüm bulma çabası eğer bir çözüme

25. Bir ABD ABM sistemini savunanların -Payne, Gray ve diğerlerinin- tutumu saçmalık derecesinde çelişkilidir: bunlar, müttefiklerine (Britanya ve Fransa'ya), nükleer taarruz silahlarını iyileştirerek ve "savunmayı delebilecek daha saldırgan araçlar" geliştirerek, uzayda üslendirilmiş bir Sovyet ABM sisteminin (Amerikalılarınkine cevap olarak konuşlandırılacak böyle bir sistemin) faaliyete geçmesini dengelemelerini önermektedirler. Ama, nükleer roketlerini Birleşik Devletler'den satın alan Britanya bunu başarabilecek olduktan sonra kendi nükleer silahlarını üreten Sovyetler Birliği'nin Amerikan ABM sistemini benzer şekilde delebilmesi neden olanaksız olsun?

ulaşıldığı veya ulaşılabilirliği yanılgısı yaratacak olursa o zaman bu çabanın kendisi tehlikeli bir duruma gelebilir... İşte o zaman" diye vardığı sonucu belirten Brown, "nükleer saldırıya karşı önerilen savunma önlemleri 21. yüzyılda çocuklarımıza bırakacağımız bir umuttan çok bir kabus durumuna gelecektir."²⁶

Ama, son derece ehliyetli ABD uzmanları tarafından yapılan buna benzer pek çok açıklamaya karşın Reagan yönetimi yine de, dış uzayın askerileştirilmesini kendi politikasının ana unsurlarından biri haline getirdi. 1981'den 1985' kadar Pentagon'un uzay programlarına 60 milyar dolar²⁷ kadar bir para ayrıldı (araştırma-geliştirme çalışmaları ve NASA'nın dış uzaydaki askeri faaliyetleri için ayrılan ödenekler dahil).

ABD'nin dış uzaydaki askeri faaliyetlerini koordine ve kontrol etmek üzere kurulan ABD Uzay Komutanlığı 23 Eylül 1985'te Colorado Springs'deki Hava Kuvvetleri üssünde çalışmalarına başladı. Birleşik Devletler, F-15 avcı uçağı temeline dayanan, havada faaliyet gösterecek bir uydu-savar avcı roketi sistemi geliştirdi. Sistem, 1.000 kilometreye kadar yüksekliklerde uzay hedeflerini imha etme yeteneğine sahipti. Uzay mekiği programı çok geniş çaplı askeri işlevlerle dolduruldu (askeri uyduların fırlatılması ve tamiri, yabancı uyduların gözetlenmesi, vb.). Eylül 1987'ye kadar gerçekleştirilecek olan 70 Mekik yolculuğunun hemen hemen yarısı Savunma Bakanlığı'nın programları altında yürütülecektir. ABD'nin dünya çapındaki roket ve uzay savunma sisteminin bir sonraki adımı, Mekik'in yük ambarından fırlatılacak tek kişilik-Seyir uzay gemilerinin kullanılması olacaktır. Bütün bunlar Washington'ın dış uzaydaki askeri faaliyeti hızlandırarak stratejik avantajlar sağlama niyetini açıkça ortaya koymaktadır.

Sovyet Savunma Bakanı Mareşal Sokolov, "askeri bakış açısından" demiştir, "Yıldız Savaşları planı, ABD'nin genel nükleer stratejisinin, bir ilk darbe stratejisinin ayrılmaz bir parçasıdır. Planın gerçek amacı hiçbir karşılık görmeyecek şekilde nükleer saldırı yapabilme ve Sovyetler Birliği'ne ve diğer ülkelere karşı her zaman nükleer şantaja başvurabilme olanağının kazanılmasıdır. Birleşik Devletler nükleer silahları ilk kullanan taraf olmama taahhüdünde bulunmayı açıkça reddettiğine göre bu niyetler barışa karşı gerçek bir tehdit oluşturmaktadır."²⁸

26. *The Washington Post*, 27 Mart 1983.

27. Bu ödeneklerin muazzam büyüklüğü şu gerçekten anlaşılabilir ki Reagan yönetiminin iş başına gelmesinden önceki 30 yıl boyunca Pentagon'un tüm uzay programları için toplam 100 milyar dolar harcanmıştı.

28. *Krasnaya Zvezda*, 5 Mayıs 1985.

Washington'ın askeri çabalarının önemli yönlerinden biri de konvansiyonel silahların iyileştirilmesi, genel amaçlı kuvvetler kurulması ve Birleşik Devletler'in ve müttefiklerinin çeşitli bölgelerdeki askeri konumlarının pekiştirilmesiyle ilgilidir. Besbelli ki ABD liderleri, bir karşı-kuvvet üstünlüğü elde etmeye çabalamalarına karşın, yakın gelecek içinde buna erişebileceklerine inanmamaktadırlar. Bu yüzden, ABD ve Sovyet stratejik silahlarının sınırlandırılması sürecine devam edilmese bile Sovyet-Amerikan stratejik eşitliğinin görünür gelecek içinde korunacağını düşünmektedirler. Bu durum, SSCB'ye karşı ABD stratejik nükleer kuvvetlerinin dolaysızca kullanılmasını eğer olanaksız değilse güç kılmakta (kaçınılmaz ve mahvedici Sovyet misillemesi yüzünden) ve konvansiyonel (veya taktik nükleer) düzeydeki bölgesel çatışmaları, silahlı kuvvetlerin kullanılabileceği en muhtemel şekil haline getirmektedir. Washington'ın Avrupa'da NATO'nun ve Asya'da Birleşik Devletler ve Japonya'nın sahip olduğu askeri birlik ve silahların sayısal bakımdan güçlendirilip nitelik bakımından iyileştirilmesi yoluyla Batı'nın askeri yeteneklerinin artırılmasını savunmasının nedeni budur..

Pentagon'un, konvansiyonel çatışmalarda kullanılmak üzere yakın gelecekte gerçekleştirilecek ABD askeri kuvvet artırımı planlarının önemli noktaları şöyle özetlenebilir:

-silahlı kuvvetlerin mevcudunda yaklaşık yüzde 10'luk bir artış yapılması (hemen hemen 250.000 kişi);

-beş yıllık bir dönem içinde ve Başkan Carter'ın programına ek olarak, üçbuçuk tümen daha donatmaya yetecek kadar savaş aracı (tanklar, zırhlı personel taşıyıcıları, helikopterler) üretimi; Pentagon 1988 yılına kadar mevcut tank stokuna 7.000 taneden çok yeni M-1 Abrams ağır tanklarından eklemeyi (yüzde 40'lık bir artış) ve 7.000 tane yeni piyade savaş aracı satın almayı planlamaktadır;

-deniz filosunun 1995'e kadar 650 tekneye çıkarılması (şimdiki sayı, çıkarma araçları hariç 550 teknedir);

-uçak gemisi gruplarının 13'ten 15'e çıkarılması;

-taktik hava kuvvetlerinin, Deniz Kuvvetleri ve Deniz Piyadesi hava güçlerinin (helikopterler hariç) 1980'lerin başlarındaki 3.500 uçaktan 1987'ye kadar 6.200 avcı uçağı ve av-bombardıman uçağına çıkarılması.

Pentagon, konvansiyonel silahların niteliği alanında sürdürdüğü silahlanma yarışını 1980'lerde şu noktalarda odaklaştıracaktır: Kara kuvvetlerini, yüksek hassasiyetli (özellikle tanksavar roketlerinde) ve yüksek patlama gücüne sahip silahlarla donatmak; taktik hava kuvvetlerine yeni F-15, F-16 ve F-18 avcı uçakları vermek ve bu uçakların

doğrudan görüş sahası ötesindeki hedefleri vurabilecek orta menzilli roketler geliştirmek; denizaltılara daha iyi bir gizleme sağlamak ve düşman denizaltılarını belirleme teknikleri geliştirmek; ve Deniz Kuvvetleri'ne daha iyi hava savunma donanımı sağlamak.

Bu arada, ABD stratejik yedeklerinin savaşa-hazır statülerinin daha çok geliştirilmesi için çalışma yapılmakta ve geçmiş uygulamaların tersine, bunlara en yeni askeri teçhizat verilmektedir. Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri'nin seçme yedek birlikleri denen kuvvetlerde görevli yedeklerin sayısı bir milyonu aşmaktadır. ABD Savunma Bakanı bu birliklerin, çatışmalar başlar başlamaz hemen bu çatışmalara katılacaklarını vurgulamıştır.

Başka bir deyişle, Reagan yönetiminin iş başına gelmesiyle birlikte, silahlı kuvvetlere yaslanma, ABD politikasında merkezi bir önem kazanmış ve Birleşik Devletler ile Sovyetler Birliği arasında dünya çapında ve bölgesel düzeylerdeki dolaysız cepheleşme stratejisi ABD askeri doktrininin temeli durumuna gelmiştir. Caspar Weinberger'ın 8 Şubat 1982 tarihinde Kongre'ye verdiği raporunda vurguladığı gibi bu tür bir cepheleşmeye yönelim, Birleşik Devletler'in tüm askeri gayretleri ve stratejisi içindeki egemen değerlendirme olmalıydı ve savaş-yapmaya da hazırlıklı bulunmayı gerektirmekteydi. Savunma Bakanı, Birleşik Devletler'in yerel bir çatışma durumunda bile operasyonlarını cephe hatıyla sınırlı tutmayıp düşmanın zaaf gösterdiği her yerde darbe vuracağını da belirtmiştir. Böylece, ABD'nin herhangi bir silahlı çatışmayı dünya çapındaki boyutlara kadar büyütmeye hazır olduğunu ilan eden ve Weinberger'ın "coğrafi, veya ufki tırmanma" adını verdiği bir kavram benimsenmiş oluyordu.

Ama ABD liderleri bunlarla birlikte, Birleşik Devletler'in bu savaş-genişletme stratejisine ancak stratejik nükleer silahlarda üstünlüğü ele geçirdiği takdirde başvurabileceğine inanmaktadırlar. Pentagon'a göre, bu üstünlük Birleşik Devletler'i tırmanmanın neden olabileceği her tür korkudan uzak tutacak ve dahası ona, bu çatışmayı istediği an nükleer aşamaya sıçratma olanağı verecekti. Potansiyel düşmana psikolojik baskı uygulamak amacıyla bir bölümü basına sızdırılan ve gelecekteki bir savaşta ABD'nin izleyeceği stratejiyi işleyen gizli bir Pentagon belgesine göre, ABD silahlı kuvvetlerinin bundan sonraki görevleri arasında "ayaklanmadan nükleer savaşa kadar her düzeydeki çatışmalarda Sovyetler Birliği'ni yenilgiye uğratmak" da bulunuyordu.²⁹ Stratejik kuvvetler, Birleşik Devletler'e karşı nükleer bir saldırıyı

29. *The New York Times*, 30 Mayıs 1982.

caydırmak yerine "uzatılmış bir nükleer savaşı"²⁰ kazanacaktı. ABD yönetiminin nükleer silahları taarruz amacıyla kullanmayı planladığı gerçeği, Washington'ın Sovyet örneğini izleyip nükleer silahları ilk kullanan taraf olmama taahhüdünde bulunmayı kesinlikle reddetmesinde de ortaya konmaktadır.

Birleşik Devletler'in aşağıda belirtilen amaçlara ulaşmak için planlanmış yeni bir silahlanma yarışı turu başlatmakta olduğu esasen söylenebilir:

1. Birleşik Devletler'e, SSCB karşısında "genişletilmiş caydırıcılık" sağlayacak nisbi bir karşı-kuvvet üstünlüğü konumu kazandırmak - başka bir deyişle, yerel ve bölgesel düzeylerdeki askeri operasyonlarda bir serbestiyete sahip olmak ve nükleer roketleri içeren dolaysız bir ABD-Sovyet çatışması durumunda "urmanma üstünlüğü"ne yaslanmak.

2. ABD'in, topyekün bir nükleer savaştan daha küçük bir düzeyde, gerçekten savaş yapma ve özellikle uzatılmış bölgesel operasyonlar yürütme hazırlıklılığını ve yeteneğini artırmak. Bu amaç göz önünde tutularak ve "dolaysız cepheleşme" stratejisi çerçevesi içinde, Pentagon Ağustos 1982'de yeni "Havadan İndirme Savaşı" kavramını benimsedi. Bu kavram genel amaçlı kuvvetlerin gerçekleştireceği operasyonların ana ilkelerini içermekte ve düşman gerisindeki derinliklere ön-alma darbeleri vurulmasını ve her tür silahın -gerektiğinde nükleer ve kimyasal silahlar dahil olmak üzere- bütünsel bir şekilde kullanılmasını öngörmektedir. Böylece ABD ve NATO'nun savaş hazırlıklarıyla ilgili teori ve pratiğe tamamen saldırgan bir kavram katılmış oluyordu.

3. Sovyetler Birliği'ni, silah sistemlerinin niteliğini iyileştirme noktasında odaklaşan yeni bir silahlanma yarışı turuna çekmek. Washington buna, Sovyet ekonomisinin sivil sektörlerinin gücünü azaltacak öncelikli bir görev diye bakmaktadır. Bu politikanın önemli yönlerinden birisi de dış uzayda bir silahlanma yarışı başlatma çabasıdır.

4. Amerikan diplomasisi için ek bir güç kaynağı yaratmak ve silahların azaltılması görüşmelerinde yeni "pazarlık kozları" sağlamak.

Ama bunların hepsi yalnızca plandan ibarettir. Gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği ise başka bir konudur. Birleşik Devletler'in nükleer silahlar alanında daha üstün olduğu 1950'lerde ve 1960'larda Sovyetler Birliği eğer kendi güvenliğini etkinlikle muhafaza edip ABD'nin sosyalizmi "sırt üstü yuvarlama" girişimlerinin önünü tıka-

bilmişse bugün Birleşik Devletler'i caydırmak çok daha olanaklıdır. Bunun için gerekli olan tek şey stratejik silahların eşitliğini korumaktır. Ve üstelik, eşitliği korumak, Sovyetler Birliği için eşitliğe ulaşmaktan daha kolaydır. SSCB hiçbir şekilde, ABD silah sistemlerinin her birinin tek tek benzerlerini yapmak veya ABD askeri planlarındaki her yeni zigzağı taklit etmek zorunda değildir. Eşitliği korumak, Sovyetler Birliği için tamamen olanak dahilindedir ve Sovyet liderlerinin SSCB'nin hiçbir ABD üstünlüğüne izin vermeyeceğini belirten açıklamaları sağlam bir temele sahiptir.

Dahası şu da akılda tutulmalıdır ki Washington'ın SSCB karşısındaki konumunu iyileştirme umuduyla başlattığı her silahlanma yarışı aslında Sovyetler Birliği'nin durumunu iyileştirmiştir. SSCB nükleer silahlar ve bunların sevk araçları alanında önceleri açıkça gerideyken zamanla bu açığı kapatmış, sonra "eşitliğe yakın" bir duruma ulaşmış ve sonunda tam eşitliğe erişmiştir. Acaba, Birleşik Devletler'in başlatacağı yeni bir yarışın ardından, Sovyetler Birliği, oldukça kasıtsız şekilde ve yalnızca Amerikan üstünlüğünü önlemek için gerekli adımları atarak, Birleşik Devletler karşısındaki nükleer durumunu gerçekten yine iyileştirebilir mi? Bu, bir "güç konumu" kazanma umuduyla stratejik silahlarda yeni bir yarış turu başlatmış olan Amerikalı politikacıların ve stratejilerin düşünmesi gereken bir nokta olmalıdır. ABD stratejileri şunu da anlamalıdır ki Sovyetler Birliği uluslararası duruma ve mevcut kuvvet dengesine sağduyu ile bakmaktadır ve SSCB'ye göz dağı verme çabaları bu yüzden anlamsızdır.

Aslında, şimdiki ABD stratejisinde, halkla ilişkilerde blöf yapmak en az onun sorumsuz özü kadar önem taşımaktadır. Örneğin Weinberger'ın Sovyetler Birliği'ne karşı operasyonların "coğrafi bakımdan tırmandırılması" kavramını ele alalım. Bay Weinberger bunu nerede gerçekleştirmeye niyetlidir? Avrasya kıtasında olabilir mi (bunun SSCB'yi etkileyebileceği tek yer burasıdır)? Kore ve Hindini müdahaleleri deneyimi bu gibi pervasız stratejilerin ebediyen gömülmesi için yeterli olmamış mıdır? ABD'li araştırmacı Jeffrey Record, "Yönetim, bir üçbuçuk savaş stratejisi anlamına gelebilecek bir uygulamaya girdi"³¹ diye vurgularken oldukça haklıdır. ABD silahlı kuvvetlerinde ve onun elindeki malzemede gerçekleştirilen mevcut iyileştirmeler de göz önüne alındıktan sonra bile Birleşik Devletler gerçekten hâlâ böyle bir şeyin peşinde midir? Günümüzdeki askeri bütçe zaten her yıl

31. Jeffery Record, "Jousting with Unreality. Reagan's Military Strategy", bulunduğu yer: *Internatiolan Security*, cilt 8, No. 3, Kış 1983-84, sayfa 5-6.

200 milyar dolarlık bir Federal açık yaratmaktadır. ABD uzmanları bile "ufki tırmanma... temel güvenilirlik gerekliliklerini karşılayamamaktadır"³² diye durumu onaylamaktadırlar. Bunlar, tıpkı, Weinberger'in tırmanma kavramlarının ardından ortaya atılan ve ABD askeri dergilerinde yayınlanan çeşitli "cesur" stratejik öneriler gibi -örneğin, "ABD topraklarından Sovyet Uzak Doğusuna karşı bir saldırı sayesinde"³³ Sovyet Sibiryası'nın ayrılmasını sağlamak gibi- ancak, dengesiz bir aklın saçmalıkları diye bir kenara itilebilir.

32. Johua M. Epstein, "Horizontal Escalation. Sour Notes of a Recurrent Theme", bulunduğu yer: *International Security*, cilt 8, No. 3, Kış 1983-84, sayfa 30.

33. Villiam -V. Kennedy and S. Michael de Gyurky, "alternative Strategy for the 80's", bulunduğu yer *National Defense*, Temmuz/Ağustos, 1983, sayfa 53.

DÜNYA ÇAPINDA MÜDAHALECİLİĞİN ARAÇLARI

ABD silahlı kuvvetleri Bağımsızlık Savaşı'ndan bu yana (1775-1783) hiçbir zaman kıtasal Birleşik Devletleri'i savunmak amacıyla kullanılmamıştır. ABD birlikleri II. Dünya Savaşı'nda Amerikan toprağında değil Pasifik'te ve Avrupa'da savaşmıştır. Demek ki ABD birlikleri daha kuzey Amerika Cumhuriyeti'nin ilk yıllarından beri, yurt dışındaki müdahaleler için kullanılacak kuvvetler olarak geliştirilmiş ve ABD askeri doktrini daima ileri-üs operasyonlarına -yani ABD sınırları ötesinde savaş yapmaya- yönelik olmuştur.

Birleşik Devletler II. Dünya Savaşı'ndan sonra, sosyalist olmayan dünyanın hemen hemen tamamını kendi yaşamsal çıkar bölgesi diye ilan etmiştir; bu, ABD askeri stratejisinin müdahaleci güdüsünü güçlendirmiştir. Washington'ın II. Dünya Savaşı'ndan sonra ilan ettiği askeri-politik doktrinlerin hemen hemen hepsi -Yunanistan ve Türkiye için Truman Doktrini, Uzak Doğu için Dulles Doktrini, Orta Doğu için Eisenhower Doktrini ve Carter Doktrini, Latin Amerika için Johnson Doktrini ve Haig Doktrini ve Pasifik için Ford Doktrini- Birleşik Devletler'in bu bölgelerin işlerine müdahale (silahlı müdahale dahil) "hakkı"nın alenen iddia edilmesi idi. Bu açıdan basıldığında Nixon Doktrini bu türler içinde bir istisna oluşturuyordu ama o da Amerika'nın müşterisi olan devletlerin ve müttefiklerinin ABD çıkarları lehine yapacakları müdahalelere destek olmayı öngördüğü gibi "vekil aracılığıyla savaş"da tasarlıyordu. Avrupa, daha başlangıçtan itibaren, sosyalist dünya ile cepheleşmenin ana bölgesi olarak seçildi ve Birleşik Devletler'in güvenliğinin sağlanmasında bir ileri-bölge diye ilan edildi. Bu durum, NATO Avrupa Müttefik Yüksek komutanı ABD'li General Bernard Rogers tarafından Mayıs 1984'te bir kez daha doğrulandı; kendisi, FAC-DAC sınırının, yaşamsal ABD çıkarlarının desteklendiği cephe olması nedeniyle Batı Avrupa'ya ABD birlikleri yerleştirildiğini vurgulamıştır. Birleşik Devletler savaş sonrası dönemde kırkyıldan beridir, bu çıkarları koruma gerekçesi altında Batı Avrupalı

ulusların işlerine karışmakta ve onların dış politikasını açıkça etkilemektedir.

Birleşik Devletler diğer bölgelerde de aynı gerekçeye dayanarak sabit bir temele dayalı silahlı kuvvetler konuşlandırmakla kalmamış, bunları dolaysız müdahalelerde kullanmıştır. Gerçekten de Birleşik Devletler, II. Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra askeri operasyonlar yürütmeye son vermeyen tek büyük devlettir.

Birleşik Devletler Vietnam'daki acı yenilgiden sonra denizaşırı askeri varlığını bir bakıma azaltmıştır ama günümüzde seyyar kuvvetler kullanma yoluyla Asya'da ve diğer bölgelerde yeniden genişlemeye başlamıştır; böyle kuvvetlerin kurulması ve silahlarının ve diğer donanımlarının iyileştirilmesi onun için öncelikli görevler arasındadır.

1. Batı Avrupa'da ABD Tahakkümünün Bir Aleti Olarak NATO

NATO'nun kurulmasındaki resmi amaç "kollektif öz savunma"¹ olmasına karşın ABD liderliği, 1949 yılında NATO'nun kurulmasından beri bu askeri bloku her şeyden önce, Batı Avrupa uluslarının politikalarını denetlemenin temel mekanizması olarak görmüştür.

Batı Avrupa, savaşta yıkıma uğrayan ekonomisini yeniden geliştirdikçe, kendi ayakları üzerinde sağlamca basıp ABD'nin politikasını etkileyebilecek bir duruma geldikçe ABD'in Batı Avrupa'nın politikasına baskı uygulamada kullandığı askeri-olmayan pek çok araç da gücünü yitirmeye başladı. Bu koşullar altında NATO askeri örgütlenmesinin Washington için taşıdığı değer her yıl artmaktadır; bu, Batı Avrupa'nın politikasını etkilemenin biricik etkili aracı olarak durmaktadır. ABD'li politikacılar, bu aletin etkinliğini koruyabilmesi için, Batı Avrupalı yönetici çevrelerin Birleşik Devletler'i kendi özgürlük ve bağımsızlıklarının "garantörü" gibi görmeye devam etmeleri gerektiğini anlamışlardır. Bu ise, her zaman süren bir "Sovyet askeri tehdidi"nin varlığını gerektirmektedir. Anti-Sovyet bir platform üzerine kurulmuş olan blok mekanizması anti-Sovyet bir "yağlama" olmadan

1. Aslında bu blok, Avrupa'daki güç dengesini Batı'nın lehine değiştirmek amacıyla kurulmuştur. Avrupa'da bir güç dengesinin kabul edilemez olduğu düşüncesi Churchill tarafından 1946 yılında Fulton konuşmasında formüle edilmiştir. "Güç dengesi / Avrupa'da - G.T./ hakkındaki eski doktrin sağlam değildir. Bir güç denemesine teşvik edici dar sınırlar arasında çalışmaya, eğer elimizdeyse, dayanamayız." (*The New York Times*, 6 Mart 1946). Ama pratikte, bir güç denemesine girişmeye kalkan taraf, bu güç denemesi için dengeyi kendi lehine çeviren (NATO'nun bugün yapmaya çalıştığı gibi) taraftır.

işleyemez. Sovyet tehdidi umacısı son yıllarda Batı Avrupalıların gözünde inandırıcılığını önemli ölçüde yitirmiş olmasına karşın Batı Avrupa'nın işleri üzerindeki ABD nüfuzu -özellikle şimdi- bu umacının Batı Avrupalı yönetici çevrelerde yarattığı inanılrlık derecesiyle doğru orantılıdır. Washington'ın Sovyet-Amerikan yumuşamasının en yüksek noktalarına vardığı zamanlarda bile Batı Avrupa'nın liderleri (özellikle Kuzey Atlantik konseyi'nin ve bunun komitelerinin toplantılarında) "Avrupa'ya yönelik saldırgan Sovyet planları" ile sürekli korkutmaya devam etmiş olmasının nedeni tam budur.

NATO'nun askeri doktrini daha ilk günlerden beri iki temel ilkeye dayanmıştır -"ileri savunma" kavramı (Avrupa'da ABD birlikleri bulunması, bunların sosyalist ülke sınırları boyunca mevzilendirilmesi, ABD'nin bu birlikleri Avrupa'daki operasyonlar için kullanmaya hazır olması ve FAC'ın yeniden silahlandırılması anlamına gelmektedir) ve ABD'nin "nükleer şemsiyesi" kavramı -Avrupa'da yer alacak bir çatışmada Birleşik Devletler'in kendi stratejik nükleer kuvvetlerini kullanacağı garantisi. ABD ve NATO stratejisi Soğuk Savaş doktrini ile yakın bir bütünselliğe sahipti ve politik baskı yöntemi sonuç vermediği takdirde sosyalizmin askeri yolla "sırt üstü yuvarlanması"nı sağlamayı amaçlıyordu.

ABD yönetici çevreleri o zamanlar SSCB karşısında nükleer üstünlüğe sahip olduklarından kuşku duymamalarına karşın (gerek stratejik gerek taktik nükleer silahlarda), NATO'nun fiili doktrini "yığınsal misilleme" doktriniydi. Sözde savunmaya yönelik bir anlam taşıyan "misilleme" terimi, ABD nükleer silahlarının (Washington o zamanlar bunları NATO'nun "nükleer kılıcı" diye tanımlıyordu) Sovyetler Birliği'ni ve Doğu Avrupa sosyalist ülkelerini yenmek için kullanılmasını öngören bu stratejinin özde saldırgan doğasını gizlemek amacıyla seçilmişti.

1960'ların başlarında güçler dizilişi değiştikçe ABD'li ve Avrupalı politik şahsiyetlerin pek çoğu SSCB ile nükleer bir çatışmanın cazip birşey olmayacağını anladılar; bunlar, NATO stratejisinin revize edilerek gerçek uluslararası duruma daha gerçekçi bir şekilde uygulanmasını savundular. Bu arada en önemli gelişme, Fransa'nın 1967'de Kuzey Atlantik Pakti'nin askeri örgütünden çekilmesi oldu. O zamanki Fransız liderler, hiçbir belirsizliğe yer bırakmadan, bu çekilmenin nedeninin Fransız dış politikasında ve askeri politikasında "de-Amerikanizasyon" yapma istekleri ve ABD'nin nükleer "garanti"sine inançlarını yitirmeleri olduğunu belirtmişlerdir. Fransa Devlet Başkanı de Gaulle 22 Kasım 1964'te Strazburg'da yaptığı konuşmada, "doğası ve tarihi nedeniyle, kaderi Avrupa'nın kaderine bağlanamayacak olan" ve

dünyanın başka bir bölgesine yerleşmiş bulunan bir ulusa, "şu bizim tehdit ve nükleer tırmanmalarla dolu çağımızda, kimsenin kendi bekasını teslim edemeyeceğini" söylemiştir.!

Dünya çapındaki güçler dizilişinde yer alan büyük değişiklik NATO'nun stratejisinde iki gelişmeye yol açtı: Blok, bir taraftan stratejisini değiştirerek onu daha gerçekçi kılmak gerektiği sonucuna vardı; diğer yandan, yeni durum ABD'yi, Batı Avrupalıların iyiliği için, kendi sözde garantisinin sürdüğünü tekrar tekrar doğrulamaya yöneltti - aslında bu, ABD'nin özel bir koruyucu rolü oynama ve NATO'nun lideri olma iddialarını haklı çıkarmanın tek yoluydu.

Birleşik Devletler 1960'ların başlarından itibaren, kendi nükleer kuvvetlerini "NATO kalkanı" diye tanımlayarak daha büyük bir dikkatle davranmaya başladı; Batı Avrupalı NATO ülkelerinin kara kuvvetleri ve Batı Avrupa'daki ABD birliklerine "kılıç" denildi. Ama NATO stratejisindeki gerçek değişiklik 1967 yılında MC 14/3 talimatı'nın ilan edilmesiyle gerçekleşti; bu talimat, "esnek mukabele"nin NATO stratejisi olarak benimsendiğini duyuruyor ve konvansiyonel kuvvetlere ve silahlara daha büyük bir önem verdiği gibi nükleer savaşı yalnızca "son çare" diye yorumluyordu. NATO'nun konvansiyonel silahlı kuvvetlerinin gücünün artırılacağı ve savaşa hazırlılık durumlarının geliştirileceği ilan edildi. Batı Almanya'da üslendirilmiş ABD birlikleri sosyalist topluluk sınırlarına daha çok yaklaştırıldı.

Bunlarla yan yana, ABD'nin "nükleer garantisi"nin ömrünü uzatma girişimleri son 20 yıl içinde çeşitli şekiller aldı - sonradan iptal edilen NATO Çok Taraflı Nükleer Kuvveti (MNF) kurulması planından Schlesinger Doktrini'ne (ki Orta ve Doğu Avrupa'daki hedeflere karşı kuvvet darbeleri vurmak üzere yüksek hassasiyetli yeni ABD ICBM'lerinin kullanılması olasılığını teyid etmek için öne sürülmüştür), Batı Avrupalılara nötron silahlarını dayatma çabasından nihayet NATO'nun Batı Avrupa'ya 572 tane ABD ilk-darbe nükleer roketi konuşlandırma kararına kadar (orta menzilli Pershing II balistik roketlerine ait 108 rampa ve 464 tane karada üslendirilmiş seyir roketi).

Bütün bu manevralara temel bir sorunu çözümleyebilmek için başvuruluyordu: Batı Avrupalılar, ABD stratejik yeteneğinin NATO'nun Avrupa stratejisi ile ilişkisinin muhafaza edildiğine artık inanmıyorlardı. NATO'nun "yığinsal misilleme"den "esnek mukabele"ye geçmesi NATO stratejileri arasında bir dereceye kadar şöyle bir anlayışın ortaya çıkmış olduğuna işaret ediyordu: SSCB ile Birleşik Devletler arasında, Varşova Antlaşması ile NATO arasında güçler dizilişinde değişiklik yer alması ve eşitlik durumunun ortaya çıkmış olması, Avrupa'da çıkabilecek muhtemel bir silahlı çatışmanın doğası ve akış

yolu ne olursa olsun Sovyetler Birliği'ne karşı ABD nükleer silahlarını yığınsal şekilde kullanma düşüncesini gerçekçi olmaktan çıkartıyordu. ABD'li politikacılar da Batı Avrupalı NATO üyelerine verdikleri nükleer garantiyi çok daha büyük bir dikkatle ele almaya başladılar.

Amerikalıların kendileri Schlesinger Doktrini'nin geçici bir önlem olduğunu kabul etmektedirler - daha esnek davranmaya ve Avrupa harekat alanında ABD stratejik kuvvetlerini yığınsal şekilde değil ama seçici şekilde kullanmaya söz vererek ABD'nin "nükleer garantisi"nin geçerliliğini geçici şekilde uzatma girişimi - halbuki Batı Avrupa'da hiç kimse böyle bir seçiciliğin olanaklı olabileceğine gerçekten inanmıyordu.

Schlesinger Doktrini'nin Batı Avrupa'daki korkuları yatıştırmayı başaramaması üzerine ABD politik liderleri, Birleşik Devletler'in "stratejik nükleer garanti" veremeyeceği yolundaki acı gerçeği kabul etmeye ve kendi "merkezi" stratejik kuvvetlerini NATO'nun Avrupa stratejisinden resmen ayırmaya karar verdiler. Ama, Johns Hopkins Üniversitesi'nden Profesör Robert Tucker'ın açıkça belirttiği gibi, stratejik garantinin bulunmaması itaatin de bulunmayacağı anlamına geliyordu. Ve bu yüzden Washington, itaati satın almak üzere "stratejik garanti"nin yerine yeteri kadar etkili bir ikame icat etmek zorundaydı. Bu türden ilk ikame, Amerika'nın nötron silahlarını teklif etmesi oldu. Bu silahlar sözde Avrupa koşullarında ABD'nin stratejik nükleer silahları kadar etkili olacaktı.

Nötron silahlarını Avrupalı NATO üyelerine, özellikle FAC'a "satmak" amacıyla Batı Almanya'yı korkutmak üzere oldukça acemi bir girişimde bulunuldu: Batı Almanya, ABD'nin "Batı Alman savunmasının güçlendirilmesi" önerilerini reddedecek olursa yenilgiye uğrama tehdidiyle korkutulmaya çalışıldı. Carter yönetiminin 10 numaralı Başkanlık İnceleme Memorandumu'nda (Pentagon tarafından kasıtlı olarak basına sızdırılmıştır), yeni ABD stratejisi altında, Avrupa'da bir savaşın ilk aşamasında FAC topraklarının geniş bir bölümünün düşmana terk edileceği belirtiliyordu. Ama kısa bir süre içinde "anlaşıldı ki" bu tür bir gelişmeyi önlemenin biricik yolu NATO birliklerinin "Sovyet zırhlı kolları"na karşı en yeni, ABD'nin geliştirdiği nötron silahlarını kullanmasıydı. ABD'li politikacılar, "mucize bir silah" teklifi ile birlikte yürütülen bu tehdit kampanyasının ABD stratejik kuvvetlerinin Avrupa'daki NATO kuvvetlerinden ayrılması düşüncesini ve aslında, bir "Avrupa nükleer savaşı" kavramını Bonn'un resmen kabul etmesini sağlayacağını umuyorlardı.² Pentagonlu analizcilere göre

2. Ayrıntılar için şu makaleme bakınız: "Why the U.S.A. Needs the Scare of a 'Soviet Military Threat' ", bulunduğu yer: *Co-existence*, C.16, No.1, Nisan 1979, s. 32-38.

gerek ABD gerek Sovyet stratejik kuvvetleri bu tür bir savaşın sınırlarının ötesinde kalacaktı. Ve Avrupa'daki bir silahlı çatışma nükleer düzeye tırmanacak olsa bile bunun tavanı stratejik nükleer silahların değil orta-menzilli silahların kullanılması olacaktı.

Ama satış görüşmeleri birçok neden yüzünden başarısızlığa uğradı. FAC'da ve geniş olarak Batı Avrupa'daki kamuoyu öfkesi çok büyüktü; gerek ABD taktiklerinin genel samimiyetsizliğine karşı gerekse teklif edilen silahların doğasına karşı güçlü bir tepki vardı. Bonn ve ABD'nin diğer NATO'lu müttefikleri "nötron seçeneği"ni geri çevirdi. ABD askeri düşüncesi bu kez, stratejik bir "nükleer garanti"-yerine daha uzun erimli ve daha temelli bir ikame aramaya başladı. Pentagon ve Carter yönetimi, çözümün, NATO'nun "Orostratejik" nükleer yeteneğinin artırılmasında bulunduğunu düşündüler. Washington, mevcut Batı Avrupalı nükleer silahlara 1,500 tane daha ABD orta menzilli nükleer roket eklenmesiyle bunun başarılabileceğini öne sürüyordu. Bundan amaç, Birleşik Devletler'in bu roketleri konuşlandırmakla kendi stratejik kuvvetlerini önceden olduğu gibi yine hareket alanı nükleer silahlarıyla bağlantılandığına Batı Avrupalı hükümetleri inandırmaktı (ama aslında bu ikisini birbirinden ayırıyordu). NATO'nun Avrupa hareket alanı nükleer silahları daha önceleri ABD stratejik kuvvetlerini savaşa sokmak için bir tetik olarak görülmüşken şimdi, yeni ABD roketleriyle gücü artırılan bu silahlar Washington tarafından oldukça bağımsız ve "yerel bir nükleer savaş" yürütmeye "yeterli" olarak görülüyordu.

Şu belirtilmelidir ki resmi açıklamalardaki dağınık ipuçlarından ve iyi haber alan ABD'li uzmanların çalışmalarından anlaşıldığı kadarıyla, bu karar, stratejik silahlarda Sovyet-Amerikan eşitliğinin ortaya çıkmasıyla "nükleer garanti"nin aslında artık ortadan kalkmış olması üzerine alınmıştır. Yoksa bunun, Sovyet SS-4 ve SS-5 orta-menzilli nükleer roketleri yerine (ki 20 yıldır Avrupa nükleer silahlar dengesinin bir parçası olmuşlardı) bu karardan sonra yeni SS-20 roketlerinin geçirilmesiyle hiçbir ilgisi yoktu. Halbuki Washington, bu olaydan sonra, kendi Öro-roket kararını haklı çıkarabilme çabasıyla Sovyet roketlerinin modernleştirildiğinden söz etmiştir. Ve bu karar sözde SS-20'lerin konuşlandırılmasına bir cevap olarak alınmış basitçe "özellikle politik bir karar" olmayıp aslında NATO'nun "esnek mukabele" stratejisinde köklü bir değişiklik anlamına geldiğinden (bu değişiklik Birleşik Devletler tarafından tek yanlı olarak gerçekleştirilmiş olmasına karşın), roket sayısı - 1,500 tane yeni ABD nükleer roketi- Was-

hington'ın kararının önemli bir parçasını oluşturunuyordu.³ Pentagon'un iddiasına göre bu en yeni 1.500 roketin eklenmesiyle (ki bunlar Avrupa koşullarında stratejik olacaklardı), NATO "Sovyetler Birliği'ne karşı stratejik bir ilk darbe vurabilme yeteneğine sahip kabul edilebilecekti."⁴ Bunlardan anlaşılabilen kadarıyla bu düşünceler, Avrupa hareket alanıyla sınırlı bir savaş da dahil olmak üzere çeşitli "sınırlı nükleer savaş" seçeneklerinin ayrıntılı bir analizini içeren, Başkan Carter'ın PD 59'una ait parçalardı.

Birleşik Devletler, ABD stratejik nükleer kuvvetlerinin hareket alanı kuvvetlerinden ayrılmasını Batı Avrupalı liderlerin hoş karşılamayacaklarını anladığından onlara bu planın ayrıntıları anlatılmadı; onlara yine, Birleşik Devletler'in, ABD stratejik kuvvetlerinin Avrupa hareket alanıyla "bağlantılandırılması" da dahil olmak üzere "esnek mukabele"nin temel parametrelerini muhafaza ettiği söylendi. Başkan Reagan, Washington'ın görüşüne göre nükleer savaşın Avrupa ile sınırlandırabileceğini ağzından kaçırarak ilk ABD lideri oldu (kuşkusuz sorun hakkındaki yetersiz bilgisi yüzünden). Reagan, 17 Ekim 1981'de, taşra gazetelerinden bir grup başyazara, "taktik nükleer silahları sahradaki birliklere karşı kullanarak büyük güçlerden hiçbirisinin düşmeye basmasına gerek kalmayacak bir şekilde değiş-tokuş edilebileceği bir yer düşünebiliyorum"⁵ demiştir. (ICBM fırlatma düşmesini kastettiği açıktır.)

Birleşik Devletler böylece, 1970'lerin ortalarına kadar Avrupalı NATO müttefiklerini Amerikan gücü için yalnızca bir tür önemsiz eklenti gibi görürken (büyücek bir ek ama yine de bir ek),⁶ Pentagon artık günümüzde NATO'nun Batı Avrupa çekirdeğini, SSCB ve Varşova Antlaşması müttefiklerine karşı cepheleşmede başlı başına bir kuvvet olarak kabul etmektedir.

ABD'nin NATO stratejisindeki bu değişiklik Batı Avrupa'da değişik tepkiler yaratmıştır. Bazı Batı Avrupalı liderler, kendi nazarlarında Birleşik Devletler'in ihaneti anlamına gelen bu durum karşısında Batı Avrupa'nın kendi yolunu Amerikaninkinden gerçekten ayırarak kendine ait bir yol seçmesi, kendi kaynaklarını Atlantik-aşırı bir tabanda de-

3. Bkz.: William G. Hyland, "The Struggle for Eupore: An American View", bulunduğu yer: *Nuclear Weapons in Europe*. Editör, Andrew J. Pierre, Dış İlişkiler Konseyi, New York, 1984, s. 15..

4 *The Washington Post*, 18 Kasım 1981.

5. *Time*. 2 Kasım 1981, sayfa 24.

6. Başkan Nixon'ın Savunma Bakanı Melvin Laird'ın 1970'lerin başlarında büyük bir gayretle öne sürdüğü "toplam kuvvet" kavramı içinde, bu görüş açısı büyük bir açıklıkla işlenmiştir.

ğil bir Batı Avrupa tabanında toplanması gerektiğini düşünmeye başladılar. Böylece, Batı Avrupa Birliğinin yeniden canlandırılmasına ve silah üretiminde Batı Avrupa işbirliğinin artırılmasına yönelik planlar ve özel girişimler ortaya çıktı; böylece Paris ve Bonn'un Avrupa Topluluğu içinde askeri ve politik entegrasyonu hızlandırma doğrultusundaki aktif çabaları da gündeme geldi.

Bu arada, Batı Avrupalı politik şahsiyetlerden oluşan büyük bir grup da, caydırıcılığın sözde dağılıp parçalanmış olmasının Avrupa güvenliğinin güçlendirilmesini kaçınılmaz kıldığı sonucuna varmışlardır, ama bunu başarmak için Avrupa'da silahlanma yarışının sürdürülmesi yerine Avrupa nükleer dengesi istikrara kavuşturulmalı ve bunun ardından bu denge düzeyi düşürülmeli ve görüşmeler yoluyla birleşik bir Avrupa güvenlik sistemi oluşturulmalıydı (bu görüş, birleşik bir Batı Avrupa savunması düşüncesine alternatif olarak öne sürülmüştü). Batı Avrupalı tanınmış bir bilim adamı ve politik lider olan Fac Şansölyesi Helmut Schmidt, bu tutumun herhalde en dikkate değer savunucusu haline geldi. Schmidt, Londrada'daki Uluslararası Stratejik Araştırmalar Enstitüsü'nde 28 Ekim 1977'de verdiği konferansta, "SALT, Sovyetler Birliği ile Birleşik Devletler arasındaki nükleer stratejik dengeyi kural haline getirmektedir. Bir başka deyişle söylersek: Salt, onların stratejik nükleer yeteneklerini nötrleştirmektedir" diye vurgulamıştır. Bu koşullar altında -ve merkezi stratejik sistemler alanında sona erdirilmeye çalışılan ABD-Sovyet yarışının yerine Avrupa'da bir silahlanma yarışının geçmesini önlemek için- gerek konvansiyonel gerekse nükleer silahlar alanında NATO ile Varşova Antlaşması arasındaki Avrupa dengesini istikrara kavuşturmak gerekliydi. Schmidt, Sovyetler Birliği'ni, "SALT için yaptığı gibi Avrupa için de eşitlik ilkesini kabul etmeye ve böylece kuvvet kullanımını reddetme ilkesini askeri dengenin bir unsuru haline getirmeye"⁷ ikna etmeleri gerektiğini söylemiştir.

Ama Schmidt, askeri politikası Birleşik Devletler'inkiyle özellikle çok yakından iç içe geçmiş bir Batı Avrupa ülkesinin başı olarak, doğal şekilde, Birleşik Devletler'e doğrudan meydan okuyamazdı ve bu yüzden kendi önerisini ABD'nin tutumundaki değişikliklere bir şekilde bağlamaya çalıştı. Sovyetler Birliği'nin Avrupa'da eşitlik ilkesini kabul etmesini sağlamak için oldukça şaşırtıcı bir yol önermesinin nedeni de bu olmalıydı -Avrupa dengesi konusu SALT III'te veya diğer

7. Helmut Schmidt, "The 1977 Alastair Buchman Memorial Lecture", bulunduğu yer: *Survival*, Ocak/Şubat 1978, Londra, sayfa, 3,4.

görüşmelerde çözümlenemeyecek olursa Birleşik Devletler'in Sovyetler Birliği'ni Avrupa'ya daha çok nükleer sistem konuşlandırmakla tehdit etmesini istemişti. Schmidt'in özel değerlendirmeleri ne olursa olsun, Batı Avrupa'nın ortak tutumunun formüle edilmesinde kendisine onur payı verilmelidir. Bu tutuma göre ABD-Sovyet stratejik dengesinin istikrara kavuşturulmasının ardından Avrupa'daki silahlar istikrara kavuşturulmalıydı.

Sovyetler Birliği'nin bu düşüncüyü kabul etmesi için ona baskı yapılması veya tehdit yöneltilmesi gerekmezdi. SSCB, askeri denge kavramını desteklemektedir. Politik yumuşamayı askeri yumuşamayla tamamlama gereğini sürekli vurgulayanlar Sovyet liderleriydi. Daha 1978 yılında, Orta Avrupa'da silah ve silahlı kuvvet indirimi görüşmelerinde, Sovyetler Birliği ve bu görüşmelere katılan sosyalist ülkeler, bu bölgedeki NATO ve Varşova Antlaşması silahlı kuvvetleri için sayısal güç tavanları belirlenmesi ilkesini -her iki tarafta 900.000 asker tavanını- desteklemişlerdi. Sovyet liderleri aynı zamanda, orta menzilli nükleer silahlar alanında SSCB ile Birleşik Devletler ve müttefikleri arasında uzun yıllardır Avrupa'da zaten yaklaşık bir eşitlik bulunduğunu -her iki tarafta 1.000 kadar sevk aracı olduğunu- savunmuşlardır. Anlaşıldığı kadarıyla aynı görüşü pek çok NATO ülkesi lideri de destekliyordu. Örneğin Helmut Schmidt 18 Şubat 1981'de *Kolner Staat-Anzeiger*'a, Avrupa silah dengesinin istikrara kavuşturulması gerektiği hakkındaki düşüncesini anlatırken şunları söylemiştir: "Avrupa'da Doğu ile Batı arasındaki eşitliğin özünde bozulduğunu asla söylemedim; ben dedim ki: Ruslar bu alanda onu hemen bozabilirler." Doğal olarak her iki taraf da nükleer silahlarını modernleştiriyordu. Birleşik Devletler ileri-öslere yerleştirilmiş Batı Avrupa'daki sistemlerini savaş sonrası dönem boyunca aslında üç kez modernleştirmiştir. Nihayet Sovyetler Birliği de, NATO'nun nükleer silahlarının modernleştirilmesine cevap vermek zorunda kalmış ve NATO ile Varşova Antlaşması arasındaki nükleer dengenin parçası olan kendi nükleer sistemlerini modernleştirmiştir. SSCB, orta menzilli SS-20 nükleer roketlerini konuşlandırmaya başlamıştır. Ama bunlar, mevcut roket sayısına eklenmemiştir; geri çekilip sökülen SS-4 ve SS-5 roketlerinin yerini almışlardır. Konuşlandırılan her SS-20 roketine karşılık bir veya iki tane eski silah kaldırılmıştır. Böylece Avrupa'daki stratejik durum sonuçta değişmemiştir. Sovyet roketlerinin toplam sayısı azalmış ve kuvvet dengesi aynı düzeyde kalmıştır. Ama Sovyetler Birliği, SSCB'nin Avrupa bölümünde bulunan SS-20 roketlerinin sayısını (ve böylece toplam savaş başlığı sayısını) azaltmaya da hazırды; ancak bu, eşitlik ve eşit güvenlik temelinde yapılmalı ve her iki taraftaki orta

menzilli nükleer silahların istisnasız tümü hesaba katılmalıydı.

Ne var ki, 1970'lerin ikinci yarısından itibaren daha çok sağa doğru sürüklenmeye başlayan ABD politik kurumu, gerek "merkezi" nükleer silahlar gerekse "Öro-stratejik" silahlar alanında eşitlik düşüncesini kabul edilemez buldu. Washington hem SALT II'yi hem yumuşamanın kendisini rayından çıkardı. Ama Birleşik Devletler yumuşama ve eşitlik düşüncesini gömmeden önce Schmidt'in ve bazı Batı Avrupalı meslekdaşlarının ricasını yerine getirerek, Sovyetler Birliği'ni, Avrupa'ya ABD nükleer roketleri yerleştirmekle tehdit etti. Bu, NATO'nun, Brüksel'de 12 Aralık 1979'da, "çift yol", "iki yol" veya "ikiz yol" kararı denen bir girişimde bulunmasına yol açtı.

"İki yol", Birleşik Devletler ile Batı Avrupa arasındaki uzlaşmanın özünü oluştuyordu. Birleşik Devletler kendi yeni roketlerinin konuşlandırılması için açıkça bastırıyor ve olumsuz bir kamuoyu tepkisinin önceden önünü almak üzere orta menzilli nükleer silahlar alanında SSCB ile görüşme yapma düşüncesini kabul ediyordu. Daha önceleri ulusal güvenlik konusunda Başkanlık danışmanı yardımcılığı yapmış olan ve şimdi *Foreign Affairs* başyazarı olan William Hyland bu bakımdan oldukça açık konuşmuştur: "İkinci yol, veya görüşme yolu, elbette ki, konuşlandırma yolu için gönülsüz davranan müttefikleri razı etmek için eklenmiştir."⁸ Buna karşılık, Brüksel uzlaşmasına razı olan Batı Avrupalı NATO ülkeleri ise, ABD roketi konuşlandırma tehdidinin bir "pazarlık kozu" oluşturacağı inancıyla nükleer Öro-silahlar konusunun çözümlenmesini, istikrara kavuşturulmasını ve sınırlandırılmasını hedefliyorlardı.

Birleşik Devletler ile Batı Avrupa arasında yalnızca ilkeler değil sayılar da uzlaşmaya konu olmuştu. Batı Avrupalı liderler konuşlandırma konusunu sembolik bir tehdit olarak gördüklerinden 200 veya biraz yüksek bir sayıda roket tavanında ısrar ettiler. Bir nükleer savaş durumunda kendi topraklarını Avrupa'dan ayrı tutmak amacıyla bu konuşlandırmaya büyük bir ilgi duyan Birleşik Devletler ise tavanın 1500 olması gerektiğini savunuyordu. Uzlaşma sayısı 572 oldu (464 tane karada üslendirilmiş seyir roketi ve 108 tane Pershing II). Ancak daha uzlaşmanın mürekkebi bile kurumadan Reagan yönetimi, Kuzey Atlantik Konseyi'nin Roma'daki oturumunda NATO-Varşova antlaşması kuvvet dengesinin yeniden analiz edilmesini ve orta menzilli nükleer roketler alanında Batı müttefikliğinin "teknolojik gereksinimleri"nin yeniden değerlendirilmesini istedi. Bu gibi "gereksinim incelemeleri"nin daha ilki hemen basına sızdı. Bu inceleme, "NATO, üze-

8. William G. Hyland, "The Struggle for Europe...", Agy., sayfa 20.

rinde anlaşmaya varılmış 572 sayısından daha çok sayıda uzun menzilli roket konuşlandırılmalıdır" diyordu. Başka bir deyişle Birleşik Devletler, Pentagon'un ilk planlarında olduğu gibi, sonunda tam bir Öro-roket karşı-kuvvet ordusu konuşlandırabilme çabası içindeydi. İnceleme ayrıca, Hollanda dahil olmak üzere bazı NATO ülkelerinin nükleer görevlerinin "azalmaktan çok artması gerektiği"ni vurgulamıştı. İnceleme nihayet, "geriye kalan savaş alanı sistemlerinin modernleştirilmesi" hakkında bir öneri getiriyordu.⁹

Birleşik Devletler ile Batı Avrupa arasındaki 1979 uzlaşması, eğer deyim yerindeyse, aynı yatakta farklı rüyalar görmektir. Örneğin Batı Avrupalılar, Birleşik Devletler'in uzlaşmadan birkaç hafta sonra SALT II Antlaşması'nı onaylamayı reddedeceğini akıllarına bile getirmemişlerdi. Onlar, SALT II'yi, onun Avrupalı bir benzeriyle tamamlamak istemişlerdi. Buna karşılık Birleşik Devletler, orta menzilli roketlerini her ne pahasına olursa olsun, Avrupa'ya konuşlandırmak istiyordu. Böylece Brüksel "çifte yol" uzlaşması, daha başlangıçtan itibaren birbiriyle çelişen iki eğilimin gelişmesine yol açtı. Görüşme konusuyla konuşlandırma konusu birbirinin karşısına konuyordu çünkü, Henry Kissinger'ın yerinde olarak belirttiği gibi, "çifte yol" yaklaşımı roketlerin nihai konuşlandırılmasını "görüşmelerin başarısızlığına bağlı duruma getirmişti."¹⁰

Carter yönetiminin, Doğu ile Batı arasındaki "Öro-silahlar" sorununa uzlaşma içeren bir çözüm getirilmesini önlemek için elinden geleni yapmasının nedeni buydu. Amerikalıların neyi hedeflediğini görmeye başlamış olan Helmut Schmidt, Haziran 1980'de, hareket alanı nükleer silahlarının konuşlandırılmasına moratoryum konmasını önerdi. Jimmy Carter bu düşüncüyü geri çevirdi. Carter, Schmidt'e bir ultimatom göndererek (Batı Alman Şansölyesi daha sonra bunu bir tecavüz olarak tanımlamıştır) yakında Leonid Brejnev ile yapacağı görüşmede herhangi bir uzlaşmaya razı olmaktan kaçınmasını istedi.¹¹ Carter yönetiminin -kamuoyunu yatıştırmak için hareket alanı nükleer silahları konusunda Sovyetler Birliği ile ön görüşmelere başlamış olmasına karşın- her tür ciddi tartışmayı sabote etmek üzere elinden geleni yapması bundandı. Reagan yönetiminin de, aynı dürtülerle ve

9. *The Times*, 18 Ağustos 1981

10. Henry Kissinger, "Issues Before the Atlantic Alliance", bulunduğu yer: *Grand Strategy for the Western Alliance*, Editör, Robert E. Hunter, Westview Press, Boulder and London, 1984, sayfa 11.

11. Bkz.: Zbigniew Brzezinski, *Power and Principle. Memoirs of the National Security Adviser 1977-1981*, Farrar, Straus, Gireux, New York, 1983, sayfa 309-310.

müttefiklerinin baskısıyla, Sovyetler Birliği ile Avrupa'da nükleer silahların sınırlandırılması görüşmelerini yeniden başlatmasına karşın bu görüşmelerin başarıyla sonuçlanmasını önlemek ve Avrupa'ya yeni ABD Pırşış ve seyir roketlerini konuşlandırmanın yolunu açmak için elinden geleni yapmasının nedeni de budur.

O zamanlar sürdürölmekte olan Cenevre görüşmelerindeki ABD temsilcileri sıfır seçeneğini öne sürdüler, bu öneri, NATO'nun Batı Avrupa'ya ABD roketi konuşlandırmamaya razı olmasına karşılık Sovyetler Birliği'nin orta menzilli roketlerinin tümünü (SSCB'nin neresine yerleştirilmiş olursa olsun bu tür eski ve yeni roketlerin tümünü) çöpe atmasını isteyen özde otoriter bir talepti. Bu öneri aslında SSCB'nin tek taraflı olarak silahsızlanması anlamına geleceğinden Sovyetler Birliği bunu kabul edemezdi. "Sıfır seçeneği"nin Avrupa'da uygulanması NATO'ya orta menzilli nükleer sevk araçlarında Sovyetler Birliği'ne karşı iki katlık bir avantaj, sevk edilebilir savaş başlıkları sayısında ise üç katlık bir avantaj sağlayacaktı.

Sovyetler Birliği ise Avrupa'da nükleer silah indirimi konusunu çözümlmek için bir dizi gerçekçi seçenek önerdi. Özellikle de, gerçek bir sıfır seçeneğini kabul etmeye hazır olduğunu belirtti - yani, Avrupa'daki hedefleri vurmak üzere planlanmış gerek orta menzilli gerek taktik nükleer silahların tümünün terk edilmesi için görüşme yapmayı. NATO ülkeleri böyle bir adım atmaya tamamen hazırlıksız olduklarından Sovyetler Birliği, Avrupa'da konuşlandırılmış NATO ve Sovyet orta menzilli nükleer roketlerinin (menzili 1.000 kilometre ve üzerinde olanların) 1990 sonuna kadar üçte-iki azaltılmasını görüşmeyi önerdi.

Nihayet Sovyetler Birliği, nükleer Öro-silahlar konusunu çözümlerileme çabasıyla Ekim 1983'te, geniş kapsamlı yeni bir uzlaşma önerisi getirdi. Avrupa'daki orta menzilli silahların, gerek taşıyıcılar (roketler ve uçaklar) gerekse savaş başlıkları alanında eşit bir düzeye indirilmesini görüşmeye hazır olduğunu bildirdi. Bir tarafta Sovyetler Birliği'nin ve karşı tarafta Britanya ve Fransa'nın sahip olduğu savaş başlıklarında eşitlik sağlamak için SSCB bu iki ulustan daha az sayıda roket rampasına sahip olmaya razıydı; yani, Sovyetler Birliği'nin Avrupa bölümünde konuşlandırılmış SS-20 rampalarının sayısını 140 dolayında sınırlayacaktı. Sovyet tarafı, bu çözüm benimsendiği takdirde şu taahhütleri yerine getirmeye hazır olduğunu açıkladı: (a) Avrupa bölgesinde indirimle tabi olan tüm roketleri doğuya kaydırmak yerine tamamen çöpe atmak; (b) SSCB'nin doğusunda konuşlandırılmış roketleri batıya kaydırmayacağını taahhüt etmek; (c) anlaşma yürürlüğe girdiği anda doğuda SS-20 roketi konuşlandırmayı durdurmak; (d)

SSCB'nin Avrupa bölümünde arta kalan 200'ün üzerindeki SS-4 orta menzilli roketini azaltmaya başlamak ve 1984 ve 1985'te bunları tamamen çöpe atmak; ve (e) nükleer yetenekli orta menzilli uçaklar alanında SSCB ve NATO için karşılıklı olarak kabul edilebilir sayısal bir sınır içinde toplam bir eşitlik düzeyinde anlaşmaya varmak.

Birleşik Devletler, bu Sovyet uzlaşma girişimlerinin hiçbirisine olumlu yanıt vermeye yanaşmadı. Washington böylece, kendi gerçek amacının bir anlaşmaya varmak değil, görüşmeleri, kendi konuşlandırma hazırlıklarını gizlemek için bir sis perdesi gibi kullanmak ve sonunda da ABD nükleer roketlerini gerçekten konuşlandırmak olduğunu teyid ediyordu. Amerikalı tanınmış gazeteci Strobe Talbott, orta menzilli sistemler ve stratejik silahlar konusunda Cenevre'de yapılan Sovyet-Amerikan görüşmelerinin bu aşaması hakkındaki ayrıntılı analizinde, Reagan yönetiminin görüşme taktiklerini şöyle özetlemiştir: "İnanıldığına göre ABD, eski silah denetimi oyununu oynuyor görüntüsünü sürdürmek zorunda kalacak olursa, görüşme-masasında, sonunda diplomatik bir açmaza neden olacak gambitler yapmaktan geri durmayacaktır; ABD bu yolla, kendi tarafı için silah temini ve konuşlandırmayı kolaylaştıracak ve eğer gerekirse, kendini, Sovyetler Birliği'ne karşı mağlup edici askeri girişimler yapabilecek şekilde mevzilendirecektir."¹²

Birleşik Devletler'in bu oyunu, onun Batı Avrupalı NATO ortaklarıncı kolaylaştırıldı. Bunlar 1979 yılında ABD'den, "ikiz yol" yaklaşımına dayalı bir uzlaşmaya doğru yönelme sözü almış olmalarına karşın daha sonra Washington'ın baskısı altında, istikrara duydukları ilgiyi yitirdiler. İlkelerini pencereden fırlatıp atarak Birleşik Devletler'e, Avrupa'da orta menzilli nükleer silahlar alanında mevcut olan eşitliği bozma amacı güden planını uygulama yetkisi verdiler.

Birleşik Devletler ve NATO'nun eşitlik ve eşit güvenlik temelinde karşılıklı kabul edilebilir bir uzlaşmaya varmayı şiddetle reddetmeleri Cenevre görüşmelerini anlamsız kılarak rayından çıkardı. 1983 sonlarında Büyük Britanya, FAC ve İtalya'ya yeni ABD nükleer roketlerinin konuşlandırılmaya başlanması Sovyetler Birliği ve müttefiklerini, NATO ülkelerinin Avrupa'da nükleer silahlar alanında mevcut eşitliği bozmalarını önlemek üzere karşı önlemler almaya zorladı. Bu adımlar arasında özellikle, Sovyetler Birliği'nin Varşova Antlaşması müttefiklerinden DAC ve Çekoslovakya'ya, menzili geliştirilmiş taktik roketler konuşlandırılması da bulunuyordu. Bu roketler şimdi tam faal durum-

12. Strobe Talbott, *Deadly Gambits. The Reagan Administration and the Stalemate in Nuclear Arms Control*, Alfred A. Knopf, New York, 1984, sayfa XII.

dadır ve NATO'nun yönelttiği yeni tehdidi dengelemek için uygun bir karşı-ağırlık oluşturmaktadır. Sovyetler Birliği'nin aldığı karşı-önlemler, tamamen, ABD ve NATO girişimlerinin zorunlu kıldığı sınırlar içinde kalmaktadır.

Başkan Reagan'ın Avrupa'da "sınırlı savaş"ın olanaklı olduğunu ilan etmesi Batı Avrupa başkentlerinde bir protesto fırtınası yaratmasına karşın Washington, ABD stratejik silahlarının (ve dolayısıyla ABD topraklarının) "Avrupa politikasındaki gelişmelerden" ayrı tutabileceği düşüncesine Batı Avrupalıları razı etme çabalarını ısrarla sürdürmektedir.

ABD'nin önde gelen resmi yetkilileri son üç yıldır Batı Avrupalılara bu düşüncüyü kabul ettirmek için var güçleriyle çalışmakta ve onları, askeri yükte ve sorumlulukta daha büyük bir pay omuzlamaya çağırmaktadır. Cumhuriyetçi bir politikacı olarak hâlâ etkisini sürdüren eski Dışişleri Bakanı Henry Kissinger 1984 ilkbaharında bu noktayı özel bir önemle tekrar vurgulamıştır. Kissinger Batı Avrupalıları, özellikle konvansiyonel kuvvetleri ve silahları mükemmelleştirme alanında "daha büyük bir sorumluluk" yüklenmeye çağırmıştır. Kissinger, açıkça, Batı Avrupalı liderleri yeniden silahlanma alanında "acılı" kararlar almaya itme umuduyla "Eğer Avrupa bu sorumluluğu yüklenmeyi reddederse ABD, Avrupa'daki kara birliklerinin yarısına kadar bir bölümünü geri çekmelidir" diye eklemiştir.¹³

Washington şimdiye dek, Batı Avrupalı NATO üyelerinin savaş hazırlıklarını yetersiz görmüştür. Kuzey Atlantik Konseyi'nin Washington'da Mayıs 1978'de yapılan doruk toplantısında benimsenen, NATO kuvvetlerinin modernleştirilmesi hakkındaki 80 milyar dolarlık uzun dönemli program her üye devletin askeri harcamalarında yılda yüzde üçlük gerçek bir artış öngörmekte ve askeri eğitimin iyileştirilmesinden yeni taktik ve Öro-stratejik nükleer sistemlerin konuşlandırılmasına kadar 101 tane özel program uygulaması içermektedir. Ama buna karşılık birçok Avrupalı NATO üyesinin son zamanlardaki ekonomik güçlükleri yüzünden askeri harcamalarını yüzde üç artıracabilecek bir durumda olmadıkları haber verilmektedir. Ve sonuç olarak NATO'nun toplam askeri harcamalarında ABD'nin payı son yıllarda hiçbir şekilde azalmamıştır. Bu pay 1970'te yüzde 69 iken 1983'te yüzde 68.4 olmuştur. Tüm bunlar Atlantik-aşırı bir tartışma yaratmıştır: ABD liderleri Batı Avrupalıları "kendi güvenliklerini Birleşik Devletler'in cebinden sağlamak" istemekle suçlarken Batı Avrupalılar Helmut Schmidt'in ağzından Washington'ı "politik liderliğin yerine

13. *Time*, 5 Mart 1984, sayfa 20-24.

düpedüz bir askeri komuta geçirmeye çalışmak, tek yanlı kararlar almak, müttefiklerinin lütfen kendisini izlemelerini ve lütfen hemen birkaç gün içinde böyle yapmalarını istemekle" suçladılar.¹⁴

Ama Batı Avrupalıların protestosu yalnızca NATO'daki Birleşik Devletler hegemonyasına karşı değildir. Batı Avrupalı liderler "esnek mukabele stratejisine" Birleşik Devletler'in getirdiği yeni yorumun içerdiği tehlikeleri gittikçe daha iyi anlamaktadırlar. Batı Avrupalıların bakış açısına göre bu strateji ilk benimsendiği zamanki amaç tüm NATO üyeleri için nükleer cepheleşme riskini azaltmak olmasına karşın ABD'nin şimdiki yorumunun anlamı, bu riskleri blokun Avrupalı üyeleri için keskin şekilde artırmak pahasına Birleşik Devletler için azaltma çabasıdır. O halde bu yorum, Willy Brandt'ın sözleriye "nükleer risklerin Avrupalılaştırılması" anlamına gelmemekte, tersine, ABD'nin yeni Öro-roketlerinin konuşlandırılması ve Varşova Antlaşması'nın bu yeni tehdidi dengelemek için karşı-önlemler alması sonucunda, söz konusu risklerin esaslı şekilde artması anlamına gelmektedir.

Birleşik Devletler'in, 1941 yılında Almanya Sovyetler Birliği'ne saldırdığında Senatör Henry Truman'ın ilan ettiği ilkeye nükleer bir düzeyde geri dönmekte olduğunu Avrupa gittikçe daha iyi anlamaktadır: "Bırakın birbirlerini öldürebildikleri kadar öldürsünler." Öldürmeler bile bırakın Batı ve Doğu Avrupa birbirini roketler ve diğer silahlardan oluşan bir duvarın üzerinden gözetlesin, bırakın son raddesine kadar bir gerilimin içine düşüp korku ve şüphe içinde kıvransınlar. Batı Avrupalı NATO üyelerinin, "esnek mukabele"yi Avrupa güvenliği sorununu çözümlemeye esasen kullanışsız bir strateji diye gittikçe daha çok eleştirilmesinin nedeni budur.

Batı Avrupalıların Avrupa'da nükleer bir çatışmaya doğru büyüyen tehlikeden duydukları korkuyu, ABD'li politikacılar kendilerine has tuhaf bir yöntemle kullanmaktadırlar. Bunlar bu tehlikenin gerçekten arttığını kabul etmekte ve Avrupalı NATO ortaklarını konvansiyonel silahları modernleştirmeyi hızlandırmaya ve silahlı kuvvetleri geliştirmeye razı etmek için var güçleriyle çalışmaktadırlar: Bu yönde "yeterli" çaba harcandığı takdirde nükleer eşiğin sonunda yine yükseleceği vaadini öne sürmektedirler.

NATO Avrupa Müttefik Yüksek Komutanı General Bernard Rogers, 1982 yazında, Havadan İndirme Savaşı kavramı temelinde NATO'nun genel amaçlı kuvvetlerinin etkinliğini artırmak için bir plan

ileri sürdü. Havadan İndirme Savaşı, derinliklerde baskın tarzında yığinsal darbeler vurarak düşman savunmasının birkaç kademesini birden yarmak için en yeni konvansiyonel teknolojilerin bütünsel şekilde kullanılmasına dayanmaktadır. Rogers Planı, Avrupa'da uzatılmış bir konvansiyonel savaş yürütebilecek yetenekte genel amaçlı NATO kuvvetleri yaratılmasını savunmaktadır. General Rogers'ın iddiasına göre, nükleer bir çatışma perspektifini sözde yok eden bu planın uygulanması için NATO ülkelerinin askeri bütçelerinde yüzde dörtlük bir artış yeterli olacaktır.

Rogers Planı'nın en önemli noktaları Aralık 1982'de NATO yönetim organlarınca resmen onaylanmasına karşın ABD'nin müttefiklerinin çoğu, planda yansıtılan ABD konumundan tatmin olmamışlardı. Bunların birçoğu, askeri harcamada önerilen artış perspektiflerini kabul edemeyeceklerini çünkü bunun, zaten sendeleyeni ekonomilerine yeni bir darbe vuracağını ve Amerikalı rakiplerinin ekonomik elini daha da güçlendireceğinin son derece açık olduğunu ilan ettiler.

Ve böylece Batı Avrupalı liderler, Washington'ın mevcut Avrupa politikasına yönelttikleri eleştirileri artırmakta ve birçoğu, "Sovyet tehdidi"nin, yeni askeri harcamaları haklı çıkarmaya yetecek kadar gerçeklik taşıdığı iddiasına açıkça kuşkuyla yaklaşmaktadırlar.

Bundestag Dış İlişkiler Komitesi'ndeki Sosyal Demokratların lideri olan Karsten Voigt'ın sözleriyle, "günümüzde Avrupa'nın karşısında duran sorun Sovyet askeri genişlemesini engellemekten çok... İki politik sistem arasında süregiden çelişki karşısında kalıcı, barışçı bir Doğu-Batı ko-egzistansı örgütlemektir."¹⁵

Atlantik İttifakının ABD'li avukatı Robert Tucker, "en önemli gerçeklik" diye şikayet etmektedir, "Batı Avrupa'nın... en az ittifaka bağlı olduğu kadar... yumuşamaya da bağlı olmasıdır."¹⁶ Bu durum sürdükçe, demektir, NATO'daki aşınma da sürecektir.

ABD askeri kurumu, kendi kestanelerini ateşten Batı Avrupa'nın çekmeye devam etmesini çok istemektedir -yalnızca NATO'nun ilan edilmiş sorumluluk bölgesinde değil aynı zamanda bunun ötesinde de. Ancak Batı Avrupa, kendi politikasının "de-Amerikanize" edilmesi gerektiği ve Avrupa'da bir ortak güvenlik sisteminin geliştirilip güçlendirilmesi yoluyla, tüm Avrupa için kabul edilebilir barışçı bir gele-

15. Karsten D. Voigt, "Nuclear Weapons in Europe: A German Social Democrat's Perspective", bulunduğu yer: *Nuclear Weapons in Europe*, Dış İlişkiler Konseyi, New York, 1984, sayfa 100.

16. Robert W. Tucker, "The Atlantic Alliance and Its Critics", bulunduğu yer: *Commentary*, Mayıs 1982, sayfa 72.

cek kavramlarının hazırlanıp ortaya konması için çaba harcanması gerektiği anlayışına git gide daha çok yakınlaşmaktadır.

2. "Mavi Su" Stratejisi

ABD Deniz Kuvvetleri, Amerika'nın stratejik gücünün ve deniz stratejisi ilkelerinin her zaman önemli bir parçası olmuştur. Amerika'nın deniz stratejisinin en çok ağırlık verdiği nokta, Birleşik Devletler'in genel askeri-politik stratejisinin uzun bir süre egemen unsurunu oluşturan, dünya okyanuslarının denetlenmesi konusudur. Hatta şu söylenebilir ki, nükleer silahlar ortaya çıkmadan önce, heybetli zırhlılara ve uçak gemilerine sahip ABD Deniz Kuvvetleri, Birleşik Devletler'in gerçek stratejik kuvvetiydi. Deniz Kuvvetleri, II. Dünya Savaşı'nda ABD'nin Japonya'ya karşı savaşımında ve Kuzey Afrika, İtalya ve Normandiya'daki çıkarmalarda büyük bir etkiye sahip olmuştur.

Savaş sonrası dönemde nükleer silahların ortaya çıkması ve bombardıman hava kuvvetinin bu silahların esas taşıyıcısı durumuna gelmesiyle Deniz Kuvvetleri'nin silahlı kuvvetler içindeki rolü ve prestiji geçici olarak düştü; Hava ve Kara Kuvvetleri'nin ardından üçüncü sıraya indi. Bu durum 1950'lerin ortalarına kadar sürdü. Su üstü gemilerinde ve denizaltılarda kullanılabilecek nükleer enerji santrallerinin ve denizaltılardan atılan balistik roketlerin geliştirilmesi ve denizcilik mimarisinde ve silahların da bir dizi atılımla (uçak gemisine dayalı havacılık dahil) birlikte Deniz Kuvvetleri'nin rolü ve prestiji yeniden artı ve uzaktan akrabalık durumu sona erdi.

ABD'nin dünya çapındaki strateji içinde Deniz Kuvvetleri'nin rolünü artıran tek etken askeri teknolojideki değişiklikler değildi. Özellikle 1970'lerde politik etkenler de bunda rol oynadı. Bu etkenlerin en önemlileri arasında ABD-Sovyet güç dengesindeki değişiklik, Hindicini'deki acı yenilgiden sonra Amerika'nın dünyadaki askeri konumlarının kötüleşmesi ve Asya, Afrika ve Orta Doğu'dan bazı ABD üslerinin atılması, ABD'nin petrol ithalauna gittikçe daha bağımlı duruma gelmesi, vb. sayılabilir. 1972 mali yılından beri Deniz Kuvvetleri, üç silahlı kuvvet içinde en büyük payı almaktadır ve deniz stratejisi ABD askeri planlarında gittikçe artan bir önem kazanmaktadır.

Carter yönetiminin Deniz Kuvvetleri Komutanı Graham Claytor, "Donanma kuvvetleri deniz üzerindeki herhangi bir yerde çok uzun süreler boyunca -bazı koşullar altında belirsiz süreler boyunca- muhafaza edilebilir çünkü, bunların ikmal işleri doğrudan seyyar lojistik kuvvetleri tarafından yapılabilir ve böylece çevredeki karasal bölgelerden bağımsız olarak hareket edebilirler" demektedir. "Buradaki en önemli nokta, Deniz Kuvvetlerinin, dünyadaki değişim rüzgarlarından

daha az endişe duymamızı sağlamasıdır. Herhangi bir ülkede üs haklarımız kısıtlandığı veya reddedildiği takdirde... Bizim deniz gücümüzün varlığı bu politik değişikliklerden telaşa kapılmadan işlerimizi yürütmemizi sağlar ve dünyanın herhangi bir yerindeki geçici politik kaymalarla birlikte bizim kullanılabilir askeri gücümüzün miktarı da azalma ve artmalar gösterecek diye bir endişeden kurtulmamıza olanak verir.¹⁷

ABD Deniz Kuvvetleri'nde şimdiki durumda, konuşlandırılmaya hazır 555 tane ana tip tekne bulunmaktadır (Deniz Kuvvetleri için "konuşlandırılabilir savaş kuvvetleri" kategorisi 1982 yılında ABD Savunma Bakanlığı tarafından getirilmiştir). Bunlar arasında 39 adet nükleer yakıtlı roket denizaltısı, 96 adet çok amaçlı nükleer yakıtlı saldırı denizaltısı, 14 adet saldırı uçak gemisi (dördü nükleer yakıtlı), 11 helikopter gemisi, depodan çıkarılıp modernleştirilen ve seyir roketleriyle silahlandırılan üç tane zırhlı, güdümlü roketlerle donatılmış 32 kruvazör, (dokuz tanesi nükleer yakıtlı), destroyerler, firkateynler ve ayrıca çıkarma gemileri ve diğer gemiler bulunmaktadır. Stratejik nükleer roketlerle donatılmış Lafayette ve Ohio sınıfı denizaltılar, Deniz Kuvvetleri'nin temel unsurlarıdır. Toplam olarak 688 tane SLBM roketi taşımakta olan bu denizaltılar denizde üslendirilmiş nükleer roket sisteminin bel kemiğidir -ki ABD'li uzmanlar bu sistemin, stratejik kuvvetlerin karşılaşması gereken gerekliliklere en uygun düşen sistem olduğuna inanmaktadırlar. Bu sistem günümüzde ABD stratejik triadının en az yaralanabilir unsurudur. SLBM'ler ABD stratejik kuvvetlerinin tüm nükleer savaş başlıklarının yüzde 50'sinden çoğunu temsil etmektedir. Yüksek bir hazırlıklılık durumunda tutulan bu sistem çok iyi gizlenmiştir ve isabet hassasiyeti çok yüksektir.

ABD'nin stratejik taarruz kuvvetlerinin deniz bileşeni, denizde üslendirilmiş nükleer roketlerden oluşan Trident sisteminin konuşlandırılmasıyla birlikte git gide daha büyük bir önem kazanmaktadır. Ohio sınıfı bir denizaltı, her birinde sekiz adet 100 kilotonluk MIRV savaş başlığı bulunan 24 tane Trident I roketi taşımaktadır. Trident I roketlerine geçiş, denizaltıların savaş seyir menzilinde yaklaşık on katlık bir artış sağlayarak bunların belirlenmelerini daha da güçleştirmiştir. Bunun gibi 30 tane denizaltı yapılması planlanmıştır. 1989 yılından itibaren bunlara, hassaslığı artırılmış Trident II (D-5) roketleri takılacaktır.

17. *Statement of Hon. W. Graham Claytor, Secretary of the Navy, before the House Armed Services Committee. Hearings on Military Posture and H.R. 10929 Department of Defense Authorization for Appropriations for Fiscal Year 1979, 95th Congress, 2nd Session, U.S. GPO, Washington, 1978, Kısım 1, sayfa 624.*

(menzili 11.000 kilometrenin üzerinde ve her biri 150-600 kilotonluk 10-15 tane MARV başlığı taşımaktadır).

Torpillerle, gemilere karşı seyir roketleriyle ve denizaltı-savar roket torpilleriyle silahlandırılmış nükleer yakıtlı çok amaçlı saldırı denizaltıları ABD Deniz Kuvvetleri'nin başka bir önemli unsurunu oluşturmaktadır. Birleşik Devletler'de Los Angeles sınıfından bir dizi en yeni tip denizaltı yapılmaktadır. 1985 yılında bu sınıftan 40 denizaltı faal durumdaydı ve yeni bir sınıftan nükleer yakıtlı çok amaçlı bir denizaltının da yapımına başlanmıştır.

Nükleer yetenekli uçaklar da dahil olmak üzere 1.000 taneden çok uçak için üs görevi yapan uçak gemileri Deniz Kuvvetleri'nin genel amaçlı kuvvetlerinin temel unsuru olarak kabul edilmektedir. Bir uçak gemisi, bir deniz görev gücünün çoğunlukla merkezi elemanı olmakta ve bu görev gücünde sekiz ile on arasında koruma gemisi ve yardımcı tekneler bulunmaktadır (kruvazörler, destroyerler ve firkateynler). Bir uçak gemisi içeren bir görev gücü, 1.000 kilometreden uzun bir yarıçap içinde kalan bölgede su üstündeki, denizin altındaki ve havadaki sahayı denetim altında tutmaktadır. Şimdiye kadar görüldüğü gibi uçak gemileri, yerel savaşlarda ABD Deniz Kuvvetleri'nin ana vurucu kuvveti olarak yoğun şekilde kullanılmakta ve ABD askeri liderleri bunları, stratejik taarruz kuvvetleri için savaşa hazır bir yedek olarak görmektedirler.

ABD Donanması dört filo halinde gruplandırılmıştır (yedekler hariç): 2. Filo Atlantik'te olup karargahı ABD'nin Atlantik sahilindeki Norfolk'tadır; 3. Filo Pasifik'te olup karargahı Hawaii'de Pearl Harbor'dadır; 6. Filo Akdeniz'de olup karargahı İtalya'da Gaeta'dadır; ve 7. Filo Batı Pasifik'te olup karargahı Japonya'da Yokosuka'dadır. Son yıllarda, bir veya iki tane saldırı uçak gemisi görev gücü, Arap Denizi ve Basra Körfezi dahil olmak üzere Hint Okyanusu'nda düzenli devriye gezmektedir.

ABD Deniz Kuvvetleri "ileri projeksiyon" doktrinine göre konuşlandırılmıştır. Deniz stratejisi uzmanı Kongre üyesi Charles Bennett bu doktrini şöyle açıklamaktadır: "Birleşik Devletler geleneksel olarak 'ileri strateji'ye yaslanmıştır. Yani biz, denizdeki teknelerimizin diğer kıtalara ulaşmasını devamlı olarak sağlamaya çalışıyoruz ki böylece, gerektiği an orada hazır bulunabilelim. Bu, bizim stratejimizin eskilere dayanan ve kasıtlı bir bölümüdür -potansiyel bir düşman, savaşı bizim sahillerimize kadar getirmeden bizim savaşı ona taşımamızdır."¹⁸

18. *Congressional Record*, 10 Ağustos 1976, Cilt 122, No. 123, Kısım II, sayfa E 4475.

ABD'li politikacılar ve stratejler, "potansiyel düşman"ın kıyıları yakınına konuşlandırılmış ABD Donanmasının ileri-üs birimleriyle Sovyet Kuzey filosu veya Pasifik filosunun ana kuvvetleri arasında sık sık dayanıksız bir paralel çizerek Birleşik Devletler'in deniz silahları alanında Sovyetler Birliği'nin arkasında kaldığından yüksek sesle şikayet ederler. Ama bu ucuz hile yalnızca yanlış bilgi sahibi kişileri kandırabilir. Aslında ABD'li politikacılar ve Deniz Kuvvetleri'nin yüksek rütbeli subayları Birleşik Devletler'in dünyanın en güçlü Deniz Kuvvetlerine sahip olduğunu ve elindeki deniz üstünlüğünü daha etkin şekilde kullanması gerektiğini savunmakta ve Reagan' yönetiminin Deniz Kuvvetleri Komutanı John Lehman'ın açık denizlerin tahakkümü dediği şeyi elde etmeye çalışmaktadırlar.¹⁹

Deniz Kuvvetleri (deniz piyadeleri dahil) "potansiyel düşman" ile bir karşılaşmada ve Birleşik Devletler'in gelişmekte olan dünyada izlediği müdahaleci stratejide bir dizi önemli görev gerçekleştirecek olan bir kuvvettir. Bu görevler şöyle özetlenebilir:

1. Sovyetler Birliği'nin çıkarlarına karşı stratejik ve taktik bir tehdit oluşturmak. ABD SSBN'lerinin oluşturduğu tehdide zaten değinmiş bulunuyorum. Ama bir sahil, su üstü gemileri tarafından da, özellikle uçak gemisinde üslenmiş uçaklar ve nükleer yetenekli seyir roketleri tarafından da tehdit edilebilir.

2. Bir çatışma durumunda Sovyet deniz iletişimini kesmek, müttefiklere yardıma giden Sovyet teknelerinin önüne çıkmak, vb. Elbette ki ABD askeri kurumu, ABD'ye ait bir teknenin bir Sovyet gemisine dolaysız bir saldırıda bulunmasının iki ulus arasında bir çatışmaya kadar tırmanma riski taşıdığını anlamıyor değildir. Ama buna karşın, ABD'nin operasyon senaryoları yine de, Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği'nin şu veya bu yerel çatışmadaki farklı tarafları desteklemeleri durumunda bu ikisi arasında "sınırlı" bir deniz çatışması yer alması olasılığını tamamen dışırlamamaktadır.

3. Kestirme bir yol olarak görüldüğü takdirde şu veya bu kıyı ülkesini deniz ablukasına alarak yalıtılmak.

4. Şu veya bu bölgedeki yerel bir çatışmaya ABD'nin müdahalesi sırasında Deniz Kuvvetleri'ni ve Deniz Piyadeleri'ni çıkarma hareketlerinde kullanmak. ABD Deniz Kuvvetleri'nin ABD birliklerinin çıkarma yapması için değil ama "dost" kuvvetlerin denizden naklini sağlamak için kullanılabileceği sık sık vurgulanmaktadır.

5. Yerel bir çatışmada "dost" tarafa ateş desteği veya diğer bir tür

19. Bkz.: *The Washington Post*, 4 Nisan 1984.

destek sağlamak.

6. Gösteri amaçlı liman ziyaretleri yaparak veya şu veya bu ülke kıyılarının yakınlarına Deniz Kuvveti konuşlandırarak sancak göstermek, yani, diğer ülkelere politik baskı uygulama amacıyla Deniz Kuvvetleri'ni kullanmak. Brookings Kurumu'ndan Barry Blechman ve Stephen Kaplan 1974-1976 yıllarında kapsamlı bir araştırma yaparak II. Dünya Savaşı'ndan beri ABD silahlı kuvvetlerini politik amaçlarla (bir kuvvet gösterisi şeklinde dolaylı yolla) kullanılmasını incelediler ve 1 Ocak 1946'dan 31 Ekim 1975'e dek bu türden 215 kullanımın listesini çıkardılar. Dikkat çekici şekilde, Deniz Kuvvetleri bu gibi amaçlar için 177 kez kullanılmıştı -diğer silahlı kuvvetlerden çok daha fazla. 1955'ten başlamak üzere, bu tür on olaydan dokuzunda Deniz Kuvvetleri kullanılmıştı. "Kısacası, Deniz Kuvvetleri açıkça, Birleşik Devletler'in silahlı kuvvetleri politik amaçla kullanmasının en önemli aracı olmuştur: Her zaman, her yerde ve durumun özelliklerine bakılmaksızın."²⁰ Yani Deniz Kuvvetleri, bir güç gösterisinin, veya Washington'ın diliyle "bunalım diplomasisi"nin en esnek aracı durumundadır.

7. Bir başka ülke kıyılarının açığında gösteri amaçlı bir Deniz Kuvveti varlığı, üçüncü bir devletin Deniz Kuvvetlerini, mevcut bir bunalıma müdahale etmekten caydırmak için de kullanılabilir.

Deniz Kuvvetleri'nin 1970'lere kadar en başta gelen işlevleri, SSCB'ye karşı stratejik tehdidi desteklemek (SLBM taşıyan bir denizaltı filosu ile) ve politik baskı amacıyla ABD'nin gücünü geliştirmekte olan bölgelere uzatmaktır. "Sahile karşı gemi" işlevi- uçak gemisinde üslenmiş nükleer yetenekli uçaklar ile bağlantılı- ve deniz yollarının denetimi de bu işlevler arasında bulunmaktaydı.

ABD'nin deniz doktrini, 1970'lerden beri deniz yollarının denetimine ("daralma noktaları", yani büyük denizleri ve okyanusları birleştiren önemli boğazlar üzerinde denetim dahil) -"açık denizlerin tahakkümü"- ve potansiyel düşmanlarını, en başta Sovyetler Birliği'nin kıyılarına deniz gücünün yansıtılmasına gittikçe artan bir önem vermiştir, ABD stratejileri bu bakımdan, denizaltılara ve su üstü gemilerine monte edilmiş stratejik nükleer seyir roketlerine çok büyük bir önem vermektedirler.

Yeni Sealift tipi çıkarma araçlarının -helikopter taşıyıcılarının ve ağır silah ve diğer tür malzeme deposu olarak kullanılan özel teknele- rin- geliştirilmiş olması nedeniyle Deniz Kuvvetleri, Hızlı Müdahale

20. Barry M. Blechman ve Stephen S. Kaplan, *The Use of Armed Forces as a Political Instrument*, The Brookings Institution, Washington, 1977, sayfa IV-3.

Gücü'nün bir unsuru olarak önemli bir role sahiptir.

ABD'nin deniz stratejileri, 1978-1979 İran devrimi sırasında İran'a baskı uygulamak amacıyla ABD Deniz Kuvvetleri'nin kullanılmasından ve Büyük Britanya'nın Falkland savaşından kendileri için sonuçlar çıkarmışlardır. "İran dersi"nden çıkarılan sonuca göre güçlü anti-Amerikan duygular bulunan bir ülkede iç gelişmeler üzerinde güçlü bir etkiye bulunabilmek için tamamen sembolik, "uyan niteliğinde" bir deniz gücü varlığı yeterli değildi. 1983-1984 yıllarında Lübnan'a ve Nikaragua'ya karşı düzenlenen deniz operasyonlarında Washington bu yüzden, kuvvet gösterisini tamamlamak üzere Lübnan'ı gemilerden top ateşine tutmuş ve deniz hava kuvvetleriyle bombardıman darbeleri vurmuş, Nikaragua limanlarını ise gizlice mayınlamıştır.

Falklandlar ise Birleşik Devletler'e, büyük teknelerin roketlere karşı savunmasının artırılması, Deniz Kuvvetleri sivil yedeğinin müdahaleci operasyonlar için daha güçlü bir hazırlıklılık durumunda tutulması ve en önemli olarak, çıkarma hareketi yöntemlerinin mükemmelleştirilmesi gerektiğini öğretmiştir. Son zamanlarda Karayibler'de yapılan sayısız tatbikatlar tam bu amaca hizmet etmektedir. Birleşik Devletler Ekim 1983'te Grenada'yı işgal edip orada Amerikan yanlısı bir rejim kurarken, biriktirdiği deneyimlerden yararlanmıştır.

Birleşik Devletler'in Pasifik'teki stratejisi söz konusu olduğunda ise, ABD'nin buradaki en önemli ileri karakolları arasında Japonya'daki, özellikle Okinawa'daki, Güney Kore'deki ve Filipinler'deki deniz ve hava üsleri bulunmaktadır. ABD'nin Batı Pasifik'teki ana vurucu gücü olan 7. Filo'un ana üslerine Japonya ev sahipliği yapmaktadır. ABD'li askeri uzman Angus Fraser'a göre bu üslerden yararlanabilmek ABD için çok büyük bir değer taşımaktadır: "Eğer Japonya'daki üs olanağı mevcut olmasaydı bunun hiç cazip gelmeyecek alternatifi, Asya'daki Amerikan stratejik sisteminin ağırlık merkezinin doğuya doğru büyük bir kayma göstermesi olacaktı -böyle bir kaymanın getireceği tüm maliyetlerle ve etkinlikteki azalmayla birlikte."²¹ 7. Filo'nun Batı Pasifik'teki hareket alanı Japon Denizi'ni ve Avustralya açıklarındaki suları da kapsamaktadır. 7. Filo, Filipinler'deki (Subiç Bay) ve Guam'daki deniz üslerini de kullanmaktadır. Bu filo, Güneydoğu Asya açıklarında ve Hint Okyanusu'nda askeri gövde gösterisi amacıyla düzenli olarak bir görev gücü göndermektedir.

7. Filo'nun deniz hava kuvvetlerinin yanı sıra, Batı Pasifik'teki ABD

üslerinde ABD Hava Kuvvetleri'ne ait dokuz tane avcı ve av-bombardıman uçağı filosu vardır (Güney Kore'deki üç filo dahil). Ayrıca Japonya'da, potansiyel bir çatışma bölgesine hızla aktarılmak üzere, Deniz Piyadeleri 3. amfibik görev gücüne ait iki tugay (kendi destek uçakları dahil) bulunmaktadır.

3. Filo orta ve doğu Pasifik'teki ana deniz gücü varlığıdır. Bunun ana üsleri arasında San Diego (karargah), California'daki Long Beach ve San Fransisco, Washington'da Bremerton, Alaska'da Kodiak, Pearl Harbor (Hawaii'deki ana üs) ve Guam'daki Apra Harbor (nükleer yakıtlı roket denizaltılarının ileri üssü) bulunmaktadır. Pasifik'teki Amerikan genel amaçlı deniz gücünün mevcudu şimdiki durumda 2.000 gemi, 1.500'den çok uçak ve 400.000 kadar personelden oluşmaktadır. Şu da vurgulanmalıdır ki Trident roketleriyle silahlandırılmış yeni, Ohio sınıfı denizaltılar şimdiye dek Pasifik'te konuşlandırılmıştır. Ayrıca bazı kaynaklar, Birleşik Devletler'in Asya ve Pasifik bölgesinde 3.200 tane taktik nükleer silah (Pasifik Filosu'nun taşıdığı 1.500 silah dahil) bulundurduğunu belirtmektedirler.

Birleşik Devletler 1970'ten beri, ABD Deniz Kuvvetleri'nin genişletilip modernleştirilmesi gerektiğini tekrar tekrar vurgulamıştır. Reagan yönetiminin deniz gücünün artırımına ilişkin en son programına göre Deniz Kuvvetleri'nin konuşlandırılabilir savaş kuvvetleri 1990'ların başlarından itibaren ana tipte 600 tekneden oluşacaktır. Bu program altında nükleer yakıtlı üç tane yeni uçak gemisi ve 60'ın üzerinde çok amaçlı nükleer yakıtlı denizaltı yapılacak ve deniz hava kuvvetleri ve deniz Piyadeleri için 2.000 kadar en yeni tip uçak satın alınacaktır. Bu amaçlarla 1981'den 1985'e kadar 120 milyar dolar harcanacaktır. Bu programın önemli unsurlarından birisi de -Reagan'ın getirdiği yeni bir özellik olarak- Los Angeles sınıfı saldırı denizaltılarına, kruvazörlere, destroyerlere, roket taşıyıcı destroyerlere ve modernleştirilmiş zırhlılara, menzili 3.700 kilometreye kadar olan Tomahawk nükleer seyir roketleri yerleştirilmesidir. ABD'li birçok uzman, bu roketlerin denizdeki taşıyıcılara, özellikle torpille silahlandırılmış denizaltılara konuşlandırılmasının bu tür silahlar üzerinde denetim kurulması amacıyla herhangi bir anlaşmaya varılabilmesini fiilen olanaksız kılacaktır. Besbelli ki Reagan yönetimini başarmak istediği de budur. Açık denizlerin tahakkümü ABD Deniz Kuvvetleri'nin ana stratejik hedefidir. John Lehman Deniz Kuvvetleri Komutanı olarak Kongre tarafından onaylandığı gün bu noktayı kuşkuya yer bırakmayacak şekilde vurgulamıştır: "İnanıyorum ki Deniz Kuvveti alanında ABD'nin net bir üstünlüğe sahip olması istikrarlı bir dünya barışı ve Amerikan güvenliği için mutlak bir gerekliliktir... Birleşik Devletler

şu anda barış durumunda olmasına karşın Deniz Kuvvetleri ve Deniz Piyadeleri, birçok Amerikalının görebildiğinden çok daha geniş bir ölçüde savaş zamanı tabanında çalışmaktadır... Reagan yönetiminin 600 gemilik bir Deniz Kuvvetleri hedefini tamamen destekliyorum. Bu boyutlardaki bir filo 15 veya 16 tane savaş grubu içerecektir... Bu 600 gemilik düzeye ulaşabilmek ve bunu muhafaza edebilmek için sürekli olarak her yıl 22-35 arası platform üretmek gerekecektir."²²

Birleşik Devletler Sovyetler Birliği'ne karşı denizden yöneltilen tehdidi artırmakla onu doğal olarak, kendi savunmasını, özellikle Sovyet Deniz Kuvvetleri'ni güçlendirmek üzere karşı-önlemler almaya zorlamaktadır. Ama Amerikan propagandası, ABD savaş hazırlıklarını dengelemek amacıyla alınan bu Sovyet önlemlerini Japonya'ya veya diğer ülkelere yönelikmiş gibi göstermektedir. Bu sahte iddialar gerek bu uluslarda gerekse Birleşik Devletler'de silahlanma yarışını mahmuzlamak için kullanılmaktadır. Ama Sovyet liderlerinin tekrar tekrar vurguladığı gibi Sovyet Deniz Kuvvetleri yalnızca savunma amaçlı görevler yerine getirmektedir. SSCB'nin deniz sınırlarının uzunluğu 40.000 kilometreden çoktur. Ayrıca Sovyetler Birliği'nin hiçbir saldırı tipi uçak gemisine sahip olmaması veya inşa etmemiş olması bir rastlantı değildir.

SSCB Büyük Amirali Sergei Gorshkov, "bizim parti ve hükümet politikamız içinde" diye vurgulamaktadır, "Sovyet Deniz Kuvvetleri, çeşitli bölgelerdeki durumu istikrara kavuşturan, uluslar arasında barış ve dostluğu geliştiren ve emperyalist güçlerin saldırgan planlarını engelleyen bir unsurdur."²³

Gerçekten de Sovyet deniz birimleri şu veya bu deniz bölgesinde bir ABD Deniz Kuvveti varlığını dengelemek üzere konuşlandırıldığında Amerikan kuvvet gösterisinden beklenen etki elde edilememektedir. Ama Sovyetler Birliği ilke olarak herhangi bir kuvvet gösterisine karşıdır. O, deniz silahlarındaki yarışı gerek çok yanlı bir tabanda gerekse iki yanlı Sovyet-Amerikan tabanında durduracak önlemler için var gücüyle çalışmaktadır. SSCB gerek genel olarak dünyada gerekse tek tek çeşitli bölgelerde -Hint Okyanusu, Atlantik veya Pasifik'te- askeri deniz faaliyetlerini karşılıklı olarak sınırlamak, deniz silahlarını sınırlandırıp azaltmak ve uygun güven-yaratıcı önlemler

22. *Nomination of John R. Lehman, Jr., To be Secretary of the Navy. Hearings before the Committee on Armed Services. U.S. Senate, 97th Congress, 1st Session, U.S. GPO., Washington, 1981, sayfa 4-5.*

23. Sergei Gorshkov, *The Nations Sea Power*, The Military Publishing House, Moscow, 1976, sayfa 450 (Rusça).

benimsemek için çok belirgin adımlardan oluşan geniş bir öneri dizisi getirmiştir.

Ama Birleşik Devletler ve bazı müttefiklerinin takındığı tutum yüzünden , deniz silahlarındaki yarışın sınırlandırılmasıyla ilgili konuların çözümünde henüz bir ilerleme sağlanamamıştır. Birleşik Devletler, Sovyetler Birliği ile Amerika arasında, Hint Okyanusu'nda askeri deniz faaliyetlerinin sınırlandırılması ve ardından azaltılması amacıyla ABD'nin kendi girişimi üzerine başlatılan görüşmeleri tek yanlı olarak kesmiştir. Birleşik Devletler, ezici bir askeri üstünlük elde edebilme ve uzak bölgelerde bile yığinsal bir ölçekte silahlı kuvvet kullanabilme yeteneği kazanma umuduyla deniz silahlarındaki yarışta yeni bir tur başlatmıştır. Bu durum, askeri deniz rekabeti konusunu çözümlemeyi daha da acil kılmaktadır.

Sovyetler Birliği bir ilk adım olarak, çatışma veya gerilim bölgelerinde askeri deniz faaliyeti kapsamını herhangi bir şekilde genişletmekten vaz geçilmesi için görüşme yapılmasını önermektedir. SSCB, bunun, büyük devletlerin deniz filolarını kendi kıyılarından çok uzaklarda uzun süreli devriye görevlerine gönderilmesi durumuna son verecek çözümler aranmasında da kullanışlı olacağını savunmaktadır. Bu ayrıca, nükleer silah taşıyan gemilerin belirli deniz bölgelerinden geri çekilmesinde ve bu bölgelerde çeşitli tiplerden teknelerin varlığına sınırlar konmasına da yardımcı olacaktır.

Sovyetler Birliği, deniz silahlarının doğrudan ve etkin şekilde sınırlandırılmasına kadar gidebilir ve büyük devletlerin Deniz Kuvvetlerini oluşturan faal tekne sayısında dengeli bir indirim yapma olasılığını göz önüne alabilir. Deniz yollarının güvenliğini artırmak için güven yaratıcı önlemlerin görüşülüp uygulamaya konması da çok büyük bir politik önem taşıyabilir.

Andrei Gromiko'nun, askeri deniz faaliyetlerinin ve silahlarının sınırlandırılması konusunda BM Genel Sekreteri'ne gönderdiği mektupta vurguladığı gibi, "doğal olarak bu gibi önlemlerin tümü, hiçbir ulusun güvenliğini azaltmadan ve açık denizlerdeki güçler dizilişini şekillendiren tüm etkenler göz önüne alınarak ve Deniz Kuvvetlerini herhangi bir şekilde etkileyen diğer silah sınırlandırma yolları hesaba katılarak geliştirilmeli ve uygulanmalıdır."²⁴

Bu Sovyet politikası, bu konular hakkında, özellikle güven yaratıcı önlemlerin denizlere ve okyanuslara ve en başta deniz trafiğinin yoğun olduğu veya çatışma çıkma olasılığının yüksek gözüktüğü bölge-

lere genişletilmesi üzerine görüşmeler yapılması için tekrar tekrar çağrıda bulunmuş olan BM Genel Kurul kararlarıyla tam bir uyum içindedir.

3. Hızlı Müdahale Gücü

ABD silahlı kuvvetlerinin yurt dışında müdahaleci operasyonlar yürütme amaçları için muhafaza edilmesi, temel görevi kendi ulusal topraklarını savunmak olan diğer ülke silahlı kuvvetlerinden onları ayıran en önemli özelliktir. Birleşik Devletler'de bu kuvvetlerin temel görevi, silah zoru yoluyla ABD'nin yurt dışındaki amaçlarına ulaşılmasını sağlamaktır.

Silahlı kuvvetlerin böyle yalnızca müdahaleci şekiller içinde kullanılmasının ardında net bir politik ve askeri doktrin bulunmaktadır. Birleşik Devletler dünyanın fiilen her bölgesini -sosyalist ülke toprakları hariç- kendi yaşamsal çıkar bölgesi diye ilan etmiştir. Başkan Reagan'ın belirttiği gibi "bizim ulusal güvenliğimiz ancak çok uzak yerlerde tehdit edilebilir."²⁵ Bu mantık, dünya çapında bir genişlemecilik yolunda yürüyen ve genişlemeci politikasıyla elde ettiği konumları kendi "meşru kazanımları" diye gören bir ülkenin liderinin mantığıdır.

Gerçekten de, kendilerini sömürge yönetiminden kurtarıp resmen egemen uluslar haline gelen birçok ülke, kendisini, Birleşik Devletler'e ekonomik bakımdan bağımlı bulmuş ve ABD yörüngesine çekilmiştir. Bunların birçoğu tamamen Washington'ın merhametine kalmıştır. Birleşik Devletler, ekonomik ve teknolojik gücünü kullanarak ve ayrıca askeri ve idari yardımlarda bulunarak, gelişmekte olan birçok ülkeye, uluslararası ilişkilerde takınacakları tavrı ve hatta iç politika tutumlarını dikte edebilmiştir.

Bu ülkeler Amerika'nın fazla dostça ilişkilerinden kurtulmaya, dış politika konularında daha büyük bir bağımsızlık elde etmeye ve Birleşik Devletler ve diğer Batılı uluslarla daha adil ekonomik ilişkiler kurmaya kalkıştıkları zaman Washington bu gibi yeltenişleri, değişmez olarak, ABD'nin yaşamsal çıkarlarına karşı ve Başkan Reagan'a göre, ABD'nin ulusal güvenliğine karşı bir saldırı diye yorumlamaktadır. Dahası, Birleşik Devletler artık, eski bir sömürgecinin Amerika'nın dünya çapındaki sistemine katılmayı reddetmesini de ABD'nin ulusal güvenliğine bir tehdit olarak görmektedir. 1970'lerin ortalarında Mozambik ve Angola, kurtuluştan sonra birer ABD kuklası olmak yerine bağımsız bir yol izlemeyi tercih ettiklerinde Washington'ın kopardığı

yaygara başka nasıl yorumlanabilir? Uzun bir zamandan beri, Üçüncü Dünya'nın tamamını kendine ait bir tahakküm ve nüfuz bölgesi diye görmüş olan ABD hükümeti, bu iki ülkenin gerçek bir bağımsızlık uğrundaki savaşımalarında SSCB ve Küba dahil olmak üzere sosyalist ülkelerin desteğine yaslanabilmeleri sayesinde olayların böyle "anormal" bir yöne akmasına çok kızmıştı.

Reagan yönetiminin iş başına gelmesiyle ABD'in askeri stratejisi-ne, Washington'ın yaşamsal ABD çıkarları bölgeleri dahilinde bulunduğunu iddia ettiği gelişmekte olan ülkelerin herhangi bir itaatsizliğini bastırmada ABD silahlı kuvvetlerinin dolaysızca kullanımını sağlayacak önemli bir yön kazandırıldı.

Caspar Weinberger'ın ABD'nin askeri durumu hakkındaki bir rapora göre ABD silahlı kuvvetlerinin temel görevlerinden birisi "Birleşik Devletler'in endüstriyel, tarımsal ve teknolojik tabanının gücünü koruyabilmek için yabancı pazarlara ve deniz aşırı kaynaklara ulaşma olanaklarını korumaktır." Bu yalnızca bir askeri sömürgecilik ilanı değil aynı zamanda özel olarak hazırlanmış bir dayanakla desteklenen bir girişimdir. Bu dayanak Hızlı Müdahale Gücü'dür (RDF).

Sorun şuradaydı: ABD kara birlikleri pek çok malzemeye donatılmış olduklarından özellikle "uzak yerlerdeki" yerel bunalımlara hızla tepki gösteremeyecek kadar hantaldı. Birleşik Devletler bu yüzden, oldukça eski bir tarihte, deniz aşırı bölgelerde kullanılmak üzere, silahlı kuvvetler içinde özel bir birim -Deniz Piyadeleri- kurmuştu. Deniz Piyadeleri günümüze dek ABD müdahale güçlerinin sivri ucu olarak kalmıştır. Ancak uluslararası durumdaki değişiklikler ve ABD silahlı kuvvetlerinin önüne çıkan yeni görevler, Birleşik Devletler dışında kullanılacak birliklerin hareketliliği, hazırlıklılık derecesi ve savaş yeteneği bakımından daha üstün özelliklere sahip olmasını gerekli kıldı. Bu durum, Pentagon'u, çeşitli bölgelerde kullanılmak üzere daha hareketli ve daha uzmanlaşmış müdahale birlikleri kurmaya yöneltti.

Böyle uzmanlaşmış bir kuvvet yaratma çalışmaları daha 1960 başlarında başlamıştı. O zamanlar, bir Darbe Komutanlığı (STRICOM) oluşturulmuş ve ABD topraklarında bulunan genel amaçlı hava kuvvetlerinin tümü ve çeşitli bölgelerdeki ulusal kurtuluş hareketlerine karşı operasyon yürütmek amacıyla kurulmuş ayaklanmaya -karşıkoyma birlikleri (Yeşil Bereliler) bu komutanlığın sorumluluğuna verilmişti. STRICOM daha sonra Hazırlık Komutanlığı'na dönüştürüldü ve kendisine, dünyadaki sıcak noktalara hızla müdahale için seyyar kuvvetler eğitime görevi verildi. Müdahale kuvvetlerine değişik bölgelerdeki koşullara uygun özellikler kazandırabilmek için bunlar yavaş yavaş uzmanlaştırıldı.

Zamanın Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı General Williams Westmoreland 1971 yılında ABD Senatosu alt-komitelerinden birindeki askeri bütçe görüşmeleri sırasında yaptığı konuşmada şöyle demiştir: "Diğer STRAF (Stratejik Kara Kuvvetleri) tümenlerinin de, genel amaçlı yeteneklerden hiçbirini feda etmeden özel, belirli görevler için şekillendirilmesinin uygunluk derecesini araştıracağız. Örneğin bakarsınız, Fort Carson'daki 4. Piyade Tümeni Kara Kuvvetleri'nin dağcı tümeni -Kara Kuvvetleri'nin dağ savaşımındaki uzmanlık deposu- olabilir. Benzer şekilde, Hawaii'deki 25. Piyade Tümeni, orman savaşımına ve Ford Hood'daki 2. Zırhlı Tümen çöl savaşına yönlendirilebilir." Bu durum, diye belirtmiştir General Westmoreland, "bizce, doktrinimizi, taktiklerimizi ve donanmamızı daha uzmanlaşmış savaşım tipleri alanında geliştirme olanağı verebilir."²⁶

Carter yönetimi, yurt dışındaki müdahaleler için muhafaza edilen kuvvetlerin hareket yeteneğini, savaş hazırlık derecesini ve uzmanlığını artırmada daha da ileri gitti. Yönetim, Ağustos 1977'de, özel bir hızlı müdahale gücü oluşturmaya karar verdi. 1979 sonlarında, Florida'da üslenmiş Hazırlık Komutanlığı'nın altında Hızlı Müdahale Birleşik Görev Gücü Komutanlığı oluşturuldu. Bu komutanlık, tüm silahlı kuvvetlerin -Kara Kuvvetleri, Hava Kuvvetleri, Deniz Kuvvetleri ve Deniz Piyadeleri- temsilcilerini içeriyordu.

Zamanın Hızlı Müdahale Birleşik Görev Gücü Komutanı General Paul Kelly, Haziran 1980'de; gücün mevcudunun 300.000 asker dolayında olduğunu açıkladı. Bu sayıya, bunalım zamanında aktif göreve çağrılacak 100.000 yedek de dahildi. Bazı kaynaklar, ABD silahlı kuvvetler personelinin yüzde 28 kadarının, yani yaklaşık 600.000 askerinin ABD sınırları ötesinde ve "NATO sorumluluk alanı" dışında operasyon yürütmek amacıyla görevlendirilebileceğini tahmin etmektedir.

Müdahale kuvvetinin en hareketli vurucu bölümünü, özel görevler için eğitilmiş seçkin birlikler olan 82. Hava İndirme Tümeni ve 101. Uçar Birlik/Hava Taarruz Tümeni, özel ayaklanmaya-karşı-koyma birlikleri ve iki Ranger taburu oluşturmaktadır. 82. Tümen birlikleri ve Rangerler 1983 sonbaharında Grenada'nın işgalinde kullanılmıştır.

Hızlı Müdahale Gücü'nün potansiyel parçaları arasında şu birlikler de sayılabilir: Deniz Piyadeleri'nin her üç tümeni ve bunlar için gerekli miktarda tekne (en çok üç taneye kadar uçak gemisi dahil); avcı ve

26. Department of Defense Appropriations for 1972. Hearings before a Subcommittee of the Committee on Appropriations. House of Representatives, 92nd Congress, 1st Session, Part 1, U.S. GPO, Washington, 1971, sayfa 553.

saldırı uçaklarından oluşan dört-yedi arası hava destek kuvveti (her birinde 72-125 arası uçak bulunur); ve iki tane stratejik bombardıman uçağı filosu. Seyyar kuvvetler tüm bunların yanı sıra, 1.700'den çok uçaktan oluşan nakliye havacılığının büyük bir bölümünü, sivil havacılık yedeğı denen 300 adet yolcu ve yük uçağını ve 200 kadar ticari gemiyi de kullanabilir. Ama tüm bunlara karşın, uzak bölgelere hızla birlik kaydırmak karmaşık bir iştir. ABD'li uzmanlar, mevcut nakliye uçaklarıyla Birleşik Devletler'den Basra Körfezi'ne iki mekanize tümen nakledilmesinin en az 26 gün olacağını tahmin etmektedir. Pentagon'un, potansiyel operasyon bölgelerinde yalnızca -ağır silahlar dahil- malzeme değil aynı zamanda Hızlı Müdahale Gücü'nün ileri çekirdiğini de önceden yerleştirmek için girişimlerde bulunmasının nedeni budur. Bu gibi bölgelerde, donanım ve silahlar POMCUS kavramı -Prepositioned Materiel Configured to Unit Sets- temelinde depolanmaktadır.

Birleşik Devletler Orta Doğu'da ve diğer bölgelerde elde ettiği kara üslerine tam anlamıyla güvenemeyeceğı için 15 tane yük gemisinden oluşan özel bir filo hazırlamıştır. Bu filo bir donanım ve ağır silah deposudur. Bu gibi beş tane gemi, 12.000 askerden oluşan bir Deniz Piyadesi tugayını donatıp bir ay beslemeye yetecek kadar tank, top, cephane, yiyecek, yakıt ve diğer tür malzeme depolayabilmektedir. ABD Savunma Bakanı'nın söylediğine göre "bu gemiler barış zamanında, ABD kuvvetlerine ihtiyaç duyulabilecek uzak bölgelerde bulundurulacaktır. Bu gemiler amfibik saldırı amacıyla tasarlanmış olmalarına karşın taşıdıkları donanımı gerektiğinde sahile boşaltabileceklerdir. Deniz Piyadesi personeli ve önceden mevzilendirilmeye elverişli olmayan diğer donanım, gemilerin bulunduğu yere havadan götürölüp burada malzemeye buluşacaklar ve kısa süre içinde savaşa hazır duruma geleceklerdir."²⁷

ABD Savunma Bakanlığı yeni müdahale kuvvetlerinin havadan ulaştırılmasını daha etkin bir duruma getirebilmek için nakliye hava kuvvetinin taşıma kapasitesini artırarak, yeni ve daha iyi tanker uçaklar yaparak bu kuvveti sürekli geliştirmektedir. Ayrıca, geliştirilmiş C-5 uçaklarından bir miktar daha satın almıştır ve geçici havaalanlarını kullanabilecek nitelikte kısa mesafelerde inip kalkabilen ve taşıma kapasitesi yüksek yeni bir tip geliştirmektedir.

Burada şu vurgulanmalıdır ki Hızlı Müdahale Gücü en çok Güney Asya ve Orta Doğu'daki operasyonlar için eğitilmektedir.

27. *Report of Secretary of Defense Harold Brown to the Congress on the FY 1981 Budget...*, sayfa 116

Batı Avrupa'daki ABD askeri varlığını hızla artırmak için hazırlanmış olan kuvvetler kendi başına bir sınıftır. Bunların eğitimi farklıdır: Bunlar, FAC'taki birlik hareketlerini mükemmelleştirmek için ABD'nin her yıl gerçekleştirdiği REFORGER askeri tatbikatlarına katılmaktadır. Pentagon'un planına göre Birleşik Devletler 1986 yılında , destek birlikleri dahil 6,5 tane Kara Kuvvetleri tümenini ve 60 tane taktik hava filosunu on gün içinde Batı Avrupa'ya nakledebilecek bir durumda olacaktır (ABD silahlı kuvvetlerinin başka bir bölgede daha operasyon yürütüyor olmaması koşuluyla).

Aralık 1981'de, Latin Amerika'da ve özellikle en başta, ABD liderlerinin en büyük huzursuzluk bölgesi diye gördükleri Orta Amerika'daki operasyonlar için yeni bir bölgesel komutanlık kurulup gerekli birlikler emrine verilmiştir. Uzak Doğu'da ise acil bir durumda, Japonya, Okinawa ve Güney Kore'de üslenmiş toplam 85.000 askerlik ABD birlikleri ve 7. Filo'ya ait gemi ve uçaklar kullanılabilir.

Bu durumda Hızlı Müdahale Birleşik Görev Gücü, Güney Asya, Ota Doğu ve Kuzey Afrika'da kullanılacak uzmanlaşmış birliklerden oluşan bir grup halinde bulunmaktadır. 1 Ocak 1983'te Birleşik Devletler'de yeni bir Merkezi komutanlık (CENTCOM) kurulmuş ve Hızlı Müdahale Gücü buna bağlanmıştır. Bu komutanlığın sorumluluk bölgesi içinde Asya ve Orta Doğu'daki 19 ülke ve Hint Okyanusu'nun geniş bir bölümü bulunmaktadır; ayrıca bu görev bölgesindeki askeri üsleri de denetlemektedir. Pentagon bunların yanı sıra, Orta Doğu'da ve Basra Körfezi'nde kullanılmak üzere CENTOM'a bağlı beş adet yeni hafif piyade saldırı tümeni kurmaya başlamıştır. Bu tümenlerin yalnızca adı hafiftir çünkü, ABD Kara Kuvvetleri'nin olağan tümenlerinden daha küçük olmalarına karşın hareketlilik ve ateş gücü bakımından bunlardan çok daha üstündür ve özel çıkarma araçlarıyla donatılmışlardır.

RDF'nin Güneybatı Asya ve Ortadoğu'daki operasyonlar için eğitildiği gerçeği bu gücün askeri tatbikatlarında da açıkça ortaya çıkmaktadır. Birleşik Devletler bir "gövde gösterisi" yapmak amacıyla bu bölgede Parlak Yıldız, Nazik Şövalye, Nazik Kartal gibi isimler altında düzenli olarak askeri tatbikatlar gerçekleştirmektedir. Bu tatbikatlara ABD Hızlı Müdahale Gücü'nün yanı sıra Mısır, Somali, Umman ve diğer bazı ülkelerin silahlı kuvvetleri de katılmaktadır. Birleşik Devletler Orta Doğu'daki askeri varlığını güçlendirmek için bölgede üsler sağlamıştır. Mısır hükümetinin verdiği üsler, Cairo West havaalanı ve Kızıl Deniz sahilindeki Banas üssüdür. Pentagon, Negev Çölü'nde, Birleşik Devletler'in de kullanabileceği iki tane hava üssü kurmaktadır. Ayrıca, bölgedeki üslerine ek olarak, Kenya, Umman, Somali ve

muhtemelen Suudi Arabistan'daki limanlar ve havaalanlarını kullanmak üzere bu ülkelerin hükümetleriyle anlaşmalar yapmıştır. Diego Garcia adasındaki ABD üssü hala genişletilmektedir. Arap Denizi bölgesinde, 1.800 askerden oluşan bir Deniz Piyadesi amfibik saldırı birimi sabit bir temelde konuşlandırılmıştır. Bununla yan yana, Diego Garcia çevresinde Deniz Piyadeleri için ağır silahlar, cephane ve diğer tür donanım taşıyan 12 adet nakliye gemisi bulunmaktadır.

Reagan yönetimi Hızlı Müdahale Gücü'nü Carter yönetiminden daha büyük bir hızla güçlendirmektedir. Ayrıca NATO'lu müttefiklerinin de, NATO faaliyet bölgesi dışında ABD "itfaiye birliği" ile birlikte hareket edecek seyyar birlikler görevlendirmeleri için baskı yapmıştır..

İKİ DOKTRİN, İKİ POLİTİKA

ABD'nin askeri doktrininin ve buna dayalı stratejilerin evrimi hakkındaki incelemelerimiz göstermektedir ki geleneksel olarak, Washington, güç dengesine dayalı politikalar izlemeyi tercih etmiş olmasına karşın II. Dünya Savaşı'ndan sonra, ABD'nin askeri ve ekonomik bakımdan her şeye gücünün yeteceği yanılgısıyla gözü kamaşarak, dünya çapında bir "Pax Americana" kurmaya kalkışmıştır. Bu, Birleşik Devletleri, onun hegemonyacı tutkuları önündeki ana engel olan Sovyetler Birliği ile ve sosyalist kuruculuk yolunu tutmuş diğer tüm sosyalist ülkelerle bir cepheleşmeye götürmüştür.

Ama ABD'nin güç konumlarına dayanarak yürüttüğü politika, yani, kuvvet kullanma tehdidi ve bazen geniş boyutlar kazanan doğrudan kuvvet kullanımı (Kore'de ve Vietnam'da olduğu gibi) yine de Washington'a istediği sonuçları kazandıramamıştır. SSCB 1940'larda ve 1950'lerde stratejik silahlar alanında esasen Amerika'nın gerisindeydi. Ama ABD'nin askeri meydan okuyuşuna cevap vermek zorunda kalarak sonunda, nükleer silahların gerek toplam sayısı gerekse niteliği bakımından stratejik eşitliği elde etti. Sosyalist topluluk ülkelerinin harcadığı çabalar sonucu Varşova Antlaşması ülkeleri ile NATO üyesi devletler arasında askeri dengenin kurulup muhafaza edilmesi sağlandı. Tüm bu köklü değişiklikler Birleşik Devletler'in ve askeri bloklar altındaki müttefiklerinin politik amaçlara ulaşmak için silahlı kuvvet kullanmaları olanaklarını sınırlamaktadır.

SSCB ile Birleşik Devletler arasındaki mevcut stratejik eşitlik nükleer saldırıyı bir intihar girişimi haline getirecektir ve ABD yönetim yapısı içindeki makul düşünceli insanlar bunu anlamaktadır. Gerçekten de bu çevrelerin 1970'lerde Sovyet-Amerikan eşitliği karşısında taktiklerindeki gerçekçi yaklaşım sayesinde ki Birleşik Devletler, Sovyet-Amerikan stratejik eşitliğinin varlığını hiç kuşkuyla yer

bırakmayacak şekilde tesbit eden Salt I Salt II antlaşmalarını SSCB ile imzalamıştır. Ancak, ABD liderleri arasında askeri-sınai komplekse yaslanan etki sahibi bir başka grup bu duruma katlanmayı reddetmekte ve nükleer güç de dahil olmak üzere askeri kudreti yine etkili bir dış politika aracı haline getirecek şekilde ABD'nin sahip olduğu güç konumunu yeniden ele geçirmenin yollarını aramaktadırlar.

1980'lerin başlarında iş başına gelen Cumhuriyetçi yönetim eşitliği bozarak SSCB karşısında bir güç konumu kazanabilme umuduyla stratejik silah yarışında yeni bir tur başlatmıştır. Reagan yönetimi, nükleer taarruz silahlarını daha çok modernleştirme yoluyla SSCB'yi geride bırakmaya hiçbir umut bağlayamayacağını gördüğünden, stratejik üstünlüğü elde edebilmek amacıyla, uzayda üslendirilmiş bölümlere sahip çok kademeli bir stratejik savunma programı başlatmıştır. Reagan yönetimi SSCB ile yapıcı ilişkiler geliştirme olasılığını reddederek açıkça bir cepheleşme politikasına girişmiştir. Bunun bir sonucu olarak, gerekli minimum güveni yaratmak amacıyla uzun zamandır harcanan birleşik çabalar unutulmuşluğun içine gömülmüş ve ikili işbirliği bağlarının hemen hemen tümü kopmuştur. Ayrıca, eşitlik ve eşit güvenlik ilkesine dayalı karşılıklı bir anlaşma altında nükleer silahların sınırlandırılması ve azlatılması şansları da dağılmıştır. Birleşik Devletler Avrupa'ya, ilk-darbe silahları olan Pershing II roketlerini ve uzun menzilli nükleer seyir roketleri konuşlandırarak Avrupa'da nükleer silahlanma yarışında yeni bir tur başlatmış ve NATO ülkelerinin, konvansiyonel silahları modernleştirmek üzere geniş ölçekli yeni bir program benimsemesini sağlamıştır.

Washington'ın görüşüne göre bu yarış onun askeri ve stratejik üstünlük kazanmasını sağlayacağı gibi SSCB'nin barışçı ekonomik kalkınma planlarının uygulanmasını ve Sovyet halkının yaşam standartlarının iyileştirilmesini engelleyerek SSCB'nin ekonomik bakımdan tüketilmesine de yardımcı olacaktır. Ama, Amerika'nın bu yolu izlediği son birkaç yıl içinde, ABD yönetim yapısı içindeki bazı makul düşünceli insanlar bu hesaplamaların gerçeğe tamamen aykırı düştüğüne ikna olmuşlardır. Pentagon yönetimi, Sovyetler Birliği'ne bütün parasını harcatacağını iddia eden tüm o konuşmalara karşın, iş başında bulunduğu beş yıl içinde ABD hükümet borçlarını iki kat artırmıştır. Bu artış hemen hemen bir trilyon dolara denk gelmektedir, yani, Amerikan tarihinin 200 yılı boyunca diğer ABD yönetimlerinin neden olduğu borç toplamı kadar. Bu yeni trilyonluk borcun kaynağı, muazzam askeri harcamaların neden olduğu yıllık ABD Federal bütçe açıklarıdır. Sovyetler Birliği'nin yıllık bütçesi ise değişmez olarak, harcamalarını üzerinde fazlalık bir gelir göstermiştir. Yani Birleşik Devletler

SSCB'yi ekonomik bakımdan tüketmek yerine şimdiye kadar kendi kendini tüketmektedir.

Washington'ın, Amerikan "teknolojik kudreti" sayesinde ve silahlanma yarışının uzaya aktarılması yoluyla SSCB'nin askeri bakımdan çok gerilerde bırakılabileceğini düşünmesi sanki daha mı gerçekçidir. Gerçekten de son kırk yıl, en gelişmiş askeri teknolojilerin çoğunda Sovyetler Birliği'nin Birleşik Devletler'e denk bir durumda olduğunu ve bu alanda gelecekte de her türlü görevle başa çıkma yeteneğinde bulunduğunu göstermiştir. Örneğin, ABD'li politikacılar ve stratejiler, Amerikan atom tekeli sonsuz bir süre ellerinde tutabileceklerini ve roket teknolojisi, denizaltıdan fırlatılan balistik roketler, MIRV savaş başlıkları, stratejik seyir roketleri, vb. alanında SSCB'yi geride bırakabileceklerini umarak yanlış bir hesap yapmışlardır. Sovyet politik liderlerinin ve uzay teknolojisi uzmanlarının vurguladığı gibi eğer Birleşik Devletler dış uzayı askerileştirme planlarını sürdürerek SSCB'yi karşı-önlem almak zorunda bırakırsa Sovyet cevabı etkin, daha az maliyetli ve çabuk olacaktır.

Ama Sovyetler Birliği'nin büyük bir dikkatle belirlenmiş politik tercihi, stratejik silahlanma yarışının yeni bir turuna karışmak değil Dünya yüzündeki silahlanma yarışını sona erdirmek ve uzayda başlamasını önlemektir. Bunu başarmanın tek yolu yeni yeni silahlar geliştirip konuşturulma tabanında egoistçe mutlak güvenlik peşinde koşmayı reddedip SSCB ve ABD için eşit güvenlik sağlayacak ve dünya topluluğunun tüm üyelerinin güvenliğini artıracak şekilde, silahların sınırlandırılması ve azaltılması alanında uzlaşmaya dayalı anlaşmalara vararak birleşik güvenliğin sağlanmasıdır. SBKP MK Genel Sekreteri Mikhail Gorbacov şöyle vurgulamıştır: "Amerika Birleşik Devletleri'nin güvenliğinin Sovyetler Birliği'ne kıyasla azalması bize bir avantaj sağlamayacaktır çünkü bu, güvensizliğe ve istikrarsızlığa yol açacaktır... Her iki taraf da, Sovyet-Amerikan ilişkilerinde doğal bir durum olarak stratejik eşitliğe kendilerini alıştırmalıdır.. Şimdi yapılacak şey bu eşitliğin düzeyini ortak çabayla düşürmektir. Başka bir deyişle bu, nükleer silahları karşılıklılık tabanında azaltacak gerçek önlemler alma sorunudur."¹

Sovyetler Birliği'nin bu alandaki politikası bu istekle doludur. SSCB bir yandan ABD'nin bu askeri ve stratejik eşitliği bozma yeltenişlerini geri püskürtürken bir yandan da en önemli barış ve güvenlik konularına itidalli ve yapıcı bir yolla yaklaşan geniş kapsamlı barışçı girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimler arasında, Washington'ın uzay-

da silahlanma yarışı başlatmaması koşuluyla Sovyetler Birliği ve ABD'nin nükleer taarruz silahı cephaneliklerinin köklü şekilde (yüzde 50'ye kadar) azaltılması, nükleer silah denemelerinin tamamen durdurulması ve kimyasal silahların evrensel şekilde ve tamamen yasaklanması önerileri bulunmaktadır. Sovyetler Birliği'nin, silahlanma yarışının dış uzaya yayılmasını önleme önerisi., dış uzayın tüm insanlık yararına barışçı şekilde keşfedilip kullanılması amacıyla geniş ölçekli bir uluslararası işbirliğine başlanmasını öngören bir tasarruğun BM'ye verilmesiyle desteklenmiştir. Sovyet Hükümeti bu önerilerin ardından, kendi silahlarının konuşlandırılmasını ve denenmesini sınırlandıran tek yanlı birçok girişimde bulunmuştur. Başka bir deyişle, Sovyetler Birliği, stratejik silahların sınırlandırılması ve köklü şekilde azaltılması ve silahlanma yarışının yeni alanlara yayılmaması konusunda karşılıklı olarak kabul edilebilir anlaşmalar yapma tabanında, stratejik alandaki Sovyet-ABD ilişkilerinin stratejik istikrarın pekiştirilmesi yönünde gelişmesi şanslarını artırabilmek amacıyla pratik önlemler ve belirli girişimler içeren pek çok çaba harcamıştır. Sovyetler Birliği nükleer silahları ilk kullanan taraf olmayacağını hiçbir koşula bağlı kalmaksızın taahhüt ederek bu yönde özellikle çok önemli bir adım atmıştır.

Moskova'nın Washington'a verdiği işaretler hiçbir belirsizlik taşımamıştır. Bu işaretler, nükleer tehdidin büyümekte olduğu günümüzde her iki ulusun da büyük ko-egzistans sanatını öğrenmek ve daha iyi ve daha güvenli bir dünya için yapıcı bir araştırmaya girişmek zorunda oldukları anlamını taşıyordu. SBKP Programı'nın yeni baskısı şöyle yargulamaktadır: *"SBKP, Sovyetler Birliği ile Amerika Birleşik Devletleri arasında normal, istikrarlı ilişkilerden yanadır; birbirlerinin içişlerine karışmama, birbirlerinin yasal çıkarlarına saygı gösterme eşit güvenlik ilkesini tanıyıp uygulama ve bu temel üzerinde, olanaklı en büyük karşılıklı güveni kurma anlamına gelen ilişkilerden yanadır. Toplumsal sistemlerdeki ve ideolojilerdeki farklılıklar ilişkilerde gerilime neden olmamalıdır. Çeşitli alanlarda verimli, karşılıklı yarar sağlayan Sovyet-Amerikan işbirliğinin oluşturulmasının objektif önkoşulları vardır. SBKP, her iki devletin politikasının, Sovyet ve Amerikan halkları ve diğer halklar için felaket getirici sonuçlara yol açma tehdidi içeren düşmanlığa değil karşılıklı anlayışa yönelmesi gerektiğine inanmaktadır."* Program daha sonra şunları söylemektedir: *"SBKP ciddiyetle ilan eder ki: Sovyetler Birliği, etkin bir denetlemeyi de içeren karşılıklı bir temelde sınırlandırmaya veya yasaklamaya hazır olmadığı hiçbir silah yoktur."*

Cumhuriyetçi yönetim, konuşma tarzında ve politik tutumunda be-

lirli bazı değişiklikler yapmıştır. Bunun nedeni, Sovyet-Amerikan karşılıklı anlayışını yeniden kurmaya yönelik yapıcı Sovyet politikasının yarattığı etki ve 1984 ABD Başkanlık seçimlerinde, Amerikalı seçmenlerin çoğunluğunun kuşkuya yer bırakmayacak şekilde Washington'ın SSCB ile cepheleşme politikasına son verilmesinden ve nükleer savaş tehdiidinin önlenmesi anlamında karşılıklı anlayış ve işbirliğinden yana çıkararak ortaya koyduğu görevin yarattığı etkidir. Beyaz Saray, stratejik silahlanma yarışında kendisinin başlattığı yeni turun ABD için gittikçe daha çok ekonomik ve toplumsal güçlükler yaratmasına karşılık ABD'nin SSCB karşısında üstünlük sağlayabileceği konusunda pek az umut verdiği gerçeğini de göz ardı edemezdi. Ayrıca, ABD'nin her ne pahasına ezici bir üstünlük sağlama iddiasıyla en yakın müttefiklerinin güvenliğini açıkça ihmal etmesi yüzünden öfke içinde bulunan bu müttefiklerin duygularını da gözardı edemezdi. ABD'nin gelişmekte olan dünyadaki yayılmacı politikası ve geleneksel sömürgeciliğin yerine Amerikan ekonomik yeni-sömürgeciliğini inatla geçirmeye çalışması, bağımsızlığını yeni kazanmış pekçok devletle gittikçe daha şiddetli çekişmelere yol açmıştır. Gerçekten de, bu devletlerin şimdi dünya politikasında kudretli bir etken durumuna gelmiş bulunan ve dış politikada tarafsız diye nitelenen tutumlarının temsilcisi olan bağlantısızlar hareketi, bu devletlerin kendilerine ait bağımsız bir dış politika yürütme özlemlerini ve ABD'nin bloklar politikasını kararlılıkla mahkum ettiklerini kuşkuya yer bırakmayacak şekilde göstermektedir.

Bütün bu etkenler, ABD liderlerinin SSCB ile bir doruk toplantısına rıza göstermelerinde etkili olmuştur. Genel Sekreter Mikhail Gorbacov ile Başkan Ronald Reagan arasında Kasım 1985'te yapılan Cenevre Doruğu dünya politikasında önemli bir olaydı. Doruğun temel bir önem taşıyan sonucu, iki liderin ortak bir belge aracılığıyla, nükleer bir savaşın başlamasına izin verilmemesi gerektiğini belirtmeleriydi.

İki lider, iki devlet arasında herhangi bir çatışmanın felaket getirci sonuçlara yol açabileceğini kabul ederek ölkeleri arasında nükleer veya konvansiyonel herhangi bir savaşın önlenmesinin önemini vurguladılar ve birbirlerine karşı askeri üstünlük peşinde koşmayacaklarına söz verdiler. Görüşme, gerek Sovyet-ABD ilişkilerinde gerekse genel olarak dünyada daha iyiye doğru bir dönüşün sağlanması için bir diyalog başlattı. Nükleer ve uzay silahlarının karşılıklı ilişkiye sahip konular halinde Sovyet-Amerikan görüşmelerine konu edilmesi için yeni bir itme sağlandı. Cenevre Doruğu'nun sonuçları, daha büyük bir güvenliğ için yapılmış kesin bir katkı ve Washington'ın mevcut ulusla-

rarası gerçeklikleri biraz daha dikkate alması diye değerlendirilebilir; ama yine de, silahlanma yarışının ataleti ve Washington'ın derin köklere sahip emperyalist yaklaşımı ABD'de o kadar güçlüdür ki stratejik dengenin gittikçe daha düşük düzeylerde istikrara kavuşturulması gibi çözümleyici bir alandaki Sovyet-ABD işbirliğinin hemen sağlanacağına umut bağlanamaz. Washington en başta uzayda olmak üzere tüm silahlanma yarışı kanallarını kapatmaya henüz hazır gözükmemektedir; stratejik eşitliği korumakla yan yana askeri cepheleşme düzeylerinde sürekli indirim sağlayacak karşılıklı kabul edilebilir uzlaşmalar içeren resmi anlaşmalar tabanında birleşik güvenlik kavramını da kabul etmeye hazır değildir.

Nükleer ve uzay silahları üzerinde Cenevre'de sürmekte olan Sovyet-Amerikan görüşmelerinde getirilen ABD önerileri, stratejik eşitliği Birleşik Devletler lehine bozacak şekilde formüle edilmiştir. Bunlar kabul edildiği takdirde askeri cepheleşmeyi azaltmayacak, artıracaktır. Bu görüşmelerde Amerika'nın inatla peşinde koştuğu şey SSCB'nin ABD'nin kısa ve hatta uzun dönemli askeri programlarını onaylar duruma gelmesidir.

Başkan Reagan nükleer bir savaşın galibi olamayacağını kabul etmiştir. Ama Amerikalı askeri planlamacılar hâlâ, nükleer gücü askeri amaçlarla kullanmanın yollarını aramakta ve gelecekteki bir nükleer çatışmadan Amerika'nın sağ çıkmasını sağlayacak stratejiler geliştirmeye çalışmaktadırlar.

Gerek Batı'da gerek sosyalist ülkelerde ehliyetli bilim adamlarının hazırladığı kapsamlı incelemeler ikna edici şekilde kanıtlamaktadır ki 500-2.000 adet bir megatonluk patlama içeren sözde küçük ölçekli bir nükleer savaş bile "nükleer kış"a yol açabilir; yani insan soyunun sonunu getirebilecek geri dönülmez iklim ve çevre değişiklikleri yaratabilir.

Ama, Pentagon'un bu bilimsel bulgulardan ektilenmiş gibi gözükmesi, onu geleneksel bir şekilde silah yığınağı hazırlama yolundan, "başarabiliyorsan yap" sloganına göre davranmaktan geri çevirememektedir. Amerikan "teknolojik kadirimutlaklığı" yanılgısıyla gözleri körleşen ABD liderleri hâlâ bilinçaltında bir "Pax Amerikana" rüyası görmektedirler. Ama kendi niyetlerini gizlemek amacıyla Amerikan ve dünya kamuoyu önünde "korkunç Sovyet cüsseli" umacıyı anlatıp Sovyetler Birliği ve genel olarak sosyalist topluluk hakkında yalanlar yaymakta, bu arada silahların sınırlandırılması ve azaltılması görüşmelerinde bu cüsseli umacıdan otoriter ve kabul edilemez taleplerde bulunmaktadır. ABD propagandası, artık eskimiş "Sovyet tehdidi" klişesine biraz inandırıcılık kazandırabilmek için -ABD vergi yükümlü-

lerinin askeri çabalar uğrunda gitgide daha çok vergi ödenmesini sağlamak amacıyla onu her yıl yeniden korkutmak için buna gerek vardır. Sovyet liderlerinin Komünizmi silah zoruyla tüm dünyaya yaymaya yeminli olduklarını ve o halde Sovyet askeri doktrininin saldırgan olduğunu iddia etmektedirler.

Bu suçlamanın saçmalığı ortadadır. Tarih göstermektedir ki Komünizm silah gücüyle değil örnek oluşturma gücüyle, sosyalist ülkelerdeki gerçek başarıların kanıtlayıcı gücüyle galip gelir. İçerdiği sosyal adalet ve toplumun gelişmesi yönünde segilediği açık perspektifler nedeniyle halka çekici gelir.

Sovyetler Birliği barışçı bir ülkedir ve onun askeri doktrini kesinlikle savunmaya yönelik bir doğaya sahiptir. Sovyet silahlı kuvvetleri ve onun stratejik nükleer kuvveti, yalnızca potansiyel bir saldırganı bir savaş başlatmaktan caydırmak ve Sovyet halkının ve onun müttefiklerinin barışçı yaşamını korumak amacıyla, kendine gerekli savaşa-hazırlık derecesini korumaktadır.

Sovyetler Birliği, ulusların sosyopolitik sistemlerindeki farklılıklara bakılmaksızın onların tümü arasında daha büyük bir güvenin ve adil, karşılıklı yarar sağlayan ve yapıcı işbirliğinin inanmış bir savunucusudur. SSCB, gerilim ocaklarının ortadan kaldırılması ve engellenmesi gereğini tutarlılıkla savunurken, en keskin ve karmaşık sorunların bile görüşmeler yoluyla barışçı araçlarla çözümlenebileceği ve çözümlenmesi gerektiği gerçeğinden yola çıkmaktadır.

Birleşik Devletler II. Dünya Savaşı'nın bitiminden bu yana kırk yıldan beri, tarihin yürüyüşünü tersine çevirmek ve ekonomik ve askeri güç konumlarından dünyayı yönetmek için boşuna bir gayret içinde olmuştur. Ve tarih, ABD yönetim yapısı içindeki pekçok kişiyi, bu gayretlerin boşluğuna inandırmış gibi gözükmesine karşın ABD'nin politikası hâlâ, Amerika'nın kadirimutlaklığı düşüncelerine saplanıp kalmış gruplar tarafından şekillendirilmektedir. Bu çevreler, hegemonyaya yönelik politikaların kaçınılmaz başarısızlıklarının, Amerikan yığinsal iletişim araçları tarafından Birleşik Devletler'in hak etmediği gerilemeler diye gösterilen başarısızlıkların neden olduğu milliyetçi, büyük-güç duygularını sömürerek konumlarını güçlendirmektedirler. Askeri teori uzmanları, ABD dış politikasındaki "talihsiz sorunlar"ın silahlı kuvvetle çözümlenebileceğini kanıtlama çabasıyla politikacılarla hangi "iyimser" stratejiyi sunarlarsa sunsunlar yine de her yıl git gide daha açıkça ortaya çıkmaktadır ki günümüz dünyasının sorunlarını silahlı kuvvet kullanma yoluyla ele almak ve çözümlmek, birçok risk içeren umutsuz bir girişimdir.

Birleşik Devletler kapitalist dünyadaki en güçlü ve varlıklı ülkedir

ve kuşku yok ki onun nüfuzu, mevcut dünya sorunlarının nasıl ele alınacağını etkilemektedir ve etkilemeyi de sürdürecektir. Onun nüfuzunun doğası başka bir konudur. Şimdiye kadar çoğunlukla olumsuz olmuştur. Birleşik Devletler, kaçınılmaz toplumsal değişim rüzgarlarına yön vermeye, "yükselen suları geri çevirmeye" çalışıp durmuştur- esasen, oligarşik ve açıkça adaletsiz bir sistem muhafaza etmek amacıyla. Ve Birleşik Devletler, sosyalist olmayan dünyanın tümünde bu Amerikan tahakkümü konumlarını elde tutabilmek için tekrar tekrar silahlı kuvvete başvurmuş ve pek çok sefer, birçok ülkeye, hatta kendi müttefiklerine, nükleer silahlar da dahil olmak üzere silahlı kuvvet kullanma tehdidiyle göz dağı vermeye çalışmıştır.

Ama 21. yüzyılın, Birleşik Devletler veya herhangi bir devlet tarafından tahakküm altında tutulan bir dünya olmayacağına kuşku yoktur. İnsanoğlunun aklına geri dönülmez şekilde yerleşen self-determinasyon, eşitlik, ulusal egemenlik ve toplumsal ilerleme düşüncelerinin anlamı, modası geçmiş mevcut yapıların muhafazakar koruyucusu rolünün, "dünya polisi" rolünün, bu rolü oynamaya kalkanlara hiçbir vaddde bulunamayacağıdır.

Halklar artık şunu daha iyi anlamaktadırlar ki Dünya üzerindeki barışın kalıcı hale gelebilmesi ancak tüm ülkelerin yasal ulusal çıkarlarının karşılıklı olarak göz önüne alınması ve bunlara saygı gösterilmesi temelinde barışçı yapıcı ko-egzistansın, eşitliğin ve karşılıklı yarar sağlayan işbirliğinin, uluslararası ilişkilerde en yüksek evrensel yasalar durumuna gelmesiyle olanaklıdır.

Sovyetler Birliği 1986'nın başlarında, silahsızlanma sorunlarına temel bir çözüm sağlamak ve savaş tehdidini ortadan kaldırmak amacıyla bir dizi yeni dış politika girişiminde bulundu. Öne sürdüğü temel öneri, dünyadaki nükleer silahların 2000 yılına kadar aşama aşama tamamen ortadan kaldırılmasını hedefleyen özel bir programdır. Bu geniş kapsamlı Sovyet önerilerinin amacı, üçüncü bin yılın eşiğinde olan insanlık için barışçı bir dünya ve barışçı bir dış uzay yaratarak insanların nükleer, kimyasal veya diğer her tür yıkımdan hiçbir korkuları olmadan yaşayabilmelerini ve yaşamın süreceğinden emin olabilmelerini sağlamaktır.

Eğer insanlığın barışçı bir geleceğe sahip olması isteniyorsa o zaman tüm uluslar, savaşı ve kuvvet tehdidini dış politika aletleri olarak kullanmayı reddetmeli ve ulusların çıkarlarını tüm insanlığın çıkarlarıyla optimum şekilde uyumlu kılacak uluslararası mekanizmaları ve kurumları geliştirmelidirler. Ve ABD liderleri, yüksek perdeden konuşmayı ne kadar çabuk bir kenara bırakıp karşılıklılık tabanında silahlanma yarışını durdurmak ve nükleer cephanelikleri -sonunda tama-

men ortadan kaldırmak üzere- azaltmak yönünde somut adımlar atarlarsa, yani, SSCB ve diğer tüm ülkelerle adil bir işbirliği aracılığıyla dünyada kalıcı bir barışın kurulmasına Amerika'nın dünyadaki prestijiyle orantılı bir katkıyı ne kadar çabuk yaparlarsa şimdiki ve gelecekteki kuşaklar için barış perspektifleri ve eşsiz medeniyetimizin varlığının sürmesi perspektifleri o kadar berrak olacaktır.

Clausewitz, "strateji, politik bilimin sınır komşusudur, ya da daha doğrusu... bu ikisi bir bütün halinde birleşir"

"Politika bir temeldir, savaş ise yalnızca bir araç ve bunun tersi değildir" şeklindeki sözlerini aktarmış ve "politika savaşı doğurmuştur" diye eklemiştir. Askeri-politik stratejiye Batı'da kural olarak "büyük strateji" denmektedir. ABD'de çoğunlukla kullanılan deyim ise "ulusal güvenlik stratejisi" veya "ulusal strateji"dir. Resmi bir Pentagon tanımına göre ulusal strateji "ulusal amaçlara ulaşmak için barış ve savaş zamanında silahlı kuvvetleri ve onunla birlikte bir ulusun politik, ekonomik ve psikolojik güçlerini geliştirme ve kullanma sanatı ve bilimidir." Askeri strateji ise "kuvvet veya kuvvet tehditi uygulama yoluyla, ulusal politika hedeflerine ulaşmak için silahlı kuvvet kullanma sanatı ve bilimidir" diye tanımlanmıştır.

Bu kitapta ABD emperyalizminin "Savaş Stratejilerini" nasıl uyguladığını, kuruluşundan günümüze kadar dünyada iç savaş, darbe, saldırı, işgal vs. gibi eylemleri nasıl gerçekleştirdiğini, "başkan"lar değişse de ABD'nin "dünya jandarmalığı" ve "demok-rasi havarisi" rolünün nasıl devam ettiğini bulacaksınız.